

Uunga

Atortussiassanut oqartussanut

Allakkap suunera

Inuiaqatigiinnut piujuartitsisinnaanerup nalilersorneqarneranut

Akuersissutip normua

MEL 2019/162

Ulloq

Aprili 2025

MAJOQQAP QAAVA INUIAQATIGIINNUT PIUJUARTIT- SISINNAANERUP NALILERSORNE- QARNERANUT

RAMBOLL

Bright ideas. Sustainable change.

GREENLAND
ANORTHOSITE MINING

Naalisaanerit allattorsimaffiat

Nalisaaneq	Suunera
ADSL	Asymmetric digital subscriber line.
AMA	Arbejdsgivernes Arbejdsmarkedsafgift.
ARDML	Acid rock drainage and metal(loid) leaching (saffiugassanik ajoqutaasinnaasunik kuugutsitsineq).
CVR	Det Centrale Virksomhedsregister.
DTU	Danmarks Tekniske Universitet.
DWT	Deadweight tonnage – umiarsuup usiisa orsussaatalu oqimaassusiat.
GAM	Greenland Anorthosite Mining.
HPGR	High pressure grinding roll (sequtserineq).
HR	Human Ressources.
I.A.N.	Intet andetsteds nævnt (Allami taaneqanngilaq).
IBA	Impact Benefit Agreement (suleqatigiinnissamik isumaqatigiissut).
KNAPK	Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat – najukkani peqatigiiffiit kattuffiat, aalisarnermik aamma piniarnermik inuussutissarsiutitut ineriartortitsinissamik sulissuteqartoq.
KNI	Kalaallit Niuerfiat
KTI	Kalaallit Nunaanni Teknikimik Ilinniartarfik
LOA	Lenght overall (takinerpaaffia - taaguusersuut umiarsuarnut atatinneqartoq).
MEL	Mineral Exploration License (Aatsitassarsiornissamut akuersissut).
mmHg	Milimeter kviksølv – aap naqitsineranut uuttuut.
PKU	Ilianniarsimanngitsunik piginnaanngorsaalluni pikkorissaaneq.
RAL	Royal Arctic Line A/S.
SIK	Sulinermik Inuussutissarsiuteqartut Kattuffiat - Kalaallit Nunaanni kattuffiit anginersaraat sivikitsumik ilinniarsimasut aamma sulisartut ilinniagaqarsimanngitsut ilaasortaralugit.
ToR	Terms of Reference (Suliniuummi Suliarisassat Allattorsimaffiat).
USD	United States Dollars.
U.å.	Uden årstal (Ukioq pineqartoq allassimanngilaq).
VMM	Vurdering af virkninger på miljøet (Avatangiisinut Sunniutunik Naliliineq).
VSB	Vurdering af samfundsmæssig bæredygtighed (Inuiaqatigiinni piujuartussamik iluaqutaasumik sunniutissanik nalilersuineq).

Imarisaa

1.	Eqikkaaneq teknikkimut tunnganngitsoq	4
1.1	Suliniutip allaaserineqarnera	4
1.2	IPISN-imut tunngatillugu periuseq aamma ingerlatsineq.	7
1.3	Inuiaqatigiinnut sunniutaasinnaasunik nalilersuineq.	8
1.4	Inuit akunnerminni pissusiinut aamma inuiaqatigiinnut sunniutigisinnaasaanut takussutissiaq.	11
1.5	Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat	23
2.	Inatsisitigut killiussat	28
2.1	Inatsisitigut sinaakkutit	28
2.2	Pissutsit akileraartarnermut tunngasut	29
3.	Aallaqqaasiut	31
3.1	Nalilersuineri siunertarineqartoq	32
3.2	Oqartussaasut akisussaassuseqartut	33
4.	Suliniutip allaaserineqarnera	34
4.1	Suliniutip inissisimaffia	34
4.2	Suliniut Majoqqap Qaava	35
4.3	Suliniutimut siunnersuutit allat	43
5.	Tunngaviusup allaaserineqarnera	52
5.1	Inuiaqatigiinni aamma kulturikkut killiussat	52
5.2	Inuiaqatigiit agguataarnerat	53
5.3	Aningaasaqarneq	57
5.4	Ilinniagaqarneq	67
5.5	Inuit peqqissusaat	70
5.6	Nunaminertamik, pinngortitami pissuteqatigiinnerit aamma piginnittuusinnaaneq	81
5.7	Takornariaqarneq	86
5.8	Attaveqaasersuutit	89
6.	Suliniutip inuit akunnerminni pissusiinut inuiaqatigiinnullu sunniutigisinnaasai	96
6.1	Inuiaqatigiinnut pijuartitsisinaanerup nalilersorneqarneranut periaaseq	97
6.2	Sulisoqarneq	99
6.3	Ilinniagaqarneq	111
6.4	Aningaasaqarnikkut sunniutit (sulineriut tunngasuunngitsut)	113
6.5	Pisortaqaarfik aamma ataqaqatigiinnermut aaqqiinerit	116
6.6	Sunniutit sinneruttut	125
6.7	Eqikkaaneq	128
7.	Sunniutit ajunngitsut akornutaasinnaasullu passunnissaannut pilersaarummik ineriartortitsineq.	132
8.	Soqutiginnitsit ilanngutitinneqarnerat	135
8.1	Soqutiginnitsit kikkunerinik paasiniaaneq	135
8.2	Maalaarnermut aqutissaq	137
9.	Suleqatigiinnissamut isumaqatigiisummut sinaakkutissat	139
10.	Tigusiffiit	140

1. EGIKKAANEQ TEKNIKKIMUT TUNNGANNGITSOQ

1.1 Suliniutip allaaserineqarnera

Greenland Anorthosite Miningip Piiaaffimmi Itersarmiut Allerni (Majoqqap Qaavani) anorthositimik piiaanissamut suliniutaani siunertarineqarpoq anorthositip piarneqarnissaa. Anorthosit ujaraavoq qaqortoq annertunerusumik kemiskiusunik ukuninga akoqartoq: aluminium, silicium aamma calcium. Piiaaffimmi Itersarmiut Allerni anorthositeqarfik annertussutsimigut kemiikkullu katiterneqarnermigut asseqanngitsuuvoq, taamaanneratalu glasfiberiliormi, kiffiutissaliormi (stenuld), marriukkiormi, qalipaatiormi akoorutitut (fillers) aammattaaq atortussiannik aluminium akulinnik nioqutissiormi atortussatut assut naleqqutsippaa.

Suliniut, Majoqqap Qaava, Kommuneqarfik Sermersuumi inissisimavoq. Piiaanissamut akuersissuteqarfiusoq 51 km² annertussuseqarpoq Kalaallilu Nunaata illoqarfiisa pingaarnersaata Nuup kujataani 30 km-inik ungasitsigisumiilluni, nunaqarfiup qaninnerpaap Qeqertarsuatsiaat kangimut avannaa'tungaaniilluni. Suliniuteqarfik Qeqertarsuatsiaat Kangerluata qinnguaniippoq Kuussuatsiaat qooruata sinaaniilluni.

GAM-ip suliniuteqarfia nuna immap qaavaniit qummut 1000 m miss.. Anorthositeqarfik piiaaffiususaaq 300-400 m-inik qatsissusilimmiippoq sinerissamit 12 km-inik ungasissusilimmi. Aatsitassarsiorfimiit Kuussuatsiaat qooruanni tulleriaartunik taseqarpoq, Qeqertarsuatsiaat Kangerluata avannamut sineriaani qooqqup naanera tikillugu.

Pilersaarutigineqarpoq aatsitassarsiorfiup aamma suliarinninnermut atortup piffissami suliffiusartussami, ukiumut sapaatit akunnerinik 36-48-nik sivilissuseqartartussap, sapaatit akunnerannut ulluni arfineq marlunni suliffiusarnissaa. Piffissap sinnerani aatsitassarsiorfimi aserfallatsaaliuineq ingerlanneqartassaaq. Maannakkut aatsitassaaq piosuq tunngavigalugu sivikinnerpaamik ukiuni 25-nit 30-nut piiaaffiusinnaasoq, kisiammi sumiiffimmi isumalluutit ilimagineqartut tunngavigalugit sulivikinnerpaamik ukiuni 50-init 100-nut ingerlasinnaasoq ilimagineqarpoq.

GAM-imit nioqutissiornissamut takorluukkat assigiinngitsut eqqarsaatigineqarput nioqutissiassat annertussusiannut aamma atortussiat suunerannut naleqqiussilluni assigiinngissuseqartunik, tassa minnerpaaffissatut takorluugaq (takorluugaq A), tassani pineqarpoq suliarinninnermi ingerlataq ajornaatsoq, kiisalu annerpaaffissatut takorluugaq (takorluugaq B), tassani ilaatinneqarput suliarinninnermi ingerlatsineq sulivik annertunerusoq. Oqorsaatini atortussiormi marriukkiormimullu tunisassiat amerlanerpaat Kalaallit Nunaanni naammassillugit suliarineqassapput, toqqaannartumillu pisisussanut tunineqarsinnaallutik, E-glas-nillu atortussiornissamut tunisassiassat pisisut suliffissuaataanni qanittumiittuni naggataarutaasumik sequtserluagaassallutik. Tamanna E-glasimik tunisassiortut saneqqunneqarsinnaanngitsumik piumasaqaataannik tunngaveqarpoq, taakku sukannersumik pitsaassutsimut nakkutiginninnermik, mingutsinnginneqarnissamut, angallassinermut aamma kemiimut tunisassiamut sequtserluakkamut piumasaqarmata. Tunisassiortut immikkut kissaatigaat tunisassiorfimminnut qanittumi pitsaassutsimik nakkutiginninnerminnut ilaatillugu ingerlaavartumik kemiikkut misissugassanik tiguisarnissartik.

Tamatuma saniatigut EU kommissionip ingerlatsiviit piujuartitsinermik nalunaarusiornissaannut nutaanik piumasaqaatinik pilersitsivoq, tassa piujuartitsisumik tunisassiornermik nukissiornermilu avatangiisinut ajoqutaanngitsumik atuinnissamut piumasaqaateqarami. 1Q 2023-imiit ingerlatsiviit

Europamiittut nalilinnut ataqatigiinnut tamanut ESG-mut (Avatangiisinut klimamullu, Inuiaqatigiinnut aamma inuit pisinnaatitaaffiinnut, Pitsaasumillu aqutsinissamut) inatsisunik eqqortitsinissaminut akisussaassuseqalerput, tunisassiatillu tunisinnajumallugit 2023-nguinnaartoq tamanna nalilinnut ataqatigiinnut tamanut nalunaarutigisassavaat. Taamaallilluni saqqummiunneqarpoq ESG-mik misissuineq/tusarniaaneq 2025-mut ingerlatsivinni angisuuni naatsorsuutunik kukkunerisuiunermut ilaassasoq (Immikkoortoq 4.3-imi sukumiinerusumik allaaserineqassaaq).

E-glasinut atugassanik aserortereqqissaarneq inaarutaasoq nukissanik atuinaqimmat, suliniuteqarfimmilu nukissanik pijuartitsisunik pisoqarsinnaanngimmat, Kalaallit Nunaanni taanna taamaallaat ikummatissanik nunap iluaneersunik atuilluni ingerlanneqartariaqarpoq. Tamanna nukissiornermi avatangiisinut ajoqutaanngitsumik pijuartitsisumik atuinissamut allanngortitsinissamik unioqutitsivoq, taamaattumillu E-glasiliortut pingaarnert GAM-ip attaveqarfigisai piumasaqarput aserortereqqissaarneq Europami imaluunniit Amerikami Avannarlermi ingerlanneqassasoq, taakkunanimi nukissiuutinik "qorsunnik" soorlu anorimik, seqinermik imaluunniit atomitortumik nukissiornermik atuinermut attaveqalernissamik periarfissaqaramik.

Pissutsit taakku saniatigut Kalaallit Nunaanni E-glasinut atugassanik inaarutaasumik aserortereqqissaarneq teknikikkut arlalinnik unammilligassaqarpoq, tassa suliniuteqarfimmi pujoralannik seqummarissunik passussinissaq ajornakusoorum, aamma isugutak aserortikkani "tiggunneqartitsisinnaammatt", taamalu E-glasimut aatsitsissummi atornissaannik ajornarnerulersitsisarmat. Ilutigalugu umiarsuarnut usilersuinerni piumasarineqarpoq umiarsuit minneroqisut cementimit sanaat matoqqasut atorneqassasut, taaku akisunerullutillu kangerlummi annertunerusumik umiarsuarnik angallannermik suliniuteqarfimmilu CO2-mik annertunerusumik aniatitsinermik kinguneqassapput, tamatumalu niuernerup tungaatigut GAM pisiortorfittut pilerinannginnerulersissavaa.

GAM-ip siunertaraa aatsitassarsiorfimmik sinneqartoorutilimmik "qorsuusumillu" pilersitsinissaq - taamalu sumiiffimmi avatangiisit sunnerneqarnissaat annikillissillugu kiisalu naleqqunnerpaamik ingerlasussanik aqutsinikkut piareersaanikkullu ingerlatsissalluni. Nioqutissiornerup sorliup inaarutaasumik toqqarneqarnissaanut uuttuutit assigiinngitsut aalajangiisuussapput, taakkununga ilanngullugit nukissiuutit mingutsitsinngitsut, nukissiap akia, assartuineq, nioqutissianik passussineq kiisalu pisisussanik pisinermut isumaqatigiissuteqarnerit pisariaqartut pilersinneqarneri.

Ilimagineqarpoq suliniuteqarfiup anorthosit suliarineqanngitsaq ukiumut 400.000 aamma 1.000.000 tonsit akornanni piiartassagai, kingornatigullu Kalaallit Nunaanni suliarineqartassasut umiarsuarnillu nassiullugit aamma aatsitassat naammassillugit suliarisat 300.000-init 800.000 tonsit missaanni Europamut, Amerika Avannarlermut allanulluunniit nassiunneqartassasut (isumaqatigiissutigisinnaasat qanoq ittuuneri apequtaatillugit). Aatsitassarsiorfiup atuunnerani ukiuni siullerni nioqutissiornerup annikinnerunissaa ilimagineqarpoq, pisisussanik isumaqatigiissuteqarnerit pilersinneqarneri malittaralugit, kiisalu aatsitassarsiorfiup alliaartortinnera ilutigalugit.

Suliniunni naatsorsuutigineqarpoq piiiaffik ammasoq, tassungalu ilaallutik qaarsumi qillerinerit qaartiterinerlu, usilersuineq aamma aatsitassarsiorfimmitt suliarinniffimmut saffiugassiassanik assartuineq. Anorthosit saffiugassaq nunap qaavani ersiinnarmat piiiaffiup ilusissaatut pilersaarutigineqartup kingunerissanngilaa anorthositimik passunneqanngitsumik aamma allanik

sinnikunik (taaneqartartunik "stripping") annertuunik nunamiiginnartoqarnissaa. Pisariaqarpat aatsitassarsiorfimmit eqqagaasiviliortoqassaaq aatsitassarsiorfimiit kimmuit 3,5 km-it missaanni ungasitsigisumi suliarinniffimmut umiarsualiveqarfimmullu aqqutip saniani. Eqqagassanik uninngatitsivimmi tassaniittussat tassaassapput sinnikut aammattaaq anorthosit isumalluutitik naatsorsuineri ilanngunneqarsimanngitsut, taamaattumillu tassunga tunngatinneqarsinnaanatik. Piiakkat ajoqutaasinnaasunik akoqassanngillat imaluunniit eqqagaasivimmut inissinneqarnerminni pujoralatsitsinermik kinguneqassanngillat.

Aatsitassarsiorfimmit anorthosit-imik saffiugassat lastbiilnik sinerissap eqqaanut suliarinniffimmut ingerlanneqartassapput, tassanilu saffiugassat arlaleriarlugit aserorterneqartarput, assiliineq atorlugu aamma magneti atorlugu immikkoortiterneqarlutik. Nioqqutissiaq suliarineqarsimasooq umiarsuarmik aallarunneqartussap sequtserneqarnermini 0,7 mm-itut imaluunniit anginerulaartumik diametereqassaaq, kiisalu sinerissamut qanittumik quersuarniissalluni.

Eqqagassat sinerissami suliarinnittarfirmmeersut tasaanerussapput pegmatit aamma kvarts (2-12 cm) seqummalasut immikkoortiterineri takunerini piiakkat, aammattaaq saviminertallit (0,7 mm-t miss.) saviup kajungerisaa atorlugu immikkoortiterinermeersut. Avatangiisinik imermillu piikkanik geokemiikkut misissuilluni ingerlanneqartut tunngavigalugit nalilerneqarpoq eqqakkat imermit ulorianartulinnik peertoqarnissaa navianaateqanngitsoq, aamma suliarinninnermi kemikaliat allalluunniit atorneqanngillat. Igitassanik uninngatitsiviusinnaasut marluk sumiissusersineqarput aserfallatsaaliuiffissap aamma ineqarfiussap avannaata tungaani. Siulleq nunap qaani uninngatitsiviusaaq, aappaalu tatsimi aatsitassarsiorfimmut qanittumi avannamut kangianiittumi uninngatitsiviusalluni.

Ullumikkut suliniuteqarfik Kalaallit Nunaata sinneranut angallannikkut aqqutissaqanngilaq, taamaattumik suliniummut atatillugu umiarsualiveqarfik, aqquserngit aamma aatsitassarsiorfimi sulisunut inissiassat pisariaqartinneqartut pilersorneqassapput.

Umiarsualiveqarfik prammersuarnik talittarfiliarineqassaaq umiarsualiveqarfimmut aalajangerlugu attavilerneqartussaaq. Maskiina umiarsuarnik usilersuisartoq talittarfiup qaavaniitinneqassaaq umiarsuit poortorsimanngitsunik assartuutit pilertornerusumik usilersorsinnaajumallugit. Taamaattumik suliniummut atatillugu aatsitassarsiorfimmit umiarsualiviup eqqaani suliarinniffimmut (17 km) aqqusinniortoqassaaq.

Suliniummut atatillugu sulisut aalajangersimasumik inigisassaat pilersinneqassapput. Inigitinneqartussat umiarsualivimmut suliarinniffimmullu qanittumi inissinneqassaaq. Inissaqartitsivik ilaatigut illunik ineerartalinnik, ilaatigullu ataatsimoorfissanik assigiinngitsunik ilaqassaaq. Aatsitassarsiorfimiissinnaasut amerpaaffissaanut tunngaviuvoq nalunaaquttap akunnerini 2 x 12-ini taarseraallutik sulisartussat, paarlaattussat tassani inissaqartinneqassapput. Taakku saniatigut ilanngunneqassapput sulisussanut siumut takorloorneqanngitsunut inissat.

Atortulersuutit allat suliniummut attuumassuteqartut tassaapput: allaffeqarfiit, atisaajartarfiit, qamutitut motoorilinnut saffiorfik aamma kingoraartissaasivik, sannavik aamma quersuaq, orsussaasivik, helikopterimut nunnittarfik, laboratoria, qaartiterutissaasivik, nukissiorfik aamma eqqakkanut kiisalu imermut atorneqareersumut passussiffik.

Suliniutip sanaartorneqarfiata nalaani inuit 30-40-t atorfinitsinneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Sanaartornermik ingerlatsinissaaq 2025-p qiteqqunnerata kingornatigut aallartinneqarnissaa ilimagineqarpoq. Sulisut suliniuteqarfissami tammaarsimaffimmi GAM-imit

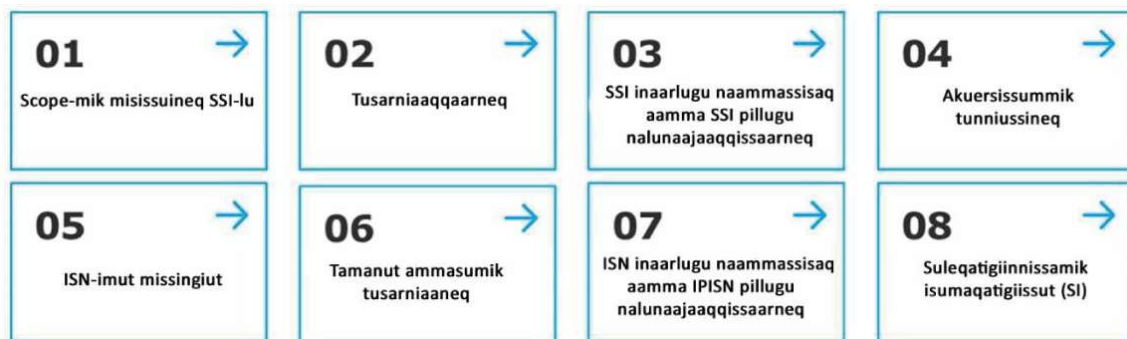
napparneqartussami najugaqartinneqassapput. Attaveqaasersuutit aamma illut 2027-mi naammassineqarnissaat ilimagineqarpoq.

Piffissami matumani GAM-imit nalilerneqarpoq takorluukkami A-mit sulisut 60-it missaaniittut pisariaqartinneqassasut, takorluukkami B-mi sulisut 90-it missaaniittut. Matusinermi sulisut 10-15-iunissaat ilimagineqarpoq.

1.2 IPISN-imut tunngatillugu periuseq aamma ingerlatsineq.

IPISN-imik nalunaarusiamik suliaqarnermi IPISN-imik ingerlatsineri ataatsiinnaq pineqarpoq. Ingerlatsineri taamatuttaaq ilaapput tamanut ammasumik tusarniaanerit inatsisitigut aalajangersarneqarsimasut, taamatuttaaq ingerlaavartumik oqartussaasunit suliarineqartartut. Ataani takussutissiami IPISN-imik ingerlatsineri suliat pingaarnerit immikkoortui arfineq-pingasut takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 1-1: IPISN-imik ingerlatsineq pingaarnersiorlugu

Ingerlatsineri ingerlariarnerit imaluunniit immikkoortut ataasiakkaat tulluuttumi nassuiaatigineqarput:

1. Immikkoortoq siullemq tassaavoq **scope-mik misissuinerimik aamma TOR-imik** suliaqarnerup ingerlanera.
2. Tamatuma kingornatigut **tusarniaaqqaarneq** ingerlanneqassaaq suliniutip ingerlannerani tulluurtumik siusissumik ilanngutitsisinnisaq pingaarnertut siunertaralugu. Tusarniaaqqaarneq Namminersorlutik Oqartussat nittartagaanni tusarniaanerit tamanit iserfigineqarsinnaasumi paasissutissat ulluni 35-ni tusarniaaneq ingerlanneqassaaq. Tusarniaaqqaarneq qaangiuppat tusarniaassutigineqartut sulii nittartakkami takuneqarsinnaassapput tusarniaanerit akissuteqaatit ilanngullugit.
3. Tamanut ammasumik tusarniaaqqaarneq tunngavigalugu **TOR** aqqissiorlugu suliarineqassaaq, tamatuma kingornatigut oqartussaasunut nassiunneqassaaq akuerisassanngorlugu. Suliniutip nassuiarneqarnera, inuiaqatigiinni aningaasaqarnermut aallaaviugallartoq (sulinerup ingerlanerani ingerlaavartumik naleqqussarneqartartussaq annertusisinnegartarlunilu) kiisalu suliniutip sumiiffimmut Kalaallilu Nunaannut tamarmut qanoq sunniuteqarsinnaanerani nassuiaaneq TOR-imi ilaatinneqassapput. Tamatuma saniatigut tusarniaaqqaarnermi oqaaseqaatit taakkualu kingunerisaanik allannguutaasinnaasut TOR-imi saqqumissapput. Taakkua taamatuttaaq SSI pillugu tusarniaanerit nalunaarusiornermi ilanngunneqassapput. Piffissami taaneqartumi atuisinnaanermik akuersissummik pigisaqartup ASN-ip suliarinerani ToR-imik (Suliniutimmi Suliarisassat Allattorsimaffiannik) ingerlatsineq naammassisimaguniuk, aamma atortussiasamik isumalluutit suunera akuerineqartoq nassuiareeruniuk suliniutimut

atasumik atuinnissamik akuersissummik qinnuteqarsinnaalissaaq akuersissummillu tunineqarsinnaalissalluni, tak. Aatsitassanut tunngasunik suliaqarneq pillugu Inatsisartut inatsisaat immikkoortoq 7.

4. Tamatuma kingornatigut **IPISN-imik nalunaarusiamut missingiut** suliarineqassaaq, tamatumunnga aallaavigineqassalluni TOR aamma inuiaqatigiinni aningaasaqarnermut aallaaviugallartoq. Nalunaarusiami sunniutit ataasiakkaat qanoq annertutigisumik sunniuteqarsinnaanerit qanorlu ilimanartigineri misissorneqassapput, aamma iliuusissat suussusersineqassapput, tassa sunniutinik pitsaanngitsunik annikillitsitsisinnaasut aamma sunniutinik pitsaasunik annertusitsitsisinnaasut. Naliliinissamut paasissutissat atugassat katersorneqassapput tassaasunik saqqummiunneqarsimasunik misissuinerit (desk research) ilisimasanik aamma misissueqquissarnernik pioreersunik, soqutigisaqartunik ataatsimeeqatiginninnerit, innuttaasunik ataatsimiititsinerit aamma soqutigisaqartunik aamma innuttaasunik sunniuteqarfigineqartunik apersuinikkut.
5. IPISN-imik nalunaarusiamut siunnersuut **tamanut tusarniaassutigineqassaaq** sivikinnerpaamik sapaatit akunnerini arfineq pingasuni, Namminersorlutik Oqartussat tusarniaanermut nittartagaanni takuneqarsinnaasunngorlugu inissinneqassalluni. Tusarniaanerup taassuma ingerlanerani illoqarfimmi/nunaqarfimmi suliniummit pingaartumik sunnerneqartussani innuttaasunik ataatsimiititsisoqassaaq, tak. Aatsitassat ikummatissallu pillugit inatsimmi §108. Tusarniaalluni ataatsimiititsinerit oqartussaasunit ingerlanneqassapput suliffeqarfimmit, naalakkersuisoqarfinnit attuumassuteqartunit, ilisimatuussutsikkut siunnersortit – immaqalu amerlanernit peqataaffigineqartunik.
6. Tamanut tusarniaanerup taassuma kingornatigut **inaarutaasumik IPISN-imik nalunaarusiaq aamma tusarniaanermut nalunaarusiaq allanneqassapput.** Tusarniaanermut nalunaarusiami IPISN pillugu siunnersuummut tamanut tusarniaanermut atatillugu apequtigineqarsimajunnartunut akissutigineqarsimasut allassimassapput. Tusarniaanermut nalunaarusiami aammattaaq ilaassapput IPISN pillugu nalunaarusiami tamanna tunngavigalugu aqqinneqarsimasut sumiinneri aamma taakkununga innersuussutit.
7. Taassuma kingornatigut akuusut pingasuusut GAM, Kommuneqarfik Sermersooq aamma Namminersorlutik Oqartussat akornanni isumaqatigiinniarnert aallarneqassapput. Isumaqatigiinniarnert **suleqatigiinnissamik isumaqatigiisummik (SI)** kinguneqassapput, tassanilu iliuutsit aallarnigassat arlallit allassimassapput, ilaatigut suliniummi sulisunik kalaallinik suliffeqarfinnillu kalaallinit ingerlanneqartunik, ilisimasanik piginnaasanilu Kalaallit Nunaanni ineriartortitsinissamik aamma inuiaqatigiinni kulturikkut pissutsinik ilaatitsinissamik qularnaarineq.
8. Tamatuma kingornatigut Naalakkersuisut suliaq suliarissavaat aalajangiillutillu uppersaasarsuutit aamma suliniutip qanoq akuerineqarsinnaanera pillugu (tak. Aatsitassat ikummatissallu pillugit inatsimmi §103, imm.1.)

1.3 Inuiaqatigiinnut sunniutaasinnaasunik nalilersuineq.

Suliniutip sunniutigisinnasai immikkoortuinut makkununga nalilersorneqassapput: Sanaartornerup nalaa, ingerlatsinerup nalaa aamma matusinerup nalaa. Nalilersuineq paasissutissanik pioreersunik Kalallillu Nunaannilu inuiaqatigiit pillugit paasissutissanik aamma soqutigisaqartunit attuumassuteqartunit, kattuffinnik aamma oqartussaasunik apersuinertit tunngaveqassapput. Sunniutaasinnaasutut paasineqarsimasut matuma kinguliani takussutissiami takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 1-1: Sunniutaasinnaasut allattorsimaffiat

Suunera	Sunniut
Sulisoqarnek (immikkoortoq 6.2)	Sulisartunik kalaallinik sulisoqarnek (6.2.1) Sulisoqarnermi toqqaannanngitsumik sunniutaasut aamma kajumilersitsisut. (6.2.2) Sunniutit sakkortusiartortut aamma susassaqaqfinnik allanik akerleqarnek (6.2.3) Inuttut isertitanit akileraarutit (6.2.4) Sulinermi atugassarititaasut (6.2.5)
Ilinniagaqarnek (immikkoortoq 6.3)	Piginnaasanik ineriartortitsineq (6.3.1)
Anngaasaqarnikkut sunniutit – suliaqannginneq (immikkoortoq 6.4)	Niuernermi periarfissat (6.4.1) Ingerlatsiviit akileraarutaat/kisermaassat atornerannut akiliutit (6.4.2)
Pisortatigut ingerlatsineq aamma attaveqaasersuutit (immikkoortoq 6.5)	Attaveqaasersuutit (6.5.1) Pisortatigut ingerlatsinermik tatisineq (6.5.2) Inuiaqatigiinni peqqissuseq aamma upalungaarsimaneq (6.5.3) Navianartumiittut, pinerlunneq aamma atornerluineq (6.5.4) Nuuttarneq (tikinnermik aallarnermillu takussutissat) (6.5.5) Sunniutit sakkortusiartortut (suliffeqarfeqaqfinnut sunniutit ilanngunnagit) (6.5.6)
Sunniutit sinneruttut (immikkoortoq 6.6)	Kulturikkut kingornussat, kulturikkut inuiaqatigiinni naleqartitat aamma pilersorneqarnermut tunngasut (6.6.1)

Sunniutinut ataasiakkaanut tamanut sunniutip qanoq ilimanartiginera aamma kingunerisinnaasai nalilerneqarput. Sunniutit kingunerisinnaasaanik (ajoqutaasunik aamma ajunngitsunik) naliliinermit Takussutissiaq 1.1 amma 6.2-imiittut malillugit nalilerneqarput.

Takussutissiaq 1-2: Inuiaqatigiinnut piujuartitsisinnaanerup nalilersorneqarneranut aalajangiinnermut tunngaviit.

	Ajunngitsut (iluqutaasut periarfissallu)	Ajoqutaasinnaasut (nalorninartut aamma sunniutit)
Pingaarateqanngitsoq	Sunniut inuiaqatigiinnut sunniuteqanngitsoq/attuumassuteqanngitsoq.	Sunniut inuiaqatigiinnut sunniuteqanngitsoq/attuumassuteqanngitsoq.

Annikitsoq	Sunniuteqarpoq, kisianni sunniut inuiaqatigiinnut iluaqutissatut aamma periarfissatut ersiuteqanngilaq.	Sunniuteqarpoq, kisianni sunniut inuiaqatigiinnut annertuumik ajoqutaasumik ersiuteqanngilaq.
Akunnattoq	Sunniut akunnattoq inuiaqatigiinni periarfissaqalernerumut aamma iluaqutaasutut annertunerusumik malunniuteqanngitsoq.	Sunniut akunnattumik malugineqarsinnaasoq aamma inuiaqatigiinnut ajoqutaasutut.
Annertoq	Sunniut inuiaqatigiinnut annertuumik sunniivoq iluaqutissat aamma periarfissat annertusineqarlutik ilanngunneqartunut naleqqiussilluni.	Sunniut inuiaqatigiinnut annertuumik pitsaanngitsumik sunniivoq, inuiaqatigiinni inuit akunnerminni pissusiinut annertuumik sunniilluni.

Iliuutsit sisamat nassuiaasikkat kingunerisaasa annertussusiat taamatuttaaq nalilersorneqarpoq piffissaq isiginiarlugu aammattaaq inuit sunnerneqarsinnaasut amerlassusiat tunngavigalugit. Tassunga ilanngunneqarpoq sunniutaasinnaasut pisinnaanerata nalilersorneqarput Tabeli 1-4 2 imarisaa aallaavigalugit.

Takussutissiaq 1-3: Ilimanaataasup immikkoortiterna.

Pineqartup pisinnaaneranut sunniuteqarsinnaaneranut ilimanaataasoq	Suunera
Ilimanangilluinnartoq	Sunniutaasoq qaqutigoortuuvog aamma piviusumik pisinnaanngitsutut isigineqartarpoq. Pisuni immikkut ittuni pisinnaavog.
Ilimanangilaq	Sunniutip pisinnaanera ilimagineqanngilaq, kisianni taassuma pisinnaanissaa aarlerinaateqarsinnaavog.
Ilimanarpoq	Sunniutip pinissaa ilimanarpoq, imaassinnaavog siornatigut misilittakkat tunngavigalugit.
Ilimanaateqarnera annertuvog	Sunniutip pisuni assingusuni pinissaa misilittagarineqarpoq aamma/imaluunniit suliniummi pisinnaanissaa ilimagineqarpoq.

Sunniutaasinnaasut pisinnaanerata aamma kingunerisassai ataqatigiissineqarput Tabeli 1-4 3-mi matuma kingulianiittumi. Sunniutit ilanngunneqartut aammattaaq iliuuserineqartut paasineqartut sukumiisumik allaaserineqarnerat immikkoortoq 6-mi takuneqarsinnaapput. Immikkoortoq 6.7-mi ilaapput sunniutit tamarmiusut eqikkaarneqarnerat, takuuk matuma kinguliani naliliinermut kisitsisit. Sunniutaasunut eqikkaanermut taamatuttaaq ilaapput iliuuseriniakkat immikkoortiterneqarnerat attuumassuteqartunut annikillisaataasussat.

Takussutissiaq 1-4: Sunniutit nalilersorneqarnerisa allattorsimaffiat

Kinguneq	Pingaarateqanngitsoq	Annikitsoq	Akunnattoq	Annertoq
Ilimanangilluinnartoq	Pitsaasumik/pitsaanngitsumik sunniuteqarnissaa annikitsutut nalilerneqarpoq			
Ilimanangilaq				
Ilimanarpoq				
Ilimanaateqarnera annertuvog				Pitsaasumik/pitsaanngitsumik sunniuteqarnissaa annertuutut nalilerneqarpoq

1.4 Inuit akunnerminni pissusiinut aamma inuiaqatigiinnut sunniutigisinnaasaanut takussutissiaq.

Matuma siuliani inuiaqatigiinni pijuartitsinermik nalilersuinerup periuseq nassuiaassutigineqartoq aallaavigalugu, taava sunniutaasut paasineqartut nalilersorneqarnerat Takussutissiaq 1-1-imi allattorneqarpoq. Immikkoortumi tulliuttumi ilaapput teknikimut tunngasuunngitsumik eqikkaaneq immikkoortoq 6-mi nalilersuinerit allaaserineqartut sunniummut paasineqartumut tunngasut. Eqikkaanermi paasisaqarfinnut innersuussutit takuneqarsinnaanngillat, taakkua immikkoortoq 6-mi takuneqarsinnaammat.

1.4.1 Sulisartunik kalaallinik atorfinitsitsineq

Suliniutip sanaartorneqarfiata nalaani inuit 30-40-t atorfinitsinneqarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Pisinnaasumi A-mi ingerlatsinerup nalaani ilimagineqarpoq 60-it missaannik sulisoqarnissaq pismilu B-mi 85-it missaannik sulisoqarnissaq. Matusiartornerup nalaani ilimagineqarpoq 10-15 missaannik sulisoqassasq. Sulisut amerlassusissaattut ilimagineqartut sivikinnerpaamik ukiup ingerlanerani qaammatini qulingiluani atuuttassaaq, kiisalu qaammatini sinnerini inuit 25-30-t missaaniittut sulisassapput.

Ilimagineqarpoq sulinerup suliasat 30 pct.-it missaanittut ilinniarsimanngitsunit isumagineqassasut, 60 pct.-it missaaniittut ilinniarsimasunit, kiisalu sinneruttut 10 pct.-it missaaniittut aqutsisunit aamma ilinniagartuunit.

GAM kalaallinik sulisunik atorfinitsitsisarniarpoq qinnuteqaateqartut akornanni piginnaasat naleqquttut pigineqartillugit. Siornatigut aatsitassarsiornermik misilittakkat takutippaat kalaallinik 40-50 pct.-it angullugit sulisoqarnissamik missingiineq pivusorsioitsuusoq, pingaartumik atorfinni ilinniarsimanngitsunik sulisoqarfiusuni. Taamaattorli anorthosit suliniummi kalaallinik sulisartunik atorfinitsitsinissamik naatsorsuutigisaaq suliffissaaleqinerup 2015-imi appariartorsimanera tunngavigalugu eqqarsaatigineqassaaq, maannakkullu appasilluni aammattaaq aatsitassarsiornermi nalinginnaasumik sulisinnaasunik amigaateqartoqartarnera.

Tamatununga ilanngunneqassaaq aatsitassarsiornermi sulinerup paarlagaalluni aamma piffissami aalajangersimasumi pisarnera, kalaallit sulisussat qanoq amerlatigisut pilerisutsilerneqarsinnaanerannut sunniuteqarsinnaavoq.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasq

Anorthosit pillugu suliniut sumiiffimmi suliffissanik periarfissaqartitsissaaq tassani apeqqutaalluni aatsitassarsiorfimmi atorfissat sumiiffimmi pisinnaasanut naleqquttuunerat periarfissaanersoq. Qeqertarsuatsiaani sulisinnaasut tassaanerupput ilinniagaqarsimanngitsut aamma siusinersukkut oqaatigineqarpoq tamaani innuttaasunik piiiaffimmi atorfinitsitsinissaaq. IPISN pillugu nalunaarusiornermut atatillugu Qeqertarsuatsiaani innuttaasut peqataatinneqarneranni misilittakkat imaluunniit isumakuluutinik qulaajaasoqanngilaq, tassa sulinerup atuqassartitaasut tunngavigalugit tamaanimiut suliffissamik qinnuteqaateqarnissamik pinngitsoortitsisinnaasunik.

Qeqertarsuatsiaani massakkut suliffissaaleqisut ikinnerat aamma ilanngutitsinermik ingerlatsinermi suliffissaaleqisut ataasiakkaaginnaat aatsitassarsiorfimmi sulinissaminut soqutiginninnerat aallaavigalugit sumiiffinni suliffeqartitsinissamut sunniutaasq tamanna pequtugalugu killeqassaaq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Imaammat Kalaallit Nunaanni sulisinnaasut ilisarnaatigimmassuk nuukkusuttarnertik, taamaammat periarfissaavoq sulisartut Kalaallit Nunaata ilaani allaneersut aatsitassarsiorfimmi suliniarlutik qinnuteqaateqarnissaat.

Kommunimut/nuna tamakkerlugu sulisoqarnermut sunniuteqarsinnaaneranut apeqqutaassaaq pissutsit aqqissuussinermut tunngasut, tassa aatsitassarsiornermi sulisoqarnermut atuuttut, soorlu aallarniummi allaaserineqartut. Piiaanermik aamma sanaartornermik suliniutinut allanut ataatsikkoortumik pisoqarnera, suliaqarfimmi sulisussanik piginnaasalinnik amigaateqarneq aammattaaq maannakkut suliffissaaleqinerup appasinnera sunniutaasinnaapput, kalaallinik sulisussanik atorfinitsitsinissamut periarfissaqarnermut ingammik sanaartornerup nalaa eqqarsaatigalugu.

Nalilerneqarpoq suliniutip ingasanngitsumik kommunimut aamma nuna tamakkerlugu sulisoqarnermut sunniuteqarnissaa, tamannalu pisinnaalluartutut nalilerneqarpoq.

Pisoq B

GAM-imit ilimagineqarpoq ingerlatsinerup nalaani inuit 80-90-it missaanniittut atorfinitsissinnaallugit pisinnaasumi B-mi tamarmiusumik ingerlatsinermi, kisianni naatsorsuutigineqanngilaq pisinnaasumi marlunni suliniummik sanaartornerup aamma matusiartornerup nalaata akornanni sulisut atorneqartussat assigiinngissuseqarnissaat. Taamaattumik pisinnaasumi B-mi sulisoqarnermut sunniutaasut ingasanngitsumik amerlanerussapput.

1.4.2 Toqqaannanngitsumik aamma allannguutaasumik sulisoqarnermut sunniutit

Suliniut Majoqqap Qaavatut ittoq toqqaannanngitsumik aamma allannguutaasumik nassataqassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Suliassaqarnermi toqqaannanngitsumik sunniutaasut tassaapput suliffissat aatsitassarsiornermut nioqquteqartartuni pilersinneqartut, taakkua sullissinernik/nioqqutissanik neqeroortutisaminnik piumasaqarnerup annertusiartornera ilutigalugu.

Sulinermi allannguutaasumik sunniutit tassaapput suliffiit sumiiffimmi aningasatigut atuinerup kingunerisaanik pilersinneqartut, aatsitassarsiorfimmi sulisut aamma sumiiffimmi pilersuisut sumiiffimmi isertitatik sumiiffimmi atoraangatigut. Sunniutaasup annertussusianut apeqqutaapput ingammik suliffissaaleqineq, piginnaasat aamma suliffeqarnermi pissutsit aqqissuussaanermt tunngasut immikkoortuni pineqartuniittut, kiisalu ilaatigut aatsitassarsiornermi suliniummi Kalaallit Nunaanni nioqquteqartartut aamma sullissinernik neqeroortut qanoq annertutigisumik atorneqarnissaat.

Sulisoqarnermut allannguutaasumik sunniutimut aamma apeqqutaavoq aatsitassarsiorfimmi sulisut atuinerat. Pingaartumik sulisut nunat allamiut (Kalaallit Nunaanni) nunaqavissunut naleqqiullugit annikinnerusumik atuinissat ilimagineqarpoq. Suliassaqarnermi sunniutit toqqaannngitsut aamma pilersinneqartut naatsorsorneqassapput kisitsit gangiutaasoq atorlugu. Kisitsit 1,2-1,3 atoraanni nalilerneqarpoq tamanna missingiutaasoq ajunngitsoq kiisalu taassuma annertoqatigigaat, siornatigut IPISN-imik nalunaarusiani Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorfinnit atorneqartarsimasoq.

Pisoq A

Sanaartornerup nalaani suliffissat toqqaannngitsut/pilersinneqartut 6-12-inik amerlassuseqarput, ingerlatsinerup nalaani 12-18-inut kiisalu matusiartornerup nalaani 2-9-nut. Suliffissaqarnermut toqqaannartumik sunniutaasut ikinnerupput, taamaattumik suliffissat sunniutaat

toqqaanngitsut/pilersinneqartut eqqarsaatigalugit nalilerneqarpoq inuiaqatigiinnut sunniutissaata appasittuunissaa.

Pisoq B

Pisoq B-mi ingerlatsinerup nalaani sulisut amerlanerit atorfinitsinneqassapput. Ilimagineqarpoq suliffiit 85-it missaanniittut suliffiit toqqaanngitsut aamma pilersinneqartut 17-25-t pisoq B-mi ilimagineqarput.

1.4.3 Sunniutit sakkortusiartortut aamma susassaqaqfinnik allanik akerleqaqneq

Anorthositimik suliniutip sunniutigisinnasai Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermi sanaartornermilu suliniutinut atatillugu isigineqassapput. Uani sunniutit annertusiartortunik taaneqarpoq.

Anorthositimik suliniutip aallartinneqarnissaa ingammik Aappaluttumi rubinisiorfimmut attuumassuteqarpoq, pilersaarutit malillugit taanna 2023-mi matuneqartussaammat, kiisalu Anorthositimik suliniut White Mountain Project 47-nik missaannik sulisoqartussaq aallartinnissaata nalaani pissaaq. Ilulissani aamma Nuummi mittarfilioluni sanaartornerup 2024-mi naammassinissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Suliniutit matuma siuliani taaneqartut imminnut qaleriinnerisa imaassinnaavoq kingunerigaat najukkami sulisussanik unammilleqatigiinneq ingammik sanaartorfiusup nalaani. Taamaattorli maannakkut suliniutit ingerlareersut ataatsikkoornerisa taamatuttaaq kingernerissavaat suliffeqarnerup ataqatigiittumik sunniuteqaqfigineqarnissaata periarfissaanera, tassami sulisut maannakkut sanaartornermi aamma aatsitassarsiornermi suliniutininnaanneersut GAM aqqutigalugu suliffissarsisinnammata.

Imaammat Kalaallit Nunaanni sulisinnaasut akornanni ilaat ilinniagaqarsimasuunatik taamatuttaaq imaassinnaavoq aatsitassarsiornermi suliniutip sulisinnaasut ilinniagaqarsimanngitsut akornanni unammeqatigiinneq sunniuteqaqfigisinnagaa, kiisalu tamanna pissutigalugu immikkoortut ilinniagaqarsimanngitsunik sulisoqartut sunniuteqaqfigigai.

Sumiiffimmi sunniutaasog

Qeqertarsuatsiarmiunik apersuilluni oqaloqateqarnerni nunaqarfiup avataani sanaartornermik imaluunniit aatsitassarsiornermik suliffeqartunik paasisaqartoqanngilaq, sumiiffimmiut marluk rubinisiorfimmi Aappaluttumi kantiinami sulisut eqqaassanngikkaanni. Taamaattumik ataqatigiittumik sunniutaasinnaasut tamaanimiut sulilernissaannut ajunngitsumik periarfissaqarnissaq piviusunngorsinnaanngitsutut nalilerneqarpoq.

Aatsitassarsiornermik suliniutip pingaartumik ilinniarsimanngitsunik ilaatigullu aamma killilimmik ilinniarsimasunik atorfinitsitsineq pingaartumik Qeqertarsuatsiaani aalisakkanik tunisassiorfimmut unammillissaaq, ingammik aasaanerani. Qeqertarsuatsiaani najugalinnik apersuinermi oqaatigineqarpoq sulisinnaasut tamaanimiut kajumilersinnissaat aamma sulisoriinnarnissaat ajornakusoortoq oqaatigineqarpoq. Taamaattumik sumiiffimmi inuiaqatigiinnut pingaaruteqassaaq sulisut sumiiffimmiut nunaqarfimmit nuuppata. Rubinik aatsitassarsiorfimmit misilittakkat takutippaat ajornartorsiut qulaani taaneqartoq atuuttuusariaqanngitsoq.

Najukkami sulisoqarnermut ataqatigiittumik sunniutissat pingaaruteqartumik najukkami inuiaqatigiinnut sunniuteqarnissaat pingaaruteqartutut nalilerneqarput kisianni ilimananngitsutut.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Ataqatigiittumik sunniutaasut, sanaartornermi aamma aatsitassarsiornermi suliniutit ataatsikkoornerat pissutigalugu pisinnaanissaat ilimanarsinnaavoq, tamatuma sanaartornerup nalaani pisinnaanissaa ilimanarnerpaajuvoq tassa kalaallit sulisinnaasut pillugu unammisoqarnissaa, ingammik ilinniarsimanngitsunik. Kommunimut/nunamut tamarmut sunniut qaleriaartoq piffissaq ungasinnerusoq isigalugu iluaqutaassaaq, tassa aatsitassarsiornermik sanaartornermillu ingerlatsinermi kalaallit sulisorinissaat aalajangiusimaannarneqassammat, taamalu aalajangiusimaannarnagit kisianni aamma sulisunik kalaallinik nangittumik pisinnaasanik ineriartortitsinerit periarfissillugit.

Taamaattumik ataqatigiittumik sunniutaasut pitsaasut ilaatigut suliniutip annertussusianut killeqassapput aammattaaq suliniutinit ingerlareersuni sulisooreersunik anorthositimik suliniummut qanoq amerlatigisunik nuuttoqarsinnaanera qularineqarluni. Taamaattumik sunniut annikitsutut aamma ilimanartutut nalilerneqarpoq.

Apersuinerit aqutigalugit sunniutaasunik ataqatigiittunik pitsaanngitsunik piviusumik misilittakkanik assersuutaasinnaasunik paasinnittoqanngilaq. Taamatuttaaq sunniut pitsaanngitsooq anorthositimik suliniutip annertussusianut attuumassuteqartutut isigineqassaaq. Taamaattumik kommuni/nuna tamakkerlugu inuiaqatigiinnut sunniutigisinnaasaa annikitsutut aamma aammattaaq ilimanangitsutut isigineqarpoq.

Pisoq B

Pisoq B-mi suliniummi sulisut amerlanerusut atorineqassapput, taamaattumillu annikitsunnguamik annertusumik sunniuteqassalluni, pitsaasunik pitsaanngitsunillu. Kisianni immikkoortup siuliani naliliineq tamatuma allanngortissanngilaa.

1.4.4 Inuttut isertitanit akileraarutit

Kommuneqarfik Sermersuumi aningaarsiatigut isertitanut akileraarut 42 %-iuvoq. Tamatuma saniatigut najukkami innuttaasut inuttut ilannga 48.000 kr. atorsinnaavaat, aammattaaq nalinginnaasumik ilannga 10.000 kr. Sulisut nunanit allaneersut Kalaallit Nunaanni 35 %-imik akileraartarput, kisianni akilerianik inuttut ilanngaammik atuinnissamik periarfissaqartinneqarnatik.

Inuttut akileraarusiinerup naatsorsornera sulisut amerlassusaannik missingiineramik sulisullu ataatsip ukiumoortumik isertitaanik missingiineramik tunngaveqarpoq.

Pisoq A

Katillugit inuttut isertitanit akileraarutaasussaatus suliniutip ingerlannerata nalaani 10,9 mio. kr.-inut missingerneqarput sanaartorneqarnerata nalaani 255,6 mio. kr. kiisalu suliniutip matujartorneqarnerata nalaani 2,0 mio. kr. Toqqaannangitsumik aamma suliffissat tamatuminnga sunniuteqarfigineqartut ilanngullugit inuttut isertitanit akileraarutaasussatut missingerneqartut tassaapput suliniutip ingerlannerata nalaani 14,2 mio. kr. sanaartorneqarnerata nalaani 332,3 mio. kr. kiisalu matujartorneqarnerata nalaani 2,6 mio. kr.

Pisoq B

Inuttut isertitanit akileraarutaasussaatus suliniutip ingerlannerata nalaani 10,9 mio. kr.-inut missingerneqarput sanaartorneqarnerata nalaani 339,6 mio. kr. kiisalu suliniutip matujartorneqarnerata nalaani 2,0 mio. kr. Toqqaannangitsumik aamma suliffissat tamatuminnga

sunniuteqarfigineqartut ilanngullugit inuttut isertitanit akileraarutaasussatut missingerneqartut tassaapput suliniutip ingerlanerata nalaani 14,2 mio. kr. sanaartorneqarnerata nalaani 441,5 mio. kr. kiisalu matujartorneqarnerata nalaani 2,6 mio. kr.

1.4.5 Sulinermi atugassarititaasut

Kommunimi aamma ilinniartitaanermi akuusut apersorlugit oqaloqatiginerini tikkuarneqarpoq taarseraallutik sulisoqaraluartoq pingaartumik sulisunut kalaallinut ilaqutariinnut pisarnertullu inooriaatsimut ajunngitsumik attaveqarnissap aalajangiusimanera annertuumik pingaaruteqassasoq. Aamma taamatut apersuineri ingerlanneqartuni taaneqarpoq siusinnerusukkat aatsitassanik suliniuteqarnernit misilittakkat tunngavigalugit sulisut nunat allamiut aamma sulisut Kalaallit Nunaanneersut akornanni imminnut paaseqatigiinnginneq peqqutigalugu aporaattoqartarsinnaammat kulturikkut inuiaqatigiinnilu inooqatigiinnikkut ileqqut assigiinnginnerannik tunngaveqartumik.

Pisoq A aamma B

Suliniutip annertussusaa aamma susassaqaqfimmi inatsisit eqqortinneqarnissaat aallaavigalugit suliniutip sulinermi atugassarititat sumiiffimmi, kommunimi imaluunniit nunami tamarmi annertunerusumik sunniuteqarfiginissaat ilimagissallugu tunngavissaqanngilaq.

1.4.6 Piginnaasanik ineriartortitsineq

GAM-ip anguniagaraa sulisut kalaallit atorneqarnissaat pisinnaasanik aningaasaqarnermi naleqquttumik piumasaqaatit eqqortinneqarnerisigut. Sulisunik kalaallinik atorfinitsitsinikkut aatsitassarsiorfimmi attuuffiit atorneqartutigut piginnaasanik nutarterinermut pisinnaasanillu ineriartortitsinermut periarfissaqalissaaq. Aatsitassarsiornermik sammisaqaqfimmi pineqarsinnaasunik amerlanerusunik suliffissaqarnerup inuusuttunut pilerinartissinnaavaa suliami tassani ilinniagaqarnissaq toqqassallugu.

Kalaallit sulisut pikkorissarneqarnissaasa toraagalemissaat anguniarlugu aatsitassarsiorfimmut atatillugu suliaqarnermi ilinniagaqartunik inissaqartitsinissaq, ilinniarnert aamma atorfiit qaffasinnerusut anguniarlugit pikkorissarnerit pilersinneqarnissaat periarfissaassaaq. Tassunga ilanngullugu pilersaarutigineqarpoq aatsitassarsiorfiup matunerata kingorna nutaamik inissinneqarsinnaanissaq, aamma tassunga suliniummut sulisoqarnermut pisortamik atorfinitsitsinissaq.

Sumiiffimmi sunniutaasog

Sumiiffimmi piginnaaneqarnermik qaffasissuseq apersuilluni oqaloqateqarnikkut allaaserineqarpoq appasissutut/ annertunerusumik ilinniagaqarsimanngitsutut. Taamaattumik najukkami innutaasunut periarfissaqassaaq suliniut aqqutigalugu sulilersut pikkoriffiinik pitsanngorsaanissaq. Tassami naatsorsuutigineqarmat najukkami innuttaasut taamaallaat ataasiakkanut killeqarnissaa, taamaattumik sunniutaasog appasittussatut/annertuumik kinguneqassanngitsutut aamma pisinnaasutut ilimagineqarpoq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Kalaallit sulisinnaasut ilisarnaatigaat nuussinnaalluaramik (tamannalu paarlakaalluni sulinermit sakkortusarneqassasoq ilimagineqarpoq), taamaattumillu ilimagineqarpoq atorfiit aamma kalaallinik Kommuneqarfik Sermersuup avataaneersunik inuttalerneqarsinnaasasut. Aatsitassarsiorfimmi sulinikkut pikkorissarneq taamaalilluni piginnaasanik ineriartortitsinermut peqataasinnaavoq aatsitassarsiornerup iluani aamma immikkoortuni allani sulianik assingusunik ilaatigullu qaleriittunik suliaqarnikkut.

Aatsitassarsiornermik suliniutikkut piginnaasanik ineriartortitsineramik periarfissat sunniutaannik naliliineq pissutsit sulisoqarnermut atuuttut assingi atorlugit ingerlanneqarpoq, tassami sulisoqarnek piginnaasanillu ineriartortitsineq pikkorissartitsinerlu imminnut atammata. Soorunami tamatumunnga pisariaqarpoq sulisut kalaallit piffissap ingerlanerani aalajangiusimaneqarnissaat piginnaasanik ineriartortitsinermut pikkorissarnermullu periarfissiimmat. Nalilerneqarpoq sunniutaasoq kommunimi/nuna tamakkerlugu appasittumik/akunnattumik sunniuteqarnissaa aamma tamanna pisinnaasutut nalilerneqarluni.

1.4.7 Niuernikkut periarfissat

Aatsitassarsiornikkut suliniut peqataasinnaavoq niuernikkut periarfissiinermit sumiiffimmi aamma kommunimi akuusunut nioqqutissanik kiffartuussinernillu tunniussinikkut. Pingaartumik umiartorfiginnineq kalaallinit neqerooruteqartunit ingerlanneqarnissaa ilimagineqarpoq, aamma attaveqatigiinnermut kiffartuussinerit orsussanillu/ ikummatissanillu tunisineq.

Kommunimi/nuna tamakkerlugu akuusunik apersuilluni oqaloqateqarnermi taaneqarpoq siornatigut aatsitassarsiornermi ajunngitsunik misilittagaqartoqartoq kiffartuussinerit soorlu pilersuinerit angallassinernillu kalaallinit pilersuisunit isumagineqarpata. Niueqateqarnissamut periarfissanut apequtaassaaq aatsitassarsiornermi suliniummit pisariaqartitat kiisalu Kalaallit Nunaanni pisarsisarfissat assartuinermi pisinnaasaat.

Sanaartornermi aamma aatsitassarsiornermit suliniutit maannakkut ingerlanneqartut arlallit pissutigalugu nioqqutissanik aamma sullissinerni sullinneqarnermut tunngatillugu, tamanna kalaallit ingerlatsiviinut unamminartoqarsinnaavoq suliariumannittussarsiuussinernut neqerooruteqarnissamut. Tassunga ilanngullugu ataatsimut isigalugu ingerlatsivinnut kalaallinit ingerlanneqartunut unammillernarsinnaavoq suliassanik annertunerusunik neqerooruteqarnissaaq pilersuinikkut tunisassiornikkullu ingerlatsiviit annertussusaat pissutigalugu.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasoq

Qeqertarsuatsiaani sanasunik ruujorilerisunillu ingerlatsiveqartoq paasineqarpoq, taakkulu niuernikkut aatsitassarsiornermik suliniut soqutigisinnaassavaat. Najukkami aalisartut aamma piniartut aalisakkanik aamma neqinik aatsitassarsiorfiup kantiinanut nioqquteqarsinnaassapput, tamannalu niuernissamut periarfissatut pisinnaasutut nalilerneqarpoq. Taamatuttaaq najukkamut malunnaatilimmik pingaaruteqassaaq piniarnermut aamma aalisarnermut tunngatillugu ingerlatsinerit nunaqarfimmi inuunermit qitiulluinnartuunera.. Niuernissamut periarfissat allat killeqartutut nalilerneqarput najukkami inuussutissarsiutit ingerlanneqartut angissusiat pissutigalugu.

Taamaattorli Aappaluttumik aatsitassarsiornermi suliniummit misilittakkat imaapput najukkami niuerfissatut periarfissanik kinguneqarsimanngitsoq. Taamaattorli tamatuma saniatigut aalisakkanik aamma neqinik najukkameersunik aatsitassarsiorfiup kantiinanut nioqquteqartoqarsinnaanerata killilerneqarnissaanik ajornartorsiummik naammattoorsisoqanngilaq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Aatsitassarsiornikkut suliniut peqataasinnaavoq niuernikkut periarfissiinermit sumiiffimmi aamma kommunimi ingerlatsivinnut assersuutigalugu Nuummit Paamiunillu nioqqutissanik kiffartuussinernillu tunniussinikkut.

Immikkoortup aallarniutaani taaneqartutut siornatigut suliniutinit misilittagaqartoqarpoq niuernikkut attaveqatigiinnermut pingaartumik kiffartuussinerit aalajangersimasut eqqarsaatigalugit. Taamaattumik anorthositimik suliniummut atatillugu niuernikkut periarfissat ilimanartutut nalilerneqarpoq, kisianni suliniutip annertussusaa peqqutigalugu kommunimut/nunamut tamarmut sunniut annikitsuussangatinneqarpoq/naammaannartuutinneqarpoq.

1.4.8 Ingerlatsiviit akileraarutaat/kisermaassat atornerannut akiliutit

Isertitat akileraaruserneqartussat ingerlatsiviup akileraarutissai ukiut 25 aatsitassarsiornermi ukiut marluk piareersarnek (ramp up) ilanngullugu missingerneqarput.

Pisoq A

Isertitat akileraaruserneqartussat ukiut 25 aatsitassarsiornermi ukiut marluk piareersarnek ilanngullugu missingerneqarpoq USD 321 mio.-ussasut. Ingerlatsivinnut aamma kisermaassilluni atuinnermut akiliutit taamaalilluni USD 117 mio.-upput. Kisermaassilluni atuinnermut akiliutit suliniutip ingerlanerani missingerneqarput USD 20,5 mio.-ussasut.

Pisoq B

Isertitat akileraaruserneqartussat ukiut 25 aatsitassarsiornermi ukiut marluk piareersarnek ilanngullugu missingerneqarpoq USD 414,6 mio.-ussasut. Taamaalilluni ingerlatsivinnut kisermaassillunilu atuinnermut akileraarutit tassaassapput USD 155,6 mio. Kisermaassilluni atuinnermut akiliutit suliniutip ingerlanerani missingerneqarput USD 31,1 mio.-ussasut.

1.4.9 Attaveqaasersuutit

Immikkoortumi pineqarput assartuinnermut, inissianut, pilersuinnermut aamma attaveqaatinut sunniutaasinnaasut.

Sumiiffimmi attaveqaasersuutitut allannguutit annertunersaat tassaassaaq puttasumik ataavartussamik talittarfiliorneq, aamma 17 km-itut takitigisumik aqqusinniorneq aatsitassarsiorfimmiit umiarsualiviup eqqaani suliarinniffimmut. Ullumikkut suliniuteqarfimmi talittarfeqanngilaq aqqusineqaraniluunniit aatsitassarsiorfiup suliarinniffiullu akornanni.

Sulisunut ineqarfigisassaaq umiarsualiviup aamma suliarinnittarfiup ungasinngisaanni inissinneqassaaq. Ineqarfissaaq tassaavoq illut ineerartallit, ilaatigut ataatsimoortarfiit arlaqartut, ilanngullugu TV-mik isiginnaartarfik aamma isersimaartarfik, igaffik kiisalu nerisarfik. GAM-ip ungasinnerusooq eqqarsaatigalugu kissatigaa suleqataasut annertunerusumik nunap ilaani tassani inississasut taamaattumillu inissaqarnermut pissutsit aamma peqqissinartumik periarfissaqartitsinissaaq pitsaanerulersinniarlugit, ilaqutariinnut uninngaarfiit allallu, suleqataasut pitsaanerusumik aalajangiusimaniarlugit sulinermilu pissutsit pitsaasut pilerinartullu pilersinniarlugit.

Tamatumunnga ilanngutissaaq suliniutip sunniuteqarneranut apeqqutaassaaq aatsitassarsiorfimmi sulisut aatsitassarsiorfimmut toqqaannartumik imaluunniit Qeqertarsuatsiaanut toqqaannartumik imaatigut angallanneqarsinnaanersut.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasooq

Aatsitassarsiorfimmut/-mit sulisussanik aamma paarlaateqatigittarnernik nioqqutissanillu angallassineq pingaarnerusumik Nuummit umiatsiamik/umiarsuarmik ingerlanneqartassaaq. Pisuni immikkut ittuni pisariaqartinneqaraangat qulimiguulimmik ingerlassisoqartassaaq.

Najukkami innuttaasut akornanni oqaatigineqarpoq pingaaruteqassasoq aatsitassarsiorfimmuut atatillugu attaveqaasersuutini annertusaaneq najukkami innuttaasunik sunngiffimmi atorneqarsinnaassappat.

Najukkami ineqarnermut tunngatillugu sunniuteqartoqarnissaa naatsorsuutigineqanngilaq.

Najukkami pilersuinermit attaveqaasersuutinit aamma attaveqaateqarnikkut sunniuteqartoqarnissaa naatsorsuutigineqanngilaq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Sulisunik nioqqutissanillu angallassinert pingaarnermik Nuummit umiarsuakkoortinneqartassapput, taamaattumillu Nuummi umiarsualivik atorneqassaaq. Taamatuttaaq naatsorsuutigineqarpoq anorthositimik suliniummut ukiup ingerlanerani timmisartukkut sulisunik nunanit tamalaaneersunit angallassisarneq pisariaqartinneqartassaaq. Piffissami matumani aamma ukiuni aggersuni ingerlatsinerit arlaqassapput sanaartornermut tunngatillugu aammattaaq aatsitassarsiornermut, taamaattumik ilimagineqartariaqarpoq timmisartumik angalanissanut pisariaqartitat aatsitassarsiornermut suliniummik ingerlatsinermit attuumassuteqartut silaannakkut assartuinermit sullissinermit attuumassuteqartut sunniuteqarfigineqarnissaat. Kisianni tamanna aatsaat pissaaq Air Greenland-ip piumaneqarneq naapertorlugu sullissinini amerlinngippagit.

Ilimanarpoq ilaanneeriarluni Nuummi suleqataasunik imaluunniit suleqatigisanik inissiineq pisariaqartinneqartassasoq.

Ataatsimut isigalugu kommunimut/nuna tamakkerlugu attaveqaasersuutinit sunniuteqarnera appasittutut/pingaaruteqanngitsutut sunniuteqarnissaa, kiisalu tamaanna ilimanarneruvoq, tassami suliniutip annertussusia tamatumani isiginiarneqartariaqarmat.

Pisoq B

Pisoq B-mi sulisut amerlanerusut atorneqassammata sunniinerit paasisat ilimanartumik immannguaannaq pisumut uunga naleqqiullugu annertunerussaaq. Tamatumali ima annertutiginissaa ilimagineqanngilaq pisoq A-mut naliliineq qulaani taaneqartoq sunniuteqarfigissagaa.

1.4.10 Pisortat ingerlatsinerannik tatisineq aamma kiffartuussinermit sullissinerit

Pisortat ingerlatsinerannik tatisinerit aamma kiffartuussinermit sullissinerit taaneqarput, pissutigalugu ullutsinni Kalaallit Nunaanni pisortanit sullissinerit annertuumik tatisimaneqarmata. Tatisineq pisortat annikinnerusumik isertitaqalernerannik pisortallu aningaasartuutaannik amerlinermik peqquteqarpoq piumasarineqartut amerliartormata.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasog

Sumiiffimmi sunniuummut apeqqutaassaaq aatsitassarsiorfik aatsitassarsiorfimmilu suliniuteqarnerit Qeqertarsuatsiaani pisortat tunniuttagaannik qanoq atuitigissanersut, taassuma ataani RAL aatsitassarsiorfimmuut umiartortitsinissamut periarfissaqarneris, imaluunniit sulisut paarlaannerat Qeqertarsuatsiaaniit isumagineqartassanersog. Tamanna sulii erseqqissumik paasineqanngilaq.

Pisortat ingerlatsivianut sunniuteqarnissamut pitsaasunik imaluunniit pitsaanngitsunik allanik paasisaqartoqanngilaq, taamaattumik ataatsimoortumik sunniutaasussaq appasittutut aamma

pisinnaanngitsutut nalilerneqarpoq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Suliniut pisortanit tunniunneqartartut ilaannik atuisassaaq, soorlu politiit aamma akitsuuserivik, aamma nalinginnaasumik sullissinerit , soorlu suliniutip ingerlataanik akuersissuteqarneq nakkutilliinerlu. Suliniutip annertussusaa aallaavigalugu pisortanit tunniunneqartartunut sunniutissaata killeqartorujussuunissaa ilimagineqarpoq kommunimut aamma nunamut tamarmut, taamaattumillu sunniutip suunngitsuarsuunissaa nalilerneqarpoq.

Pisoq B

Pisoq A-mi annikitsumik sunniuteqarnissaaq aallaavigalugu ilimananngitsutut isigineqarpoq pisoq B-mi allaanerussasooq.

1.4.11 Inuiaqatigiinni peqqissuseq upalungaarsimanerlu

GAM-ip pilersaarutigaa aatsitassarsiorfiup saniani napparsimmaveeraliorniarluni, nakorsaqaarnikkut unamminartunik pinartunilu pisoqarnerani passussisinnaasumik. Tassani peqqissaasooq naleqquttumik ilinniarsimasooq imaluunniit HSE-mut (health, safety and environment) akisussaasooq atorfinitsinneqassaaq. Tamatuma saniatigut biili napparsimasunik angallassisartuullunilu qatserutaasooq aqqusineqanngitsukkoorsinnaasooq aatsitassarsiorfiup sanianiissaaq. Sumiiffimmi ajutoortoqarnissanut upalungaarsimanermik pilersaarusiortoqassaaq.

Aatsitassarsiorfimmi sulineq sullivimmi ajutoornissamut ulorianartoqarpoq. Tamatumunnga ilaatigut peqqutaapput:

- Qasuneq (ullormut sivisuumik sulineq)
- Oqimaatsunik kivitsineq
- Nipiliornernit sunniinerit
- Pujoralannit sunniinerit.

Ajutoorsinnaanermut aarlerinaateqartut matuma siuliani taaneqartut aatsitassarsiorfimmi sulinerlut attuumassuteqarput, kiisalu taamaammat annikinnerpaatinniarneqassapput peqqissutsimik misissuinikkut, sullivimmi avatangiisinik il.il. qulakkeerinerimik atuutilersitsinikkut. Ajutoornissamut sillimmasiisoqartassaaq aamma suliffeqarfeqarfiup inuussutissarsiornikkut sillimmasiuttaqaanik sulisunut tamanut sillimmasiisoqassaaq.

Aatsitassarsiorfik suliffittut ”panertuussaaq” aanngajaarniutinik ikiaroornartunillu qanorluunniit ittunik atuinnissamut akuersissuteqarfiunngitsooq. Aangajaarniutinik ikiaroornartunilluunniit atuineq peersitaanermik kinguneqassaaq.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasooq

Sulisunut najukkameersunut peqqissutsimut sunniuteqarsinnaavoq qaffasinnerusumik isertitaqalernerat, tamatuma ilaatigut kingunerisinnaavaa najugaqarnermi pitsaanerusumik atugassaqaalneq aamma nerisaqaarnikkut sulisunut taamatuttaaq pineqartup ilaqutaanut. Kisianni immikkoortup aallartinnerani ulorianarsinnaasut taaneqartut aamma assinganik sulisunut sumiiffimmiunat atuutissapput.

Siornatigut misilittakkat takutissimavaat Qeqertarsuatsiaat eqqaani qulimiguullit mittarnerisa najukkami innuttaasunut kissaataangitsumik nipiliornermik akornusersorneqartarsimasut. Taamaattorli qulimiguulimmik atorfissaqartitsinerup killilimmik pisarnissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Qeqertarsuatsiaani napparsimaveeqqami sulisussanik pissarsiniarneq unamminartoqarsimavoq, tamatuma kingunerisaanik peqqissutsimut tunngasunik sullissinerit pitsaassusiat

sunnerneqarsimalluni. Tamaani najugallit akornanni oqaatigineqarpoq najukkami peqqissutsikkut sullinnerit pitsaassusianut assut sunniteqassasoq, najukkami innuttaasut killiussap isumaqatigiissuteqarsimasup iluani aatsitassarsiorfimmi peqqissutsikkut sullissivik atorneqarsinnaassappat.

Sumiiffimmiut aatsitassarsiorfimmi sulisinnaasut ilimagineqartut massakkut suliffeqanngitsut ataasiakkaaginnarnut killeqarmata peqqissutsimut sunniutit toqqaannartut ajoqutaasut iluaqutaasullu taakkunungaannaq killeqassapput taamalu pingaaruteqangaanngitsutut nalilerneqarlutik. Najukkami innuttaasut aatsitassarsiorfimmi peqqissutsikkut sullissivimmi atuinnissamut periarfissaqarnissaata najukkami innuttaasunut pingaaruteqarlunnartuusoq malunnarpoq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Peqqissutsimut tunngasut immikkoortup matuma aallartinnerani taaneqartut aammattaaq kommunimi/nuna tamakkerlugu sulisunut attuumassuteqassapput. Suliniutip annertussusia pissutigalugu kommunimut imaluunniit nuna tamakkerlugu tamat peqqissusiannut sunniteqarnissaa ilimagineqanngilaq, taamaattumik sunniutaasoq soqutaanngitsutut nalilerneqarpoq.

Pisoq B

Soorlu pisoq A-mi.

1.4.12 Navianartumiittut, pinerlunneq aamma atornerluineq

Nunani allani misilittakkat tikkuussipput aatsitassarsiornermi suliniutit najukkani sumiiffinni nassatarisaraat pinerlunnerup annertusineri, akissarsutigalugu atortittarnerup aamma atornerluinerup annertusinerat. Taamaattorli tamatumunnga assersuutinik paasisaqartoqarsinnaasimanngilaq Kalaallit Nunaanni siusinnerusukkut aatsitassarsiorfinnik suliniutinut atatillugu.

Qeqertarsuatsiaani innuttaasut oqaatigaat kujammut aamma avannamut assartuineq najukkami sumiiffimmi aanngajaarniutinik siaruarterineq sunniteqartuusoq.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasut

Aanngajaarniutinik nutaanik sumiiffimmi eqqussuineq siaruarterinerlu pingaartumik Nuummit angallanneq annertunerulersoq atorlugu mattunneqarsinnaanngilaq. Taamaattorli tamatuma pisinnaaneranut apeqqutaavoq sulisut paarlaattarnerat Qeqertarsuatsiaani ingerlanneqartassanersoq.

Qeqertarsuatsiaani innuttaasunik apersuineri paasinarsinngilaq innuttaasut akornanni immikkut tamatumunnga tunngatillugu navianartumiittoqarneris imaluunniit aatsitassarsiorfissatut pilersaarutaasumut atatillugu tamatuma sunniteqarnissaanik aarleqquteqartoqarneris.

Navianartumiittunut, pinerlunnermut aamma atornerluineriut ataatsimut sunniteqarnissaa annikitsutut aamma ilimananngitsutut nalilerneqarpoq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Suliniutip pinerlunnermik aamma atornerluineriut annertusisitsisinaanersaq oqaatigineqarsinnaanngilaq immaq ingammik Nuummi. Tassami tamatumunnga tunngatillugu

misilittakkanik naammattuusoqarsimanngimmat, kiisalu suliniutip killilimmik annertussusia aallaavigalugu sunniutaasinnaasup annikitsuunissaa aamma ilimananngitsuunera nalilerneqarpoq.

1.4.13 Nuuttarneq (tikinnermik aallarnermillu takussutissat)

Kalaallit Nunaanni inuit nunaqarfinnit illoqarfinnut nuuttartut amerlapput, tamatumunnga pissutaaneruvoq ilinniarneq aamma suliffissaqarnermut tunngasut. Qeqertarsuatsiaani oqaatigineqarpoq nunaqarfimmit nutsernerit ilinniariartorluni aamma suliariorluni atajuartuusoq.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasog

Sumiiffimmiut aatsitassarsiorfimi atorfinittut taannalu aqqutigalugu akissarsiamikkut qaffattut Qeqertarsuatsiaat qimallugit nuussasut ilimanarpoq. Sunniutaasinnaasog tamanna najukkamit nuuttarnermut nalinginnaasuusumut attuumassuteqartutut oqaatigineqassaaq aamma sunniutaanut apeqqutaavoq, tamaanimiut aatsitassarsiorfimmi atorfinitsinneqarnersut. Tamaanimiut angalajuarnermik sunnerneqarsinnaanerit annikitsutut aamma ilimananngitsutut nalilerneqarpoq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Kommunimut annertunerusumik sunniuteqarnissaaq ilimagineqanngilaq suliniuteqarfiup annertussusaa sumiinneralu pissutigalugit.

Pisoq B

Pisumi A-misut, sunniutaali annertunerulaassagunarlu sulisussat amerlanerussammata.

1.4.14 Sunniutit annertusiartortut (suliffeqarfeqarnermut sunniutit pinnagit)

Sunniutinut annertusiartortunut nassuiaassutaavoq sunniutaasut tulleriaartumik aamma/imaluunniit ataqatigiittumik sunniuteqartumik/sunniuttumik ingerlatsinerit/suliniutimut kinguneqartut, tamatumunnga pissutaalluni pioreersut, pilersaarutaasut imaluunniit pisut allat naammaginartumik nassuiaaserneqarsimasut.

Immikkoortumi uani sammineqassapput:

- Atuisartunut akigititaasut qaffannerannik nalunaarsuiffik (aningaasat naleerukkiartornera – sumiiffimmi, kommunimi aamma nunami tamarmi)
- Aningaasaqarnermut aningaasaliinerit (aatsitassarsiorfiup kingunerisaanik inuussutissarsiutit)
- Pisortanit sullissinerit pitsaanerusut/innuttaasunut tunniussinerit pitsaanerusut
- Immakkut angallaneq.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasog

Ilimagineqanngitsutut nalilerneqarpoq suliniutip kingunerisaanik najukkami aningaasarsiatigut isertitarineqartut ima annertutigisumik qaffariarnissaat, tamatuma kingunerisaanik najukkami aningaasat pisissutaasinnaanerisa naleerukkiartornerannut sunniuteqarsinnaallutik.

Naak najukkami niuernikkut periarfissat suliniutimut pissuteqartut killilimmik annertussuseqartussatut nalilerneqarluartut suliniutip annertussusia pissutigalugu pisinnaanngitsutut oqaatigineqarsinnaanngilaq, najukkami inuussutissarsiutinik ingerlatsisut pitsaasumik sunniuteqarfigineqarsinnaanerit niuernermi periarfissanut tunngatillugu, tassa aatsitassarsiorfiup pilersitaanik.

Akileraarutininik akiliisarnerup annertusinera – akissarsiatut isertanit, ingerlatsiviup akileraarutaanit aamma kisermaassinnermit akiliutinit – piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu najukkami oqartussaasut immikkoortumut, kommunimi aamma nuna tamakkerlugu pitsanngoriaataasinnaapput. Sunniutip annertussusaa nalilerneqarpoq annikitsuussasooq ilimanartuullunilu.

Qeqertarsuatsiaani najugaqartunit uparuarneqarpoq Aappaluttumi rubinisiorfimmit piiaanerup kingunerisimagaa ingammik eqalunniarnermik akornusersuineramik kinguneqarsimasooq. Taamaattumik nalilerneqarpoq imaasinnaasooq GAM-ip aatsitassarsiornermik suliniutaa aammattaq tamatumunnga ilanngullugu umiarsuit angallannerat najukkami inuussutissarsitigalugu aalisarnermut akornusersuisinnaasooq. Tamanna najukkami annertuumik sunniuteqartussatut nalilerneqarpoq.

Rubinisiorfimmit Aappaluttumit sumiiffimmi misilittakkat takutippaat tuttu aatsitassarsiorfiup eqqaaniittut sivikitsumik ajoquserneqartut. Najukkami inuttaasut aarleqqutigalugu oqaatigaat sumiiffimmi piniarnissamut periarfissat piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu aatsitassarsiornermit sunnerneqarnissaat, kisianni erseqqissaatigalugu piffissami sivisuumik uumasooqatigiit sunniuteqarfigineqarnerat annertuumik kinguneqarsinnaasooq najukkamiittunut, kiisalu inunnut Kalaallit Nunaani sumiiffinnit allanit aavariarlutik tamaannartartunut.

Siornatigut misilittakkat tunngavigalugu nalilerneqarpoq aalisarnermut aamma piniarnermut sunniutit attuumassuteqartut pisinnaasutut taamatuttaarlu najukkami inuiaqatigiinnut annertuumik malunnassasut.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Kommunimi/nuna tamakkerlugu aningaasat pisissutaasinnaanerisa naleerukkiartornissaanik aarleqquteqarsinnaaneq ilimanangitsutut nalileqarpoq suliniutip annertussusia pissutigalugu.

Kommunimi aatsitassarsiornermi suliniutit arlallit inissisimmammata tamatuma kingunerisinnaavaa illoqarfinni anginerusunik aningaasaliisarnernik malitseqartitsineq, soorlu assersuutigalugu Nuummi aamma Paamiuni. Suliniutip annertussusaa eqqarsaatigalugu sunniutissaata annikitsuunissaa ilimagineqarpoq. Taamaattorli erseqqissaatigineqartariaqarpoq suliniutip aatsitassarsiornermut immikkoortup ineriartorneranut pitsaasumik sunniuteqarnera aamma taamatuttaarlu nalinginnaasumik inuussutissarsiornermut periarfissat ineriartornerannut. .

Kommunimi/nuna tamakkerlugu sunniutaasut annertusiartortut annikitsutut/sualunngitsutut aamma pisinnaasutut nalilerneqarput.

Pisoq B

Pisumi A-misut, sunniutaali annertunerussalluni amerlanerusunik sulisoqarnerup aamma nioqqutissiornerup annertusinerata kingunerisaanik immakkut angallannerup annertusineranik peqquteqartumik.

1.4.15 Kulturikkut kingornussassat, inuiaqatigiit kulturikkut naleqartitaat aamma pilersuineramik ingerlatsinerit

Nunatta Katersugaasivia 2020-mi ukiakkut itsarnitsanik misissueqqaarpoq (misissuineramik ingerlatsivoq) tassa aatsitassarsiorluni suliniummik pilersaarusiornermut atatillugu, itsarnisarsiuusa sumiiffik misissorpaat itsarnitsanik kulturikkut eqqaassutissanik peqarnerasooq. Nunap ilaa takusarneqartoq tassaavoq umiarsualivimmiit aatsitassarsiorfiup tungaanut

suliniuteqarfigissallugu pilersaarutaasoq. Misissuinermit qularnaarlugu paasineqarpoq qanganitsanik aamma aatsitassarsiorfissap sumiiffissaa tikillugu akornutaasinnaasunik peqanngitsaq.

Nunap ilaani tassani sunngiffimmi suliaqarnerit pinngortitamillu atuinerit tungaasigut inuiaqatigiinni kulturikkut pingaartitanik annertuumik ataqatigiipput. Taamaalilluni tamatumunnga sumilluunniit sunniineq annertuumik pingaaruteqassaaq. Najukkami innuttaasut kalaalimerngit nerisassamik ilarujussui namminneq piniarlugit aamma aalisarlutik pisarisaarpaat piliarisarlugillu.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasoq

Nunatta Katersugaasiviata takusai naapertorlugit kulturikkut kingornussanut tunngatillugu pingaaruteqartumik sunniinissaq ilimagineqanngilaq.

Qangaaniilli ileqqut aamma kulturi inuussutissarsiornermut attuumassuteqartoq najukkami nunaqarfimmiut avatangiisiat sunnerneqarsinnaavoq, imaappat tamaanimiut ataasiakkaat imaluunniit arlallit aatsitassarsiorfimmi suliffeqalerpata najukkami suliffeqarfinni pinnatik. Sunniutip appasinnissaatut nalilerneqarpoq tamatumunnga pissutaalluni suliniutip najukkami suliffissaqarnermut sunniutai naatsorsuutigalugit.

Siusinnerusukkut suliniutinit misilittakkat tikkuussipput piffissami aalajangersimasumi aamma paarlakaalluni sulisarneq nunaqarfinni ilaqutarissutsimut kattutsinnissaat ajornakusoortarpoq. Tamanna pillugu immikkut aarleqquteqarnermik najukkami innuttaasut akornanni oqaaseqartoqanngilaq, kisianni aatsitassarsiorfimmi suleriaatsip qangaaniilli ilaqutarissutsimut tunngasunik sunniinissaa pisinnaanngitsutut oqaatigineqarsinnaanngilaq.

Kangerluup qinnguanut pulajartorfiup aqqaani arlalinni nerukitsoqarpoq assut sarfartunik, taamaattumik tamaanimiut oqaatigaat ajutoortoqarsinnaanera aaleqqutigalugu aamma tamatuma kingunerisaanik kangerlummi eqqaanilu avatangiisit mingutsinneqarsinnaasut. Kangerlummi umiatsiamik angalanermut atatillugu ajutoorsimasunik tusagaqanngilagut. GAM-imit naatsorsuutigineqarpoq kangerlummup pulajartorfimmi kalittaatorlugu isumannaallisaanerup pitsaanerulersinnissaa. Oqaatigineqarsinnaanngilaq ajutoornerit pinngitsoortinneqarsinnaasut, kisianni ilimananngitsutut nalilerneqarpoq.

Matuma siuliani taaneqartut tunngavigalugit kulturikkut kingornussanik, inuiaqatigiit kulturikkut naleqartitaanni aamma pilersuinermit ingerlatsinerit sunnerneqarsinnaanerat ilimagineqanngilaq, kisianni najukkami inuiaqatigiinnut annertuumik pingaaruteqarput.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Naatsorsuutigineqarpoq kommunimi/nuna tamakkerlugu kulturikkut kingornussanik, pilersuinermit ingerlatsinerit aamma inuiaqatigiit kulturikkut naleqartitaanni aamma annikitsuinnarmik/suunngitsumik sunniuteqarfigineqarnissaat.

Pisoq B

Soorlu pisoq A-mi.

1.5 Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

Sunniutitut ataasiakkaanut paasineqartunut iliuuseqarfigineqarnissaannut iliuuserineqartussat paasineqartut tassaapput, tamatumani siunertarineqarpoq sunniutit pitsaasut siuarsarneqarnissaat

aamma pitsaanngitsut annikillisarneqarnissaat. Iliuuseqarfigineqarnissaannut iliuuserineqartussat paasineqartut matuma kinguliani takuneqarsinnaapput Tabeli 1-5.

Tabeli 1-5: Sunniutit iliuuseqarfigineqarnissaannut iliuusissat tassaapput

Sunniut	
Sulisoqarneq	
Kalaallinik sulisartunik atorfinitsitsineq	Suliniutip immikkoortuinut pingasunut sulinerup suuneranut piunasaqaatit allaaserinerat. Sulisussarsiorluni annonceliinissamik ineriartortitsineq sumiiffimmi nunamilu tamarmi saqqummersussanik. Sulisussarsiornermik suliniut kommunimut toqqaannartumik sammisoq; Qeqertarsuatsiaat, Paamiut aamma Nuuk. GAM sulisunut Qeqertarsuatsiarmiunut taarseraallutik sulisarnissamit allaanerusumik atugaqartillugit atorfinitsinneqarnissaannut ammavoq, sulisunut allanut naleqqiullugit angerlamut sivisuumik angalasariaqanngimmata. Suliffissat pillugit Sulisitsisut, Majoriaq, SIK aamma kommunimi suliffissarsiuussisarfik suliffissanik periarfissat pillugit attaveqarneq immaqalu suleqateqarneq. KTI Aatsitassat pillugit Ilinniarfimmumut attavigineqarneq immaqalu suleqateqarneq piginnaasanik nutarterinermut periarfissat aamma praktikerfissat lærlingeqarnissarluk pillugit. Sulisunik aallussinermik suleqataasumik suleqatitut atorfinitsitsineq.
Sulisoqarnermut sunniutit toqqaannartut aamma kajumilersitsisut	Nioqqutissat aamma kiffartuussilluni sullissinerit niuernerq tunngavigalugu akigitinneqartunik akilerlugit pisarineqartassapput, kisianni Kalaallit Nunaanni nioqquteqartut salliutinneqassapput imaappat taakkua unammillersinnaallutik. GAM-ip suliassat aggorneqartut ilaat nammineq isumagisinnaanerau nalilerneqassaaq sulisussarsiuunnagit. GAM-ip suliassat aggorneqartut ilaat nammineq suliarisinnaappagit aallaaviussaaq sumiiffimmi suliffissanik amerlanerusunik pilersitsisinnaanissaat.
Sunniutit sakkortusiartortut aamma susassaqaarfinnik allanik akerleqarneq	Sumiiffimmi kommunimilu oqartussat oqaloqatigineri aamma immaqala suleqatigineri pisinnaasat pigineqartut suunerisa paasiniarneri aamma ataqatigiissinneri aallaavigalugit. Sulisunik aallussisumik atorfinitsitsinissaq kalaallini allanillu sulisunik pissarsinissamik suliaqartussamik, ilaatigut pisinnaasanik ineriartortitsinissamut aamma allatut sulisunut oqilisaanissamut.
Inuttut isertitanit akileraarutit	-

Sulinermi atugassarititaasut	Sulinermi atugassarititaasut SIK aamma Kalaallit Nunaanni suliatigut peqatigiiffiit allat ilitersuutaat kiisalu ILO-mi isumaqatigiissutit naapertorlugit aalajangerneqassapput. Atugassarititaasut Kalaallit Nunaanni piumasaqaataasut eqqortinneqarnissaasa qulakkeernissaat aammalu assinganik sumiiffimmi suliffeqarfeqarfimmik innarliineq pinngitsoortinniarlugu. Sulisunut tullerriaarlutik paarlakaattarnissaannik isumaqatigiittoqassaaq, taamaalilluni ilaqutariinnut eqqarsaatiginnittumik atorfinitsitsineq siuarsarneqassaaq ilaqutariinnilu pissutsinik pisarnerlu malillugu inooriaatsimik attassiinnarnissamik periarfissat pitsaanerulersillugit. Imaassinnaavoq atorfinitsitsinerit ataasiakkaat paarlakaanermik pinngitsoorsinnaassagunarput angerlamut aqqutaa sivikkipat. Siunnersuutigineqarpoq kulturit assigiinngitsut akornanni paaseqatigiinnissamik pikkorissaasoqassasoq aamma suliffimmi pimmataaneq pinngitsoortinniarlugu politikiliortoqassasoq. Suliffimmik naliliineq ingerlaavartoq aamma immaqa tassunga atatillugu sungiusarnermik ingerlatsinerit suliarineqarnerat. Isumannaassuseq aamma malittarisassat pillugit sanaartugassanik suliasinneqartartunut piumasaqaatit.
Ilinniagaqarneq	
Piginnaasanik ineriartortitsineq	Ilinniartinnik suleqateqarnissamut periarfissat, tassunga ilaalluni KTI aatsitassanik ilinniartinnik, ilinniartinneqarnissaq ilinniarnissarlugu pillugit. Kommunik suleqateqarnissamut periarfissaq pikkorissarnissamut piumasarineqartunut aamma ilinniqaqqinnissaq, taamaalilluni ilinniagaqanngitsut suliffissaaleqisullu suliaqalersinnissaannut toraagaralugu. Sulisoqarnermik isumaginnittoq immaqa Nuummi inissisimasooq. Ajunngitsumik sulisussarsiuussinermik ingerlatsineq assigisaanillu sulisunut malittaasumik ilinniartitsineq suliffimmilu qaffakkiartornissamut periarfissat qulakkeerniarlugit. Aatsitassarsiorfiup matunerata kingorna allamut inissinneqarnissamut pilersaarummik pilersitsineq.
Aningaasaqarnikkut sunniutit – sulisoqarneq pinnagu	
Niuernikkut periarfissat	Nioqqutissanik tunniussinissamik kiffartuussinernilu isumaqatigiissutit niuffaffimmi atugassarititaasut atorlugit ingerlanneqassapput kisianni Kalallit Nunaanni pilersuisut siulliutinnissaat aallaavigalugu. Suliakkiissutit annikitsukkuutaarlugit agguarneqassapput, GAM-imut aningaasaqarnikkut, pisortaarnikkut imalluunniit piffissakkut ajoqutaasumik sunniuteqanngippat, kalaallit pilersuisut neqerooruteqarsinnaanissaat pitsaanerulersinniarlugit. RAL-imik aamma Air Greenland-imik suleqateqarneq. Nerisassalerinermut neqeroorutinut atatillugu aallaavigineqarpoq nerisassat sumiiffimmeersut aamma pisarnerlu malillugu nerineqartartut tunniunneqartarnissaat. Taassuma ataani immaqa sumiiffimmi aalisartunik piniartunillu aalisakkanik neqinillu kantiinamut pilersuinissamut isumaqatigiissuteqarsinnaanermut periarfissaq.

Ingerlatsivittut akileraarutit/ kisermaassinermut akiliutit	-
Pisortaqarfik aamma ataqatigiinnermut aaqqiinerit	
Attaveqaasersuutit	Qeqertarsuatsiarmit peqqinnartulerinnermut atatillugu pingaartumillu tuttunniarnermut aqqusinermit atuisinnaanerit periarfissaavoq. Silaannakkut angallassinissamik pisariaqartitsineq pillugu Air Greenland-imik suleqateqarneq. Umiartuussisarnissamut periarfissat pillugit RAL-imik suleqateqarneq. Aatsitassarsiorfik nunaqarfittut isigineqalissappat tamanna periarfissaassaaq.
Pisortat ingerlatsinerannik tatisineq	Pisortanut sullissinerannullu tatisisinnaaneq kommunimi/ nunami tamarmi ilimagineqarpoq annikitsunngussasoq, ilaatigullu ernginnaq qaangiuttussat qanorlu iliorfigineqarsinnaanngitsutut.
Inuiaqatigiinni peqqissuseq upalungaarsimanerlu	HSE-mi najoqqutassanik suliffeqarfimmilu najoqqutassanik suliaqarneq. Suliffimmi isumannaallisaanikkut pissutsinik aqqissuussinermit pilersitsineq. Qeqertarsuatsiarmit aatsitassarsiorfiup napparsimmaveeraanik atuisinnaanerannut periarfissaq. Qeqertarsuatsiaat eqqaanni qulimiguulimmik timmisartornerup annikillisinneqarnissaa aamma ajoqutaasut tassunga atasut annikillisinneqarnissaannik periarfissat pillugit nunaqarfimmi aqutsisunik oqaloqateqarsinnaaneq.
Navianartumiittut, pinerlunneq aamma atornerluineq	Aatsitassarsiorfimmi ineqarfinni imigassaq aamma aanngajaarniutit allat inerteqqutaalluinnassapput. Aamma kommunimi oqartussaasunik ingerlaavartumik oqaloqateqartoqartassaaq. Qeqertarsuatsiaani nunaqarfimmi aqutsisut siulitaasuat ingerlaavartumik oqaloqatigisassallugu ulorianartumi inissisimasut, pinerlunnerup aamma atornerluinerup ajornartorsiutigineqarsinnaanerit nunaqarfimmi misigineqarsinnaasussat sillimaffiginarlugit GAM-ip anguniarpaa.
Nuuttarneq (tikinnermik aallarnermillu takussutissat)	Qulaani allaaserineqartutut sunniutinut ilimagineqartunut apeqqutaassaaq nunarfinnit illoqarfinnut ilinniagaqarnerup sulinerullu kingornatigut nalinginnaasumik pissutsit. Sunniummut passussinissamut suliniutinik paasisaqartoqanngilaq.
Sunniutit annertusiartortut (suliffeqarfeqarnermut sunniutit pinnagit)	Nunaqarfimmi aqutsisunik ingerlaavartumik oqaloqateqartarneq attaveqarnerlu immaqa aamma KNAPK-imi sumiiffimmi immikkoortortaqarfianik aalisarnermik piniarnermillu angallannerup allatullu nipiliortitsinerup ajoqusersuisinnaanerit pillugit. Pingaartumik sumiiffiup eqqaanni tuttunik sunniineq eqqumaffigineqassaaq, taamaassappallu tamanna erninnaq qaangiutissanersoq imaluunniit piujuassanersoq.
Sunniutit sinneruttut	
Kulturikkut kingornussat, kulturikkut inuiaqatigiinni naleqartitat aamma pilersorneqarnermut tunngasut	Piiaanissamut akuersissuteqarfiusumi nunap ilai takusarneqartup avataaniittut assalluni misissuiffiunngillat, taamaattumillu nunap ilai taakku Nunatta Katersugaasivianit Toqqorsivianillu ilanngunneqanngippata suliniuteqarfiusaanngillat, tassunga ilaallutik sanaartornerit.

Aatsitassarsiorfimmi sulisut sumiiffimmiut paarlakaalluni sulinermit aallatut atorfinitsinneqarsinnaapput, suliaartornissamut angerlarnissamullu allatut atugaqaramik.

Tamaanimiut aatsitassarsiorfiup eqqaani aqqusineramik piniariarnermut atatillugu atuinissaminut periarfissaqarput.

Ajutoortoqarsinnaanera annikillisarniarlugu Kangerluup isaariaani pisariaqarpat kalittaammik atuinissaq.

2. INATSIKITIGUT KILLIUSSAT

2.1 Inatsisitigut sinaakkutit

Suliniimmut matumunnga inatsit attuumassuteqartoq pingaarneq tassaavoq Aatsitassanut tunngasunik suliaqarneq pillugu Inatsisartut inatsisaat nr. 26 13. Juuni 2023-meersoq 1. Januar 2024-miit atuutileroq. IPISN-imik suliaqarnermi aatsitassarsiorneq pillugu inatsimmi aalajangersakkat attuumassuteqarnerpaat nalunaarsuiffimmi ataaniittumi allatorneqarput.

Tabeli 2-1: Aatsitassanut tunngasunik suliaqarneq pillugu Inatsisartut inatsisaanni IPISN-imik aalajangersakkat attuumassuteqarnerusut

Aalajangersagaq	Imarisaa
§ 52, imm. 1	Sulisunik Kalaallit Nunaanneersunik atuinissaq
§ 52, imm. 2	Pilersuinerni kiisalu kiffartuutunik sullinneqarnerni suliffeqarfiit Kalaallit Nunaanneersut atussavai
§ 53	Aatsitassat piiarneqarsimasut Kalaallit Nunaanni suliarineqarnissaat
§ 103	IPISN pillugu aalajangersagaq
§ 104	IPISN-imik nalunaarusiorneq pillugu aalajangersagaq ilanngullugu
§ 104, imm. 2	Inuiaqatigiinnut sunniutissanik naliliilluni nassuiaatip ingerlatap toqqaannartumik toqqaannanngitsumillu inuiaqatigiinni pissutsinik sunniutissai tulluurtumik uppersarsarneqarnissaat, nassuiarneqarnissaat nalilersorneqarnissaallu
§ 104, imm. 3	IPISN-imut atatillugu atortut misissuinerillu pillugit piumasaqaatinik aalajangersagaq
§ 105, imm. 1	IPISN-imut nassuiaatip inaarutaasup Naalakkersuisunut tunniunneqarnera pillugu paasisutissat Naalakkersuisut nittartagaanni aammalu allatut naleqquttumik tamanut nalunaarutigineqassaaq.
Kapitali 17	Piareersaataasumik tusarniaaneq aamma tusarniaaneq
Kapitali 18	Inuiaqatigiinni piujuaannartitsisumik ingerlatsinissaq pillgu isumaqatigiissut

Taakkua saniatigut allanik arlalinnik inatsiseqarpoq aamma nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutit, suliniummut attuumassuteqartut. Takkua matuma kinguliani takuneqarsinnaapput.

Tabel 2-2: Inatsisit allat aamma nunat tamalaat akornanni isumaqatigiissutit attuumassuteqartut

Kalaallit Nunaani inatsisit allat attuumassuteqartut
- Kalaallit Nunaannut suliffissarsiorlut killilersimaarnissaat pillugu inatsit (Inatsisartut Inatsisaat nr. 27 30. oktobari 1002-imeersoq) - Nunat allamiut pillugit inatsit (Anordning (Peqqussut) nr. 150 23. februaari 2001-imeersoq Kalaallit Nunaannut atortuulersussaq) - Suliniutit angisuut pillugit inatsit (Suliniutini angisuuni illuliortiternernik sanaartornernillu suliasat pillugit Inatsisartut inatsisaat pillugu Namminersorlutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 5 25. maaaji 2022-meersoq) - Suliffimmi isumannaallisaanikkut pissutsit (anordning (peqqussut) nr. 1048 26. oktobari 2005-imeersoq allannguutai ilanngullugit) nalunaarutitaa ilanngullugu, taassuma ataani ilaatigut Kalaallit Nunaanni piffissaq qasuersaarfissaq aamma ulloq unnuarlu sulinnigiffeqarneq pillugit Nalunaarut 23. februaari 2006-imeersoq) - Aningaasarsianit akileraarutit pillugit inatsit (Inatsisartut inatsisaat nr. 12 2. novembari 2006-imeersoq allannguutai ilanngullugit)

2.2 Pissutsit akileraartarnermut tunngasut

Immikkoortumi allaaserineqarput inatsisitigut killiussaq aamma aalajangersakkat, suliniummut tunngatillugu akileraarutit aamma isertitat attuumassuteqartut. Inatsisitigut killiussaq matuma siuliani allaaserineqartoq akileraaruteqarnermut aamma isertitaqarnissamut tunngasut pillugit kingunerisassaanik nalilersueqqissaarnermut tunngavigineqarput. Immikkoortumi sammineqarput akileraartarnermut inatsisit aamma akuersisummik pigisaqarnermut akiliutit taaneqartutut tulleriissillugit.

2.2.1 Inatsisit akileraartarnermut tunngasut

Ingerlatsivinnut akileraarutit

Ingerlatsiviit akileraarutaat aatsitassarsiorfiup akiligassaasa qanoq annertutiginissaannut aatsitassarsiorfiup imminut qanoq akilersinnaatiginera apeqqutaavoq. Ingerlatsivinnut akileraartut 2021-mi 25 procentimut¹ appartinneqassapput, kisianni agguagarsiat 36 procentimik agguagarsiat akileraarutaannik akileraartussaapput, taakku ilanngaatineqarsinnaapput, taava ingerlatsivittut aamma agguagarsianit akileraarutit katillugit 36 procentimi annertussuseqassapput.²

Inuttut akileraarutit

Aningaasarsianit akileraarutit pillugit inatsimmi § 1 naapertorlugu tamakkiisumik akileraartussaapput inuit Kalaallit Nunaanni najugaqartut, imaluunniit inuit Kalaallit Nunaanni najugaqavinnatik minnerpaamik ukiut ingerlanerani qaammatini 6-ini tamaaniittut.

Kalaallit Nunaanni aningaasarsianit akileraarutit naalakkersuisut aamma kommunit akornanni avinneqartarput. Inuttut ilanngaati 48.000 kr.-init annertussuseqartup saniatigut

¹ Folketingstidende 2019-2020, tillæg G, Redegørelse nr. R 12 (2/4/2020).

² Kalaallit Nunaanni Aatsitassaqaqarnermik Aqutsisoqarfik (2020b).

nalinginnaasumik ilanngaateqarpoq 10.000 kr., taamaammat aatsitassarsiorfimmik suliniummi sulisut kalaallit akileraartarnerat imatut ilaqassaaq:

- Nuna tamakkerlugu akileraartut 10 procent naalakkersuisunut.
- Kommunitut akileraartut 26 procenti Kommuneqarfik Sermersooq.
- Kommunitut ataatsimut akileraarutit 6 procent - Naalakkersuisunut akilernerqareerluni kommunitut agguarneqartartoq. 2021-mi kommunitut ataatsimoortumik akileraarutit 10 procentiata missaa Kommuneqarfik Sermersuumut³ agguarneqarpoq, akertianilli taanna 2022-mi 12 procentit missaanniippoq.⁴

Taamaattumik akissarsianit akileraarutit 2023-mi Kommuneqarfik Sermersuumi 42 procentiupput.

Akissarsianit akileraarutit pillugit inatsisit novembarimi 2010-mi allanngortinneqarnerisa malitsigisaanik nunani allameersunut akileraarut 35 procent atuutilersinneqarpoq, taakkua saffiugassanik aatsitassarsiornermik suliffissuarni illoqarfiit aamma nunaqarfiit avataanni sulisunut, tassani akissarsiaannut Kalaallit Nunaanni isertitarisaannut.

Kisermaassat atortinnerinut akiliut

Aatsitassat pillugit inatsimmi § 17-imi atuinissamut akuersissummi aalajangersarneqarpoq akuersissummik pigisaqartoq Kalaallit Nunaanni Oqartussanut qanoq annertutigisumik akiliisassanersoq. Taassuma ataani aalajangersarneqarsinnaavoq ukiumoortumik akiliuteqartoqartassasoq aatsitassat piiarneqartut tunngavigalugit (royalty). Aatsitassanut (aatsitassat qaqutigootut, urani aamma ujaqqat pinnersaasiassat eqqaassanngikkaanni) naatsorsorneqartarpoq kaaviiartitsineq tunngavigalugu akiliutit 2,5%-itut. Taanna aalajangerneqartarpoq misissuinissamut akuersissummut nalinginnaasumik atugassarititaasunut ilanngussaq 3 naapertorlugu aamma ilanngussaq 1-4 naapertorlugu ilanngussami uani. Ilanngussaq uani atuarneqarsinnaavoq:

https://govmin.gl/wp-content/uploads/2019/07/Addendum_No._3_to_Standard_Terms.pdf

³ Naalakkersuisut siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia – Namminersorlutik Oqartussat (2020).

⁴ Naalakkersuisut siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia – Namminersorlutik Oqartussat (2021).

3. AALLAQQAASIUT

Nalunaarusiami matumani ilaapput inuiaqatigiinnut piujuartitsinermik nalilersuinnermut (IPISN) missingiut Greenland Anorthosite Minings (GAM-ip) 'Majoqqap Qaavani' suliniummut siunnersuutaanut.

GAM tassaavoq Kalaallit Nunaanni aatsitassanik misissueqqaarnermik suliaqarnermut ingerlatsivik 2019-imi pilersinneqartoq privatinik arlalinnik aningaasaliiffigineqartoq, Kalaallit Nunaanni soraarnerussutisiaqalernissamut aningaasaateqarfik SISA, Vækstfonden,⁵ Greenland Venture aammattaaq Arbejdernes Landsbank.⁶ Januaari 2024-mi GAM Majoqqap Qaavanik suliniutip ineriartortinnissaanut atuisinnaanissamik akuersisummik qinnuteqarpoq. Suliniummi siunertarineqarpoq Kalaallit Nunaanni anorthositimik piiaanissaq suliarinninnissarlunioqutissianik arlalinnik glasfiberiliornermut, oqorsaatiiornermut (rockwool), marrianik, qalipaatiiornermi immiutinut (fillers) aamma atorussianik allanik aluminiumimik tunngavilinnik nioqutissiornermi atorsinnaasumik.

Majoqqap Qaava sumiiffimmi Piiaffimmi Itersarmiut Allerni Qeqertarsuatsiaat Kangerluata qinguata eqqaata tungaaniippoq. Suliniutip inissisimaffigaa Nuummiit kujammut kimmut 130 km-it miss. aamma nunaqarfimmi Qeqertarsuatsiaanit 30 km-it kujammut kimmut ungasitsigisumi, nunaqarfik angivallaanngilaq 176-inik inoqarluni.⁷ Suliniutip annersaa tassaassaaq ujaqquqarpoq ammasoq tassunga ungasinngisaaniissaaq siinnikuujunnartunut toqqorsivik, aammattaaq aatsitassarsiorfimmi illoqarfik ujaqquqarpoq 12 km-init ungasitsigisumi, tassaniissapput sulisut inissaat, aserorterivik aamma immikkoortiteriffik, eqqagassanut toqqorsivik, quersuit aammattaaq umiarsualivik. Tamakkua saniatigut aqquserniortoqassaaq (17 km.) aatsitassarsiorfiup aamma aatsitassarsiorfup illoqarfiup akornanni. Naatsorsuutigineqarpoq ukiumut nioqutissiornissap 300.000 aamma 800.000 tonsit akornanni atorussiat naammassineqangajassimasut.

Qinnuteqaammut ilanngullugu GAM-imit kissaatigineqarpoq suliniutip inuiaqatigiinnut piujuartitsinermut sunniutigisinnaasaanik nalilersuinnerup (IPISN) ilanngunneqarnissaa, tassani allaaserineqarput suliniutip inuiaqatigiinnut sunniutigeratarsinnaasai taamatuttaaq GAM-imit iliuuseralugit aallartinneqartussat sunniutinik pitsaanngitsuujunnartunik annikillisaanissamut kiisalu sunniutinik pitsaajunnartunik annertusiartortitsinissaminut iliuusissat.⁸

IPISN-imut missingiummi matumani GAM-imit kissaatigineqarpoq:

- IPISN-imut periuttip allaaserineqarnera aamma tamatuma siunertaa
- Suliniutip allaaserineqarnera tamatumunnga ilanngullugu inuiaqatigiinni aamma najukkami pissutsit, suliniutip sumiinnera aamma suliniummi immikkoortut pingaarnerit
- Suliniutip Kalaallit Nunaannut, sumiiffimmut aamma inuttaasunut ataasiakkaanut sunniutaasa pingaarnerit saqqummiunneqarnissaat
- Iliuusissat allaaserineqarnerat GAM-imit aallartinneqarniartut sunniutit pitsaanngitsut annikillisarfiarlugit aamma sunniutit pitsaasut annertusarniarlugit
- Soqutiginnitsit pingaarnerit allaaserinissaat aamma taakkua peqataatinneqarnerat

⁵ Vækstfonden tassaavoq danskit naalagaaffiata aningasaliinnermut aningaasaateqarfia. Aningaasaateqarfik suliffeqarfinnik alliartortunik pilersitsinermut ikiuuttarpoq aningaasanik piginnaanernillu neqerooruteqarnermigut.

⁶ Greenland Venture A/S tassaavoq nalorninarsinnaagaluartunut aningaasaliissuteqartartoq (ventureselskab), Namminersorlulik Oqartussanit pilersinneqartoq aamma pigineqartoq. Anorthosit-imit suliniut Greenland Gold Resources Ltd.-imit pigineqaraluarpoq, kisianni akuersissut 2020-p naanerani kalaallit ingerlatsiviannut Greenland Anorthosite Mining ApS-imut nuunneqarpoq.

⁷ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik Tabel [BEDST4], 1977-2022.

⁸ Tamatuma saniatigut GAM-imit aammattaaq ASN tunniunneqassaaq, tassani allaaserineqassapput suliniutip avatangiisinut sunniutissai.

- Pinngortitamik nakkutiginninnermut aamma nalilersuinnermut pilersaarummik saqqummiussineq.

IPISN-imut nalunaarusiaq inaarutaasooq missingiut manna aamma tamanut ammasumik tusarniaaneq tunngavigalugit suliarineqarumaarpoq.

Nalunaarusiaq imatut tulleriarneqarpoq immikkoortoq 4-mi ilaapput GAM-ip aatsitassarsiornermi suliniutaa kiisalu tassunga tapertaliullugu suliniummut siunnersuummik ilaatinneqartut saqqummiunneqarnerat. Immikkoortoq 5-mi ilaapput maannakkut inuiaqatigiinni killiffiusup allaaserineqarnera, tassa inuttut atugarisat aamma inuiaqatigiinnik sunniinerujunnartut tunngavigisai. Immikkoortoq 6-mi siulliullugit allaaserineqarput nalilersuinnermi misissuilluarnermi iliuuseqarneq, tamatuma kingornatigut sunniutaasinnaasutut paasineqarunnartut allaaserineqarlutik. Immikkoortoq 7-mi ilanngunneqarput pinngortitamik nakkutiginninnermut aamma nalilersuinnermut killiussat tassa sunniutaasut malittaat pitsaasut aamma pitsaanngitsut qanoq iliuuseqarfigineqarnissaat, immikkoortoq 8-mi ilaapput nassuiaassutit aamma soqutigisaqartut suliarinninnermut atatillugu peqataatinneqartut allattorsimaffiat.

3.1 Nalilersuinnermi siunertarineqartoq

Namminersorlutik Oqartussat erseqqissumik anguniarpaat aatsitassarsiornerup ineriartortinneqarnissaa immikkoortut pingaaruteqartut Kalaallit Nunaanni (aningaasaqarnikkut ingerlatsinnermut uuttorlugu). Taamaattumik Namminersorlutik Oqartussat 2009-mi Inatsisartut Inatsisaat nr. 7, 7. december 2009-meersoq Aatsitassat pillugit ingerlatallu tamatumunga pingaarutillit pillugit inatsisartut (aatsitassanut ikummatissanullu inatsit) akuersissutigat. Suliniummi Suliarisassat Allattorsimaffiat eqqarsaatigalugu Nalunaarusiap matuma suliarineqarnerata nalaani Aatsitassanut tunngasunik suliaqarneq pillugu Inatsisartut inatsisaat nr 26 13. juuni 2023-meersoq (aatsitassarsiorneq pillugu inatsit) 1. januaari 2024 atuutilerpoq Aatsitassat pillugit inatsit taarserlugu. Aatsitassanut tunngasunik suliaqarneq pillugu Inatsisartut inatsisaanni anguniarneqarpoq aatsitassarsiornerup avatangiisinut aamma inuiaqatigiinnut tunngatillugu illersorneqarsinnaasumik pijuartitsinnermik tunngaveqartumik inuiaqatigiit kalaallit ineriartornerat tunngavigalugu ingerlanneqassasooq inuiaqatigiit peqqissuunerannik ajoqusiinani (tak. Aatsitassanut tunngasunik suliaqarneq pillugu Inatsisartut inatsisaat § 1, imm. 2). Nalunaarusiami matumani ilaapput inuiaqatigiit pijuartitsisumik ineriartornerat, pissutsit avatangiisinut tunngasut ASN-imik nalunaarusiami qitiutinneqassapput.

Tamatuma saniatigut Aatsitassanut tunngasunik suliaqarneq pillugu Inatsisartut inatsisaanni §§100-mi aamma 103-mi aalajangersarneqarpoq ingerlatsinnermut soorlu aatsitassarsiornermut akuersissummik tunniussisoqassanngitsoq, taakkua inuiaqatigiinnik kalaallinik malunnaateqartumik sunniuteqarnissaat ilimagineqarpat, aatsaat Naalakkersuisut ASN taamatullu IPISN-imik suliniut pillugu nalunaarummik akuersissuteqareerpata. Kisianni aatsitassarsiorneq pillugu inatsisimmi immikkoortoq 7 naapertorlugu atuinissamik akuerineqarnissamik qinnuteqartoqarsinnaavoq Suliniummi Suliarisassat Allattorsimaffiat aamma IPISN-imik suliniummi suliarisassat aamma ASN akuerineqarsimappata, suliniummilu atortussiassanik akuerineqarsimasumik isumalluuteqarpat. IPISN-imik suliaqarneq sukumiinerusumik allaaserineqarpoq aprili 2016-mi Naalakkersuisunit saqqummiunneqartumi uani: 'Aatsitassat pillugit suliniutit ingerlanneqarnissaannik aamma Inuiaqatigiinni pijuuaannartitsisumik ingerlatsinnermik naliliinnermik suliniummik suliaqarnermut ilitersuut', taannalu aamma aatsitassarsiorneq pillugu inatsit IPISN-imik suliniummi matumani tunngavigineqarput.

Namminersorlutik Oqartussanit qitiutinneqarpoq aatsitassarsiornermik ineriartortitsineq ingerlatsiviit aatsitassarsiornermik ingerlatsisut, oqartussaasut attuumassuteqartut, inuiaqatigiit kalaallit aammattaq kattuffiit qanimut suleqatigiinnerisigut ingerlanneqassasoq. Taamaattumik IPISN-imik nalunaarummi qitiutinneqarpoq siusissukkut annertuumik peqataatitsinissaq, tassani innuttaasut aamma soqutigisaqartut attuumassuteqartut tamarmik suliniut pillugu ilisimatinneqassallutik kiisalu misissuinermut ilanngussaqaarnissamut periarfissinneqassallutik.

IPISN-imik ingerlatsinermi siunertarineqartut pingaarnerit ima oqaatigineqarsinnaapput:

- Innuttaasunik soqutigisaqartunillu attuumassuteqartunik siusissumik ilanngutitsinissaq ingerlaavartumik attaveqatigiinnikkut qulakkiissallugu
- Suliniut aallarnertinnagu (baseline) Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni aningaasaqarnermik inuunermilu atukkanik sukumiisumik allaaserinninneq
- Suliniummi ataatsimut isigalugu sumiiffimmi inuiaqatigiinnut Kalaallillu Nunaanni inuiaqatigiinnut sunniutaasut ajunngitsut akornutaasullu nalilersussallugit
- Suliniutinik sunniutinik pitsaasunik annertunerulersitsisussanik aamma sunniutinik akornutaasinnaasunik annikinnerulersitsisussanik paasiniaaneq
- Sunniutit ajunngitsut akornutaasinnaasullu passunnissaannut pilersaarummik ineriartortitsineq (Benefit and Impact Plan).

3.2 Oqartussaasut akisussaassuseqartut

Inuussutissarsiornermut, Niuernermut, Aatsitassanut, Inatsisit Atuutsinneqarnerannut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik sammisanut IPN-inut IBA-nullu tunngasunut oqartussaasuvoq. Taamaattumik Inuussutissarsiornermut, Niuernermut, Aatsitassanut, Inatsisit Atuutsinneqarnerannut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut tunngasunut pissutsit pillugit taakkulu ataanni Kalaallit Nunaanni avataanilu aatsitassanik suliarinninnerit pillugit akuersissutit isumagisarai. Taakkununga ilaapput ataqatigiinnermut aaqqissuussinerit sumiiffimmi suliffeqarfinnut aamma sulisunut pissutsinullu IPN-imut aamma IBA-mut tunngassuteqartut. Akuersissutinik tunniussinerit aamma Inuussutissarsiornermut, Niuernermut, Aatsitassanut, Inatsisit Atuutsinneqarnerannut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik isumagisarai.

Najukkamut attuumassuteqarnissaq najukkami oqartussaasunit isumagineqarpoq, taakkununga ilaapput kommunit aamma nunaqarfinni aqutsisut. Kommunit pingaaruteqartumik inissisimapput ilaatigut isumaqatigiinniarnermut tunngatillugu, kisianni aamma ilaatigut piumasaqaatinut killiussanut tunngatillugu najukkami inuussutissarsiuutinik ingerlatsinernut pioreersunut aamma pisussanngortunut tunngatillugu⁹

⁹ Inuussutissarsiornermut, Suliffeqarnermut Niuernermullu Naalakkersuisoqarfik – Namminersorlutik Oqartussat (2016).

4. SULINIUTIP ALLAASERINEQARNERA

GAM-ip anorthositimik piiaanermik suliniutaani siunertaavoq anorthositip piiarneqarnissaa aamma suliarineqarnissaa, taannalu assigiinngitsut tunisassiarineqarneranni atorneqarsinnaavoq, taakkununga ilaallutik glasfiberi, kiffiutissat/sanaartukkani oqorsaait (stenuld), marriat, qalipaatinik tunisassiornermi akussat (fillers) kiisalu atortussat aluminiumimik tunngavillit allat tunisassiarineqarnerini.

Kapitalimi matumani ilaapput Qeqertarsuatsiaani najukkami pissutsit aamma suliniutip inissisimaffia naatsumik allaaserinninneq, tassunga ilanngullugit suliniummut ilaasut assigiinngitsut ilaat (soorlu umiarsualiveqarfik, suliarinnittarfik) kiisalu sanaartornerata nalaani, ingerlannerata nalaani aamma aatsitassarsiorfiup matuneranut atatillugu sulisussanik qanoq amerlatigisunik pisariaqartitsinissamut ilimagisat suuneri.

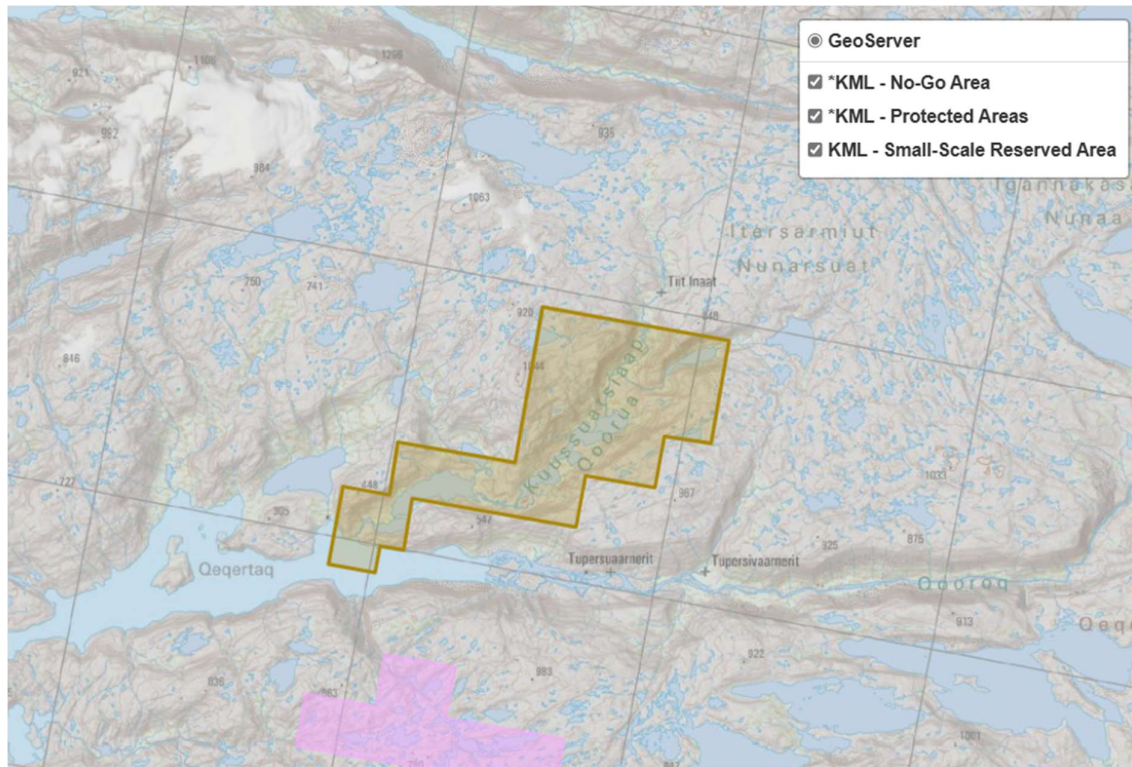
4.1 Suliniutip inissisimaffia

Piiaffik Itersarmiut Allit Kalaallit Nunaata kitaani kujasikannersumi Kommuneqarfik Sermersuumiippoq allorniusaq sanimukartoq 63°13'N aamma allorniusaq tukimukartoq 50°12'W inissisimaffigalugu. Sumiiffik akuersissuteqarfiusoq Takussutissiaq 4-1-misut takutinneqartoq 51 km²-nik angissuseqarpoq Kalaallit Nunanni illoqarfiit pingaarnersaasa kujammut kitaaniilluni 130 km-inik ungasitsigisumiilluni aamma nunaqarfimmit qaninnerpaamik Qeqertarsuatsiaanit 30 km.- imit ungasitsigaluni. Suliniuteqarfik Qeqertarsuatsiaat Kangerluata qinnguaniippoq Kuussuatsiaat qooruata sinaaniilluni.

Qeqertarsuatsiaat eqqaani nunap ilusia allanngorartuuvoq pukkitsumiit (0-500 m), sineriak sinerlugu quassunnik pukkitsunit naamaannartumiit annertuunut naaffigineqarsimasunit nunap ilaanut malunnartumik portussusilinnut (1500 m tikillugu) nunap timaani Sermersuaq qanillillugu. Tamaani arlalinnik qinngortuunik kangerloqartiterpoq ukioq kaajallallugu sikusanngitsuunerusunik. GAM-ip suliniuteqarfia nunataavoq imamit 1.000 meterit missaannik. Anorthositeqarfik piiaaffiusussaq 300-400 m-inik qatsissusilimmiippoq sinerissamit 12 km-inik ungasissusilimmi. Aatsitassarsiorfimmit Kuussuatsiaat qooruanni tulleriaartunik taseqarpoq, Qeqertarsuatsiaat Kangerluata avannamut sineriaani qooqqup naanera tikillugu.

Ullumikkut suliniuteqarfik Kalaallit Nunaata sinneranut angallannikkut aqqutissaqanngilaq, taamaattumik suliniummut atatillugu umiarsualiveqarfik, aqquserngit aamma aatsitassarsiorfimi sulisunut inissiassat pisariaqartinneqartut pilersorneqassapput.

Figur 4-1: Piiaaffigissallugu akuersissuteqarfik ataatsimut isigallugu

Tigusiffik: Greenland Government Online Applications Portal 2025.

4.2 Suliniut Majoqqap Qaava

Anorthosit tassaavoq qaqqat ujaraat qaqqortoq akui tassaanerupput atorussat kemiskiusut; aluminium, silicium aamma calcium. Piiaaffimmi Itersarmiut Allerni anorthositeqarfik annertussutsimigut kemiikkullu katitigaanermigut asseqanngitsuvoq, taamaanneratalu glasfiberiliornermi, ilaatigut anorisaatiliortunit, biilnut, umiatsianut, timmisartunut il.il. atorqarnissaminut immikkut tulluartaulluni. Anorthosit aamma atorqarsinnaavoq oqorsaatinik (rockwool) tunisassiornermi ilassutitut, marriornermut, aqqusinriornermi atorussatut aamma cementimut kiisalu qalipaatinut aamma sanaartukkat qallernerinut nioqqutissanullu allanut aluminiumimik tunngavilinnut atorqartarpoq.

Aatsitassarsiorfik pilersaarutigineqarpoq sapaatit akunneranni ulluni arfineq marlunni aatsitassarsiorfimmi suliarinnittarfimmilu sulinerup nalaani ingerlasassasoq, ukiumut sapaatit akunnerini 30-40-usussani. Piffissap sinnerani aatsitassarsiorfimmi aserfallatsaaliuineq ingerlanneqartassaaq. GAM-imit piffissami sivisuumi pisisartuusinnaasunik isumaqatigiissuteqareerpat, maannakkut saffiugassat isumalluutigineqartut tunngavigalugit aatsitassarsiorneq sivikinnerpaamik ukiuni 25-30-ni ingerlassaaq, kisianni sumiiffimmi ilimagineqarpoq sulivikinnerpaamik ukiuni 50-100-ni sulisuliaqartoqarsinnaanera.

GAM-ip siunertaraa aatsitassarsiorfimmik sinneqartoorutilimmik "qorsuusumillu" pilersitsinissaq - taamalu najukkami avatangiisit sunnerneqarnissaat annikillisillugu kiisalu naleqqunnerpaamik ingerlasussanik aqutsinikkut piareersaanikkullu ingerlatsissalluni. Taamaattumik uuttuutit pingaarnerit arlallit aalajangissavaat nioqqutissiorneq qanoq ittoq toqqarneqassanersoq, tamatumunnga ilanngulligit nukissiamik pissarsiffissat mingutsitsinngitsut atorqarnissaat, nukissiap akia, assartuineq atorussiamik sequtereerneqarsimasumik eqqiluutsitsineq,

nioqqutissianik suliarinninneq, pitsaassutsimut nakkutilliinermik eqqortitsineq pisisussanik piumasaqaataasoq, aammattaaq pisisussanik isumaqatigiissuteqarnissat pisariaqartinneqartut.

Taamaattumik tunisassiornermut periarfissat assigiinngitsut GAM-ip isumaliutigai, tunisassiat annertussusaasigut atortussiallu suunerisigut nioqqutissiarineqartunit allaanerusut. Taamaattumik pilersaarutitp allaaserineqarnerani minnerpaaffissatut takorluugaq (takorluugaq A), tassani pineqarpoq suliarinninnermi ingerlataq ajornannginneq, tassani nioqqutissiarineqassallutik E-glas, marrianik nioqqutissiat aamma qalipaasiornermi akuutissat, kiisalu annerpaaffissatut takorluugaq (takorluugaq B), tassani ilaatinneqarput suliarinninnermi ingerlatsineq suli annertunerusoq, nioqqutissiarineqassallutik E-glas, oqorsaani kiffiutissat (stenuld), nioqqutissiat keramiskiusut aamma qalipaasiornermi akuutissat. Takorluukkani taakkunani marlunni nioqqutissiaq pitsaanerpaq tassaassaaq atortussiaq isigalugu aamma kajungerisaq atorlugu immikkoortitigaq 700µm (0,7 mm) missaanik angissusilik.

Terms of reference (ToR) -imut (Suliniuummi Suliarisassat Allattorsimaffiat)-nut missingiutip naammassinerata kingornatigut GAM nunarsuarmi nioqqutissanik sanaartortut, aatsitassarsiorfiup sanaassanik tunitsivigiumasinnaasai, silarsuarmi sallerasaasut oqaloqatigisarpai. Taamaallilluni pisiortornissaq pillugu isumaqatigiissuteqarneq piumasaqaatinillu erseqqissaanermik paasinninneq aatsitassarsiorfiup pilersinnissaanut pingaarluinnartuuvoq, aamma pingaaruteqaqisumik aalajangiisuullutik anorthositimik suliarinninnermi assartuinnermilu GAM-ip ilannguttariaqagaasa suunissaannut. Aallarniutaasumik isumaqatigiinniarnert taakku GAM tunisassiornermi pisut allannguallatsinnissaannut suliniuummi suliarisassat allattorsimaffianni sinaakkutit iluanni periarfissaqalersippaat. Periarfissanut taakkununga marlunnut kinguneraa oqorsaasiornermi tunisassiornermut tunisassiat, marrianik tunisassiat amerlanersaat qalipaatinullu immiutit ilaat naammassillugit Kalaallit Nunaanni suliarineqarsinnaasut umiarsuarnillu assartorlugit pisisussanut toqqaannartumik tunineqarsinnaallutik, kisianni E-glas-inik tunisassiornermut atugassat pisisussanut qaninnerusumi inaarutaasumik 45 µm -mut sequtseqqissaarneqassallutik. Tunisassianut E-glas-imut atugassat annertunersaannik suliarinninneq Kalaallit Nunaanni pissaaq, tassami umiarsuarnut usilersuullugit nassiutsinnagit piiaasoqassammat, ilivitsukaannorlugit aserorterneqassammata, assilliivit atorlugit immikkoortiterisoqassammat, sequtserineqassammat aamma magneti atorlugu immikkoortiterisoqassammat.

E-glasimut tunisassiassat sequtseqqissaarnissaata inaarutaasup Kalaallit Nunaata avataanut inissinnissaanut arlalinnik peqquteqarpoq, aatsitassarsiorfimmik imminut akilersinnaasumik aamma avatangiisinut ajoqutaanngitsumik pilersitsinermik, sapinngisamillu sumiiffimmik kiisalu pisisussanik eqqarsaatiginninnermik tunngaveqartumik. Piviusumik:

- Atortussiamik pisisussat kissaatigaat sequtserilluarnep sukannersumik nakkutigineqarnissaa pitsaassuseq eqqarsaatigalugu, kiisalu tamatuma fabrikinut nioqqutissiamik atuisussanut ungasinngitsumi inissisimanissaa mingutsitsisinnaaneq pinngitsoorniarlugu. Siornatigut anorthositimik atuinerit takutippaat umiarsuartigut angallannermut, usingiaannermut allatullu passunneqarnermut atatillugu atortussat annikilluinnaraluartulluunniit akuleruppata aatsinniarnep atortussat ajoqutaasumik sunniuteqartartut. Taamaallilluni passunneranut saneqqunneqarsinnaanngitsunik piumasaqaateqartoqarpoq tunisassiaq 45µm-imut aserorterneqareerpat angallanneqassasoq truckini matoqqasunik usisarfilinni imaluunniit containerini matoqqasuni, ullut tamaasa aalajangersimasunik najoqqutaqarluni eqqiarneqartartuni, toqqaannartumillu tunisassiorfiit tunisassiassanik toqqorsiviinut usingiagassanngorlugu ingerlanneqartassalluni.

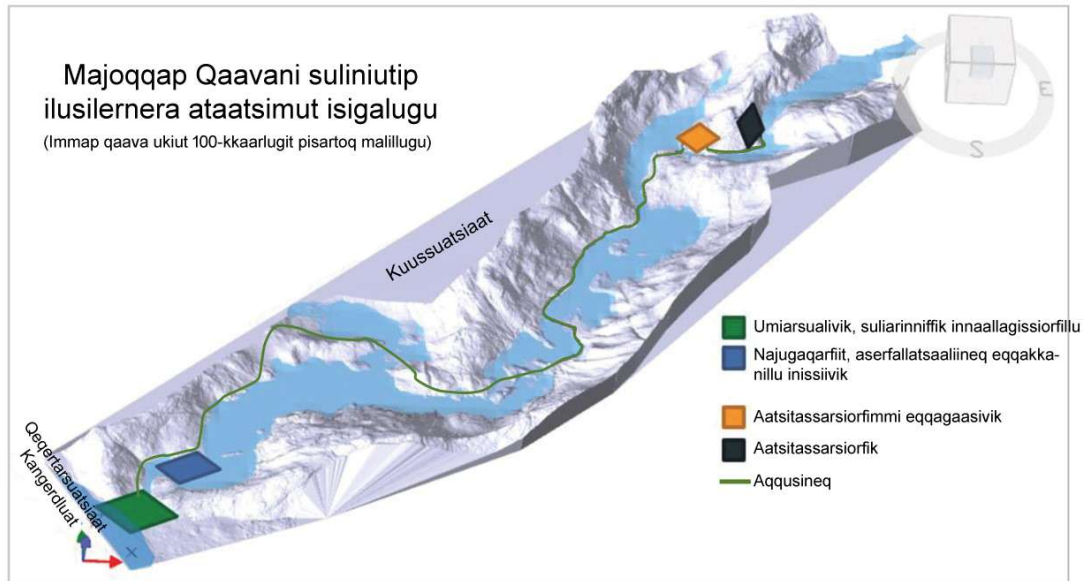
- Naggataamik sequtserineq 45µm-imik mikitigisumut nukissiamik annertuumik atuiffiusarpoq taamaattumillu dieseli annertooujussuaq atorineqartussaassaaq tamanna aatsitassarsiorfimmi nukissiorfik atorlugu suliarineqassagaluarpat. Tamannalu pisussat piumasaqaataannut akerliuvoq takkua nioqqutissiamik minguitsumik tunisaqarniaramik, aammattaaq GAM-imut piumasaqaateqarput nukissiamik sapinngisamik mingutsitsinngitsumik atuinissamik. Taamatuttaaq inatsisit nutaat ESG-mut (Environmental, Social and Governance – Avatangiisit, Inuiaqatigiit aamma Aqutsineq) tunngasut tamakkiisumik 2023 kvartalimi siullermi tamakkiisumik atuuttunngortinneqartussat apeqqutaapput, taakkua malillugit tuniniaasup nioqqutissiamik atoriaannarmik ESG-mut akisussaasuvoq naleqassutsimut. Tamanna pillugu pisisussat piumasaqaateqarput suliarinninnerup ilaata qaninnerusumi ingerlanneqarnissaanut aamma nakkutigineqarnissaanut nioqqutissiamik kingulliulluni nioqquteqartumut nalorninarsinnaasut pissutigalugit Europami inaarutaasumik sequtserisoqarpat taava periarfissaqassaaq nukissiaq mingutsitsinngitsut atussallugit, taamatuttaaq nioqqutissiornermut atugassap eqqiluutsuunissaanut piumasaqaatit nioqqutissiassanut toqqorsivinnut pinissaanut eqqortinneqassallutik. Kisianni piumasaqaatinut erseqqissaanerit taakku nassataraat GAM-ip E-glasimik tunisassiat akiinik qaffasinnerusunik isumaqatigiinniuteqarsinnaammat, anorthositimit atortussiassat pitsaassusaat tunisassiorlut suliarinninnerannut aningaasaqarnerannullu iluaqutaammata. Tamatuma kingunerisaanik GAM-ip sinneqartoortut annertunerulissapput taamalu aamma Kalaallit Nunaannut akileraarutitut akiliutit aamma kisermaassami atortinneranit pissarsiassat annertunerulissammata.
- Suliniuteqarfimmi seqummaarilluinnartunik passussineq ajornakusoorpoq, aatsitassarsiorfiup illoqarfittaani aamma usilersuinnermi angallassinermilu annertunerusumik pujoralannik akornuteqarnissaq nassatarissavaa. Tamatumunnga ilutigitiillugu atortussiamik sequtserilluarnermut atatillugu atortussiaq tigguttarpoq isugutak aamma aalaq pissutaallutik, taamaattumik Kalaallit Nunaata avataani suliarissallugu ajornannginnerussaaq.
- Atortussiamik 45µm-itut mikitigisumik assartussagaanni umiarsuit cementimut assartuutit immikkut ittut atorineqartussaassapput, tamakku umiarsuarnit ataatsimoortumik usilersortakkanit (bulk cargo skibe) atorineqartussaasunit, mikineerarsuupput. Taamaalluni umiarsuarnik poortorsimanngitsunik assartuusianik anginerusunik atuinikkut ikinnerusunik umiartortoqassaaq aamma CO₂-mik aniatitsineq annikinnerulissalluni aamma kangerlummi umiarsuit angallannerannit annikinnerusumik sunniisoqassalluni. Umiarsuarnik minnerusunik taakkuninnga angallassinermi akiata aamma suliniut pitsaanngitsumik sunnissavaa immaqalu aamma aningaasaqarnikkut imminut akilersinnaajunnaartissallugu.

Ilimagineqarpoq suliniuteqarfiup anorthosit suliarineqanngitsoq ukiumut 400.000 aamma 1.000.000 tonsit akornanni piiartassagai, kingornatigullu Kalaallit Nunaanni suliarineqartassasut umiarsuarnillu nassiullugit aamma aatsitassat naammassillugit suliarisat aamma naammassivinnagit suliarisat (E-glas) 300.000-init 800.000 tonsit missaanni Europamut, Amerika Avannarlermut immaqaluunniit allanut (apeqqutaatillugu periarfissaq A imaluunniit B toqqarneqarnerisooq). Aatsitassarsiorfimmi ingerlatsinermi ukiumi siullermi nioqqutissiornermut pilersaarut annikinnerussaaq aatsitassarsiorfik annertusiartortinneqassaaq pisisussanik isumaqatigiissutit pilersinneqarnerat ilutigalugit.

4.2.1 Suliniutip ilusilernerqarnera aamma katitigaanikkut imarisai

Suliniutip ataatsimut isigalugu ilusilernerqarnera takussutissiami ataaniittumi takuneqarsinnaavoq.

Takussutissiaq 4-2: Majoqqap Qaavani suliniutip isikkua

Tigusiffik: SRK Consulting 2020.

Soorlu takussutissiami takuneqarsinnaasoq suliniut pingaarnertut makkuninnga ilaqarpoq:

- Aatsitassarsiorfik eqqaanilu eqqagaasiviusinnaasoq
- Umiarsualiveqarnikkut atortorisarutit
- Suliarinniffik aamma uninngatitsiveqarfik
- Sinerissap eqqaani eqqagaasivik
- Inissaqartitsivik
- Angallassinermut aqut
- Attaveqatigiinnerit allat.

Aatsitassarsiorfik eqqaanilu eqqagaasiviusinnaasoq

Suliniutimmi naatsorsuutigineqarpoq piiaffik ammasoq aamma tassunga ilaallutik qaarsumi qillerinerit qaartiterinerlu, usilersuineq aamma saffiugassiassamik aatsitassarsiorfikmit suliarinnittarfirmut assartuineq. Anorthosit qerlerneqassaaq kiisalu ANFO (qaartiterut ammoniumnitratimik aamma dieselimik akulik) atorlugu qaartinneqartassalluni.

Anorthosit saffiugassaq nunap qaavani ersiinnarmat piiaffiup ilusissaatut pilersaarutigineqartup kingunerissangilaa anorthositimik passunneqanngitsumik aamma allanik sinnikunik (taaneqartartunik "stripping") annertuunik nunamiiginnartoqarnissaa. Pisariaqarpat aatsitassarsiorfikmit eqqagaasiviliortoqassaaq aatsitassarsiorfikmit kimmut 3,5 km-it missaanni ungasitsigisumi suliarinniffimmut umiarsualiveqarfirmullu aqutit saniani. Eqqaavissualiaanneqartussat issuunerussapput anorthositimerngillu seqummarluttut. Taakku isumalluutit naatsorsuinerit ilaangillat taamaattumillu tassunga nalunaarsorneqaratik. Piiakkat ajoqutaasinnaasunik akoqassanngillat imaluunniit eqqagaasivimmut inissinneqarnerminni pujoralatsitsinermik kinguneqassanngillat.

Suliarinniffik aamma uninngatitsiveqarfik

Anorthosit saffiugassiassaq piiaaffimmit biilersuarnik assartorneqartassaaq suliarinnittarfimmut sinerissap qanittuaniittumut, tamaani saffiugassiassaq sequtserneqartassaaq tulleriaartumik, kiisalu isigisat tunngavigalugit taamatuttaaq saviup kajungerisaa atorlugu immikkoortiterneqassalluni. GAM-imit naatsorsuutigineqanngilaq anorthositimik suliarineqanngitsumik annertuumik uninngatitsisoqarnissaa. Piffissap ilaani pisariaqarsinnaavoq annertunngitsunik uninngatitsisoqarsinnaanera imaappat piiaanerup sukkassusiata suliarinnittarfimmi nioqutissiornermut pilersaarutit qaangersimallugit. Tamatumani pineqassaaq anorthosit angisuumik aggornillit uninngatinneqarnerat, taamaattumik uninngatitsinerup kingunerissanngilaa pujoralatsitsineq imaluunniit kuutsitsinikkut ajornartorsiutit. Naatsorsuutigineqarpoq sumiiffik uninngatitsiviusussaaq suliarinnittarfiup qanittuaniinnissaa.

Anorthositimik suliarinninneq assigiinngitsunik arlalinnik tulleriaagaavoq ataatsimut isigalugit tassaasuni:

- Siullermik aserorterut qaqqulaarut atorlugu sequtserineq (<12 cm)
- Siullermik nakkartitsineq
- Isigalugit immikkoortiterineq
- Aappassaanik nakkartitsineq
- Aappassaanik aserorterut atorlugu sequtserineq (<3 cm)
- Sequtserummik seqummalasunngortitsineq HPGR (<0,7-0,8 mm)
- Saviup kajungerisaa atorlugu kaavititsilluni immikkoortiterineq

Tamakku saniatigut teknikikkut arlalinnik assigiinngissuteqartoqassaaq nikerarnernut ataasiakkaanut tunngatillugu apeqqutaalluni takorluugaq A aamma takorluugaq B pineqarnersoq, tassami kingulermit taaneqartumi nioqutissiat suussutsit amerlanerit pineqarmata, sequtserneqartussat aamma immikkoortiterneqartussat. Takorluukkami A-mi imaluunniit B-mi akuutissat kemikalit suulluunniit imaluunniit arrorsaait allat suliarinninnermi atorneqassanngillat, tamakku maskiinat atorlugit sequtserutit, HPGR-imik seqummalasunngortitsineq aamma isit taamatuttaaq saviup kajungerisaa atorlugit immikkoortiterineq ingerlanneqassammata

Nioqutissianik panertunik talittarfiup timaani sapinngisamik sinerissamut qanittumi uninngatitsisoqarsinnaavoq. Taamaattorli qulakkeerneqassaaq aqqusinikkut qajannaallisakkakkut sissiukkamut aamma biilit ingerlasarfianut atasumut biilnik ingerlasoqarsinnaanera. Nioqutissiornermut takorluukkap sorliup atorneqarnera apeqqutaatillugu nioqutissianik uninngatitsinerit assigiinngitsut arlallit atorneqarsinnaapput: Silami uninngatitsineq (B), uninngatitat qallerlugit (A+B). Assartuinerumut atortut uninngasut aamma ingerlasinnaasut imatut inissinneqassapput nioqutissianik uninngatitsivimminngaanniit umiarsuarmut usilersuummut ingerlasartumut ajornanngitsumik nuunneqarsinnaanngorlugit.

Sinerissap eqqaani eqqagaasivik

Igitassat marlungorlugit avinneqarput: Pegmatitit seqummarluttut 20-120 mm aamma seqummaarissut saviup kajungerisaanik akullit (<700 aamma >53 µm). Tamakku saniatigut takorluugaq A-mi imaassinnaavoq seqummarissunik <53 µm immikkoortitsisoqartoq naak isuma tassaagaluartoq, atortussiaq taanna nioqutissianut allanut akulerunneqarnissaa. Piffissami matumani nalilernerqarpoq igitassanit saffiugassanik ajoqutaasunik [ARDML] aamma toqunartunik imaluunniit ajoqutaasunik akulinnik seerisoqarsinnaanera aarlerinanngitsoq. Tamanna aatsaat GAM-imit uppersarneqassaaq misissuinerit nunap sannaanik kemi atorlugu misissuinerit ingerlanneqartut naammassineqareerpa.

Igitassanik uninngatitsiviusinnaasutut periarfissat marluusut aserfallatsaaliuiffiup aamma ineqartitsiviup avannaatungaani sumiissusersineqarput. Siulleq nunap qaani uninngatitsiviussaaq, aappaalu tatsimi aatsitassarsiorfimmuut qanittumi avannamut kangianiittumi uninngatitsiviussalluni. Sumiiffiit pitsaaqutigaat marluullutik suliarinnittarfiup qanittuaniinnertik.

Umiarsualiveqarnikkut atortorisaarutit

Naatsorsuutigineqarpoq umiarsuit 45.000 tonsinik usisinnaasut (Handymax umiarsuaq poortorsimanngitsunik assartuisartoq) ima angissusilik [LAO] 180 meterimik takissusilik, 28,5 meterinik silissusilik kiisalu 10,5 meterinik itsinilik taamaattut talittassapput. Assartuinnermi allannortitsisinnaaneq pitsaanerpaaq sapinngisamik anguniarlugu talittarfik umiarsuarnik anginermik taliffigineqarsinnaasunngorlugu sananeqassaaq (Supramax umiarsuaq poortorsimanngitsunik assartuisartoq) ima angissusilik [LAO] 199 meterimik takissusilik, 32 meterinik silissusilik kiisalu 12,2 meterinik itsinilik.

GAM-imit sulii aalajangerneqanngilaq umiarsualiviliormi aaqqiineq sorleq atorniarnarlugu. Taamaattoarli qularnanngilaq puttasut atorlugit talittarfiliornissaq umiarsualivimmuut aalajangersimasumut atasumik, sanaartugassamilli suliasinneqartoq suliasamik ingerlatsisussap oqaloqatiginnerata qanoq ittumik sanasoqarnissaanut apeqqutaavoq.

Maskiina umiarsuarnik usilersuisartoq talittarfiup qaavaniitinnegassaaq umiarsuit poortorsimanngitsunik assartuutit pilertornerusumik usilersorsinnaajumallugit. Umiarsuarnik usilersuut pujoralatsitsinaveersaammik nuulerneqassaaq aamma qisunnik saattukujuunik assersuutininik ikkussuisoqassaaq, taakkulu pujoralammik akornuteqarnissaq annikillissavaat umiarsuullu usisarfanut issorakkat assigiiaamik siaruarnissaannik isumaginnissalluni.

Inissaqartitsivik

Soorlu immikkoortoq 4-1-imi allaaserineqartoq suliniut Qeqertarsuatsiaanik nunaqarfik qaninnerpaamit 30 km-t misaannik ungasitsigisumiippoq. Tamatuma kingunerisaanik suliniummumut atatillugu sulisunut ataavartumik ineqarfissanik sanasoqassaaq. Ineqarfissaaq umiarsualiviup aamma suliarinnittarfiup ungasinngisaanut inissinneqassaaq, tak. Takussutissiaq 4-2. Ineqarfissat tassaassapput illut ineerartallit, ilaatigut ataatsimoortoqarfegartussat, fjernsynertarfik aamma isersimaartarfik, igaffik aamma kantiina.

Ineqarfissat sanariikkanik ikkussoriaannarnik sananeqassapput. Ineqarfissanut tunngaviussaaq sulisunut paarlakaattunut nal. akunnerini 12-imi sulisartussanut marlunnut naatsorsuutaapput, taamaattumik paarlakaattussat marluk aamma marluk taartaasussat inissaqartinneqassapput. Taakkua saniatigut sulisussanut siumut naatsorsuutaanngitsunut inissaqassaaq (kinguaattoornerit, paarlaannerit naleqqussagaanngitsut il.il. eqqarsaatigalugit).

Angallassinermut aqut

Ullummik aatsitassarsiorfimmuut aamma suliarinnittarfirmuut kiisalu umiarsualiveqarfimmuut aqquteqanngilaq. Taamaattumik suliniummumut atatillugu aqqusinniortoqassaaq (17 km) aatsitassarsiorfimmuut umiarsualiveqarfiup eqqaani suliarinnittarfirmuut. Naatsorsuutigineqarpoq assartuinnermuut aqquserngup saneqquttarfiunnginnissaa ingerlaavartumilli aqqusineq annertusiartortinneqassaaq, lastbiilit saneqqussinnaasunngorlugu aatsitassarsiorfimmuut tassanngaanniillu ingerlaarnerminni. Aqqusineq assartuiffiusartussaaq ilusilerneqarpoq nunap ilusiatut inissaa tassa aningaasartuutit sipaarniarlugit aamma qaartitsisarnissat aamma aqquserniornissaq annikitsuutinniarlugit.

Attaveqaasersuutit allat

Immikkoortut pingaarnert matuma siuliani taaneqartut saniatigut taamatuttaaq suliniummi allat sulinermut iluaqutaasussat pigineqassapput:

- Allaffiit.
- Atisaajartarfik (panersiivik).
- Biiliniq aqqissuisarfik aamma kingoraartissaasivik.
- Sannavik aamma toqqorsivik.
- Orsussaasivik.
- Napparsimaveeraq aamma ajutoornermik ikiuisarfik (aammattaaq Qeqertarsuatsiaani innuttaasunit atorineqarsinnaasoq).¹⁰
- Helikopterimut nunnittarfik.
- Laboratorie.
- Qaartiterutaasivik.
- Innaallagissiorfik.
- Eqqanik imermillu igitassamik suliarinniffik.

4.2.2 Sulisussat amerlassusissaattut naatsorsuutigisat

Sanaartornerup immikkoortuata 2025-mi ukiup affaata kingulliup ingerlanerani aallartinnissaa naatsorsuutigineqarpoq tassani apeqqutaassaaq akuersissutit pisariaqartut suliniummot qanoq pilertortigisumik akuersissutigineqassanersut. Sanaartornerup nalaani sulisut suliniutip eqqaani tammaarsimaarfimmi najugaqassapput, taanna GAM-imit pilersinneqassaaq. Sulisut ingerlaavartumik paarlakaallutik sulinissat naatsorsuutigineqarpoq kiisalu attaveqaasersuutiniq aamma illunik sanaartorneq 2027-mi naammassinissaa naatsorsuutigineqarpoq.

Naatsorsuutigineqarpoq sanaartornerup nalaani sulisut 30-40-t sulisorineqarnissaat. Suliffigineqarlutik atuuffiit tullinnguuttut makku atorfissaqartinneqassapput: Sanaartornermi pisortaq aamma formandit, nunamik uuttortasut, sanaartornermut aningaasatigut ilisimasallit, kiassaatiq igartaanik suliaqartut, svejserisut, VVS-ilerisut, ikkussuisut, sanasut, betonilerisut, maskiinanik ingerlatsisut, kraninik ingerlatsisut, qalipaasut, ruujorilerisut, qaartiterisut aamma sulisartut.

Maannakkorpiq eqquissumik oqaatigineqarsinnaanngilaq suliniutip ingerlanerata nalaani inuit qassit sulisorineqarnissaat. GAM-imit aallaqqaataasumik nalilerneqarpoq takorluugaq A-mi sulisut 60-it missaanniinnissaat kiisalu takorluugaq B- sulisut 90-it missaanniinnissaat, apeqqutaalluni nioqqutissiornissamut anguniakkat eqqortinneqassanersut. Tabelimi matuma kingulianiittumi takuneqarsinnaavoq sulisussanut immikkoortunut immikkoortiterlugit takussutissiaq. Kalittaammut tunngasup aalajangerneqarnissanut apeqqutaavoq imatigut angallavimmik misissueqqissaarnerit ingerlanneqartut, taamatullu umiarsuit suunissat takorluukkamut sorlermut toqqarneqartumut niuerneq tunngavigalugu attuumassuteqarnerat.

Tabeli 4-1: Sulisussatut pisariaqartitat nalilerallarneqarnerat

		Pisoq A	Pisoq B
Aatsitassarsiorneq	Aatsitassarsiorfimmi pisortaq	1	1

¹⁰ GAM-imit eqqarsaatigineqarpoq napparsimaveeraq aamma Qeqertarsuatsiaani innuutaasunit ilaatigut atorineqarsinnaasoq. Tassa imaappoq innuttaasut napparsimasut imaluunniit ajoqusersimasut aatsitassarsiorfimmukarsinnaapput, tamanna pillugu kommuni isumaqatigiissuteqarfigineqarpat Nuummukarnermit pisariinnerussappat imaluunniit peqqissaasup Qeqertarsuatsiaanut tikinnissaa sapaatit akunneranni ataatsimi utaqqi-nissaanit.

	Qillerisut	3	3
	Paarlakaattuni formandi	1	1
	Qartiterisut	1	2
	Assaatinik ingerlatitsisut	2	2
	Lastbiilimik ingerlatitsisoq	9	11
	Maskiinamik ingerlatitsisoq	3	6
	Suliarisamik ingerlatsisoq	3	5
	Sulisartut	3	4
	Ujarassiooq	1	1
Suliarinniffik	Tunisassiorfimmi pisortaq	1	1
	Paarlakaattuni formandi	2	2
	Aserorterrummik ingerlatsisoq	2	4
	Teknikikkut ingerlatsisoq, immikkoortiterivik	2	2
	Formandi aserfallatsaaliinermi	2	2
	Aserfallatsaaliinermi teknikerit	2	4
	Laboratoriami teknikeri	1	2
	Sulisartut	1	2
Aatsitassarsiorfimmi aserfallatsaaliineq aamma teknikikkut ingerlatsineq	Teknikimut pisortaq	1	1
	Mekanikeri	2	5
	Innaallagissiortoq	1	1
	Sulisartut	2	5
	Ingeniøri	1	1
	Quersualerisoq	0	1
	Avatangiisinut teknikeri	1	1
Ulluinnarni ingerlatsineq	Tammaarsimaarfimmi pisortaq	1	1
	Igasoq aamma igaffimmi ikiortit	5	6
	Eqqiaasut	2	2
	Peqqissaasoq	1	1
Tammaarsimaarfiup teknikikkut aserfallatsaalinera	Pedeli/Viceværti	3	3
	IT-teknikeri	1	1
Kalittaat		0	3
KATILLUGIT	KATILLUGIT	61	87

Kalaallit Nunanni Namminersorlutik Oqartussat piumasaqaataat eqqortinniarlugit aatsitassarsiorfiup matuneqarnissaanut pilersaarut ingerlaavartumik nalilersorneqartassaaq naleqqussarneqarlunilu suliniuteqarfimmi suliat ingerlanneqartut tunngavigalugit. GAM massakkorpiak ataatsimut isigalugu aatsitassarsiorfiup matuneqarnissaanut pilersaarusioreerpoq. Aatsitassarsiorfiup matuneqarnissaa aatsitassarsiornerup uninneraniit ukiumik ataatsimik sivisussuseqarnissaa naatsorsuutigineqarpoq. Matusinissaq pisariitsuussasoq ilimagineqarpoq atortunik tamanik piiaaffiussalluni, illunik tamanik isateriffiussalluni aatsitassarsiorfiullu eqqaa illersorneqarsinnaasumik matuneqassalluni susassaqqanngitsunit iserfigineqarnissaa pinngitsoorniarlugu. Taamaalilluni piiaaffiup eqqaani isumannaallisaaffiusoq pilersinneqassaaq,

kikkulluunniit piaarinaatsoorlutik tassunga isersinnaanissaat ajoqusersinnaanissaallu pinngitsoorniarlugit.

Matusinermi sulisut 10-15-iunissaat ilimagineqarpoq. Ilimagineqarpoq makkuninnga piginnaasallit atorineqassasut; maskiinanik ingerlatsisut, qaartiterisut, isaterinermi sulisartut, innaallagisserisut, sanasut, svejserisut aamma formandi.

4.3 Suliniummut siunnersuutit allat

Matuma kinguliani Piiaaffimmi Itersarmiut Allerni aatsitassarsiornermik ingerlatsinermit suliniummut siunnersuutit marluk suliarineqarsimasut saqqummiunneqarput. Allaaserineqartut teknikikkut aningaasaqarnikkullu paasissutissanik massakkut atuuttunik aamma pisisussanit piumasaqaatit nassuiarnerinik tunngaveqarput. Paasissutissat aamma kisitsisit suli pissarsiarineqartarput, kiisalu tamanna aammattaaq nioqquteqarnerni paasisat tunngavigalugit taava aatsitassarsiornermik ingerlatsinissami pitsaanerpaaq aamma unammillersinnaanerpaq toqqarneqassaaq. Tamatumunnga ingammik attuumassuteqarput pissutsit nioqqutissiornermut, niuerfinnut aamma taakkua annertussusiannut tunngasut, attaveqaasersuutit aamma suliarinninnermut atortup angissusia.

Siunertarineqartoq tassaavoq aatsitassarsiorfimmik pilersitsinissaq "qorsuusumik" aamma aningaasaqarnermi imminut akilersinnaasoq taamaaliornikkut najukkami avatangiisit sapinngisamik annikinnerpaamik sunniuteqarfiginiarlugit aammattaaq ingerlatsinissamut piareersaaneq pitsaanerpaaq atorniarlugu. Qanoq nioqqutissiornermi takorluugaq sorliup atorineqarnissaanut apeqqutaavoq uuttuutit pingaarnerit makkuninnga ilaqartut:

- Niuffaffinniit tunisassianik agguaaaneq piumasaqaatillu pillugit tikkuussisut
- E-glas-imik atortussanik sequtserutinut peqatigiilluni piginnittunut pullavik, allatut periarfissaralugu nammeneq sequtserinerinermut nittartakkat pillugit aalajangiinerit ass. Europami aamma Amerikami Avannarlarmi, aamma pisisunut angallassineq apeqqutaatillugu minnerunngitsumillu nukissiuutinut avatangiisinik ajoqusiinngitsunik (anori, imeq, seqineq il.il) sumiiffinni naleqquttuni Europami aamma Amerikami Avannarlarmi atuisinnaaneq, Kalaallit Nunaanni dieselimik atuinermut ilaannakortumik allatut periarfissaralugu, taassumami CO₂-mik annertunerusumik aniatitsinerimik aamma avatangiisinut ajoqutaanngitsumik tunisassiornermik piumasaqaat akerlerilissallugu.
- Nukissiap akia
- Attaveqaasersuutini annerunerusumik (aamma akisunerusumik) sunniuteqartoq takorluugaq B-mi pisariaqarpoq takorluukkamut A-mut sanilliussilluni.

Nioqqutissiorinissap allaaserineqarnera Takussutissiaq 4-2-miittumi ilanngunneqarput takorluugaq annikinnerpaq takorluugaq A-mit aamma takorluugaq annertunerpaq takorluugaq B-mi.

Takussutissiaq 4-2: Suliniutip allaaserineqarnera¹¹

	Pisoq A	Pisoq B
--	---------	---------

¹¹ Greenland Anorthosite Mining (2020).

Aatsitassarsiorfik	Piiaaffik ammasoq ukiumut sap. ak. 36-48 (aallaavineqassaaq marsimit - apriliimut decembarimut), paarlakaattut marluk nal. ak. 12-it sulisarlutik sap ak./ullut 7. Ukiup sinnerani aatsitassarsiorfik aserfallatsaaliorneqartassaaq ingerlanera annikillisillugu. Sulisussatut pisariaqartitat inuit 60-it missaanni sulisut paarlakaattuussallutik. Nioqutissiorneq ukiumut 560.000 t = 1.700 t/ullormut.	Piiaaffik ammasoq ukiumut sap. ak. 36-48 (aallaavineqassaaq marsimit - apriliimut decembarimut), paarlakaattut marluk nal. ak. 12-it sulisarlutik sap ak./ullut 7. Ukiup sinnerani aatsitassarsiorfik aserfallatsaaliorneqartassaaq ingerlanera annikillisillugu. Sulisussatut pisariaqartitat inuit 86-90-it missaanni sulisut paarlakaattuussallutik. Nioqutissiorneq ukiumut 930.000 t = 3.500 t/ullormut.
Aqqusinikkut assartuineq	Saffiugassiassaq qaatiterneqarsimasoq lastbiilit atorlugit 17 km. assartorneqassaaq umiarsualiviup eqqaani suliarinnittarfimmut.	Saffiugassiassaq qaatiterneqarsimasoq lastbiilit atorlugit 17 km. assartorneqassaaq umiarsualiviup eqqaani suliarinnittarfimmut.
Suliarinninneq	Aserorterut qaqqulaarut atorlugu ujarak sequtserneqassaaq <120 mm. -imit mikininngorlugu. Sequtsikkat <120 mm.-imit mikinerusut isit atorlugit immikkoortiterneqassapput pegmatit anorthositimit immikkoortinneqarlutik, aammattaaq silicium aamma saffiugassat alkali akuusut annikillisarneqassapput. Pegmatit aamma immikkoortiterneqartut allat 5-10 procentiunissaat ilimagineqarpoq. Sequtseqqinneqassapput aamma nakkalaterneqassapput saffiugassiassaq <20 mm.-imit mikininngortillugu. Sequtserummik seqummalasunngortitsineq (HPGR) aamma nakkalatserutikkoortinneqassapput saffiugassiassaq <0,7-0,8 mm.-imit mikininngortillugu. Immikkoortiterineq aamma nakkalatitsineq angissuseq imaatsilerlugu <53 µm. Saviup kajungerisaa atorlugu 400.000 tonsit miss. (atortussianik E-glas/keramik/filler) takkua saviminermik akui annikillisinniarlugit. Saviup kajungerisaanik eqiterutsitsinerup 20 procentip missaanissaasoq ilimagineqarpoq.	Aserorterut qaqqulaarut atorlugu ujarak sequtserneqassaaq <120 mm. -imit mikininngorlugu. Sequtsikkat <120 mm.-imit mikinerusut isit atorlugit immikkoortiterneqassapput pegmatit anorthositimit immikkoortinneqarlutik, aammattaaq silicium aamma saffiugassat alkali akuusut annikillisarneqassapput. Pegmatit aamma immikkoortiterneqartut allat 5-10 procentiunissaat ilimagineqarpoq. Ujaqqat 60 aamma 120 mm.-imit angissussillit nakkalatserut atorlugu immikkoortiterneqassapput; sequtseqqinneqassapput aamma nakkalalerneqassapput saffiugassiassaq <20 mm.-imit mikininngortillugu. Sequtserummik seqummalasunngortitsineq (HPGR) aamma nakkalatserutikkoortinneqassapput saffiugassiassaq <0,7-0,8 mm.-imit mikininngortillugu. Immikkoortiterineq aamma nakkalatitsineq angissutsit <0,8 mm., <0,2 mm. Saviup kajungerisaa atorlugu 400.000 tonsit miss. (atortussianik E-glas/keramik/filler) takkua saviminermik akui annikillisinniarlugit. Saviup kajungerisaanik eqiterutsitsinerup 20

		procentip missaanissaasoq ilimagineqarpoq.
Quersuaq	Quersuaq qulisaq umiarsualiviup eqqaani 50.000 tonsit missaanni imaqarsinnaasoq.	Silami toqqorsivik 5.000 m ² -it angullugit angissusilik stenuld-issanut >60 - <120 mm. angissusillit. Quersuaq qulisaq aggugaq 24.000 x tonsinik imaqarsinnaasoq stenuld-iassat seqummat <0,8 aamma <0,2 mm.-init angissusillit.
Uninngatitsivik	Ukiut tamaasa igitassat atorussiat pegmatit c. 25.000-50.000 tonsit uninngatinneqartut. Ukiut tamaasa igitassat atorussiat kajungerisallit 70.000-125.000 tonsit sequtsikkat.	Ukiut tamaasa igitassat atorussiat pegmatit c. 55.000-65.000 tonsit ukiumut igitassat uninngatinneqartut. Ukiut tamaasa igitassat atorussiat kajungerisallit 70.000 tons sequtsikkat.
Umiarsuakkut nassiussat	Nioqutissiaq naammassisaq umiarsuakkut Europamut nassiunneqartassaaq 34.000 – 45.000 tonsit ukiut tamaasa umiarsuakkut missiliorlugu 7-10-riarluni. Marrianik tunisassiat toqqaannartumik tunisassiortunut nassiunneqassapput, kisianni E-glas-imut tunisassiat piumasaqarfigineqarput inaarutaasumik 45µm-mut pisisumut qanittumi sequtseqqissaarneqassasut piumasaqaatinut nassuiaatit naapertorlugit.	Nioqutissiaq naammassisaq umiarsuakkut Europamut nassiunneqartassaaq 34.000 – 45.000 tonsit ukiut tamaasa umiarsuakkut missiliorlugu 18-25-riarluni. Oqorsaatinut rockwoolinut aamma marrianik tunisassiat tunisassiortunut toqqaannartumik nassiunneqassapput, kisianni E-glas-imut tunisassiat piumasaqarfigineqarput inaarutaasumik 45µm-mut pisisumut qanittumi sequtseqqissaarneqassasut piumasaqaatinut nassuiaatit naapertorlugit.

4.3.1 Kalaallit Nunaanni suliarinneqqinneq

Anorthositip aatsitassartaa piiarneqartoq tunngavigalugu GAM-imit pilersaarutigineqarpoq Pii-affiup Itersarmiut Aliit eqqaanni nioqutissiornissaq. Nioqutissiat naammassineqarunik sioqqatut seqummalsuussapput (angissusiat tassaassalluni <700-800 µm) akorissallugit aluminium, silicium aamma calcium annertoq akuutissat allat kemiskiusut akorisaat annikitsuinnaassapput. Aatsitassaq taamatullu nioqutissiat saffiugassani oqimaatsunik/saffiugassanik imaluunniit allanik toqunartortalinnik/akornusiisinnaasunik akoqassanngillat.

Suliffissuit pisisartut nioqquteqarfigineqartussat atorussiamut namminneq fabrikiminni atorineqartussanut assiglinngitsunik qanoq ituunissaannut piumasaqaateqarput. Tamatuma kingunerisaanik GAM nioqutissiat ilaannik mikinerusunngorlugit "naammassinnissaaq", tamanna Kalaallit Nunaanni piviusunngortissallugu aamma aningaasaqarnikkut ajornarpoq.

Kalaallit Nunaanni anorthositip aatsitassartaanik inaarutaasumik aserorterineq/ piareersaaneq <700-800 µm-imut angissusilernissaanut HPGR-imik taaneqartartoq atorineqassaaq, taanna tassaavoq aserorterut angisuunik marlunnik kaavittulik saffiugassamik sioqqatut ilillugit piareersaasartoq. HPGR-imik suliarinninnermut uiguliullugu "air classifier"-imik taaneqartartoq

atorneqassaaq, taassani silaannaq naqitsinertalik atorlugu atortussiat piareersakkat angissusissaminnut immikkoortiterneqartarput.

Pisisartuq imatut piumasaqarpat inaarutaasumik piareersaaneq pisiariniarunikku taava <700-800 µm-imit seqummaarinnerussasoq, taava inaarutaasumik aserorterineq GAM-imit pineqartup fabrikiata eqqaani suliarineqassaaq. Taamatut toqqaanermut najoqqutassat arlaliupput taakkununga ilaallutik tulliuuttut:

- Pitsaassutsimik misissuinermi periusissatut aamma nakkutilliinissamut piumasaqaatit aatsitassanut piareersakkanut, avatangiisinut piumasaqaatit sakkortuut eqqortinniarlugit, kiisalu piumasaqaatit immikkoortuini piumasaqaataasinnaasut mingutsitsisinaanermut tunngatillugu aamma ESG-mut maleruaqqusanut nutaanut,
- Ingerlatsivik peqquneqarpoq aatsitassarsiorfimmik pilersitsissasoq aningaaqarnikkut imminut akilersinnaasumik, kiisalu tamatumunnga ilutigitillugu piujuartitsinermik tunngaveqartumik nioqqutissiortoqarnissaa, tamatumani nukissiamik pissarsiffiit mingutsitsinngitsut atorneqarnissaa tunngavigineqassalluni,
- Atortussiat seqummaarilluinnartut suliniuteqarfimmi passunneqarnissaanut ajornartorsiutit, taakku tassaallutik pujoralatsitsinissamut aarlerinaatillit aamma atortussiap isugutammik pissuteqartumik tigguttoorsinnaanera,
- Umiarsuit poortorneqanngitsunik assartuisartut nalinginnaasut assartueqqinnissamut aamma umiarsualiveqarfimmi seqummalasunik passussisinaanermut periarfissaqannginneq (immikkut assartuinermut aamma usilersuinermut/ilisimasortaqaarnissamut piumasaqaatit),
- Ingerlatsinermut aamma sanaartornermut amerlanerusunik aningaasartuuteqarneq – nioqqutissiat seqummaarissunngorlugit aserortikkat nioqqutissiarissallugit nukissiamik annertuumik atuinarput aamma toqqorsivimmiitinneri/poortornagit assartornerat akisupput.

4.3.2 Kalaallit Nunaani piareersaasoqassappat kingunerisassat

Matuma kinguliani suliniutip allatut ingerlanneqarnissaa nalilersorneqarpoq, tassani GAM atortussianik Kalaallit Nunaanni seqummaarissunngorlugit aserorterissalluni <45 µm mikitigisunngorlugit. Taamatut allatut suliarinninnerup inernerissavaa avatangiisinut aamma aningaasatigut arlalitsigut kinguneqartitsineq.

Suliffissuaqarfiit e-glas-imik suliaqartartut maannakkut kaolin atornerusarpaat glasfiberimi aluminiumut. Kaolin atortussiaavoq pinngortitameersoq seqummaarilluinnartuq. Taamaattumik pisisartut sungiusimavaat atortussiaq seqummaarissuq glasfiberiliornerminni atussallugu kiisalu fabrikip ingerlatsineri angissuseq taanna tunngavigalugu ilusilersugaavoq.

Aserorterut HGPR GAM-ip Kalaallit Nunaanni taamatullu Europami/Amerikami avannarlarmi atussallugu eqqarsaatigisaata assinga.

Inaarutaasumik aserorterinermik ingerlatsineq sakkortuumik aamma nukissiamik annertuumik pisariaqartitsivoq kaavittut kaavitinniarlugit, kiisalu taamaaliornikkut anorthosit aserorterlugu seqummalasunngortillugu. Sarfaq atorneqartussatut pisariaqartitaq sumiiffimmi pissarsiaasaanngilaq kiisalu taamaattoqassappat sumiiffimmi pilersinneqassalluni generatorit dieselitortut atorlugit. Aserorterineq annertussutsimut $<700-800 \mu\text{m}$ -imut aamma $<45 \mu\text{m}$ -imut annertuumik assigiinngissuseqarpoq, kiisalu takorluugaq A-mi tassunga ilanngullugit umiarsuit angalasarnerisa amerlinerat, tamatuma kingunerissavaa suliniutip CO₂ -mik aniatitsinerata 472.000 tonsimik (+55 %) annertusinera, NO_x 5.400 tonsimik (+60 %) aamma SO_x 270-imik (+60 %) tonsimik aatsitassarsiorfiup ukiuni 30-ni atuunnerani taamaaliorneq Kalaallit Nunaanni ingerlanneqassagaluarp. Takorluugaq B-mi suliniutip CO₂ -mik aniatitsinera 497.000 tonsimik (+42 %) annertusitissavaa, NO_x 5.500 tonsimik (+43 %) aamma SO_x 270-imik (+44 %) tonsimik aatsitassarsiorfiup ukiuni 30-ni atuunnerani taamaaliorneq Kalaallit Nunaanni ingerlanneqassagaluarp. Matuma siulianiittumut tunngatillugu piumasaqaataavoq nukissiap mingutsitsinngitsumik pilersinneqartup atorneqarnissaa Europami imaluunniit Amerikami Avannarlarmi inaarutaasumik aserorterinermi, tamanna Kalaallit Nunaanni periarfissaanngilaq.

- Generatorip ikkussukkap pisinnaanera $45 \mu\text{m}$ -imut aserorterinani: 1.200 kW-p missaani,
- Generatorip ikkussukkap pisinnaanera $45 \mu\text{m}$ -imut aserorterilluni: 2.500 kW-p missaani,
- Kalaallit Nunaanni aserorterinermi dieselip atorneqartup annertusinissaa 0,9 mill. (A) – 1,2 mill. (B) literit ukiumut,
- Sakkortussutsimut piumasaqaatip annertusinera $<45 \mu\text{m}$ -imut aserorterinermi: 3.430.000 (A) - 4.550.000 (B) kW nalunaaquttap akunneri ukiumut,
- Kalaallit Nunaanni aserorterinermi CO₂ -mik annertunerusumik aniatitsineq: 15.700 (A) - 16.600 (B) tonsit ukiumut.

Nioqutissiat suussusiisa ilaannik Kalaallit Nunaata avataani inaarutaasumik aserorterinermi naatsorsuutigineqarpoq sulisut arfinillit atorneqarnissaat, sumiiffimi nukissiamik mingutsitsinngitsumik pissarsiffiusinnaasumi. Taamaattorlu suliaq tamanna Kalaallit Nunaanni ingerlanneqassappat taava sulisussat inunnik marlunnik amerlinerussapput, tassami naatsorsuutigineqarmat inuit 13-19 atorfinitsinneqarnissaat (tabeli 5-1) suliarinnittarfimmi

suliassanut assinganut, taakkua aammattaaq inaarutaasumik aserorterinermi atorpeqarsinnaassallutik.

Tabeli 4-3: Kalaallit Nunaanni 45 µm-imut aserorterisoqarpat kingunerisassat

	Suunera	Kinguneq
CO2 -mik, NOx-imik aamma SOx-imik annertunerusumik aniatitsineq	Dieselimik atuineruneq HPGR-ip <45 µm-imut atorneranut. Kangerlummi umiarsuit angalanerunerat 10.000 DWP-mik cementimut assartuutit 35.000-45.000 DWP-umiarsuit poortugaanngitsunik usisartunut taarsiullugit.	Katillugit immikkut CO ₂ -mik ukiumut annertunerusumik 15.700-16.600 tonsimik aniatitsineq. Katillugit immikkut NOx-imik ukiumut annertunerusumik 180 tonsit miss. aniatitsineq. Katillugit immikkut SOx-imik ukiumut annertunerusumik 9 tonsit miss. aniatitsineq.
Sulisut	Sulisunik amerlanerusunik atuinissaq sequtserinerimik <700-800 µm-imit <45 µm-imut.	Amerlanerpaamik Kalaallit Nunaanni immikkut marluk atorfinissapput HPGR-imik sequtserummik suliaqartussat. Sulisooreersut piareersaaviup ilaani suliaqartussat atorpeqarsinnaalluarput.
Ikummatissaq	Orsussaasivinnik amerlanerusunik pisisoqassaaq inissiisoqarlunilu, Kalaallit Nunaanni sumiiffimmi KWh-mit annertunerusumik atuinnermut.	Dieselimik atuineq takorluugaq B-mi 1,69 mill. tonsinit ukiumut 2,89 mill. tonsinut annertusissaaq. Tankinik orsussaasivinnik 71 %-imik annertusisitsisoqassaaq taamatuttaaq Polaroilimit assartuineq kangerlummi annertusinerussaaq.
Suliaqarnermi atortut aamma attaveqaasersuutit allat (CAPEX)	HPGR atortoq aamma air classifier immikkut ikkussorneqassapput aamma attaveqaasersuutit mikinerusut allat.	Kalaallit Nunaanni nioqqutissiornermut aningaasartuutit malunnaateqarluartumik qaffassapput, imaappat atortussat, illuutit aamma maskiinat Kalaallit Nunaanni pilersinneqassallutik. Katillugit immikkut aningaasartuutit 5,4 M USD.* **Atortumut HPGR-imut immikkut ilassutaasumut aningaasartuutit imaassinnaavoq Europami imaluunniit Amerikami Avannarlermi ilanngunneqarsinnaapput, najukkami atortoq pioreersoq atorpeqarsinnaanngippat.
Quersuarni inissaqarneq aamma umiarsualiveqarneq (CAPEX)	Napasuliaq >15.000 tonsimut <45 µm-imut toqqorsivissaq Kalaallit Nunaanni sananeqassaaq, umiarsuarnik usilersuut alla (takorluugaq B), assartuissut ussilluinnartog aammattaaq atortut allat pujoralatsitsinaveersaatit isumannaatsut.	Kalaallit Nunaanni sanaartornermut immikkut aningaasartuutit tassaassapput 2,98 M USD (napasuliaq) aamma 2,1 M USD (umiarsuarnik usilersuut).* *Napasuliamut aningaasartuutit Europami imaluunniit Amerikami Avannarlermi ilanngunneqarsinnaapput, imaappat najukkami napasuliaq pioreersoq atorpeqarsinnaanani / attartorneqarsinnaanani.
Generatorit pisinnaasaat (CAPEX)	HPGR-imut annertunerusumik aaqqiinerup kingunerissavaa generatori angineq.	Innaallagissiorfik annertusineqassaaq generatorimik 400 kW _e -mit takorluugaq A, kiisalu generatori 1000 kW _e takorluugaq B. Tamatuma kingunerissavaa immikkut aningaasaliissuteqarneq 1,43 M USD aamma 1,78 M USD, takorluukkani marluusuni.

Ingerlatsinermi aningaasartuutit (OPEX)	Nioqutissiamut tonsimut ataatsimut aningaasatuut aamma umiarsuakkt assartuineq.	Orsussamik aamma KWh-mit annertunerusumik atuineq sanaartukkanut aningaasartuuteqarneruneq aammattaaq assartuinnermut immikkut aningaasartuuteqarnerup nioqutissiaq tonsimut akitsortissavaa 16,6 USD takorluugaq A-mi kiisalu 6,7 USD takorluugaq B-mi.
Umiarsuakkt nassiussisarneq	Atortussiamik sequtserluakkamik assartuineq aamma passussineq.	Avatangiisinut aamma peqqissutsimut aarlerinaatillit annertusissapput usilersuinermi pujoralammik. Umiarsuit poortorneqanngitsunik assartuisartut kissaatigisanngilaat atortussianik sequtserluakkanik annertuumik assartuinissartik "cargo liquefaction" aarleqqutigalugu, umiarsuup lastiani tassanngaannaq oqimaassuseq nikissinnaammat ajunaarnermik kinguneqarluni.
Isugutalernissanut aamma tiggunnissaanut aarlerinaatillit	Atortussiaq sequtserluugaq isugutatsinneqaruni issoqqajaaneruserpoq atortussiamut sequtserluagaanngitsumut sanilliullugu.	Anorthosit tiggussimasooq pisisussap aatsitsiffiani pitsaasumik atorneqarsinnaanngilaq, tiggussimasut aatsinniarlugit nukissiaq annertoq atorneqartussaammat. Pisisussaq taarsiiffigeqqusinnaavoq imaluunniit isumaqatigiissut atorunnaarsillugu. Nioqutissiaq umiarsuarmi cementimik assartuumi 10.000 tons E-glas 1,5-2,0 mio. USD-nik naleqarpoq.
Mingutsitsinissamut aarlerinaatillit	Kalaallit Nunaanni sequtserisoqarpat taava atortussiaq arlaleriarlugu passunneqartassaaq aamma assartorneqartassaaq, pisisussap qanittuani tamanna pinngippat. Taamaattumik pisisussamit piumasaqaataavoq tamatuma fabrikip qanittuani suliarineqarnissaa.	Atortussiap mingutsinneqarsinnaanera aarlerinarnelissaaq umiarsuup lastianit, umiarsualivinni aamma quersuarminneranni "mingunnartunik allanik". Pisissussap pitsaassutsimik misissuinerata ajornerpaamik kingunerisinnaavaa atortussiamik pisiaqarusunnginnera. Nioqutissiaq umiarsuarmi cementimik assartuumi 10.000 tons E-glas 1,5-2,0 mio. USD-nik naleqarpoq.

4.3.3 Pissutsit allanngortinnagit (suliniuteqassanngilaq)

Tulliuttumi suliniummut taarsiunneqarsinnaasooq tassani GAM-ip aatsitassarsiornermut suliniutaa aallartinnagitsoorluni nalilersorneqassaaq. Pissutsit allanngortinnagit tassaassaaq avatangiisinut

imaluunniit inuiaqatigiinnut sunniuteqartoqassanngilaq, pitsaaqutit aamma pitsaanngitsut arlaannaalluunniit. IPISN-mik ingerlatsinermit siunertaasoq tassarpiarpoq inuiaqatigiinnut sunniutaasinnaasutut ilimagisat qulaajarneqarnissaat tassa suliniummut atatillugu. Pissutsit allanngortinnagit suliniummut taarsiukkaanni tassani tunngaviuvoq inuiaqatigiinnut sunniutaasinnaasut paasineqartut aamma taakkua pingaaruteqarneranut ilimasuutigisat nalilersussallugit.

Tulliuttumi pitsaaqutit aamma ajoqutit nalilersukkat pingaarnerit sammineqassapput tassa suliniutip *aallartinnigitsoornerani*.

Iluaqutaasut:

Suliffeqarnermut aamma inuussutissarsiutinut ingammik Qeqertarsuatsiaani ilaatigut imaassinnaavoq aatsitassarsiorfik unammillertoq ingammik najukkami aalisakkerivimmut nunaqarfimmi sulisut ilinniagaqanngitsut eqqarsaatigalugit. Najukkami inuussutissarsiortut aalisarnermut aamma piniarnermut attuumassuteqartut taamatuttaaq sumiiffinni akornusersorneqarnermik sunnerneqassapput, aatsitassarsiornermik ingerlatsisoqarnera pissutigalugu. Suliniummik ineriartortitsineq pinngitsoortikkaanni, taava imaassinnaavoq najukkami inuussutissarsiutinut sunniutissat pinngitsoortut.

Aatsitassarsiorfimmik suliniummik ineriartortitsinikkut taamatuttaaq aarlerinaatillit arlaliusinnaapput, tassa pinngitsoorsinnaasutut oqaatigineqarsinnaanngitsut. Tamatumani ingammik pineqarput: Aatsitassarsiorfimmi sulinermit atatillugu aarlerinaateqarsinnaasut (nipiliorneq, pujoralak, oqimaatsunik kivitsineq il.il.), imigassamit aamma/imaluunniit aangajaarniutinik annertunerusumik pissaqalerneq aammattaaq sumiiffimmi akornusersuinerit kangerlummi aamma eqqaani inuiaqatigiini kulturimik aamma qangaaniilli naleqartitanik ingerlatsinermit atatillugu. Aatsitassarsiornermik suliniut taamatuttaaq nunaminertanik (sumiiffik piiiaffiusoq) atuisussaavoq, taakku najukkami innuttaasunit pilersornermik ingerlatsinermit atorneqarsinnaagaluartut.

GAM-imut sumilluunniit iluaqutissaqanngilaq suliniutip ineriartortinnissaa pinngitsoorniarlugu.

Ajoqutaasut:

Suliniut ineriartortinnigitsooraanni suliffeqarnissamut periarfissat annaaneqarnerat aammattaaq allat tamatumunnga attuumassuteqartut ingammik ajoqutaassapput, tamatumunnga ilanngullugit suliffeqarnermi toqqaannanngitsumik sunniutaasut aamma kajumilersitsisut aamma niuernissamut periarfissat najukkami, kommunimik aamma nuna tamakkerlugu. Tamatumunnga attuumassuteqarput ilimagisat sunniutit ataqatigiillutik sunniuteqarnerulertartunut suliffinnik pigisaqaannarnissamut aammattaaq sulisinnaasut piginnaasaasa pitsanngorsarnissaannut ataatsimut isigalugu, kisianni ingammik aatsitassarsiornermit tunngatillugu. Anorthositimik suliniut naatsorsuutigineqarpoq ilinniagaqarnissamik, sungiusarnissamik aamma kalaallinik sulisunit ilinniartitsinissamut. Suliniut ineriartortinneqanngippat taava inuiaqatigiinnut sunniutissat pitsaasut atunngitsuussapput.

Suliniutip kingunerissavaa Kalaallit Nunaanni akileraarutitigut isertitassat annertuut akissarsianit akileraarutitigut taamatullu ingerlatsivittut akileraarutit. Suliniut ineriartortinneqanngippat isertitassat tamakkua Namminersorlutik Oqartussanit aamma Kommuneqarfik Sermersuumit annaaneqassapput.

Taamatuttaaq suliniut aatsitassarsiornermi immikkoortup ineriartortinneqarneranut tapertaassaaq taamaattumik aamma tamatuma ineriartortinneqarneranut pitsaasumik, piginnaasat qaffasissusiannut, ilisimasanut aamma aningaasaqarnikkut isumalluutitigut tapertaassaaq.

GAM-imut pissutsinik allanngortitsinnginneq aningaasatigut annaasaqaataassaaq misissuinnermut aningaasaliissutinik aammattaaq misissueqqaarnernut assigiinngitsunut akuersissutit pisariaqartut suliniutip aallartinneqarnissaa anguniarlugu.

5. TUNNGAVIUSUP ALLAASERINEQARNERA

5.1 Inuiaqatigiinni aamma kulturikkut killiussat

Kalaallit Nunaat nunarsuarmi qeqertat anginersaraat aamma qeqertap 81 procentia sermersuarmik assersimavoq. Innuttaasut taamaallaat 56.000-iummata innuttaasut eqiterussimanerat nunarsuarmi appasinnerpaajuvoq kvadratkilometerimut inuit 0,3-ullutik, tassa sumiiffiit sermeqanngitsut kisiisa naatsorsuineri atorlugit. Innuttaasut amerlanerit Kitaata Sineriaata kujataatungaani najugaqarput, illoqarfiit pingaarnersaat Nuuk aamma tamaaniippoq 19.000-it missaannik inoqarluni. Kalaallit Nunaata qeqqani aamma kujataani silaannaa issittuuvoq kiannerulaartoq taamaalillunilu Kalaallit Nunaata avannaanit aamma kitaata avannaanit kiannerulaarluni.¹²

Kalaallit Nunaannut siullerpaamik pisoqarpoq ukiut 4.000 – 5.000-it matuma siornatigut. Matuma kingornatigut Kalaallit Nunaannut nunasisartut tullerriaat arlaqarsimapput maannakkut kalaallit inuttaasut nunasisunit kingullernit kingoqqissuupput, tamanna pivoq Kr. in. king. ukioq 800-kkunni. Maannakkut kalaallit tassaapput Inuit imminnut taasarlutik Kalaallit. Kalaallit nunami innuttaasut 85 procentiisa missigaat, sinneri tasaanerupput danskit. Kalaallit oqaasii (kitaani) pisortatigoortumik oqaasiupput pisortanut atatillugu danskit oqaasii ilanngullugit atornerqarput. Taamaattoorli sumiorpalussutsit arlaqarput Kalaallit Nunaata kangiani aamma avannaani.¹³

Kalaallit Nunaat Naalagaaffeqatigiinnerup iluani immikkoortuuvoq namminersornerusoq 21. juuni 2009 aallarnerfigalugu kiisalu 1973-imi Danmark peqatigalugu 1973-imi EU-mut ilaasortanngorpoq, kisianni innuttaasut taasisinneqarnerisa kingornatigut 1985-imi EU-mit anivoq.¹⁴

5.1.1 Politikki

Nuuk Kalaallit Nunaanni Naalakkersuisut angerlarsimaffigaat Inatsisartullu, 31-nik ilaasortaqartut. Naalakkersuisoqarfiit aqqaniliupput¹⁵. Ukiut sisamakkaarlugit Inatsisartunut qinersisoqartarpoq qinigassanngortittoq partii sinnerlugu imaluunniit attaviitsutut qinigassanngortissinnaalluni. Qinersinerup kingornatigut Inatsisartunit naalakkersuisut toqqarneqartarput aammattaaq Naalakkersuisut Siulittaasuat. 2021-mi qinersinerup kingornatigut Inatsisartuni partiit arfineq marluk ilaasortaatitaqarput. Partiit annersaraat Ataqtatigiit aamma Siumut. Kalaallit Nunaat danskit Folketingianni marluk sinniisuutitaqarpoq, danskit folketingimut qinersinerannut atatillugu qirnerneqartartunik. Apriliimi 2021-mi Inuit Ataqtatigiit (IA) aamma Naleraq naalakkersuisooqatigiilerput.

Kalaallit Nunaanni kommunini tallimani taamatuttaaq ukiut sisamakkaarlugit kommunalbestyrelsimut qinersisoqartarpoq. Kommuneqarfik Sermersuumi 2021-mi qinersineri Inuit Ataqtatigiit partiit annersarilerpaat taasisut 45,1 procentiannit taaneqarlutik, partiit annersaasa tulliat tassaavoq Siumut 29,4 procentinik taaneqartoq.¹⁶

Qeqertarsuatsiaani nunaqarfimmi aqutsisut tallimanik ilaasortaqarput qaammatit qaammat ataaseq allortarlugu ataatsimiittarput. Tassani suliat nunaqarfimmut tunngasut oqarluuserineqartarlutik. Nunaqarfimmi aqutsisunut qinersisoqartarpoq kommunalbestyrelsimut

¹² Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2021).

¹³ [Naalakkersuisut \(ukiua taaneqanngitsooq\)](#).

¹⁴ Taaneqareersumi

¹⁵ https://naalakkersuisut.gl/Naalakkersuisut?sc_lang=kl-GL

¹⁶ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabeli [SADLANST], 1979-2021

qinersinermut atatillugu. Nunaqarfimmi aqutsisut Qeqertarsuatsiaani kommunip immikkoortortaqarfia ingerlanneqarpoq, taannalu Paamiuni innuttaasunik sullissivimmi aqutsisumut atavog. Innuttaasunik sullissivimmi aqutsisoq borgmesterip allatseqarfianut toqqaannartumik akisussaassuseqarpoq.¹⁷

5.1.2 Inuiaqatigiinni inuttaasut

Kalaallit Nunaanni sulisartoqarneq kattuffeqarnikkut aamma peqatigiiffeqarnikkut aaqqissuussaavoq. SIK (Sulinerimik Inuussutissarsiateqartut Kattuffiat) Kalaallit Nunaanni kattuffiit anginersaraat sivikitsumik ilinniarsimasut aamma sulisartut ilinniagaqarsimannigitsut ilaasortaralugit privatini aamma pisortat suliffeqarfiit sulisut. Aatsitassarsiornermi sulisut amerlanersaat SIK-mut ilaasortaapput. SIK sinerissami illoqarfinni aamma nunaqarfinni 20-nik immikkoortortaqarfeqarpoq. Najukkani immikkoortortaqarfiit ataatsimeersuarnermut aallartitanik toqqaasarpot. Qeqertarsuatsiaani SIK najukkani immikkoortortaqarfeqarpoq siulersuisuni tallimanik ilaasortaqaqtumik.¹⁸

Soqutigisaqatigiiffik KNAPK (Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat) tassaavoq najukkani peqatigiiffiit kattuffiat, aalisarnermik aamma piniarnermik inuussutissarsiatitut ineriartortitsinissamik sulissuteqarpoq aningaasanut, inuiaqatigiinnut aamma kulturimut tunngatillugu. Soqutigisaqatigiiffiup aaqqissuussaana tassaavoq ataatsimeersuarneq, siulersuisuunerit aamma tassunga atavog allaffeqarfik aamma ulluinnarni aqutsisut. Taamatuttaaq aalisarnermut aamma piniarnermut tunngatillugu siunnersuisooqateqarpoq, taakkua aammattaaq najukkani peqatigiinnut attuumassuteqarput. Qeqertarsuatsiaani KNAPK najukkani peqatigiiffeqarpoq.¹⁹

ICC Greenland tassaavoq kattuffik nunani tamalaani kattuffimmut Inuit Circumpolar Council attuumassuteqartoq, ICC issittumi inunnut kattuffiuvoq, Alaskami, Canadami, Kalaallit Nunaanni aamma Ruslandimi. Kattuffiup suliarivaa nunani tamalaani inuit ataatsimoornerisa piunnarnissaa, pisinnaatitaaffiit aamma soqutigisat siuarsarniarlugit, kulturi, inuiaqatigiit aamma avatangiisit illersorneqarnissaat qulakkeerniarlugi, taamatuttaaq inuit nunaanni inuiaqatigiit ineriartortinneqarneranni peqataalluni.²⁰

5.2 Inuiaqatigiit agguataarnerat

Kalaallit Nunaat kommuninut tallimanut aggorsimavoq: Kommune Kujalleq, Kommuneqarfik Sermersooq, Qeqqata Kommunia, Kommune Qeqertalik aamma Avannaata Kommunia. Kommunit kingullit taaneqartut aatsaat januaarimi 2018-imi pilersinneqarput siusinnerusuklut kommuni ataatsimoortoq Qaasuitsup Kommuniusmalluni. Januaarip ulluisa aallaqqaataanni 2022 Kalaallit Nunaanni innuttaasut 56.562-inut kisinneqarput. Nuuk illoqarfiit anginersaraat 19.261-inik innuttaqartoq, Kommuneqarfik Sermersuumi inissisimavoq, taanna aammattaaq kommunit anginersaraat innuttaasut kisitsisaat tunngavigalugit 23.861-inik innuttaasoqarluni.

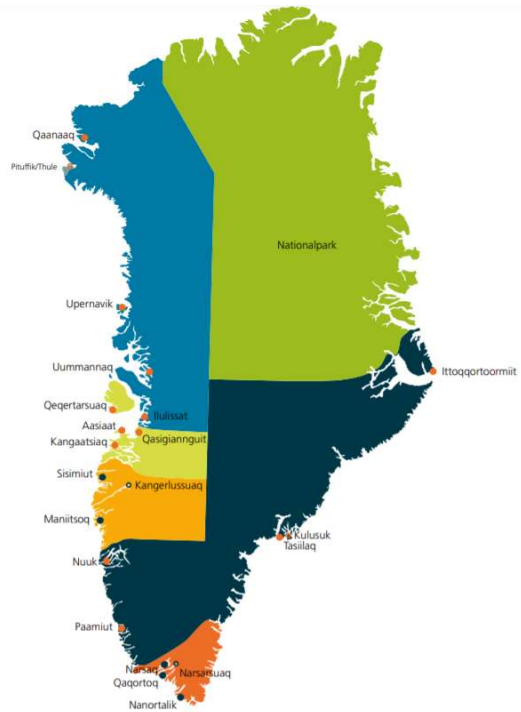
¹⁷ Kommuneqarfik Sermersooq (2016).

¹⁸ Sulinerimik Inuussutissarsiateqartut Kattuffiat (2022).

¹⁹ Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat (2020).

²⁰ Inuit Circumpolar Council (ukiu taaneqanngitsog).

Takussutissiaq 5-1: Kalaallit Nunaanni kommunit aggornerat

Tigusiffik: *Grønlands statistik 2021: 4.*

Illoqarfiit aamma nunaqarfiit sinerissamiittuupput tassami Kalaallit Nunaata nunataata 80 procentia sersersuarmik asseqqammat. Innuttaasut 60 procentiisa missaat illoqarfinni anginerusunik najugaqarput: Nuummi, Sisimiuni, Ilulissani, Aasiaanni aamma Qaqortumi. Illoqarfinni innuttaasut 1960-ikkunnili amerliartorput ilaatigut inuit amerliartorneratigut aamma ilaatigut nunaqarfinnit illoqarfinnut nuttarnerit pissutaallutik. Innuttaasut angutitai arnanit amerlanerulaarput naatsorsorlugu arnamut ataatsimut angutit 1,1. Ilimagineqarpoq ukiuni aggersuni innuttaasut katillugit ikilinissaat tassa 2021-mit 2040-mut 7,5 procentimik ikinnerulernissaat. Kommuneqarfik Sersersuumi innuttaasut amerlinissaat naatsorsuutigineqarpoq tassami Nuuk kisianni aammattaaq kommunimi illoqarfiit anginerit marluk Paamiut aamma Tasiilap, inuisa amerlinissaat ilimagineqarmat.²¹

Illoqarfinni innuttaasut amerliartornerannut ilaatigut pissutaavoq nunaqarfinnit illoqarfinnut nutserneq, ingammik 1960-ikkuni pisimasoq, taamani Grønlandskommission-ip sulissutigimmagu innuttaasut najugaqarfinni anginerusunik katersorneqarnissaa, inissiani nutaanik sanaartornikkut pisiniarfinnut aamma atuarfinnut periarfissaqarnissaaq pissutigalugu.²² Kalaallit Nunaanni inuit nuttartarnerat isorliunerusunik illoqarfinnut ukiuni kingullerni 50-ini annertuusimasutut isigineqarpoq, tassa innuttaasut amerlassusiat eqqarsaatigalugu. Kinguaassiorsinnaanermi, toqusoqartarnerani aamma inuit nuuttarnerat eqqarsaatigalugit ilimagineqarmat Kalaallit Nunaanni innuttaasut 2050-ip tungaanut utoqqaat amerlinissat aamma 50.000-it inorlugit innuttaasogalerumaartoq, tassa maannakkut siumut naatsorsorneqartunut naleqqiussilluni allanngortoqanngippat.²³

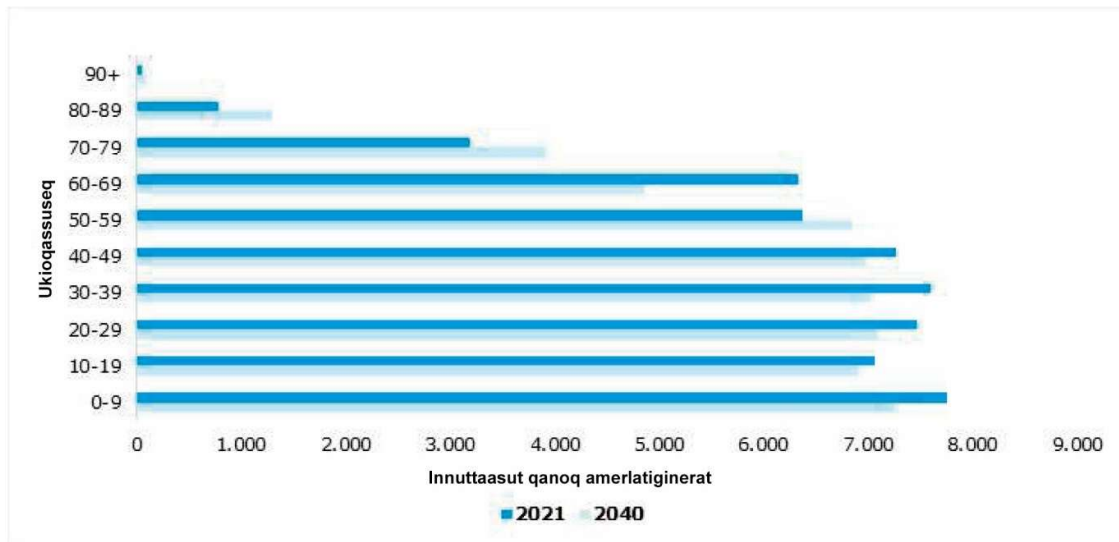
²¹ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2021) & alaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik Tabel [BEDSTA], 1977-2022.

²² Hamilton & Rasmussen (2010).

²³ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2021).

Avinngarusimasunit illoqarfinnut nuuttarnerit ineriartornerat ilutigalugu taamatuttaaq inoqutigiinni inuit ikilisimapput. Nuna tamakkerlugu inoqutigiinni inuit 1994-imi pingasut ataataarsimallugit 2021-mi inoqatigiinni inuit 2,6-imik amerlassuseqalerlutik.²⁴

Takussutissiaq 5-2: Innuttaasut ukioqqortussusiat malillugu 2021 siumut naatsorsuineq 2040-mut

Kilde: Grønlands Statistik, Tabel [BEDPROG], 1977-2040.

Qeqertarsuatsiaat Nuup aamma Paamiut akornanniippoq Nuummiit kujammut 130 km.-nik ungasitsigaluni. Nunaqarfiup taaguutaata aappaa, Fiskeræset, siusinnerusukkut tamaani saarullippassuaqarsimaneranut innersuussivoq. Nunaqarfik 1794-imi tunngavilerneqarpoq kiisalu 1920-kkunni ilisimalluarneqalerpoq kangerluup paavani ukioq kaajallallugu saarullippassuaqartartoq. Taamaattorli saarulliit 1980-ikkut qiteqqunneranni takussaavallaarunnaarput.

Innuttaasut eqiterutsinnerannut atatillugu 1950-ikkunni aamma 1960-ikkunni sumiiffinni makkunani Qeqertarsuatsiaat – Kangillermiut, Akunnaat, Ujarassiorfik, Kangerluarsussuaq – innuttaasut amerlanerit Qeqertarsuatsiaanut nuutsinneqarput. Tamatuma kingunerisaanik nunaqarfimmi illut typehusit sanaartorneqalerput, kiisali innuttaasut amerlillugit. Nunaqarfimmi innuttaasut amerlanerpaajugami 500 missaanik amerlassuseqarput, kisianni tamatuma kingornatigut innuttaasut ikiliartuinnarput maannakkut 176-inik amerlassuseqalerlutik. Innuttaasut ineriartornerisa Kalaallit Nunaat tamakkerlugu aamma Kommuneqarfik Sermersuumi ataatsimut isiginnilluni ingerlaneq malippaat, tassa nunaqarfinni innuttaasut illoqarfinnut anginerusunut nuuttarput, soorlu Nuummut aamma Paamiunut.²⁵

Qeqertarsuatsiaani innuttaasut 1977-ip aamma 2022-p akornanni 290-init 176-inut kilipput 38 procentit missaannik. Piffissami tassani Qeqertarsuatsiaani inoqutigiinni inuit amerlassusiat apparpoq 3,4-mit 2,7-imut.²⁶

5.2.1 Ukioqqortussusit aamma suaassusit agguataarnerat

Soorlu siuliani taaneqartoq Kalaallit Nunaanni innuttaasut suaassusikkut agguataarnerat equngavoq angutit arnanit amerlanerullutik. Tabel 5-1-imi takutinneqarpoq angutit aamma arnat

²⁴ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabeli [BEDHUS1], 1994-2022.

²⁵ Kommuneqarfik Sermersooq (2016).

²⁶ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabeli [BEDSTD], 1977-2022.

akornanni amerlassutsikkut assigiinngissuseq ukiuni kingullerni aalaakkaasimasooq Soorlu aammattaaq tabelimi takuneqarsinnaasooq Qeqertarsuatsiaani aamma taamaappoo, tassani 2022-mi angutit aamma arnat nikingassutaat 1,4-miilluni.

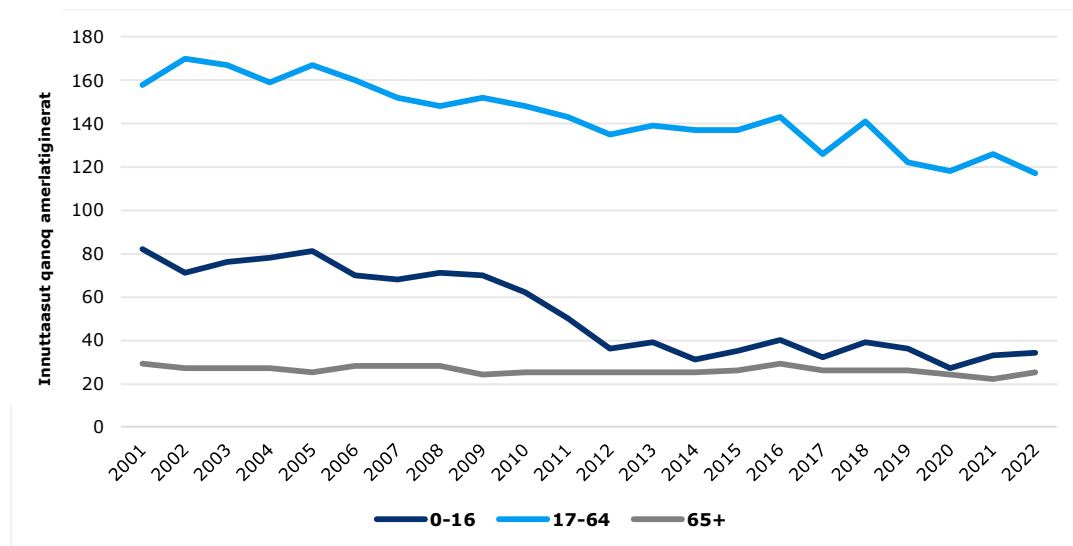
Tabeli 5-1: Innuttaasut amerlassusiat suaassutsinut agguarlugit 2015-ip aamma 2021-p akornanni

Innuttaasut amerlassusiat suaassutsinut agguarlugit	2015			2022		
	Angutit	Arnat	Agguut	Angutit	Arnat	Agguut
Nuna tamakkerlugu	29.555	26.428	1,12	29.804	26.759	1,11
Nuuk	8.922	8.070	1,11	10.130	9.131	1,11
Qeqertarsuatsiaat	114	84	1,36	104	72	1,44

Kilde: Grønlands Statistik, Tabel [BEDSTD], 1977-2022.

Innuttaasut ukioqqortussutsimikkut katitigaanerisa nuna tamakkerlugu ineriartornerani ukiuni kingullerni 20 takuneqarsinnaavoq utoqqaanerit (+65-inik ukiullit) amerliartorsaarsimapput, akerliani inuusuttut 16-it ataallugit ukioqartut ikiliartorsimallutik. Nuummi inuusuttut 16-it inorlugit ukioqartut piffissami tassani aalaakkaasuusimapput, akerlianik inuit sulisinnaasut 17-it – 64-inut ukioqartut tamaanga nuuttut amerliartorsimallutik. 2001-imiilli Nuummi innuttaasut 13.649-nit 19.261-inut amerlisimapput. Piffissami tassani nuna tamakkerlugu innuttaasut 56.245-nit 56.562-inut amerlisimapput.²⁷

Takussutissiaq 5-3: Qeqertarsuatsiaani innuttaasut amerlassusiat inuit ukiui aallaavigalugit, 2001-2022

Kilde: Grønlands Statistik, Tabel [BEDSTD], 1977-2022.

Soorlu Takussutissiaq 5-3-mi takuneqarsinnaasooq Qeqertarsuatsiaani innuttaasut amerlassusiat meeqqat aamma inersimasut suli sulisinnaasut akornanni ikiliartornerat malunnaataavoq. Kalaallit Nunaat tamakkerlugu assersuutigissagaanni inuusuttut 16-it inorlugit ukioqartut ikinnerupput kiisalu utoqqaat 65-it sinnerlugit ukioqartut Qeqertarsuatsiaani amerlanerullutik.²⁸

²⁷ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabeli [BEDSTD], 1977-2022.

²⁸ Taaneqareersumi

5.2.2 Nuuttarneq aamma innuttaasut nooriaannaanerit

Kalaallit Nunaanni nuuttarneqit agguataarnerisa ilaat annertunerusoq illoqarfinni pisarpoq, illoqarfiit akornanni aammattaq nunaqarfimmit illoqarfimmut. Oqaluttuarisaanermi kalaallit assut nuttartuupput piniarfissat malillugit. Ullutsinni nuttarneq suliffissaqarnermut aamma ilinniartitaanermut attuumassuteqarneruvoq.

Tabeli 5-2: Illoqarfinnit aamma nunaqarfinnit nuuttarneqit, illoqarfimmit nunaqarfimmut aamma nunaqarfimmit illoqarfimmut, 2010-2020

Nuunnerit	2010	2012	2014	2016	2018	2020
Illoqarfinnit illoqarfimmut	4.553	4.440	4.695	4.926	5.133	4.651
Nunaqarfimmit nunaqarfimmut	346	418	345	397	318	300
Nunaqarfimmit illoqarfimmut	1.325	1.359	1.403	1.264	1.233	982
Illoqarfimmit nunaqarfimmut	1.070	1.079	1.201	1.138	1.098	956

Kilde: Grønlands Statistik, Tabel [BEDBAF2B], 1993-2021.

Kalaallit Nunaannut nuuttartut 2010-mili ikinnerusimapput. Nunamut nuullutik tikittartut aamma aallartartut annertuumik Naalagaaffeqatigiinnermut attuumassuteqarpoq. Taamaallutik angalanerit amerlanerit Kalaallit Nunaata aamma Danmarkip akornanni pisarput. Taamaattorli kisitsisit nikerarnerat allanngorarneruvoq.²⁹ Soorlu Tabel 5-3-mi takutinneqartoq nunamut tamaanga tikillutik nuuttartut piffissami 2010-2020-mut ikinnerusimapput, akorianik ukiuni ataasiakkaanni inuit Kalaallit Nunaata avataani inunngortut tikittartut amerlanerusarsimapput.

Tabeli 5-3: Nunasisartut, 2010-2020

Nunasisartut	2010	2012	2014	2016	2018	2020
Kalaallit Nunaanni inunngortut	-276	-615	-449	-360	-266	-167
Kalaallit Nunaanni inunngortuunngitsut	117	-97	-134	54	66	-874

Kilde: Grønlands Statistik, Tabel [BEDBAF2B], 1993-2021.

Taamatuttaaq Qeqertarsuatsiaat qimallugit nuuttartut annertuumik malugineqarsimapput, ilinniartortortut aamma suliaartortut nuuttarneqit malitsigisaannik. Nunaqarfimmi imaaliartorsimavoq inuusuttut aamma inersimasut illoqarfinni ilinniarsimagunik imaluunniit suliffissarsisimaguni, taava nunaqarfimmut uteqqittanngillat (inunnik oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.3 Aningaasaqarneq

5.3.1 Nunap aningaasaqarnera

Kalaallit Nunaanni suliffissuaqarnerit pingaarnersaat tassaavoq aalisarneq, ingammik raajanik, saarullinnik aamma qaleralinnik avammut nioqquteqarneq pingaaruteqarpoq. Taamaattorli aalisarnermik isumalluuteqarpallaarnerup kinguneraa aningaasaqarnerup akigitinneqartut allanngorarnerannut sunnertianera. Taamaattumik immikkoortunik allanik ineriartortitsineq qangaaniilli suliffissuaqarnerit piniarnermut aamma aalisarnermut atasut avataatigut pingaaruteqarpoq isertitassanik allaneersunik periarfissaqarniarluni aamma nunanit allanit aningaasaliissuteqartoqarnissaa eqqarsaatigalugit.³⁰ Tamatuma saniatigut danskit naalagaaffianit tapiissutit Kalaallit Nunaanni oqartussaasut missingersuutaannut annertuumik ilaavoq. Tapiissutit

²⁹ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2021).

³⁰ Taaneqareersumi

2009-mi nikittussaajunnaartinneqarput ukiumut 3.439,6 mio. kr., ingerlaavartumik Danmarkimi aningaasat pisissutaasinnaaneranunut naleqqussarneqartut.³¹

Aalisarnerup inuussutissarsiutitut aningaasaqarnermut pingaaruteqarnerata kinguneraa akigitinneqartut nikerarnerisa inuussutissarsiornermut ataatsimut kisianni aammattaaq nunap aningaasaqarneranut tamarmiusumut qulartitsilersarnera. Soorlu assersuutigalugu avammut nioqquteqarneq 2020-mi appariarpoq neriniartarfinnut aamma kantiinanut annikinnerusumik tunisaqarneq pissutaalluni, taamaalillutik nunanut allanut nioqqutigisanut pingaarnernut akigitinneqartut 10-20 procentimik apparput. Taamaattorli aalisakkanik nioqqutissiat nunanut allanut nioqqutigineqarneranni taamatut annertutigisumik akiisa nikittarnerat takornartaanngilaq. Tamanna pissutigalugu aammattaaq inuussutissarsiornermi tunngavissat amerlanerusut ineriartortinneqarnissaat qitiutinneqarpoq.³²

Tabeli 5-4: Kalaallit Nunaanni aningaasaqarnerup ineriartornera, 2015-2022

	2015	2016	2017	2018	2019	2020*	2021*	2022*
BNP	-2,5	6,0	0,1	1,8	1,7	0,9	1,8	2,5
Privatit atuinerat	0,2	1,2	0,9	0,4	1,9	1,5	1,5	1,0
Oqartussat atuinerat	-0,6	1,5	1,7	2,7	4,3	1,5	0,4	0,4
Ilanngaasiinnginner mi aningaasaliissutit	10,2	9,3	-4,1	-3,0	46,6	0,2	4,8	8,0
Nioqqutissat sullissinerillu avammut tunineqartut	11,8	16,9	-3,8	8,4	-5,3	-5,0	3,0	2,0
Nioqqutissat sullissinerillu nunamut eqqunneqartut	1,7	8,2	-3,5	5,0	18,9	-2,2	3,0	3,0

Kilde: Danmarks Nationalbank (2021a) aamma Danmarks Nationalbank (2021b). Malugiuk: *Missingikkat 2020-2022-imut, Aningaasaqarnermut siunnersuisoqatigaat aamma Danmarks Nationalbank.

Piffissami 2017-imit 2022-mut BNP aammattaaq privatit kiisalu oqartussat atuinerit qaffappoq. Aningaasaqarnermi ineriartornerup ingerlaannarnera naak corona pissutigalugu ajornartoortoqaraluartoq tamatumunnga pissutaatinneqarpoq Kalaallit Nunaannut tamaannaanniillu inuit angallannerisa timmisartukkut pisarnera, tamannalu tunillatsinnissamut aarlerinaatillit annikillinerannik periarfissiilluarpoq. Taamaattorli nappaat nunarsuaq tamakkerlugu tuniluuttoq takornariaqarnermut pitsaanngitsumik kinguneqarpoq.³³

Ilimagineqarpoq 2016-imiilli pitsaasumik annertusiartortitsinerup ingerlaannarnissaa tamatumani aallaavigneqarpoq suliffissaqarnerup siuariartornera, illuliortitsineq aamma sanaartorneq annertuvoq attaveqaasersuutitut annertuumik aningaasaliisoqarnera pissutaalluni. Tamatumunnga ilaavoq Ilulissani aamma Nuummi nutaanik mittarfiliornernup pingaaruteqarnera. Tamatumunnga ilanngunneqassaaq avataasiorlutik raajarniartut pisisartagaasa amerlinerat, tamannalu Kalallit Nunaanni aningaasaqarnermut pingaaruteqarpoq.³⁴

Kalaallit Nunaanni oqartussaasut sullissinerat kommuninit, namminersorlutik oqartussanit aamma naalagaaffimmit ingerlanneqarpoq. Oqartussaasut ingerlatsinerat aamma sullissinerat

³¹ Ilinniartitaanermut Naalakkersuisoqarfik (2022).

³² Danmarks Nationalbank (2021a) & Danmarks Nationalbank (2021b).

³³ Aningaasaqarnermut Siunnersuisooqatigiit (2020).

³⁴ Taaneqareersumi

oqartussaasunit aamma ingerlatsivinnik isumagineqarpoq, annertunerusumik niuerneq tunngaviginagu ingerlanneqartoq sullissinermi isertitat aamma aningaasaatit agguarneqarput. Soorlu Tabel 5-5-imi takuneqarsinnaasoq kommunini aningaasartuutit amerlanersaat inunnik isumaginninnermut, ilinniartitaanermut aamma oqartussaasut sullissinerannut atorneqarsimapput. Namminersorlutik Oqartussat aningaasartuutaasa amerlanersaat oqartussaasut sullissinerannut, peqqinnissaqarfimmu aamma ilinniartitaanermut atorneqarput. Tabel 5-5-imi aningaasartuutit amerlanersaat danskit naalagaaffiannit tapiissutinit aammattaaq akileraarutinit matussuserneqarput, kiisalu ikinnerit akitsuutit aamma atuisut akilinerannit akilerneqarlutik.³⁵

Tabeli 5-5: Pisortat aningaasartuutaasa agguarnerat, 2020

	Oqartussat ingerlatsiviat aamma sullissineq katillugit	Kommunit	Namminersorluti k Oqartussat	Naalagaaffik
	DKK 1.000			
Katillugit	12.612.974	6.023.040	7.436.321	1.372.560
Nalinginnaasumik pisortat kiffartuussinerat	1.659.378	1.018.716	2.073.062	45.082
Illersornissaq	241.313	..	..	241.313
Inuiaqatigiinni toqqissisimaneq isumannaassuserlu	1.036.745	90.460	809	945.476
Aningaasaqarneq	1.376.117	318.332	946.560	112.136
Avatangisunik innarlitsaaliuineq	248.583	178.510	68.820	25.799
Inissat aamma pisortat pigisaat	224.425	144.328	80.096	..
Peqqinnissamik isumaginnittoqarfik	1.970.975	..	1.970.941	34
Sulinngiffik, kulturi aamma upperisaq	436.261	181.211	256.011	3.720
Ilinniartitaaneq	2.049.261	984.097	1.086.775	..
Isumassuineq	3.369.916	3.107.386	953.247	..

Tigusiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabel [OFDFUNK], 1994-2020.

Malugiuk: Pisortat ingerlatsinerat aamma sullissinerat ataatsimoortinneqarput taamaattumik immikkoortut akoranni nuussinerit ilaangillat.

5.3.1.1 Oqartussat missingersuutaannut unamminartut

Attaveqaasersuutitut aamma illoqarfinnik ineriartortitsinermut aningaasaliissutit immikkoortumi siuliani taaneqartut oqartussaasut akiitsuunik 22 procentimik qaffatsitsisussatut ilimagineqarput, 2019-imi BNP-mit 2024-mi BNP-mut 45 procentit missaannut. Tamatuma kingunerissavaa namminersorlutik oqartussat aarlerinaateqarsinnaasunut eqqumaffiginninnera ukiuni ikittuinnarni annertuumik allisissavaa. Tamanna isiginiarneqassaaq aningaasaqarnermi politikip piffissaq ungasinnerusoq amigartoorinissamut ajornartorsiuteqalissammat, tassami ukiuni aggersuni inuttaasut amerlassusiat allanngortussaavoq, inuit ukioqqortussusiat aamma ilinniartitaanerup qaffasissusia. Piviusumik pineqarpoq sulisinnaasutut ukioqartut ikinnerulissapput aamma utoqqaanerit amerlinerussallutik.³⁶

Maannakkut atugarissaarnermut aqqqissuussinerit aamma inuiaqatigiinni allannguutaasussatut ilimagisat eqqarsaatigalugit naatsorsuutigineqarpoq aningaasartuutit oqartussaasut isertitaannit 2025 aamma kingornatigut amerlanerulernissaat, tamatuma inernerissavaa BNP-mit ukiumut aningaasaliinissamut amigaataalissapput 5,4 procentit. Soraarninngornissamut ukioritinneqartut

³⁵ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2021).

³⁶ Danmarks Nationalbank (2021a).

qaffannerisigut sivilisunerusumik inuusarnermut ilutigitillugu, oqartussaasut ingerlatsinerannik pitsanngorsaaneq ilanngullugu amigartoomissamut ajornartorsiummut iluaqutaasinnaavoq.³⁷ Oqartussaasut aningaasaqarnerannut tunngatillugu tamattutaaq unamminartoqartitsisoqarpoq, tassa ataatsimut isiginnilluni isertitaqassuseq appasimmat kiisalu ingerlatsinerit amerlasuut ingammik nunaqarfinni qangaaniilli isertitaqarfiusartunit ingerlanneqarnerat (piniarneq, aalisarneq il.il) akileraaruserneqartanngitsut. Akissarsianut akileraarutit 42-44 procentit akornanniipput, taakkunanga amerlanerit kommunimut akileraarutaallutik 26-28 procentit akornanni sinnerilu nunamut akileraarutaapput aamma kommuninut ataatsimoortumik akileraarutaallutik.³⁸

5.3.2 Suliffeqarnerup aamma inuussutissarsiutinik ingerlatsinerup allaaserineqarnera

Kalaallit Nunaanni suliffeqarnerup aqqissuussaanera Skandinaviamut assinguvoq sulisitsisut aamma akissarsiallit kattuffeqarlutik, isumaqatigiissuteqarlutik aammattaaq sullivinni avatangiisit pillugit, sulinngiffeqarneq aamma sulineri ajutoornermi taarsiiffigitinnissamut inatsiseqarluni. Soorlu Tabel 5-6-imi takuneqarsinnaasoq suliffeqarfiit amerlanersaat oqartussaasut allaffeqarfiiniipput, tulliuvoq aalisarneq aamma tamatumunnga attuumassuteqartut malitsigisai. Tabelimi taamatutaaq takuneqarsinnaavoq suliaqarfiit akornanni suaassutsitigut nikittoqartoq, oqartussaasut suliffeqarfiini arnat amerlanerullutik, akerlianik aalisartut namminersortut aamma suliffeqarfinni tassunga attuumassuteqartuni angutit amerlanerullutik. Oqartussaasut suliffeqarfii illoqarfinniipput akerlianik aalisarneq aamma piniarneq nunaqarfinnut attuumassuteqarnerulluni. Sulisut amerlassusiat tamakkerlugu angutit arnanit amerlanerulaarput.³⁹

Tabeli 5-6: Pingaarnertut suliffik (qaamammut agguaqatigiissillugu 2020-mi najugaqavissunut, suaassutsimut agguarlugit)

	Katillugit	Angutit	Arnat
Oqartussat ingerlatsivii aamma sullissineq	11.527	3.642	7.885
Aalisarneq suliffiussuit aalisarnermut atasut aamma niuerneq	4.136	3.424	712
Nioqqutissanik eqqussuineq aamma pisiniarfiit	3.011	1.542	1.469
Sanaartornermik aallutaqartut	2.039	1.858	181
Assartuineq aamma assartugalerineq	2.004	1.548	456
Unnuisarfii aamma neriniartarfii	708	343	365
Paasissutissiineq attaveqatigiinneq	605	420	185
Allaffissornermi sullissinerit aamma ikiuisarfii	490	316	174
Nukissiamit aamma imermik pilersuineq	444	366	78
Sullissinerik ingerlatsinerit allat	353	171	181
Namminersortut, ilisimatusarnikkut aamma teknikikkut sullissinerit	302	188	114
Inissiat	282	176	106
Nioqqutissiornermik ingerlatsineq	246	181	66
Aningaaseriviit aamma aningaasalersuinerik suliaqarneq	218	78	140
Aatsitassarsiorneq	94	67	26
Nunalerineq, orpippassuit suliffiussuit nunalerineri attuumassutillit aamma niuerneq	75	55	20

³⁷ Taaneqareersumi

³⁸ Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik (ukua taaneqanngitsaq).

³⁹ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2021).

Kilde: Grønlands Statistik, Tabel [ARDBFB1], 2008-2020.

Sulisinnaasutut 2020-mi nalunaarneqartut inuit 26-978-iupput katillugit innuttaasut 48 procentiisa missaat. Sulisinnaasut amerlanerpaat illoqarfinni najugaqarput taamaalillutik sulisinnaasut taamaallaat 12 procentiisa missaat nunaqarfinni najugaqarput.

Aalisarnerup aningaasaqarnermut annertuumik pingaaruteqarnera pissutigalugu inuussutissarsiornermi immikkoortunik allanik ineriartortitsinissaq qitiutinneqarpoq. Anguniakkat ilagaat aatsitassarsiornerup aamma takornariartitsinerup annertusarneqarnissaa. Taamaattorli corona pissutigalugu ajornartoorneq inuussutissarsiutit taakkua ineriartortinneqarnerannut piffissami sivikitsumi annertuumik sunniuteqarnissaa ilimagineqarpoq. Takornariaqarneq aamma assartuineq kiisalu aatsitassarsiorneq annertuumik eqqorneqarput, kiisalu nalornissutigineqarpoq inuussutissarsiutit ilaat taakkua qanoq siviutigisumik sunniuteqarfigineqarnissaat. Piffissap kingulliup ingerlanerani taamaattoq suliarineqanngitsunut akigitinneqartut qaffapput, tamannalu aatsitassarsiornermut pitsaasumik sunniuteqarpoq.⁴⁰ Ilimasuutigineqarpoq akigitinneqartut qaffannerisa aammattaaq inuiaqatigiinnik aammaaqinnerup kinguneriumaaraa siunissami ujarlernerit annertusinissaat.

Namminersorlutik Oqartussat kalaallit inuussutissarsiorneranni annertuumik sunniuteqarpoq, tassani namminersorlutik oqartussat aktiaatinik ingerlatsiviit 14-it pigaat, ilaatigut Royal Greenland, Air Greenland, pisiniarfiutillit KNI, Royal Arctic Line aamma TELE Greenland. Ataatsimoortumik aktianik piginneqatigiiffiit namminersorlutik oqartussanit pigineqartut nunami maani nioqqutissiornermut tamarmiusumut aamma nalilinnik pilersitsinermut annertuumik pingaaruteqarput. 2019-mi kalaallit sulisinnaasut 63 procentii ingerlatsivinni namminersorlutik oqartussanit pigineqartuni, ingerlatsinerni namminersorlutik oqartussanit aquneqartuni imaluunniit oqartussaasut sullissineranni aamma ingerlatsiviini sulipput. Suliffeqarfiit Kalaallit Nunaanni privatinik pigineqartut mikinerusarput aamma taakkunani sulineq piffissamut aalajangersimasumut attuumassuteqartarpoq.⁴¹

Tabeli 5-7: Akileraarutit ilanngaatigereerlugit angusat aamma suliffeqarfinni pingaarni sulisut amerlassusiat, 2015-2019

	Akileraarutit kingornatigut angusat (1.000 kr.)			Sulisut (inuit amerlassusiat)		
	2015	2017	2019	2015	2017	2019
Aalisarneq suliffiussuit aalisarnermut atasut aamma niuerneq	538.292	468.847	774.031	2.497	2.572	2.778
Aatsitassanik piiaanissaq	-541.592	-142.233	-388.512	133	78	80
Nioqqutissiornermik ingerlatsineq	17.277	44.476	48.644	198	213	243
Sanaartornermik aallutaqartut	60.659	70.284	176.407	1.610	1.835	1.744
Nioqqutissanik eqqussuineq aamma pisiniarfiit	111.587	177.554	164.378	2.392	2.507	2.703

⁴⁰ Danmarks Nationalbank (2021a) & Danmarks Nationalbank (2021b).

⁴¹ Taaneqareersumi

Assartuineq aamma assartugalerineq	122.231	59.121	123.888	1.434	1.660	1.738
Unnuisarfiit aamma neriniartarfiit	8.756	23.186	26.999	412	463	469
Inissiat	51.342	120.509	140.552	633	587	551
Aningaaseriviit aamma aningaasalersuineramik suliaqarneq, sillimmasiineq	-3.900	126.354	142.839	176	175	178
Inissiat	75.928	91.098	153.287	261	274	273
Kiffartuussineramik sullissinerit	66.811	32.723	21.512	206	229	252
Allaffissorneq aamma ikiuineramik sullissinerit	14.094	551	16.408	387	395	332

Tigusiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabel [ESDRESBAL], 2003-2019.

Annertusiartortitsinermut atatillugu immikkoortumi matuma siuliani allaaserineqartutut, ukiuni aggersuni ilimagineqartariaqarpoq sulisussanik piginnaasalinnik amigaateqalernissaq, ingammik illuliortitsineramik aamma sanaartornermik suliaqarfimmi, peqqinnissaqarfimmi, ilinniartitaanermi aamma aatsitassarsiornermi, kisianni taamatuttaaq sulisussanik ilinniagaqarsimanngitsunik. Sulisussanik piginnaasalinnik amigaateqarneq aammattaaq ukiuni kinguliunerusuni atuussimavoq. Ilaatigut tamanna ersepoq suliffissarsiortut nalunaarsorneqarneranni, taakkua annertuumik ikiliartorsimapput. Taamaattorli sulisussanik amigaateqarneq nunap immikkoortuinut attuumassuteqarneruvoq aamma illoqarfinni atuunnerulluni. Ukiut kingulliit ingerlanerini Nuummut nutsernerujussuup kinguneraa piviusumik inissaaleqineq, tamanna illoqarfiup alliatornissaanut akimmisaartitsivoq. Taamaattumik katillugit 2026-p tungaanut to mia. kr.-inik aningaasaliissuteqarnissaq pilersaarutigineqarpoq, Nuummi nutaamik mittarfiliorerup saniatigut, taanna 2024-mi naammassineqartussatut naatsorsuutigineqarpoq.⁴²

Kommuneqarfik Sermersuup siunissami inuussutissarsiornermi iliuusissatut pilersaarusiordermini inuussutissarsiutinik annertusiartortitsinissamut ilimanaatillit immikkut qitiutippai makkua takornariartitsineq, imaani inuussutissarsiorneq, aalisarneq, suliffissuaqarneq aamma inuussutissalerineq. Inuussutissarsiutinik ineriartortitsinerimi qitiutinniarpoq ilinniartitaaneq aamma sulisunik piginnaanngorsaaneq, tamanna kommunimi inuussutissarsiutinik ingerlatsisunik ingammik piumaneqarmat. Taamaattumik qitiutitsisoqarpoq ilinniartitaanermik, sulisoqarnermik aamma inissianut tunngasunik iliuusissatut pilersaarummit tapersersorneqartumik, aammattaaq inuussutissarsiornermi piumasaqaatinik killiussanik ineriartortitsinissamut.⁴³

Qeqertarsuatsiaat nunaqarfiuvoq mikisoq taamaattumik najukkami suliffeqarfiit amerlassusiat killeqarpoq. Nunaqarfimmi pisiniarfeqarpoq (Pilersuisoq), aalisakkerivik Royal Greenlandimit pigineqarlunilu ingerlanneqartoq, orsussaasivik (Polaroil), tele aamma allakkerivik, vandrejhemmi aammattaaq pisiniarfeqqat suliffeqarfiillu inunnit ataasiakkaanit nammeneq pigineqartut. Aalisakkerivik nunaqarfimmi suliffeqarfiit anginersaraat piffissami ulapiffiusumi 30 missaannik sulisoqartartoq kiisalu ulapiffiunngitsumik tallimat. Fabrikimi suliarineqartartut pingaarnerit tassaapput assagiarsuit, saarulliit aamma nipisat suaat nappartanut immiunneqartartut.

⁴² Danmarks Nationalbank (2021a).

⁴³ Sermersooq Business (2021).

CVR-registerimi anillatsitsinerup takutippaa Qeqertarsuatsiaani ulloq 4. december 2022-mi suliffeqarfiit aamma peqatigiiffiit 31-t nalunaarsorneqarsimasut.⁴⁴ Qeqertarsuatsiaani oqaloqatiginnilluni apersuinikkut malugineqassaaq marsimi 2022 sanasoqartoq 3-4-nik sulisulimmik, ruujorilerisoq 1-2-nik sulisulik, Nuummi najugaqartumik pigineqarpoq, aammattaaq puisit ameerniarfeqarluni.

Tabeli 5-8: Qeqertarsuatsiaani suliffeqarfiit aamma peqatigiiffiit nalunaarsorneqarsimasut

Suliaqarfik pingaarneq	Suliffeqarfiit amerlassusiat
031100 Imaani aalisarneq	7
433200 Sanasut sanaartornermillu suliaqartut	3
432200 VVS-imik ruujorilerinermillu ingerlatsiviit	3
949900 Suliniuteqarfiit peqatigiiffiillu allat i.a.n.	2
931200 Timersoqatigiiffiit	2
941200 Sulinermut atatillugu peqatigiiffiit	2
237000 Ujaqqanik kaattaaneq, ilisserineq naammassillugillu suliarinninneq	1
561020 Pizzeriat, grillbarit, sikuerniarfiit allallu.	1
942000 Suliatiqut peqatigiiffiit	1
467600 Nioqqutissiaanik allanik inaarneqanngitsunillu annertuukkuutaarlugit nioqquteqarfiit	1
452020 Biilit qaavinik suliaqarfiit lakkiisarfiillu	1
452010 Biilinik iluarsaasarfiit il.il.	1
329900 Allannik sanaartorfiit i.a.n.	1
889910 Peqatigiiffiit, legatit aamma aningaasaateqarfiit nappaatinut akiuunnernik, isumaginninnermik aamma ajunngitsuliorniarnernik siunertallit	1
017000 Piniarneq, pullatinik atuilluni piniarneq taakkunungalu atatillugu sullissineq	1
471110 Niuertut kioskillu ulloq unnuarlu ammasartut	1
949200 Politikikkut partiit	1
960900 Inuttut sullissinerit allat i.a.n.	1

Kilde: CVR-registeret, 4. december 2020.

Nunaqarfimmiut amerlanerit aalisartuupput piniartuullutillu taakkunannga 17-init inuussutissarsiutigalugu piniartut. Taakkua saniatigut nunami inuussutissarsiuteqarpoq oqartussaasut suliffeqarfiginerusaat, tassani sulipput ilinniagaqarsimasut aamma ilinniagaqarsimanngitsut. Oqartussaasut suliffeqarfii tassaapput nunaqarfimmi allaffik, utoqqaat angerlarsimaffiat, meeqqerivik, atuarfik aamma napparsimaveeraq. Taakkua saniatigut kommunimut atasunik teknikimut tunngasunik suliffeqarpoq, tassaasut aputaajaaneq, eqqaavilerisoq aamma eqqaavissuaq, taamaattorli taakkunani aalajangersimasumik atorfeqartitsisoqanngilaq. Taamatuttaaq arsaattarfiup aserfallatsaaliorneqarnera kommunimit isumagineqarpoq. Qatserisarfik, Nukissiorfiit innaallagissamik aamma imermik pilersuiffiat,

⁴⁴ Tunngavigineqarput virk.dk-mi anillatsinneqartut 3900 Nuuk ujarliutigalugu. Tamatuma kingornatigut najukkat misissorneqarput suliffeqarfiit sumiinneri nassaarnarlugit.

allakkerisarfik aamma aningaaserivittut sullissivik. Taaneqartut kingulliit marluk pisiniarfimmiipput, Pilersuisumi (inunnik oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.3.2.1 Suliffissarsiorut

Kalaallit Nunaanni sulisoqarnermut ilisarnaataavoq sulinerup piffissap qanoq ilinera malillugu allanngorarnera, tamatumunnga ilaatigut pissutaapput silap pissusia aamma ilaatigut nunap angissusiat, tamanna ilaatigut pissutaalluni sulisut angalanissaat killilerneqartarpoq. Piffissap qanoq ilinera malillugu Kalaallit Nunaanni sulisoqarnerup annertunera taamatuttaaq suliffissarsiorutuni takuneqarsinnaavoq,⁴⁵ tamanna ukiup ingerlanerani nikerartuummat. Ataatsimut isiginnilluni suliffissaaleqineq kvartalimi suilleri qaffasinnerusarpoq ukiup sinnerani kvartalinit sanilliullugu. Taamatuttaaq illoqarfiit aamma nunaqarfiit akornanni suliffissaaleqisut amerlassusiat suaassutsikkut nikingavoq. Soorlu Tabel 5-9-mi takuneqarsinnaasoq suliffissaaleqineq/suliffissarsiorut amerlassusiat nunaqarfinni annertuneruvoq illoqarfinnut sanilliullugu. Nikinganerata aammattaaq ersersippaa, tassa illoqarfinni suaassutsikkut assigiinnerusoqarpoq, akerlianik nunaqarfinni suliffissaaleqisut arnartaat amerlanerullutik. Ilanngunneqassaaq inuusuttut akornanni suliffissaaleqineq annertummat.

Tabeli 5-9: Suliffissarsiorut suaassusiat, piffissaq aamma sumi najugaqarneq

	2015		2017		2019		2021	
	Angutit	Arnat	Angutit	Arnat	Angutit	Arnat	Angutit	Arnat
Kalaallit Nunaat katillugit	1937	1521	1561	1206	1082	842	877	704
Illoqarfiit	1679	1239	1327	947	911	656	722	553
Nunaqarfiit	256	282	234	260	172	186	155	151

Kilde: Grønlands Statistik, Tabel [ARDLED2] og [ARDLED1A], 1996-2021.

Kalaallit Nunaanni suliffissaaleqineq ilinniagaqarsimanerup qaffasissusia malillugu allanngorarpoq. Soorlu assersuutigalugu suliffissaaleqisut procentiat sulisinnaasut akornanni ingerlaqqiffiusumik ilinniagaqarsimasuni 0,5 procentiuvoq, sulisinnaasut suliffissarsiorut procentiat qaffasinnerpaamik meeqqat atuarfianni naammassisimasut 9,3 procent (kisitsisit 2018-meersut).⁴⁶ Suliffeqarneq pillugu nassuiaammi 2018-2019 allaaserineqarpoq Kalaallit Nunaanni suliffissaaleqinermut pissutaanerusoq tassaasoq aqqissuussaannikkut unamminartut, tassa piginnaasat ilisarnaataat suliffeqarnermi pioreersunut naleqqutsinnissaa.

Nuna tamakkerlugu suliffissarsiorut amerlassusiat piffissami uani februar 2021 februar 2022-mut 1580-inik amerlassuseqarput. Piffissami tassani Nuummi aamma Paamiuni 279-iupput aamma 63-it, kiisalu Qeqertarsuatsiaani agguaqatigiissitsilluni suliffissarsiorut 4.⁴⁷ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmit naatsorsuinerit takutippaat 1580-init suliffissarsiorutunit 991 sulilernissaminnut piareersimasuusut. Paamiuni 52-it kiisalu Nuummi 116-it.⁴⁸

Qeqertarsuatsiaani suliffissaaleqisut amerlassusiat Takussutissiq 5-4-mi takutinneqartup tulleriaarineq piffissap qanoq ilinera malillugu allanngorarneq nunap sinneranut atuuttoq malippaa. Taamatuttaaq erseqqissumik takuneqarsinnaavoq suliffissarsiorut amerlassusiat 2015-imiilli appariartorsimasooq. Qeqertarsuatsiaani apersuilluni oqaloqateqarnermi marsimi 2022-mi

⁴⁵ Suliffissaaleqisut naatsorsorneqartarput maleruqqusat *The International Labour Organisation* alajangersarneqarsimasut malillugit piumasaqaa-taavoq inuit suliffissarsiorut, piffissap nalunaarsorneqarfiup nalaani sulisimasut nalunaarneqarsimasut, suliffissaaleqisut nalunaarneqartassan-ngitsut. Taamaattorli suliffissarsiorutunik nalunaarsuisarneq suliffissaaleqisut ineriartornerannut piffissami pineqartumi pitsaasumik ersiutaasoq (Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik 2020a).

⁴⁶ <https://stat.gl/dialog/main.asp?lang=da&version=202001&sc=AR&subthemecode=o3&colcode=o>.

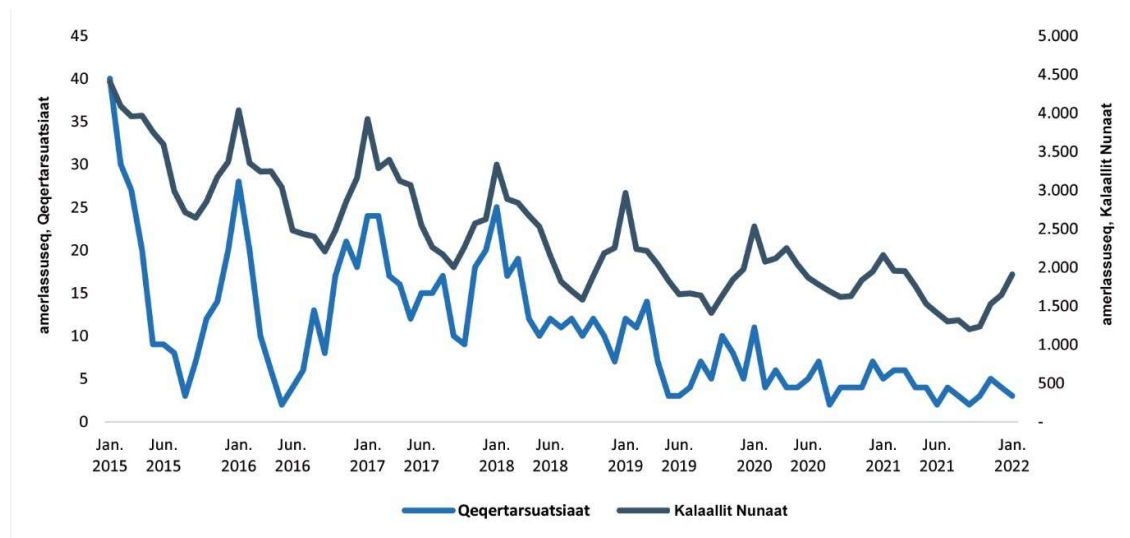
⁴⁷ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabel [ARDLEDMA], 2010-2022

⁴⁸ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabel [ARDLEDMA], 2010-2022

uppernarsineqarpoq, suliffissaaleqineq aasaanerani ataatsimut isigalugu appasittartoq, ukionneranili immannguaq qaffattartoq pingasut tallimallu akornanni. Malugineqassaaq suliffissaaleqisoq ataaseq gruppinut naleqqersuummi tremi inissisimammat.

Nalilerneqarpoq ukiut kingulliit ingerlanerini suliffissaaleqinerup apparsimaneranut inuusuttut arlallit illoqarfimmut ilinniariartortut aallarsimanerannik pissuteqartoq (inunnik oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

Takussutissiaq 5-4: Suliffissarsiortut nuna tamakkerlugu nalunaarsukkat aamma Qeqertarsuatsiaani, 2015-2020

Tigusiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabel [ARDLED2B], 2010-2020.

Malugiuk: Imaammat sulisinnaasut pillugit kisitsit nunaqarfinnut atatillugu amerlassusiat pissarsiarineqarsinnaanani, taamaammat suliffissarsiortut sulisinnaasunit procentinngorlugu takutinneqarsinnaanngilaq.

5.3.2.2 Suliffeqarnermut unamminartut

Kalaallit Nunaanni suliffeqarnermut unamminartut annertunersaat tassaavoq sulisussanik amigaateqarneq, taakkununga ilaapput ilinniagaqarsimanngitsut, assassornermik ilinniagaqarsimasut aamma ilinniarsimasut, ingammik kingullermi taaneqartumi amigaataasut unamminartinneqarlutik. Imminut assortuuttut ippoq suliffissaaleqisut amerlanerat. Nunaqarfinni suliffissaaleqisut amerlanerupput. Tamatumunnga atatillugu Kalaallit Nunaata sannaq peqqutaqaataavoq, tassami periarfissaanngimmat ullaakkut illoqarfimmut allamut suliariorluni aallariarluni soraarnermi uternissaq. Taamaattumik illoqarfinni ajornartorsiutaasinnaavoq nunaqarfimmiunik sulisussarsisinnaaneq. Tamatumunnga ilaapput inuusuttut amerlasuut suliffeqannginnerat, taakkua akuttunngitsumik sivisuumik suliffissaarunnermik nalaataqartarput ilinniarsimannginnamik imaluunniit suliffeqannginnamik.⁴⁹

Tabel 5-10-mi ersersinneqarpoq matuma siuliani allaaserisap inernera nunaqarfinni suliffissaaleqisut procentinngorlugit amerlanerusut, suliffissaaleqisut amerlanersaat tassaallutik inuusuttut 18-24-nut akornanni ukioqartut.

⁴⁹ Isumaginninnermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik (2021).

Tabeli 5-10: Suliffissaaleqisut procentinngorlugit qaammatikkaartumik agguaqatigiissillugit sumiiffimmi aalajangersimasumik najugalit aamma suaassusiat, 2020

2020 Suliffissaaleqisut procentiat	Illoqarfiit		Nunaqarfiit	
	Angutit	Arnat	Angutit	Arnat
18-19 ukiullit	6,1	6,9	16,7	29,4
20-24 ukiullit	6,4	7,2	11,5	16,7
25-29 ukiullit	4,7	5,1	6,4	10,9
30-34 ukiullit	4,3	5,0	6,6	10,1
35-39 ukiullit	5,0	4,4	6,1	9,3
40-44 ukiullit	4,6	4,1	7,8	10,5
45-49 ukiullit	4,1	4,1	6,1	6,3
50-54 ukiullit	6,0	4,2	5,2	8,5
55-59 ukiullit	5,3	4,2	6,7	8,0
60-it sinnerlugit ukiullit	5,6	3,2	7,9	7,3

Kilde: Grønlands Statistik, Tabel [ARDLED4], 2010-2020.

5.3.3 Nunap immikkoortuani aamma najukkami aningaasaqarneq

Inuit isertitaat atorsinnaasaat illoqarfiit aamma nunaqarfiit akornanni sanilliukkaanni Kommuneqarfik Sermersooq eqqarsaatigalugu aamma nuna tamakkerlugu, taava takuneqarsinnaavoq Qeqertarsuatsiaat nuna tamakkerlugu isertitat agguaqatigiissinneranni qaffasinnerulaartut kiisalu Nuummi isertitat qaffasissutit ataataaanguaraat. Qeqertarsuatsiaani inuit isertitaat atorsinnaasaat 2015-imiilli nuna tamakkerlugu ataatsimoortumik ineriartorneq malingajavissimavaat procentinngorlugu qaffariaat nunaqarfimmut 7,1 procentiulluni. Taamaattorli pingaaruteqarpoq malugissalluni isertitat qaffannerannut pissutaammat angutit akornanni isertitat qaffannerat, tassa arnat akornanni appariartoqarsimammat. Qaffariaataasoq taanna nuna tamakkerlugu assersuukkaanni taava arnat isertitaat 16,5 procentimik qaffassimapput kiisalu angutit 11,6 procentimik. Taamatuttaaq malugineqarpoq Qeqertarsuatsiaat saniatigut taamaallaat illoqarfiit Nuuk aamma Tasiilaq aamma nunaqarfinni Sermiligaami kiisalu Tiilerilaarmi, piffissami tassani akissarsiat qaffassimanerat.⁵⁰

Tabel 5-11: Isertitat atorsinnaasat 2015-imiilli ineriartornerat

	Isertitat atorsinnaasat (1.000 kr.), 2020				Allannguut 2015-imit (pct.)		
	Katillugit	Agguaq. isertitat	Angutit	Arnat	Katillugit	Angutit	Arnat
Nuna tamakkerlugu	7.269.558	128,8	4.190.132	3.079.426	13,2%	11,6%	15,5%
Nuuk	2.973.179	158,1	1.752.485	1.220.695	18,7%	16,7%	21,6%
Tasiilaq	182.886	95,5	99.410	83.476	7,9%	10,3%	5,2%
Paamiut	139.185	111,6	78.539	60.646	-3,7%	-6,8%	0,5%
Ittoqqortoormiit	33.997	94,2	18.532	15.465	-3,7%	-5,4%	-1,6%
Qeqertarsuatsiaat	24.872	137,4	15.820	9.052	7,1%	13,6%	-2,7%
Kuummiit	18.692	73,6	11.409	7.284	-5,0%	-4,5%	-5,8%
Kulusuk	16.770	77,6	8.797	7.972	-8,0%	-10,9%	-4,6%
Sermiligaq	13.762	65,5	7.465	6.297	19,5%	18,1%	21,3%
Arsuk	9.090	110,9	5.095	3.995	-10,5%	-13,5%	-6,3%

⁵⁰ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2021).

Tiilerilaaq	7.123	76,6	3.775	3.348	3,4%	1,9%	5,1%
Kapisillit	4.902	116,7	3.389	1.513	-15,4%	-3,4%	-33,9%
Isertoq	4.188	72,2	1.881	2.306	-18,3%	-14,5%	-21,2%

Tigusiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabel [INDPI103], 2002-2020.

Qeqertarsuatsiaani inoqutigiit amerlanngillat akuleriittumik aningaasaqarlutik inuussutissarsiortut. Aalisarnermut tunngatillugu inuussutissarsiutigalugu aalisartut pineqarput, innuttaasut sinneri sulinerikkut akissarsiaqartuupput imaluunniit suliffeqarnerup avataaniillutik. Timi atorlugu sulineq soorlu aalisarneq aamma suliffeqarfinni teknikimik atortulinni angutinit suliffigineqarput. Allaffinni aamma kiffartuussinermi suliffiit arnanit isumagineqarnerullutik. Nunaqarfimmiut arnat marluk rubinisorfimmi kantiinami sulipput (inunnik oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.4 Ilinniagaqarneq

Kalaallit Nunaanni ukiuni qulini meeqqat atuarfianni pinngitsoornani atuartussaataapput, taamaattumik meeqqat tamarmik arfinillit aamma 16 akornanni ukiullit atuarniartinneqarnissaminut pisussaapput. Taamaattorli angajoqqaat namminneq aalajangissavaat atuarneq meeqqat atuarfianni ingerlanneqassanersoq imaluunniit angerlarsimaffimmi atuartsinertut. Meeqqat atuarfiat pingasunngorlugu immikkoortinneqarpoq nukarlit ukiuni pingasuni, akullit ukiuni sisamani aammattaaq angajullit ukiuni pingasuni. Meeqqat nunaqarfinnit mikinerneersua nalinginnaasumik angerlarsimaffimminnit nuuttarput illoqarfinni qaninnermi 8.-10. klassit ingerlakkiartorlugit. Illoqarfinni 24-nik atuarfeqarpoq aamma nunaqarfinni 60-it missaannik atuarfeqarluni. Sisamanik ilinniarnertuunngorniarfeqarpoq Aasianni, Sisimiuni, Nuummi aamma Qaqortumi inissisimasunik.⁵¹

Inuusuttut Kalaallit Nunaanni inuusuttunut ilinniarni ilinniarniartut ukiuni marlunni piareersarlutik ilinniarni ingerlaqqaassapput. Inuussutissarsiornermik ilinniarni ilinniarniaraannit nalinginnaasoq toqqarneqartarpoq, ilinniarnertuunngorniarfinni ilinniarniaraanni aqutissaq annertusisat ingerlanneqartarpoq. Tamatuma kingornatigut inuusuttunut ilinniarni aamma ingerlaqqiffiusumik ilinniarni toqqarneqarsinnaapput, takkua ingerlannerat Danmarkimisut ippoq.⁵²

Qeqertarsuatsiaani meeqqanut atuarfeqarpoq tassani neqeroorutigineqarpoq 9. klassi tikillugu atuarnissaq, kiisalu atuarfinni meeqqanik 1.-5. klassimut atuarni paarsinissaq periarfissaavoq. Klassini tulluittuni atuartaaneq aamma ilinniaqqinneq Nuummi neqeroorutigineqarput. Sermersuumi katillugit atuarfiit 16-iupput, nunaqarfinni atuarfiit amerlanersaat atuarfimmu attuumassuteqarput.⁵³

Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiornermut arfineq pingasunik atuarfeqarpoq:

- Socialpædagogisk Seminarium, Perorsaarnermik Ilinniarni - Ilulissat (inunnik isumaginninnermik ikiortitut ilinniarni)
- Food College Greenland, INUILI - Narsaq
- Saviminilerinermik Ilinniarni - Nuuk
- Niuernermik Ilinniarni - Nuuk
- Imarsiornermik Ilinniarni - Paamiut & Nuuk
- Peqqissaanermik Ilinniarni - Nuuk

⁵¹ Nunani Avannarlarni Siunnersuisooqatigiit (ukiua taaneqanngitsoq)

⁵² Naalakkersuisut (ukiua taaneqanngitsoq).

⁵³ Kommuneqerfik Sermersooq (2016).

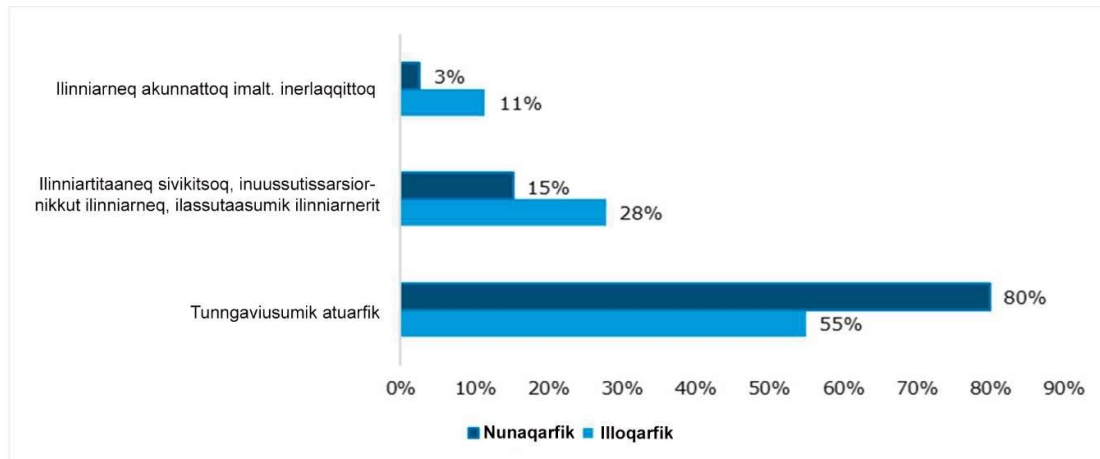
- Niuernermik Ilinniarfik - Qaqortoq
- Sanaartormermik Ilinniarfik - Sisimiut

Kalaallit Nunaanni ingerlaqqiffiusumik ilinniarfiit sisamaapput:

- Ilisimatusarfik: Akademiskiusumik ilinniartitaanerit bacheloritut aamma kandidatitut, kiisalu professionimut ilinniartitaanerit. Diplomitut aamma masteritut ilinniartitaanerit pingasuupput kiisalu immikkut ilinniartitaanerit aamma pikkorissarnerit arfinillit
- Perorsaanermik Ilinniarfik: Uddannelse af professionsbachelorer indenfor social pædagogik
- Center for Arktisk Teknologi (ARTEK), ingeniørringorniarfik
- Pinngortitaleriffik. Ph.d.-mut ilinniartoqarpoq arlalinnik aamma Kalaallit Nunaanni Silaannaap pissusianik ilisimatusarfik.⁵⁴

Kalaallit innuttaasut 54 procentii meeqqat atuarfiata saniatigut allamik ilinniagaqarsimanngillat, kiisalu soorlu Takussutissiaq 5-5-imi takuneqarsinnaasoq ilinniakkat qaffasissusiat nunaqarfiit aamma illoqarfiit akornanni annertuumik assigiinngissuseqarpoq. Nunaqarfinni innuttaasut 20 procentii ukiuni qulini tunngaviusumik ilinniarnermut qaffasinnersumik ilinniagaqarput. Illoqarfinni innuttaasut affaat sinnilaarlugit tunngaviusumik atuarfimmit qaffasinnerusumik ilinniagaqarsimasuupput.

Takussutissiaq 5-5: Innuttaasut ilinniartitaaneq qaffasinnerpaaq naammassisimasaat (16-74-inut ukiullit), 2020

Tigussiffik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabel [UDDISCPROD], 2002-2020.

Malugiuk: Innuttaasut illoqarfinni 16-74 akornanni ukioqartut: 37.142. Innuttaasut nunaqarfinni 16-74 akornanni ukioqartut: 5.247.

Ilinniartitaanermut qaffasissuseq tunngaviusumik atuarfik qaangerlugu suaassutsit akornanni aggornera equngavoq. 2020-mi ilinniarnertuunngorniarfinni aallartittut arnat 346-upput angutit 173-iullutik. Ukioq taanna inuussutissarsiornermut ilinniarfinni aallartittut arnat 369 kiisalu angutit 315, aamma ilinniartitaanernit sivikitsumik sivilissusilimmi arnat 38, kiisalu angutit 26-t aallartipput. Ingerlaqqiffiusumik ilinniartitaanernit 2020-mi arnat 201 aallartipput angutit 71 aallartillutik.⁵⁵

Tamatuma saniatigut ilinniartitaanerni taamaatiinnartartut amerlapput. 2020-mi taamaatiinnartut 54,8 procent 2019-imi inuusuttut 453-it toqqaannartumik sulilerput ilinniarnermik ingerlatsisimanatik, kiisalu inuusuttut 928-t, taakkua ilinniakkamik ingerlatsinngillat imaluunniit

⁵⁴ Naalakkersuisut (u.å.b.).

⁵⁵ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabel [UDDISC11I], 2013-2020.

sulinatik. Inuusuttut taakkua katillugit inuusuttut 16-it aamma 18-it akornanni ukioqartut ukiumi tassani 60,7 procenteraat.⁵⁶

Kommuneqarfik Sermersuumi ilinniartitaanerup qaffasissusia qaffasinnerulaarpoq, kommuni tallimaasut imminnut sanilliukkaanni.⁵⁷

Qeqertarsuatsiaani nunaqarfimmi atuarfeqarpoq tassani 7. klassi tikillugu ilanngullugulu atuarsinnaaneq neqeroorutigineqarpoq. Atuartut 20 missaanniipput ilinniartitsisutut sulisussatut 3,35 naatsorsuuneqarlutik. Atuartut meeqqat atuariannit soraarummeerusuttut Nuummi elevhjemimi akeqanngitsumik najugaqarsinnaapput. Atuartut 9. klassip kingornatigut suli atuaqqikkusuttut assigiinngitsunik ilinniarsinnaapput soorlu Nuummi imaluunniit Kalaallit Nunaanni illoqarfinni allani. Qeqertarsuatsiaanit innuttaasut qanoq ilinniagaqarsimanerat aamma piginnaasaasa qaffatsiginerat pillugu pisortatigoortumik paasissutissani peqanngilaq.

Qeqertarsuatsiaani innuttaasut amerlanersaat ilinniagaqarsimasuunngillat. Ukiuni kingullerni imaaliartorpoq inuusuttut meeqqat atuariata naammassereernerata kingornatigut ingerlaqqillutik ilinniarusuttut nunaqarfimmut uteqqittanngillat ilinniakkamik naammassinerata kingornatigut. Naak inuusuttut amerlasuut nunaqarfimmit aallarlutik ilinniariartortaraluartut, taava Qeqertarsuatsiaani sulisinnaasut ilinniagaqarsimasuunngillat. Nuuttarneq ilinniaqqinnermik pissuteqartoq arnat akornanni pinerusarpoq, angutit amerlasuut nunaqarfik qimattanngimmassuk aalisartunngorniarlutik, (inunnik oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.4.1 Ilinniarneq aamma piginnaasanik ineriartortitsineq

Kalaallit Nunaanni Ilisimatusarfik bachelorimut ilinniarnernik assigiinngitsunik 11-nik neqerooruteqarpoq. Kandidatimut ilinniarnernik pingasut neqeroorutigineqarput, taamaattumillu kandidatinnngorniarlutut arlaqarnerusut ilinniarnernik qaffasissutsinut allanut naleqqiullugit nunani allani ilinniartarput. Ilisimatusarfik aamma ilinniaqqinnermik neqerooruteqarpoq, tassaasunik masterimut aamma diplomimut ilinniarnernik pingasut, tusagassiortunngorniarnermut, issittumi immikkut peqqissaasunngorniarnermut aamma immikkut atuartitsinermut. Taakkununga ilanngullugu immikkut ittumik peqqissaanerup iluani, bachelorimut ilinniarnerniittuni ilinniakkani ataasiakkaani pikkorissarnerillu pingasut pineqarsinnaapput.⁵⁸

Ilisimatusarfik Nuummiippoq, 2020-milu angutit 137 aamma arnat 256 bachelorinnngorniarlutik ilinniarnernik ingerlataqarput. Kandidatinnngorniarluni ilinniarnerni suaassutsikkut nikinganerit aamma taamaapput, tassa 2020-mi angutit 51 arnallu 125 ilinniarnernik ingerlataqarmata.⁵⁹ 2018-imi ilinniarnerninnik aallartittunit taamaatiinnartut 36,1 pct.-upput.⁶⁰

Ilinniagaqarsimasut ilinniagaqarsimanngitsullu, taakkununga ilaallutik suliffissarsiortut, 18 sinnerlugit ukiullit AMA-mik pikkorissarnermik (Arbejdsgivernes Arbejdsmarkedsafgift) taaneqartartunut periarfissaqarput. Pikkorissarnerit inuussutissarsiornermik ilinniarnernup iluanut sammisuupput suliffissarsiortup suliffeqalernissaa imaluunniit piginnaasaminik annertusaassasoq. Assersuutigalugu sanaartornermi, aatsitassalerineri imaluunniit saviminilerineri. Saniatigut aamma ilinniagaqanngitsunut suliniuteqarnermut aamma piginnaanerit annertusarnissaannut pikkorissarneq ingerlanneqarsinnaavoq (PKU-mik pikkorissarnerit), tasaanerusut

⁵⁶ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2021).

⁵⁷ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik, Tabel [UDDISCPROH], 2002-2020.

⁵⁸ Ilisimatusarfik (ukiua taaneqanngitsoq.a).

⁵⁹ Ilisimatusarfik (ukiua taaneqanngitsoq.b).

⁶⁰ Naatsorsueqqissaartarfik (2020b).

ilinniarsimangitsunut 25 sinnerlugit ukiulinnut tunngatitat. PKU-mi siunertaavoq ilinniarsimangitsut piginnaasanik ineriartortitsinissaat, tassa inuussutissarsiornerni annertusiartortuni, soorlu sanaartornerup, aatsitassarsiornerup aamma takornariartitsinerup iluanni. PKU-mik pikkorissarnerit sap.ak. 1-2 sivilissuseqarajupput. Pikkorissarnerit inuussutissarsiornermik ilinniartinnit neqeroorutigineqartarput.

Kalaallit Nunaanni inuit piginnaasaminik ineriartortitsinerisa annertunersaat ingerlatsivinni Majoriaq-imi pisarput. Ingerlatsiviit taakku ilinniartinnit suliffeqarfeqarfimmillu ataqtigissitsisupput. Majoriaq-imi siunertarineqarpoq innuttaasut suliffissarsiornerup suliffeqalersinniarlugit, taamaattumillu suliaasa pingaarnersaat suliffissarsiuussineq, ilinniartinnit ilitersuineq, piginnaasanik ineriartortitsineq suliffeqarnissarlu. Kalaallit Nunaanni Majoriaq-imi ingerlatsiviit katillutik 17-upput.⁶¹ Qeqertarsuatsiaani innuttaasut Nuummi Majoriaq-imi atapput.

KTI-mik Aatsitassarsiornermik Ilinniartinnit Sisimiuniippoq Tech College Greenland (KTI)-mullu ataatsimoortumut ilaalluni. Sisimiuni Aatsitassarsiornermik Ilinniartinnit sanaartornermi aatsitassarsiornermik sulisussat ilinniartinnit neqartarput, tassanilu aamma pikkorissarnermik piareersaatinik neqerooruteqarpoq. Pikkorissarnerit neqeroorutigineqartut tassaapput AMA-mik aamma PKU-mik pikkorissarnerit. Assersuutigalugu periarfissaqarpoq qillinerinik assigiinngitsunik, maskiinanik aqutsinerinik ingerlatsinermillu il.il. aamma qaartiterinermi tunngaviumik ingerlaqqittumillu pikkorissarnerit ingerlatissallugit. Ilanngullugu periarfissaqarpoq aalajangersimasumik ilinniagaqarnissaq maskinentreprenøritut imaluunniit minesvend (aatsitassarsiornermik ilinniagalittut).⁶²

Saniatigut DTU Arctic Sisimiuniippoq KTI-p illutaasa ilaanniilluni. Tassani Issittumi Sanaartornermik aamma Ataqtiginnit Aqqissuussinerinik diplomingeniørmut ilinniartinnit sinnaapput (semesterit siulliit Sisimiuni ingerlanneqartarput - saniatigut semesterit 6.-anni Kalaallit Nunaanni suliffeqarfimmi misiliilluni sulisoqarsinnaavoq).⁶³

Immikkoortumi siuliani taaneqartutut Qeqertarsuatsiaani najugaqartut amerlanersaat ilinniagaqarsimangitsuupput. Kisianni apersuineri uparuarneqarpoq rubinisiorfimmu Aappaluttumut atatillugu nunaqarfimmi ilinniagaqarsimangitsut 9 pikkorissartikkiartorlugit Danmarkimut aallartinneqarmata aatsitassarsiorfimmi atorfeqalernissaat siunertaralugu. Ilinniartinnit atorfinitsitsinerinik kinguneqanngisaannarpoq (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.5 Inuit peqqissusaat

Kalaallit Nunaanni Peqqinnissaqarfik nunap immikkoortuinut tallimanut immikkoortitigaavoq; Avannaa, Disko, Qeqqa, Kujataa aamma Sermersooq. Kalaallit Nunaanni peqqinnissakkut suliniuteqarfimmi siunertarineqarpoq nunap immikkoortuini tallimani peqqinnissakkut sullissinerit sapinngisamik assigiissasut. Kisianni ungasissumut angallassinerit timmisartumik, qulimiguulimmik imaluunniit umiatsiamik ingerlanneqartut ingerlasussanik piareersaanermut aqutsinermullu unammillernartarput, aamma nunap ilaanut inukinnerusunut sulisussanik pissarsinissaq. Nunap immikkoortuini taakkunani illoqarfiit annersaanni nunap immikkoortuani napparsimmaveqarpoq, nunallu immikkoortui tamarmik nunap immikkoortuani pisortatut nakorsamit aamma nunap immikkoortuani pisortatut peqqissaasumit pisortaaffigineqarput. Ilanngullugu illoqarfinni allani

⁶¹ Kommuneqarfik Sermersooq (2022).

⁶² Sunngu (u.å.).

⁶³ DTU Arctic - Uddannelse (2021) (DTU Arctic - Ilinniartinnit)

peqqinnissamut qitiusoqarfinnik aamma peqqissaasoqarfinnik nunaqarfinnilu misissortittarfinnik peqarpoq.⁶⁴

Qeqertarsuatsiaani peqqissaasoqarfeqarpoq nunaqarfinni misissortittarfittut atorineqartumik "pipaluk"-talimmik.⁶⁵ Nunaqarfinni misissortittarfik sulisoqarpoq nalinginnaasumik sapaatip akunneranut nalunaquttap akunneri 30-40 sulisartumik. Anguniarneqarpoq sulisut tamarmik nunaqarfinni peqqissutsimik sulisutut ilinniarsimassasut. Nunaqarfinni peqqissutsimik sulisut sulinngiffeqarnerannilu taartaasut aalajangersimasut pinngitsoornatik Certifikatkursus til akuttaske for ikke-faglærte portører og bygdesundhedsarbejdere (portørinut ilinniarsimanngitsunut aamma nunaqarfinni peqqissutsimik sulisunut pisariaqartitsilernerne pooqattamik atuinnissamut akuersisummik pikkorissarsimassapput). Nunaqarfinni peqqissutsimik sulisut, aalajangersimasunillu taartissaqarunik taartissasa, telemedicinimik atortorisaarutit atorsinnaasariaqarpaat, taassuma ataani Lync atorlugu telekonference. Peqqinnissamut qitiusoqarfinni/nunap immikkoortuani napparsimmavimmi inunnik immikkut ilisimasalinnik ullut tamaasa attaveqarnissamut periarfissaqarpoq Pipaluk/telekonference aqqutigalugu. Nunaqarfik sulinerlut immikkut ilisimasalinnit 3-4-riarluni ukiumut tikinneqartarpoq (nakorsaq, peqqissaasoq, peqqissutsimut assistenti, nakorsaatitut akisussaasoq) peqqissutsimut qitiusoqarfinni/nunap ilaani napparsimmavimmiit. Sulinerlut atatillugu tikittarnerit annertusiartuinnartumik napparsimasoq peqqissutsikkut sulisoq peqatigalugu telemedicinikkut misissorneqartarpoq nunaqarfinni tikinnissaq piareersimafigilluarniarlugu aamma isumalluutit sulinerlut atatillugu tikinnissamut atugassat pitsaanerpaamik atorniarlugit. Tikinnerit ilaatigut telemedicinikkut misissortinnermik taarserneqarsinnaapput.⁶⁶

Kalaallit Nunaanni aalajangersimasumik najugaqaraanni peqqissutsikkut sullinneqarnerit arlallit nammineq akiliinani ingerlanneqarsinnaapput. Nunaqarfinni inoqarfinnilu minnerusuni najugaqartut sullinneqarnissamut periarfissaqanngitsut taamaaliillutik sullinneqarfissamut qaninnermut angalanissaminut akiliunneqarnissaminut pisinnaatitaapput. Taakkununga ilaapput:

- Nakorsamit/immikkut nakorsamit suliarineqarneq.
- Napparsimmavissuarmii napparsimmavimmilu unitsitaaneq uninnganerlu.
- Naartusunik ernisunillu isumassuineq aamma angajoqqaanngorlaanut peqqissutsimik ingerlatsineq.
- Pinaveersaartitsilluni peqqissutsikkut misissuinerit.
- Nappaatinut akiuussutissanik kapisarnerit iluanni kapisinerit taakkulu avataanni pisuni immikkut ittuni.
- Nakorsaatit allagartaqarfiusussat.

5.5.1 Peqqinnissaqarfiup aaqqissugaanera

Nunap immikkoortuinik distriktinut taarsiullugu immikkoortiterinikkut 2011-mi atulersukkut peqqinnissaqarfik massakkut aaqqissuussaaneermigut imaqarpoq peqqissutsikkut sullissivinnik annerusunik minnerusunillu amerlanerusunik imminnut siornatigornit qaninnerusunik, taakkulu siunissami suleqatigiissapput siornatigut distriktit killeqarfii akimorlugit sullissinissat pisariaqartinneqartut ingerlassinnaajumallugit.

⁶⁴ Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivi (ukiulernerqanngitsaq.b) & Peqqik.gl (u.å).

⁶⁵ Pipaluk tassaavoq telemedicinimut atortorisaarutitut nunaqarfinniittunut aterititaq.

⁶⁶ Peqqik.gl (ukiulernerqanngitsaq).

Peqqinnissaqarfimmi sulisut amerlassusaat naatsorsorniaraanni periarfissaavoq naatsorsueqqissarnermi inuup ataatsip ukiumut suliarisinnaasaata naatsorsornera takussallugu. Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfimmi paasissutissat naapertorlugit takuneqarsinnaavoq 2019-imi Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi sulisut katillugit 1.589-usut, 2020-milu 1.607-ullutik.⁶⁷ Kisianni susassaqarfimmi tamarmi sulisorineqartut amerlassusaat paasissutissat taakku tunngavigalugit kommuninit naatsorsorneqarsinnaanngillat. Kisianni sulisunut sulisut amerlassusaannut missingiutitut eqimattakkaarlutik isumaqatigiissutit qiviassallugit periarfissaavoq, tassanilu sulisut nunap ilaani sorlermiinneri tunngavigalugit amerlassusaasa immikkoortiternissaat periarfissaavoq. Periaaseq taanna Takussutissiaq 5-12-imi ilisaritinneqarpoq.

Takussutissiaq 5-12: Peqqinnissaqarfimmi sulisut agguataarneri inuullu ataatsip ukiumut suliarisinnaasaata naatsorsorneqarneri tamakkerlugit katillugit, 2020 illoqarfinnut immikkoortiterlugit

	Inuup ataatsip ukiumut suliarisinnaasaata naatsorsorneri katillugit amerlassusaat	Nakorsat tarnillu pissusaanik ilisimasallit	Peqqissutsimut ikiorti aamma peqqissaasoq	Allat*	SIK naapertorlugu sulisut[†]
Kalaallit Nunaanni katillugit	1.842	172	646	163	861
Nuuk	832	111	379	108	234
Tasiilaq	85	4	23	4	54
Paamiut	34	0	9	1	24
Ittoqqortoormiit	6	0	3	0	3

Tigusiffik: Grønlands Statistik, Tabel [OFDOA6], 2015-2020.

Malugiuk: *Peqqinnissaqarfimmi bioanalytikerit, pillorissaasut, timimik sungiusaasut, ernisussiorut. nakorsat allataannut ilinniartut, peqqissutsimut assistentit aamma allaffinni atorfillit. [†]Sivikitsumik ilinniarsimasut aamma sulisartut ilinniagaqarsimangitsut ilaasortaralugit kattuffik. Peqqissutsimut ikiortit SIK-mi ilaasortat aamma SIK-mi ilaasortat Peqqinnissaqarfimmi sulisut il.il. ilanngunneqarput.

Takussutissiami takuneqarsinnaasutut Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi sulisut amerlanersaat tassaapput SIK-mi isumaqatigiissut naapertorlugu atorfillit (46,7 pct.) ilinniarsimasuunngitsut imaluunniit sivikitsumik ilinniarsimasut. Nunap ilai assigiinngitsut qivaraanni aamma taama isikkoqarpoq. Taakkununga ilaanngitsutuaq tassaavoq Ittoqqortoormiit, SIK naapertorlugu sulisunik aamma peqqissutsimut ikiortinik peqqissaasunillu amerlaqatigiinnik sulisoqarpoq - qularnanngitsumik peqqutaavoq nunap ilaani tassani atorfillit ikimmata. Aammalu takuneqarsinnaavoq Kommuneqarfik Sermersuumi peqqinnissaqarfimmi atorfillit amerlanersaat Dronning Ingridip Napparsimmavissuani inissisimasut.

Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik nunap aggorneranit, ilinniarsimassusermit atortorissaarutinillu pineqarsinnaasunit sunnigaaqaaq. Angallassinerit akisuut ungasissutsillu annertuut saniatigut Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfik sulisussanik pissarsinissamik ajornartorsiornermik unammilligaqarput, pingaartumik sumiiffinni inukinnerpaani. Politikikkut anguniagaq tassaavoq "Peqqinnissaqarfimmi anguniarneqassasoq kikkut tamarmik sumiluunniit najugaqaralarunik peqqinnissaqarfimmit sullissinernut assigiimmik periarfissaqassasut". Allatut oqaatigalugu innuttaasut tamarmik sapinngisamik assigiimmik sullinneqassasut apeqquataatinagu nunaqarfinnguami avinngarusimasumi imaluunniit illoqarfinni napparsimmavilimmi imaluunniit peqqissaavilimmi najugaqaralarunik. Pingaartumik Avannaani nunaqarippassuaqarpoq

⁶⁷ Naatsorsueqqissaartarfik, Takussutissiaq [OFDOA1], 2015-2020.

illoqarfimmut napparsimmaveqarfimmut/peqqissaaveqarfimmut ungasissunik. Anguniarneqarpoq nunaqarfiit ukiumut 3-4-riarlutik nakorsamit, peqqissaasumit sundhedsplejerskemit tikinneqartassasut aamma kigutit nakorsaannit ukiumut ataasiarlutik.

Peqqissasoq/sundhedsplejerske suliat nassiunneqartut ullut tamaasa misissortarpari nunaqarfimmilu akisussaasumut qanoq nakorsarneqassanermik imaluunniit annertunerusumik misissortinnissamik aallartissanissamik akissutit nassiuttarlugit. Kalaallit Nunaanni peqqissaasut peqqissaanermullu ikiortit annertusisamik akisussaaffeqaramik piginnaaneqartitaaffeqarnerullutillu suliasamik 80 pct.-ii nakorsamit akuliuffeqarnatik suliarisinnaavaat.⁶⁸

Ilaanneeriarlutik napparsimasut nunaqarfinniit napparsimmaviliartariaqartarput, soorlu aamma napparsimasut ilaat Nuummut imaluunniit Danmarkimut suliaritikkiartortariaqartarput. Suliaritinnernut toqqakkanut aningaasartuutit annertoorsuupput, kisianni napparsimasunik tassanngaannartumik angallassilluni nuutitsinissaq pisariaqaleraangat napparsimasumut ataatsimut angallassinermut aningaasartuutit annertoorujussuarmik amerlisarput. Sinerissamiit Nuummut angallassigasuarneq amerlanertigut 50.000-100.000 kr.-nik akeqartarpoq, Danmarkimullu angallassigasuarneq akuttunngitsumik 300.000-500.000 kr.-qartarluni. Angallassinertit kr. 750.000-1 mio. kr.-nik akillit ukiumut ataatsimit amerlanerusunik pisarput. Taamaattumik anguniarneqarpoq angallassinertit sapinngisamik amerlanerpaat illoqarfiit akornini pilersaarutaallutik ilaasoqartussanut siullernut ikineqartassasut imaluunniit attartorluni ingerlanneqartassasut, angallassigasuarnertuunngitsaq. Aalajangiiniarnerit ajornakusoortuupput, kisianni tamatigut tassanngaannartumik suliarineqarnissaq tunngavigalugu aqunneqartut aningaasaqarneq aalajangiisuutinagu. Sila aamma timmisartumi/qulimiguulimmi teknikki ilaanneeriarluni angallassinissamik akornusiisarput. Taamaattoqarnerani napparsimasoq illoqarfimmi najugaqarfigisamiittumi imaluunniit nunaqarfimmi suliarineqartassaaq Nuummi nakorsanit immikkut ilisimasaqartunit imaluunniit najugaqarfimmi napparsimmavimmi nakorsanit immikkullu ittuni aamma nakorsanit Rigshospitalimiittunit ilitsersorneqarlutik nakkutigineqarlutillu, peruluttup ingerlanneqarsinnaalernerata tungaanut.⁶⁹

Takussutissiami ataaniittumi takuneqarsinnaasutut nunap ilaani najugaqartut amerlassusaat peqqinnissaqarfimmilu sulisut imminnut amerlassusaat imminnut naleqqiullugit imaapput Nuummi inummut ataatsimut peqqinnissaqarfimmi sulisut amerlanerummata Ittoqqortoormiunilu ikinnerpaallutik.

Takussutissiaq5-13: Inuup ukiumut suliarisinnaasaasa naatsorsorneri sulisullu innuttaasumut ataatsimut, 2020

	Inuup ataatsip ukiumut suliarisinnaasaasa naatsorsorneri katillugit amerlassusaat	Inuit	Innuttaasoq inuup ataatsip ukiumut suliarisinnaasaanut naleqqiullugu
Kalaallit Nunaanni katillugit	1.842	56.081	30,4
Nuuk	832	18.552	22,3
Tasiilaq	85	2.843	33,4
Paamiut	34	1.381	40,6
Ittoqqortoormiit	6	348	57,5

Tigusiffik: Grønlands Statistik, Tabel [OFDOA6], 2015-2020 og Tabel [BEDSTD] 1977-2022.

⁶⁸ Højgaard (2016a).

⁶⁹ Højgaard (2016b).

Politikikkut anguniakkamut atatillugu nunaqarfinni tamani 50 sinnerlugit inulinni Pipaluk pilersinneqarpoq, taamalu qitiusoqarfimmit immikkut immikkut ittumik ilisimasalimmit nakorsaateqarnikkut sukkasuumik ilitersuisoqarsinnaalerluni. Nunaqarfimmi peqqissutsimi sulisup Pipaluk atorlugu napparsimasoq misissuinerimi atortut assigiinngitsut atorlugit misissorsinnaavaa, suliaq pilersillugu inernerillu napparsimmavimmut/peqqissaasoqarfimmut qaninnermut nassiussinnaallugit malitsigisaanillu napparsimasup nangilluni qanoq iliorneqarnissaanik ilitersorneqarluni. Aamma avinngarusimasuni peqqissutsimik sulisut Pipaluk atorlugu videokkut siunnersorneqarsinnaapput tapersersorneqarlutillu.

5.5.2 Peqqissutsimik sullissinerit

Peqqissutsikkut nunap immikkoortuani tallimani tamani immikkut peqqissutsimik suliffeqarfikkut sullissinerit tullinnguuttut, tassaallutik nalinginnaasumik nunap ilaata inuisa amerlassusaannik tunngaveqartut, ukuupput:

- Nunaqarfinni misissortinneq "Pipaluk"-taqanngitsoq - Inuit amerlassusaat tunngaviusut 50-init ikinnerit. Uani sulisoq ataaseq nalinginnaasumik nal.ak. 12-30 atorfeqarpoq suliassaralugillu misissuinerit, angerlarsimaffinnut takusaanerit, tassanngaannartumik ikiuinerit, allaffissornerit suliassallu attuumassuteqartut allat. Saniatigut nunaqarfik peqqissutsikkut immikkut ilisimasalinnit sulinnermut atatillugu ukiumut 2-4-riarluni tikinneqartarpoq.
- Nunaqarfimmi peqqinnissaqarfik "Pipaluk"-talik - Inuit amerlassusaat tunngaviusut 50-200. Nunaqarfimmi peqqinnissaqarfik nalinginnaasumik nal.ak. 12-30 atorfeqarpoq suliassaralugillu misissuinerit, angerlarsimaffinnut takusaanerit, tassanngaannartumik ikiuinerit, allaffissornerit suliassallu attuumassuteqartut allat. Peqqinnissamut qitiusoqarfimmi/nunap immikkoortuani napparsimmavimmi inunnik immikkut ilisimasalinnik ullut tamaasa attaveqarnissamut periarfissaqarpoq Pipaluk atorlugu. Saniatigut nunaqarfik peqqissutsikkut immikkut ilisimasalinnit sulinnermut atatillugu ukiumut 3-4-riarluni tikinneqartarpoq.
- Napparsimmaveeraq - Inuit amerlassusaat tunngaviusut 200-500. Napparsimmaveeraq peqqissaasumik imaluunniit peqqissutsikkut ikiortimik aamma/imaluunniit nunaqarfimmi peqqissutsikkut sulisoqarpoq piffissamilu ulluinnarni nal. 8-16 nalinginnaasumik inuttaqartarluni. Napparsimmaveeqqat peqqissutsikkut immikkut ilisimasalinnit sulinnermut atatillugu ukiumut 4-8 -riarlutik tikinneqartarput.
- Peqqissutsimut qitiusoq minnerusoq - Inuit amerlassusaat tunngaviusut 500-1.200. Peqqissutsimut qitiusoq minnerusoq inuttaqarpoq peqqissaasumik, peqqissutsimut assistentimik aamma peqqissutsimut ikiortimik. Sulinnermut atatillugu sulianik immikkut ilisimasalinnit nunap immikkoortuineersunik (ass. sundhedsplejerske, ernisussiortoq, bioanalytiker nakorsaatnik akisussaasoq) ukiumut 2-4-riarlutik tikinneqartarput.
- Peqqissutsimut qitiusoq annerusoq - Inuit amerlassusaat tunngaviusut 1.200-nit amerlanerit.
- Nunap immikkoortuani napparsimmavik: Nunap immikkoortuani illoqarfiit amerlanerpaanik inulimmi inissisimavoq.
- Kigutileriffik - Illoqarfinni 500 sinnerlugit inulinni kigutileriffik ataaseq arlallilluunniit

Pissutsit ajornartinngikkaangassuk inuit Kalaallit Nunaanni inunnik nalunaarsuisarfimmi allassimasut sullissinernik tullinnguuttunik pisinnaapput:

- Pinaveersaartitsilluni peqqissutsikkut misissuinerit.

- Nakorsamit suliaritinneq, tassunga ilaalluni peqarpat nakorsamit immikkut ilisimasalimmit suliaritinneq.
- Peqqinnissaqarfiup suliffeqarfiutaani unitsinneqarneq uninngatinneqarnerlu, taakkununga ilanngullugit naartusunik ernisunillu isumassuineq.
- Peqqinnissaqarfiup/kigutilerinerup suliffeqarfiutaani kigutininik suliaritinneq, tassunga ilaalluni pinaveersaartitsilluni kigutilerineq.
- Inuit tikillugit peqqissutsimik sullissinerit.
- Naalungiarsunnik paaqqinninneq (Sundhedspleje).
- Napparsimasunik paarsinerti peqqinnissaqarfiup suliffeqarfiutaani imaluunniit angerlarsimaffinni.
- Nakorsaatit aatsaat nakorsanit tunniunneqartartut, taakkununga ilaallutik nakorsaatit aatsaat nakorsanit tunniunneqartariaqanngitsut imaluunniit Naalakkersuisut najoqqutassarititaat naapertorlugit.⁷⁰
- Nappaatit ilaannut akiuussutissamik kapitinnerit.
- Timip pisataasa ilaasa ajortissimasunik amigaataalersimasulluunniit taarserneqarnissaat imaluunniit iluarsivigineqarnissaat
- Timip sananeqaataatigut nakorsiartarfimmi imaluunniit peqqinnissaqarfiup suliffeqarfiutaani unitsinneqarluni suliaritinneq.
- Naalakkersuisut najoqqutassarititaat naapertorlugit allagartaliussat.

Illoqarfinni tamani 500 sinnerlugit inulinni nunaqarfiinilu pisortat kigutileriffiinik peqarpoq. Taakkunani nalinginnaasumik kigutininik misissuinerit, sorlannik suliaqarnerit, kigutit putuinik suliarinninnerit, kigutit nikingajunnaarsarnerat kigutaasallu isumagineqartarput. Ilaatigut aamma immikkut ittumik kigutininik suliarinninneq periarfissaasarpog. Nunaqarfiit tamarmik minnerpaamik ukiumut ataasiarlutik kigutit nakorsaannit tikinneqartarput (nunaqarfiit minnerpaat pinnagit), siumoorluni piffissamik inniminniiffiusinnaasuni.⁷¹

Qeqertarsuatsiaat har en sundhedsstation. Nakorsaatit nakorsaatitullu atorsinnaasut Nuummit nunaqarfimmut umiarsuakkut sinersortaatikkut nassiunneqartarput, immikkoortullu allaffeqarfiani tiguneqartarlutik. Napparsimmaveeqqami sulisussanik pissarsiniarneq unammillernarsimavoq. Taamaallilluni ukiuni kingullerni marlussunni aalajangersimasumik peqqissaasoqanngilaq. Ukiut ninneranniit (2021/2022) napparsimmaveeraq taartaasumik inuttaqartinneqarsimavoq. Nunaqarfik ukiumut arlaleriarluni Nuummiit peqqissutsikkut sulisunit tikinneqartarpoq (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.5.3 Peqqissutsikkut inissisimaffik

5.5.3.1 Nappaatit tunillatsissutaasinnaasut

Kalaallit Nunaanni nappaatit tunillatsissutaasinnaasut nalinginnaanersaat tassaavoq tuberkulose, Kalaallit Nunaanni nunanut avannarlernut allanut naleqqiullugu 20-riaammik annertunerusoq. Saniatigut kinguaassiuutitigut tunillaattartut annertupput. Takussutissiaq 5-14-mi takuneqarsinnaavoq klamydia kinguaasiuutitigut nappaatinit tuniluukkajunnerpaasoq. Aamma assigisaanik paasinarsivoq nappaatit tunillatsissutaasartut arnani angutinit annertunerusumik atuuttarmata. Piffissami 2015-ip aamma 2018-ip akornanni gonorré-rtut ikileriarput, taarserneqarlutilli 2019-ini malunnarluartumik amerleriaateqarnermik. Aamma taamatut

⁷⁰ Peqqik.gl (2015).

⁷¹ Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivi (ukiulernerneqanngitsaq.c).

syfilisertut allanut naleqqiullugit amerlingaatsiarput. Klamydiartut amerlassusaat taamaaginnapajaarpoq.

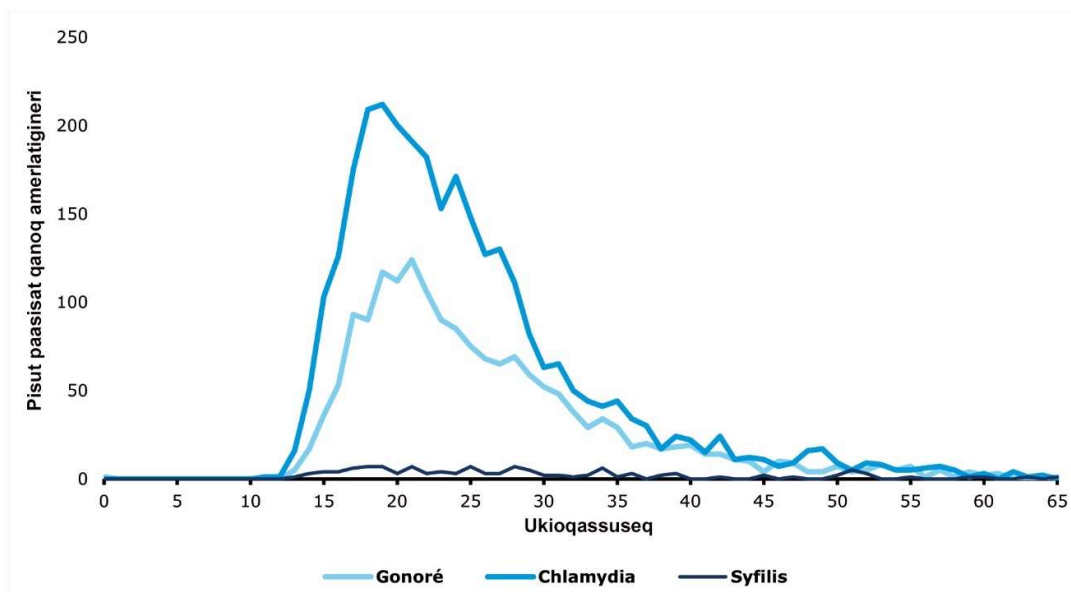
Takussutissiaq 5-14: Kalaallit Nunaanni kinguaassiuutitigut nappaateqartut paasineqarsimasut suiassusaannut piffissamullu agguarlugit ataatsimut isigalugit

		2015	2016	2017	2018	2019
Gonorré	Angutit	669	600	521	483	734
	Arnat	859	723	702	593	988
Klamydia	Angutit	1.144	1.138	1.286	1.139	1.117
	Arnat	1.832	1.913	2.161	1.960	1.901
Syfilis	Angutit	27	33	13	59	49
	Arnat	30	38	9	80	70

Kilde: Grønlands Statistik, Tabel [SUDLSKS1], 2009-2019.

Klamydiartut amerleriarnertat piffissami pineqartumi gonorré-rtuningaanniit siusinnerusukkut pivoq. Nappaatit taakku marluk tamarmik 18-19-inik ukiullit akornanni amerlanerpaapput, taavalu aalajaatsumik annikitsumik ikiliartulerlutik. Tassa 15-iniit 30-nut ukiullit akornanni kinguaassiuutitigut nappaatit tuniluuttut atuunnerpaapput.

Assiliaq 5-6: Kinguaassiuutitigut nappaatit tuniluuttut ataatsimut takullugit – qassinik ukioqarnermut agguataarlugit

Tigusiffik: Grønlands statistik, Tabel [SUDLSKS1], 2009-2019.

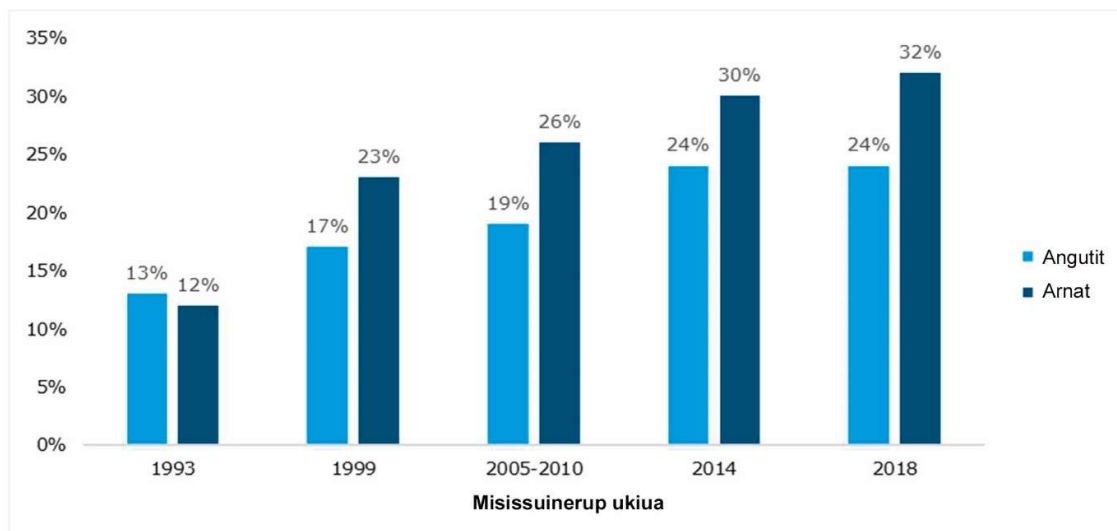
Nappaatit tunillaattartut amerliartornerat 14-missaannik ukioqalernerimi aallartittarpoq inuusuttuaraanerullu nalaani erseqqissumik qaffakkiartortarlutik 18-19-inik ukioqalernerup nalaani qaffasinnerpaallutik. 19-inik ukiullit akornanni 2019-imi tunillatsittut amerlanerpaat nalunaarsorneqarput 212-uusut. Inuusuttut akornanni nappaatinik tuniluunneq annertooq allangulaarpoq, tassa inuusuttut 18-19-inik ukiullit 2019-imi klamydiartut ikinnerummata ukiunut siuliinut naleqqiullugit. Kisianni nappaatit paasineqarsimasut amerlassusaat inuit ukiuinut tamanut isigalugit allangorsimangillat.

Qeqertarsuatsiaani najugaqartut akornanni nappaatinik tuniluuttunik ilisimasaqartoqanngilaq Covid-19-rtut ataasiakkaat eqqaassanngikkaanni. Covid-19-ip siaruaannera annertuutut misigineqanngilaq. 2020-p aallartinnerani tuberkulosertoq ataasiuvoq, kisianni saniatigut nappaat sumiiffimmi atuutinningsutut isigineqarpoq (Inuit tikillugit oqaloqateqarnek, Qeqertarsuatsiaat, 2022).

5.5.3.2 Nappaatit nalinginnaasut

Ukiut 100 kingulliit ingerlaneranni kalaallit nerisaat timiminnillu atuinerat annertoqisumik allanngorsimavoq taassumalu sunniutai Kalaallit Nunaanni inuit peqqissusaannut unammilligassat annersaannut ilaapput. Inuit peqqissusaannik misissuinerup siulliup 1993-imi pisup kingorna Kalaallit Nunaanni oqimaappallaarneq annertunerujartuinnartumik ajornartorsiutaalerpoq. Qangatut sumiiffinni pisanik nerisaqarneq nerisassanik avataanit eqqussanik taarserneqariartuaarpoq, taakkununga ilaallutik mamakujuttunik, kaaginik nerisassanillu sukkunik orsumillu akullit kalaallit qangaaniilli nerisaannut orsumik akoqaqisunut taarsiullugu. Ilanngullugu ulluinnarni timimik atuneq annikillismavoq.⁷² Tabel 6-15-imi takutinneqarpoq 1993-ip kingornagut annertuumik oqimaappallaartut amerleriarnertat. Oqimaappallaartut amerleriarnertat taamaalilluni aamma peqqissutsimut ajornartorsiutaavoq sukkorneq 2 aamma uummatikkut taqqatigut nappaateqarneq eqqarsaatigalugit.

Takussutissiaq 5-15: BMI 30+-illit amerlassusaasa ineriartornerat suiaassutsimut piffissamullu agguataarlugit

Tigusiffik: Statens Institut for Folkesundhed (2019).

Inuiaqatigiinni inuit imminut peqqissutsimik pitsaasuuneranik imaluunniit pitsaavissuuneranik nalilertut 2005-imi 64,4 pct.-imiit 2018-imi 59,0 pct.-imut ikileriarsimapput. Akerlianik atugarissaartutut imminut nalilertut amerleriarsimapput, naak amerlassusaat 2014-ip 2018-illu akornanni ikileriarsimagaluarlutik.

Kalaallit Nunaanni Ernærings- og Motionsrådip (Inuussutissaqarnermut Timimillu Atuinissamik Siunnersuisoqatigiit) nerisaqarnermut innersuussutaat aallaavigalugit nerisaqarnissamut takussutissat uuttorneqarsinnaasut tallimat ineriartortinneqarput timimillu atuinissamut takussutissaq uuttorneqarsinnaasoq ataaseq. Tabel 5-16-imi takussutissanut taakkununga paasissutissat saqqummiunneqarput. Takuneqarsinnaavoq amerlanerusut ullut tamaasa

⁷² Statens Institut for Folkesundhed (2019).

naatitartortartut, ikinnerilli sapaatip akunneranut minnerpaamik ataasiarlutik aalisagartortartut. Ilangullugu kalaallit ullut tamaasa saftitortartut imaluunniit sodavanditortartut annertuumik amerliersimapput. Timimik atuinnermut aamma inerititortortartut imarmiunillu miluumasortortartut takussutissat piffissami pineqartumi allanngorpiarsimanngillat.

Takussutissiaq 5-16: Peqqissutsimut takussutissat uuttuutaat toqqakkat ineriartorneri 2005-2018

Allanngorarsinnaaneri pct-inngorlugit	2005	2014	2018	2018 2005-ip procentinngorlugit
Timimik atuisut ullormut nal.ak. 1	85,4	81,0	86,6	101
Ullut tamaasa inerititortartut	37,2	44,9	38,8	104
Ullut tamaasa naatitartortartut	23,9	30,4	29,6	124
Sapaatip akunneranut minnerpaamik ataasiarlutik aalisagartortartut	56,0	50,2	42,8	76
Ullut tamaasa saftitortartut imaluunniit sodavanditortartut	24,4	32,1	43,9	180
Sapaatip akunneranut 1-3-riarlutik imarmiunik miluumasortortartut	35,9	35,7	33,3	93

Tigusiffik: Statens Institut for Folkesundhed (2019).

Ataani takussutissiami takutinneqarpoq nappaatit toqussutaasartut ineriartornerat. Takuneqarsinnaavoq angutit arnanit annertunerusumik kræfteqalersartut uummatikkullu nappaateqalerlutik. Aammalu takuneqarsinnaavoq piffissami pineqartumi nappaatit toqussutaasartut amerliallalaarsimasut.

Takussutissiaq 5-17: Toqunermt pissutaasut piffissap ingerlanerani suaassutsinut agguarlugit

	Suaassuseq	2015	2016	2017	2018	2019
Kræfti	Angutit	54	65	62	77	71
	Arnat	47	43	64	59	62
Nappaatit hormoninit nerisanillu pissuteqartut	Angutit	4	8	8	2	6
	Arnat	2	2	7	1	5
Ummatikkut nappaatit	Angutit	38	42	52	47	48
	Arnat	19	26	21	30	19

Tigusiffik: Kalaallit Nunaanni Kisitsisaataasivik, Takussutissiaq [SUDLDA1A], 2002-2019.

Kalaallit Nunaanni inuit qaffasippallaartumik aammikkut naqitsinillit (ima nassuiarlugu >130/80 mmHg), imaluunniit naqitsinerup annikillisaarnissaanik nakorsaatorlutik aallartissimasut 2010-p kingornatigut amerlisimapput. Qaffasippallaartumik aakkut naqitsineq arlalinnik peqquteqarsinnaavoq kisianni pujortarneq, pualavallaarneq sukkornerlu tassaapput ulorianaataasinnaasut nalinginnaasut. Assinganik aamma inuit sukkortut sukkuleriaannaasullu amerlisimapput. Tamatumunnga peqqutaasut pingaarnersaraat inuit sivilunerusumik inuusalerkata pualavallaartullu amerliartorlutik. Sukkornerup kingunerisai annertunerpaat tassaapput taqarsuarni pitsaanngitsumik malitseqartitsinerit uummatikkut qaratsakkullu taqqani milittoornertut ittunik, aamma nissuni aap ingerlaarnerata ajornartorsiornera taamalu

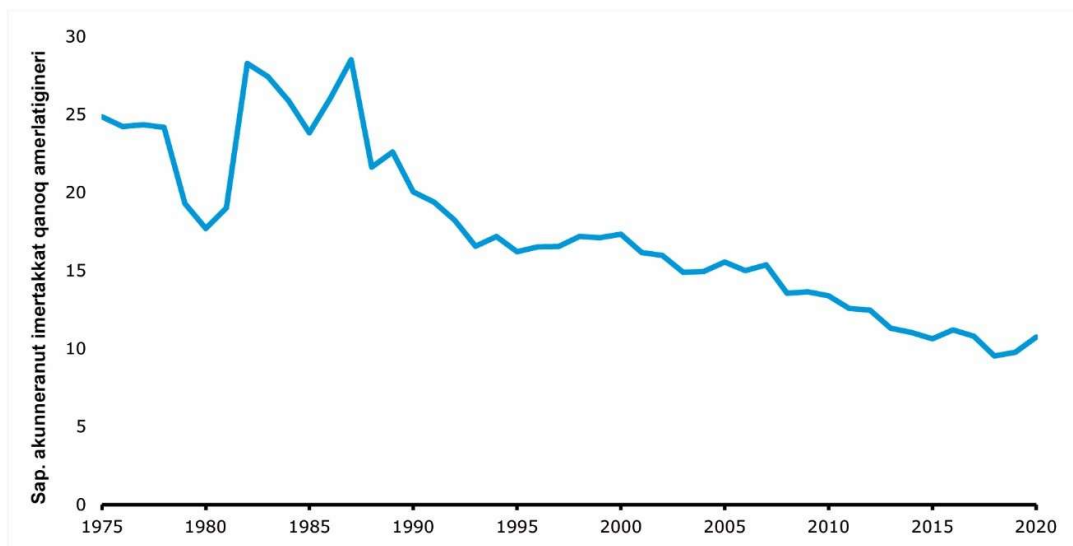
ikeqalernerumut nissumillu peersinissamik ulorianartorsiorneq. Nalilerneqarpoq Kalaallit Nunaanni sukkortut affaasa missingi nappaatitut suussuserneqarneq ajortut.⁷³

Qeqertarsuatsiaani ataasiakkaanik sukkortoqarpoq, aamma kræfti nalinginnaasuusooq nalilerneqarpoq (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.5.3.3 Inuit akornanniitilluni misigissutsitigullu atugarissaarneq

1950-ip kingornatigut Kalaallit Nunaat inuiaqatigiitsigut kulturikkullu annertuumik allanngornermik aqquasaagaqarpoq inuiaqatigiinniit sumiiffimmi pisanik pisanik aalisakkanillu tunngavilinniit inuiaqatigiinnut akissarsiaqarnermik nunanullu allanut attaveqarnermik tunngaveqartunut. 1980-ikkut qeqqanniit immigassamik tupamillu atuineq aalajaatsumik annikilliarporpoq, imaalerluni atuinerup annertussusaa Nunat Avannarliit sinnerisa atuinerannut assingulerluni. Aamma assinganik aalakoorniarlutik imertartut ikilerarsimapput, assigisaanillu angajoqqaat 18 inorlugit meerallit ajoqutaalersinnaasumik imertartut.⁷⁴ Taamaattorli sulii annertuumik ukkatarineqarput ajornartorsiutit imigassamik atornerluinermik pissuteqartut aamma meeqqat alliarnerini angerlarsimaffinni imigassaq aamma nakuuserneq innarliinerlu, tassa ajornartorsiutit taakku isigineqarmata imminut toqunnissamik eqqarsarnernut atassuteqartut.⁷⁵

Takussutissiaq 5-7: Inuit 14 sinnerlugit ukiullit sapaatip akunneranut imertagaasa ineriartornerat 1975-2020

Tigusiffik: Naatsorsueqqissaartarfik, Takussutissiaq [ALXALK4], 1975-2020.

Kalaallit Nunaanni imigassartorneq tupatornerlu qassinik ukioqarneq akimorlugu assigiimmik agguataarsimavoq. Imigassartorneq immaqa ukioqqortusiartorneq malillugu annikilliarlularpoq, kisianni ukiut apeqqutaatillugit nikerarpiangilaq. Tupatornerup tungaatigut aamma tamanna atuuppoq, ullut tamaasa pujortartartut 60+-inik ukiullit ikinnerulaarmata, kisianni qassinik ukioqarneq akimorlugu assigiimmik agguataarsimalluni. Imigassartornermut tupatornermullu atuuppoq angutit arnanit atuinerummata. Taamaallaat ullut tamaasa tupatortartuni 35-60+-inik ukiulinni arnat angutinit amerlanerulaarput.⁷⁶

⁷³ Taaneqareersumi

⁷⁴ Naatsorsueqqissaartarfik, Takussutissiaq [SUDBUC], 2005-2018.

⁷⁵ Statens Institut for Folkesundhed (2019).

⁷⁶ Taaneqareersumi

Imminut toquttarneq ukiuni kingullerni 25-ni Nunat Avannarliit sinnerinut naleqqiullugu 6-7-riaammik annertuneruvoq. Takussutissiaq 5-18-imi takuneqarsinnaasutut imminut toquttarneq angutini arnanit malunnartumik annertuneruvoq. 2005-ip kingornatigut imminut toquttartut katillugit amerlassusaat annikilleriarsimavoq, kisianni ukiukkaarlugi amerlassusaat nikeraqimmata paatsuugassaangitsumik ineriartornertut isigineqarsinnaangilaq.

Takussutissiaq 5-18: Imminut toquttut amerlassusaat tunngaviusumik toqunermut peqqutaasoq suaassutsimut piffissamullu agguataarlugu

	2005		2010		2015		2019	
	Angutit	Arnat	Angutit	Arnat	Angutit	Arnat	Angutit	Arnat
Kalaallit Nunaanni katillugit	38	11	40	15	20	12	33	11
Nuuk	3	2	11	2	1	3	5	0
Tasiilaq	4	2	2	5	2	1	6	1
Paamiut	2	2	0	3	0	0	2	0
Ittoqqortoormiit	1	1	1	0	0	0	1	0

Tigusiffik: Kalaallit Nunaanni Kisitsisaataasivik, Takussutissiaq [SUDLDA1A], 2002-2019.

Imminut toqunneq, imminut toqoriarneq aamma imminut toqunnissamut eqqarsarnerit inuiaqatigiinni inuit amerlanerussuteqarluartumik inuusunnerniippat. Taamaalluni 15-24-nik ukiullit akornanni 18,5 pct.-it 2018-imi imminut toqoriaraluarput, taamatullu ukiullit 33 pct.-ii imminut toqunnissamik eqqarsarput. Kisitsisit taakku 35-59--inik ukiulinnut tassaapput 3,3 pct. aamma 13 pct.⁷⁷ Kalaallit Nunaanni 2018-imi innunik misissuineri imminut toqunnissamik eqqarsarnerit annertunerusut meeraanermilu angerlarsimaffimmi imigassartornermik ajornartorsiuteqarnermik, nakuusernermik aamma meeraanerimi innarlerneqarsimanermik misigisaqarsimaneq imminut ataqaatigiissut takuneqarsinnaavoq.⁷⁸

Qeqertarsuatsiaani inuit tikillugit oqaloqateqarnermi paasinarsivoq imigassamik ikiaroornartumillu aamma ilaatigut aningaasanoornermik ajornartorsiuteqartoqartoq. Pinerlunnerit tasaanerupput assersuutigalugu pisiniarfimmi tillinniarnertit. Tamatuma annertussusaa siornatigumut naleqqiullugu annikinnerusutut isigineqarpoq . Nakuuserneq aamma isigineqarpoq killeqartutut akulikitsumillu imigassartornermut atassuteqartutut. Ass. erngunnermi isumaqatigiinngitsokaleraangat kamaannermik kinguneqartumik. Imminut toquttarneq qaqtuguukannersuunerarneqarpoq, eqqaamaneqartorlu kingulleq ukiut marluk qaangiummata pisimavoq (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.5.4 Innunut ikiuutit atortorisaarutillu

Inunnik isumaginninnerup tungaatigut Kalaallit Nunaata Nunani Avannarlerni atuuttut annertuumik assigai. Suliffissaqannginnermut, napparsimanermut aamma erninnermut atatillugu inuit Kalaallit Nunaanni najugaqartut isertitaminnut naleqquttumik piumasaqaatini aalajangersimasuni pisinnaatitaapput. Innuttaasut isertitakitsut imaluunniit isertitaqanngitsut piumasaqaatinik naammassinninngitsut taarsiullugu pisortanit ikiorsiissutinik pisinnaapput. Ineqarnermut meeqqanullu tapiliussat ilaqutariinnut isertitakitsunut tunniunneqartarput tapiliullugu ikiorsiissutitut. Ilanngullugu innuttaasut annikilliamik sulisinnaassuseqartut 65 inorlugit ukiullit siusinaartumik soraarnerussutisiaqalernissamut qinnuteqarnissaminnut periarfissaqarput, innuttaasullu tamarmik 65 sinnerlugit ukiullit utoqqalinersiuteqarnissaminnut pisinnaatitaapput.

⁷⁷ Taaneqareersumi

⁷⁸ Taaneqareersumi

Utoqqalinersiutillit siusinaartumillu soraarnerussutisiallit nammeneq angerlarsimaffimminni imaluunniit plejehjemmeni najugaqartut paaqqutarineqartarput. Pisortanit ikiorsiissutini 2019-imi aningaasartuutaanerpaapput utoqqalinersiat siusinaartumillu soraarnerussutisiat pisortanit ikiorsiissutinit aamma ineqarnermut tapiissutinit tullersorneqarlutik.

Takussutiussiaq 5-19: Pisortanit ikiorsiissutit tunniunneqartut, ineqarnermut tapiissutit, meeqqanut tapiliussat aamma siusinaarlutik soraarnerussutisiaqartut amerlassusaat, 2015-2020

Pisortanit ikiorsiissutit (kr.)	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Katillugit	132.564	109.457	103.711	87.972	75.685	75.118
Kommuneqarfik Sermersooq	54.983	49.521	45.969	39.114	29.597	29.924
Ineqarnermut tapit (kr.)						
Katillugit	8.982	8.226	7.611	7.630	7.541	7.317
Kommuneqarfik Sermersooq	3.353	2.984	2.759	2.762	2.731	2.684
Meeqqanut tapiliussat (kr.)						
Katillugit	3.157	3.091	3.091	3.439	3.417	3.311
Kommuneqarfik Sermersooq	1.031	1.055	1.039	1.208	1.170	1.153
Siusinaarlutik soraarnerussutisiaqartut (amerlassusaat)						
Katillugit	2.457	2.248	2.248	2.280	2.385	2.407

Tigusiffik: Naatsorsueqqissaartarfik, Takussutiussiaq [SOD004], [SODBS01], [SODFPE2], [SODBT01], 2009-2020.

Qeqertarsuatsiaani utoqqarnut inissiat 10-upput, taakkunanilu illumi ikiortit atorfeqarput. Kisianni plejehjemmeqanngilaq imaluunniit ulluklut ornittagaqarnani. Saniatigut ataasiakkaanik erninermit ullormusialinnik peqarpoq. Kisianni amerlassusaat annikilliartorpoq nunaqarfimmi inuit qanoq ukioqarneri allanngoriartorneri ilutigalugit. Aningaasartuutit naapertorlugit ikiorsiissutininik ataasiakkaanik pisartagaqartoqarpoq, kisianni suliffeqanngitsunut aningaasartuutit kingunerisaanik ikiliartorput suliffissaaleqisut ikiliartornerat ilutigalugu (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.5.5 Inuit navianartumi inissisimasut

Qeqertarsuatsiaani ataasiakkaanik eqimattaqarpoq navianartumi inissisimasunik. Taakku tassaapput inuit ikittut timikkut imaluunniit tarnikkut ajuutillit, aamma immikkoortumi siuliani taaneqartutut ataasiakkaat imigassamik imaluunniit ikiaroornartunik atornerluisut. Eqimattami innuttaasut imigassamik atornerluisut akornanni ataasiakkaat inuusuttuupput, ilaallutik inuusuttut angerlarsimaffeqanngitsut. Eqimattamut tassunga atornerluineq suliffimmik paarsisinnaaneq imaluunniit ilinniaqqinnissaq eqqarsaatigalugit annertuumik akimmiffittut nalilerneqarpoq (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.6 Nunaminertamik, pinngortitami pissuteqatigiinnerit aamma piginnittuusinnaaneq

5.6.1 Nunaminertamik atuneq aamma piginnittuusinnaaneq

Kalaallit Nunaata qaavata annertunersaa (81 pct.) sermimit qallerneqarsimavoq. Taakkunannga 410.000 km² sermeqanngilat, Sverigep annertussusaa assigalugu, nunamullu 250 km tikillugit sinaakkutaallutik.⁷⁹ Kalaallit Nunaanni nammeneq piginnittoqarsinnaanngilaq, nunaminertalli tamarmik tamanit atorneqarsinnaapput. Taamaattumik nunaminertat tamanit atorneqarsinnaasut

⁷⁹ Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2021).

ataasiakkaanit atorpeqarsinnaanngillat nunaminertanut oqartussaasunit akuersisummik pitinnani. Nunaminertamik aalajangersimasumut atugassamik qinnuteqartoqarsinnaavoq, aamma nunaminertamik tunniussineq aallaavittut piffissamik killiligaanngilaq, kisianni atulerneranut, illoqarfiup ilaani pilersaarummut allanullu piumasaqaatit arlallit ilaapput. Nunaminertamik atuinnissamut akuersissut aamma taamaalilluni pisiarinqarsinnaananilu, tuniniarinqarsinnaananilu qularnaveeqqutitut atorpeqarsinnaanngilaq, kisianni nunaminertanik oqartussat akuersineratigut tunniunneqarsinnaavoq, soorlu nunaminertami illu tunineqarpat.⁸⁰

Imminut pilersornerup sunngiffimmilu sammisaqarnerup saniatigut Kalaallit Nunaanni nunap qaani inuussutissarsiorneq tassaavoq nunalerineq, pingaartumillu savaateqarneq tassani pingaaruteqarpoq. Kalaallit Nunaanni savaateqarfiit amerlanersaat Kujataaniipput nunap ilaani Narsamut, Nanortalimmut aamma Qaqortumut atasuni, tassanilu Kalaallit Nunaanni savat tamarmik 97,8 pct.-ii 2019-imi sumiissusersineqarput.⁸¹ Saniatigut Nuup Kangerluani ataasiakkaanik nunaleriveqarpoq.⁸²

Kalaallit Nunaanni nunalerineq massakkut tassaapput nunaleriviit 40 missaanniittut, taakkunanilu tunisassiat pingaarnersaraat savaaqat. Pisortanit isigalugu tassaavoq inuussutissarsiut namminersorfiusoq, kisianni piginnittuunermut killiligaq, tassa nunalerineq taamaallaat innunitt Kalaallit Nunaannut attaveqartunit pigineqarsinnaammat. Aningaasaqarnikkut nunalerineq annertuumik tapiiffigineqartarpoq, toqqaannartumik aningaasaqarnikkut inatsimmit aningaasaliussutissatut tunniunneqartartunik, kisianni aamma nioqqutissat nioqqutiginerini akiinut tapiissutitut toqqaannanngitsumillu aningaasanik atornertut aningaasaqarnermi niuffaffimmi akigitaasunit annikinnerusumik ernialerlugit. Kalaallit Nunaanni nunaleriviit amerlanersaat tapiissutit massakkut atuuttut atunngikkaluarpata amigartooruteqartassagaluarpud, taamaattumik taakku Kalaallit Nunaanni nunalerinerup ataannarnissanut pingaaruteqarluinnarput.⁸³

Kalaallit Nunaanni nunalerineq qallunaatsiaat tikimmatali atuutilerpoq, 1780-illu kingornatigut piniartutut inuussutissarsiornerup saniatigut nersussuit savaasallu immummik katersiffittut pigineqartarsimapput. 1990-ip kingornatigut silap allanngornerata nassataraa naatsiaanik naatitanillu nioqqutissiassatut naatitsisinnaanngorneq. Taamaalilluni Kalaallit Nunaanni nunalerineq allanngoriartorpoq silap issaasannerulernerata kingunerisaanik nutaanik periarfissaqaleramat. Ilimagineqarpoq nunalerinerup ineriartorneranut sunniuteqassasoq, aamma periaatsit suut atorpeqarnissaannik. Silap kiannerulernerata ilimanartumik naatsitsinikkut pissarsiat pitsaannerusut uumasunullu nerisassanik inerititanillu annertunerusumik pissarsisarnissaq periarfississavaa, kisianni aamma assigisaanik silap allanngorarnera annertunerulersissinnaavaa artillu avataaneersut takkuteratartissinnaallugit.⁸⁴

Kalaallit Nunaanni nunalerinikkut nioqqutissiat allat assigalugit nioqqutissiornerit annersaat, savanik nioqquteqarneq, ukiut kingulliit ingerlaneranni annertusiartorsimavoq, qaffasinnerpaaffinilu angullugu piffissami 2000-2010-mi. Kalaallit Nunaanni neqinik nioqqutissiornermi savaaqat pingaarnerpaapput, nioqqutissiallu annertunersaat aamma Kalaallit Nunaanni nioqqutaapput. Nersussuit 2004-mi eqqunneqarput, 2020-milu nunalerivinni sisamani nersussuit 300 missaanniipput.⁸⁵

⁸⁰ Bing allallu (2020).

⁸¹ Naatsorsueqqissaartarfik, Takussutissiaq [FIDHEKBED], 2005-2019.

⁸² Kolofon (2019).

⁸³ Copenhagen Economics (2016).

⁸⁴ Kolofon (2019).

⁸⁵ Naalakkersuisut (ukiulkerneqanngitsoc).

Kommuneqarfimmi Sermersuumi 2019-imi nunalerinermik ingerlatsivik ataaseq Nuummi inissisimavoq. Nunaminertaq 21,1 hektaritut annertutigaaq 395-inilu savaateqarfiulluni .

Takussutissiaq 5-20: Savaateqarfiit savallu amerlassusaasa ineriartornerat piffissamut sumilu najugaqarnermut agguarlugit

		2005	2011	2013	2015	2017	2019
Ingerlatsiviit amerlassusaat	Narsaq	30	29	29	16	24	24
	Qaqortoq	14	11	9	8	8	8
	Nanortalik	6	6	6	5	5	5
	Paamiut	2	1	0	0	0	0
	Nuuk	2	1	0	0	1	1
Savat amerlassusii	Narsaq	14.060	13.721	14.947	12.180	12.272	11.918
	Qaqortoq	4.266	4.056	3.903	3.687	3.848	3.786
	Nanortalik	2.471	2.379	2.144	1.634	1.665	1.686
	Paamiut	291	71	0	0	0	0
	Nuuk	299	5	0	0	0	395

Tigusiffik: Naatsorsueqqissaartarfik, Takussutissiaq [FIDHEKBED], 2005-2019.

Massakkorpiaq Qeqertarsuatsiaani nunalerveqanngilaq, kisianni Qeqertarsuatsiaat avannamut kangiani illut nunalervimmut atugassat sanaartorneqarlutik aallartinneqareerput. Pingaarnertut pilersaarutaavoq naatsiaanik naatsitsinissaq, kisianni siunissaq isigalugu inerititat allat aamma eqqarsaatigineqarput (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

Aamma pinngortitap pingaaruteqarnera Qeqertarsuatsiaani najugaqartunik apersuinermi erseqqissarneqarpoq. Kangerluk eqqaalu sammisanut assigiinngitsorpasuarput atornerqarput, soorlu assersuutigalugu pisunnernut, nuniannermut ujaqqanik katersinermut, kiisalu ukiumut peqqumaatissanik katersinermut. Taamaattumik nunap ilaata tamatuma illersorneqarnissaat maani najugaqartunut annertuumik pingaaruteqarpoq (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.6.2 Pinngortitami ataqatigiinnermit pissarsiat

Kalaalit Nunaata annertussusaat nassataraa naasut naanissaannut atugassarititaasut nunap ilaaniit nunap ilaanut allamut allanngoraqimmata. Silap kiassusaa, anorip pissusaa, sialuk/aput nunallu iluata qanoq innera allanngoraqaat aamma artit assigiinngitsut imminnut unamminerata nassataraa naasut siaruuaassimanerat sumiiffimmiit sumiiffimmut assigiinngiqimmat. Naasut eqimattat annersaannut ilaapput orsuaasat, tullinnguullutik pupiit, issuatsiat aamma immami sissamilu quajaatit qequssallu ilaat.⁸⁶

Nunamiunik imarmiunillu piniarneq Kalaallit Nunaanni inooriaatsimut pingaaruteqarlunnarpoq, sumiiffippasuarnilu taakku illoqatigiinni aningaasaqarnermut pingaarutilimmik ilapittuutaapput. Piniarneq killilersugaavoq piffissat piniarfissat aalajangersornerisigut ilaatigullu akuersisummik allagartaliinikkut sunngiffimmi piniartartutut aamma inuussutissarsiuutigalugu piniartutut. Taakku saniatigut aamma artit arlallit pisarineqarnissaat killilersugaapput.

⁸⁶ Denstoredanske.dk (14/01/2022).

Tabeli 5-21: Nunaqavissunut sunngiffimmi aallaaniarnermut imaluunniit inuussutissarsiutigalugu piniarnermut akuersisummik pigisaqartut amerlassusaannik ineriartorneq

		2017	2018	2019	2020
Sunngiffimmi aallaaniartartoq	Illoqarfik	1.916	2.010	2.041	2.254
	Nunaqarfik	43	46	41	51
Inuussutissarsiutigalugu piniartartoq	Illoqarfik	180	174	184	189
	Nunaqarfik	34	37	40	36

Tigusiffik: Kalaallit Nunaanni Kisitsisaataasivik, Takussutissiaq [FIDBEVIS], 1993-2020.

Miluumasunit nunamiunit tuttuq umimmaallu Kalaallit Nunaanni piniakkat pingaarnersaraat. Miluumasut nunamiut allat tassaapput nanoq, ukaleq, avinnga, terianniaq, ukaliatsiaq aamma amaroq. Nannut immaqa Kalaallit Nunaanni uumasunit tamanit pingaaruteqarnerpaallutik ilisarnaataapput, Kalaallillu Nunaanni aamma IUCN-ip uumasut nungutaasussatut mianerisassat nalunaarsuiffiannut aamma ilaallutik. Taamatut naliliinermut peqqutaavoq nannut amerlassusaasa nannut kinguaariit pingasut ingerlaneranni (tassa ukiut 45-50) silap pissusiata allanngornera peqqutigalugu 30 pct.-imik ikileriarnissaat naatsorsuutigineqarmat. Nanoq Kitaani Upernavimmiit kujammut Paamiunut qaqutigoortorujussuarmik naammattuugassaavoq.⁸⁷

Immani piniarnermut natseq pingaaruteqarlunnarpoq, kisianni puisit artii allat naammattuugassaapput, taakkununga ilaalluni aaveq. Arfanniarneq pingaartumik niisarnanik, qilalukkanik qernertanik qaqortanillu piniarneruvoq. Aarluit kigutilissuillu arferupput kigutillit qaqutigoornerusut, akerlianilli arferit soqqallit angisuut arlallit (tunnulik, tikaagulliusaaq, tikaagulliusaanaq, tikaagullik aamma qipoqqaq) aasaanerata nalaani nalinginnaangaatsiartuupput.⁸⁸

Kalaallit Nunaanni aalisakkat artii 225 missaanniipput, amerlanersaat tassaallutik Atlantikup aalisagai Kalaallit Nunaata kujataanut kitaatalu kujataanut atasuusut. Avannarpasinnerusumi issittup aalisagai assigiinngitsut 50 missaanniipput. Aalisarnermi saarullik, suluppaagaq, qaleralik kapisilillu pingaarnerpaapput. Aalisakkat imermiut assigiinngitsut sisamaannaapput, taakkunanngalu eqaluk nalinginnaanerpaavoq, Kalaallit Nunaanni tamarmi kuunni tatsinilu nassassaalluni.⁸⁹

Timmissat artit assigiinngitsut 60 missaanniipput, taakkunanngalu 20 sinerissap qanittuaniinnerusumi kinguaassioituullutik. Timmissat Kalaallit Nunaanni tamarmi sinerissamiit nunatanut avinngarusimasunut nassaassaapput imaluunniit immami avasissumi. Sermersuaq kisimi timmiaqarfiunngilaq. Timmissat kinguaassioitut affaat ukiukkut Kalallit Nunaanniit aallartarput. Timmissat artii arlalissuit Kalaallit Nunaata kitaata kujataaniittuupput, nunap ilaa taanna issittup nunataanut allanut Canadamiittunut qanittuummat, Mitit nalinginnaasut aamma miteq qingalik ilaatigut Nuup Qeqertarsuatsiaallu eqqaanni nassaassaapput. Miternik qingalinnik annertuumik miternik nalinginnaasunik piniarnermut atapput. Artit taakku marluk piungaarnerusumik Kalaallit Nunaata Kitaata Kujataani ukiukkut piniagaapput, tassani assigiimmik siaruaassimallutik. Artinut taakkununga marlunnut piffissat piniarfiit assigiipput, tassami nalinginnaasumik arnavissat timmissallu inuusuttut immikkoortikkuminaammata. Saniatigullu nunap ilaani tassani akuttunngitsumik nattoraleqartarlunilu kissaviarsoqartarpoq.⁹⁰

⁸⁷ Pinngortitaleriffik (u.å.).

⁸⁸ Denstoredanske.dk (10/05/2020).

⁸⁹ Denstoredanske.dk (10/05/2020).

⁹⁰ Taaneqareersumi

Takussutissiaq 5-22: Miluumasunik timmissanillu piniarnerup ineriartornera

Uumasut pisarineqartut amerlassusaat	2006	2010	2015	2020
Natseq	86.169	61.635	57.584	30.088
Aataaq	95.945	90.909	62.847	32.351
Niisa	2.940	2.093	2.009	3.318
Appa	89.282	64.468	45.792	2.262
Miteq	25.356	27.492	22.588	6.175
Miteq qingalik	4.356	27.492	22.588	6.175
Appaliarsuk	24.900	28.984	22.516	21.945
Aqisseq	17.067	19.247	10.375	6.125
Tuttu	15.135	12.721	12.097	9.535
Umimmak	2.420	2.485	2.386	1.802
Nanoq	119	100	142	153

Tigusiffik: Kalaallit Nunaanni Kisitsisaataasivik, Takussutissiaq [FIDFANGST], 2006-2020.

Qeqertarsuatsiaani najugalinnut nunami piniakkat pingaarnersaraat tuttu. Qeqertarsuatsiaat eqqaanni kangerluit nunartaanni tuttoqaaq. Pisanerq malillugu najugaqartut aavariartarput sinerissamut qanittumi tuparlutik. Ullumikkut tuttu kangerlummuk qanillisimapput. Taamaallilluni ulluinnarlugu tuttunniarneq periarfissanngorsimavoq. Aamma tamaani najugaqartunit taaneqarpoq nunap ilaa tamanna tuttunniarfissallugu nuannarineqarluartoq. Taamaattumik akuttunngitsumik assersuutigalugu Nuummiit piniariartunik tikittoqartarpoq.

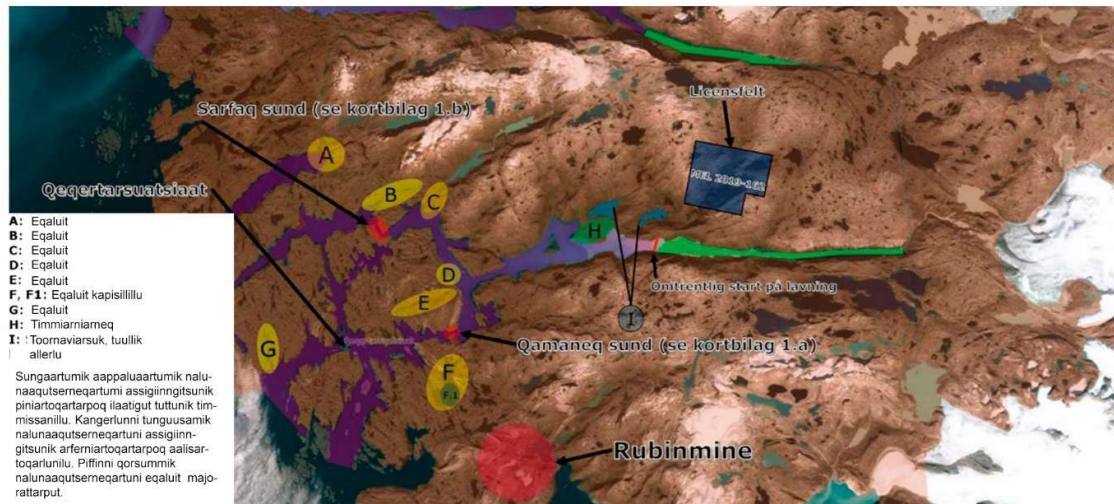
Qeqertarsuatsiarmit akornanni piniarneq annerusumik sunngiffimmi aallaaniarnertut ingerlanneqarpoq. Taamaallilluni piniarnermut akuersissutit amerlanersaat sunngiffimmi aallaaniarnermut akuersissutitut tunniunneqarput (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022)

Tuttut saniatigut aamma ilaatigut aqissit ukallillu pisarineqartarput. Kangerluup eqqaata nunataani aqissit amerlasoorsuupput. Timmissat kinguaassiorut soorlu toornaviarsuit, tuulliit aamma allerit nunap ilaaniipput GAM-ip aatsitassanik pilersaaruteqarfiani. Nunap ilaani tassani tatsini ilaatigut aamma imermi eqallunik peqarpoq (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.6.3 Inuunissamut tunngaviit imarmiut

Qeqertarsuatsiaani aalisarneq inuussutissarsiutit pingaarnersaraat, taamalu inuunissamut tunngavissatut pingaaruteqarluinnarluni. Eqlunniarneq ammassanniarnertu pingaarnerrupput aamma bundgarninik saarullinniarneq. Kangerloqarfimmi eqaloqaaq. Pingaartumik ammassat kangerlummi tamarmi qularnanngitsumik suffisarput. Nunap ilaani aalisarfiit Takussutissiaq 5-8-mi takuneqarsinnaapput. Aalisakkat pingaarnert saniatigut aamma qalerallit annertunngitsumik aalisarneqartarput, naak ullumikkut siornatigumut naleqqiullugu ikinnerugaluqisut. Aamma suluppaakkat qeeqqallu aalisarneqartarput. Kangerluup avannaa'tungaa ammassannut saarullinnullu suffisarfiusutut nalunaarneqarpoq. Qeqertap eqqaani aamma saarullinnut pingaaruteqartumik suffisarfeqarpoq. Kangerluup qinnguani arlaqaaluttunik qasigiaqarpoq. Kangerlummi tamarmi qipoqqaat tikaagullillu nalinginnaasuupput taakkulu pisaqarfigineqallattaartarput. Ilaanneerarluni aamma arferit kigutillit niisallu takuneqartarput (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

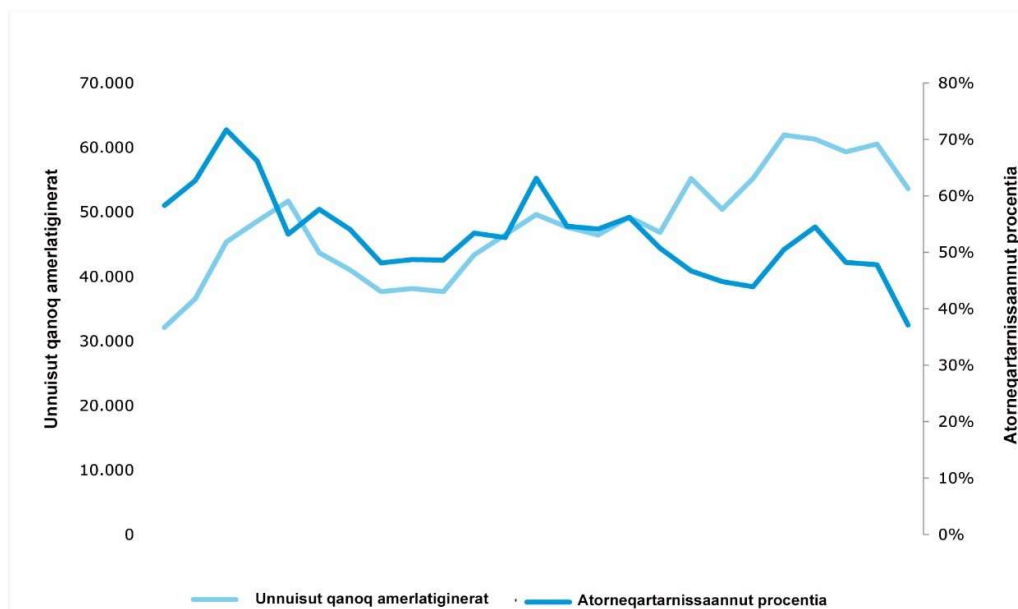
Takusutissiaq 5-8: Aalisarfiit piniarfiillu toqqarneqartut. Aalisartut piniartullu peqatigiiffiat suleqatigalugu suleqatigiinnit suliarineqarpoq

5.7 Takornariaqarneq

Kommuneqarfik Sermersooq takornariaqarnermut politikki ineriartortissimavaa,⁹¹ taamalu takornariaqarnerup ajunngitsumik ineriartornissaa tapersersorniarlugu, ilaatigullu tamanna takuneqarsinnaavoq Sermersuup Kitaani hotelini unnuinerit amerlisimanerisigut takuneqarsinnaavoq, takuuk Takussutissiaq 5-9, piffissami 2008-miit 2016-imut. Kingusinnerusukkut unittoortoqarsimavoq aamma 2020-p kingornatigut ikileriarsimallutik, tamannalu Covid-19-mik ajornartorsiuteqarnermik peqquteqarunarpog.

Takussutissiaq 5-9: Sermersuup Kitaani hotelini unnuinerit siniffiillu atornegarneri

Tigusiffik: *Naatsorsueqqissaartarfik, [TUDKAP], 1996-2020.*

⁹¹ Kommunegarfik Sermersooq (ukiulernegannqitsog).

Sapaatip akunneranut marloriarluni umiarsuaq ilaasartaat Qeqertarsuatsiaanut tikittarpoq, taassuminngalu avannamut kujammullu sineriak sinerlugu ingerlasoqarsinnaavoq. Ukioq kaajallallugu nunaqarfik umiarsuarmut tikinneqarsinnaavoq. KNI Pilersuisoq A/S Qeqertarsuatsiaani umiarsualivimmut oqartussaavoq.⁹² Qeqertarsuatsiaani angalaneq pisunnikkut, scooterinik sisamanik assakaasulikkut aamma qamuterallannikkut pisarpoq.⁹³

Qeqertarsuatsiaani vandrehjemimik ingerlatsisoqarpoq, tassaavorlu sumiiffimmi unnuiffissaq (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

Takussutissiaq 5-10: Qeqertarsuatsiaaniit aallarnermi billettik akii

Ornigaq (siumuinnaq)	Billetip ataatsip akia (DKK, ulapiffiunngitsumi)	Billetip ataatsip akia (DKK, ulapileruttorfimmi)
Qeqertarsuatsiaat-Arsuk	900	1.150
Qeqertarsuatsiaat-Ilulissat	2.200	2.800
Qeqertarsuatsiaat-Kangaamiut	1.325	1.700
Qeqertarsuatsiaat-Maniitsoq	1.100	1.400
Qeqertarsuatsiaat-Narsaq	1.375	1.750
Qeqertarsuatsiaat-Nuuk	725	725
Qeqertarsuatsiaat-Paamiut	625	800
Qeqertarsuatsiaat-Qaqortoq	1.375	1.750
Qeqertarsuatsiaat-Qeqertarsuaq	2.175	2.725
Qeqertarsuatsiaat-Sisimiut	1.625	2.100
Qeqertarsuatsiaat-Aasiaat	2.050	2.600

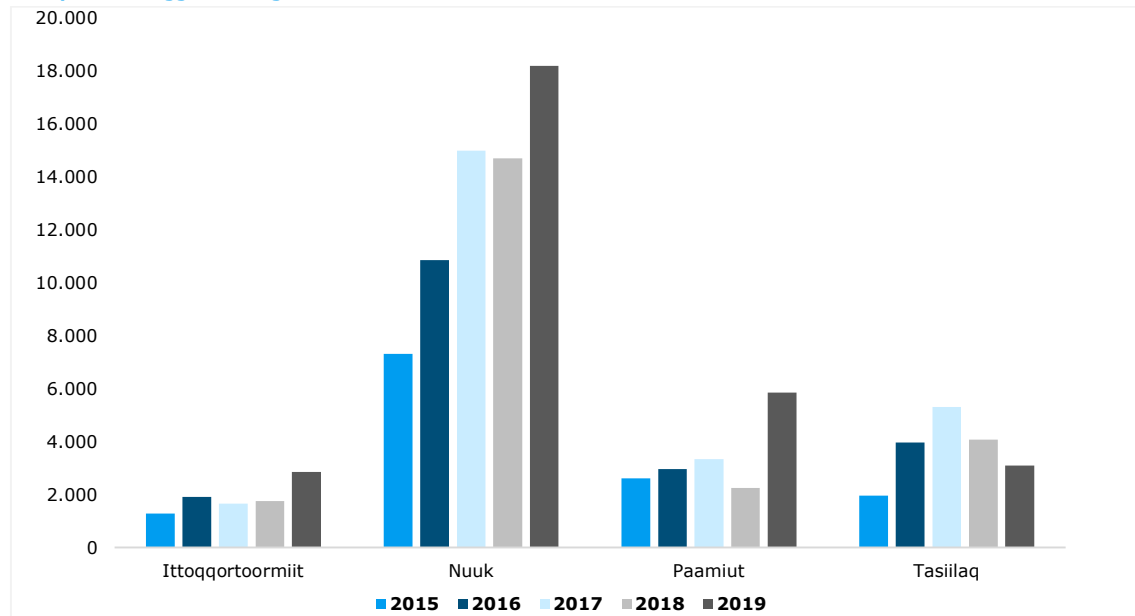
Tigusiffik: Arctic Umiaq Line (ukioqanngitsoq).

Takussutissiami 5-11-mi takuneqarsinnaavoq umiarsuarnut takornariutitut ilaasut amerlassusaat ukiut kingulliit marlussuit ingerlaneranni Nuummi annertusisimaqisoq. Ittoqqortoormiit aamma Paamiut aamma annertusiffiupput, Tasiilamili ilaasut ikileriarsimallutik

⁹² Naalakkersuisut (ukiulerneqanngitsoq.d).

⁹³ Kommuneqarfik Sermersooq (2016).

Takussutissiaq 5-11: Kommuneqarfik Sermersuumi umiarsuarnut takornariartaatinut ilaasut amerlassusaat nunap ilaanut agguataarlugit

Tigusiffik : Naatsorsueqqissaartarfik, Takussutissiaq [TUDKRH], 2015-2020.

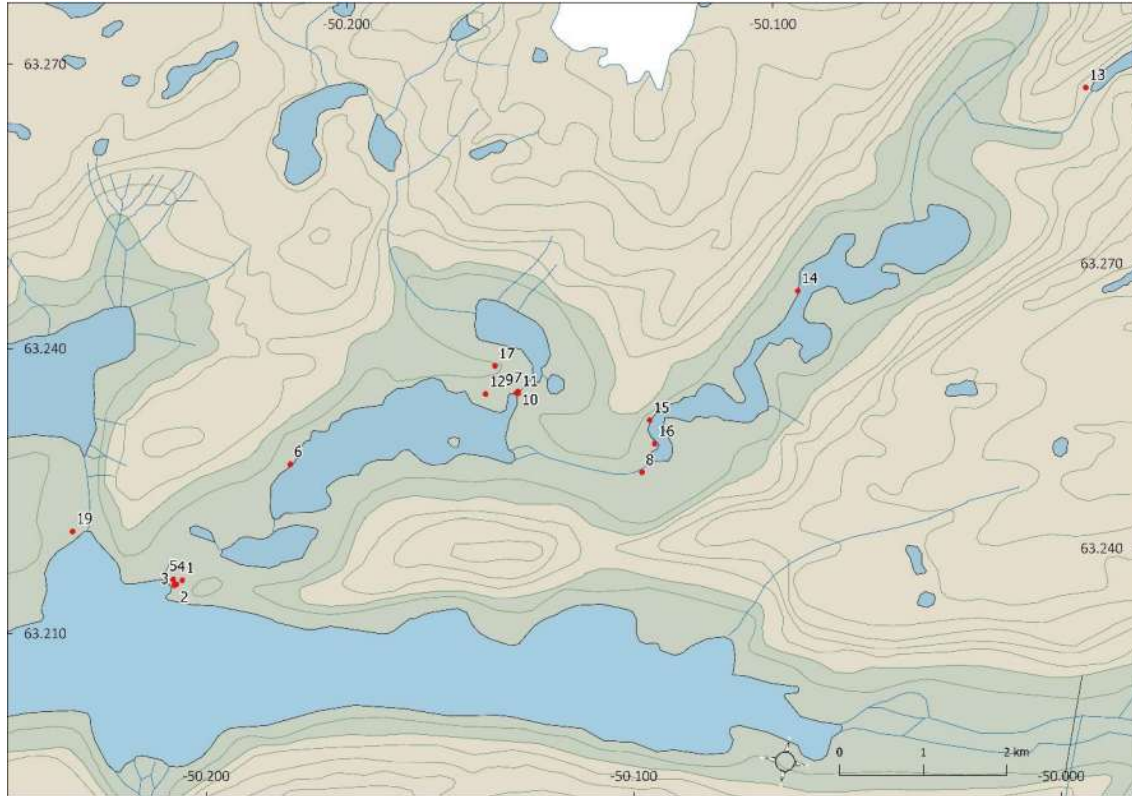
5.7.1 Inuiaqatigiinni kultureqatigiinnikkut pingaartitat aamma kulturikkut kingornussa qarfiit

Kalaallit Nunaanni kulturikkut naleqartitat pingaaruteqartut pingaartumik pinngortitamukarsinnaanermut, nerisassanut, qitinnermut aamma nipilersornermut tunngapput. Illoqarfinni timersornermut sunngiffimmilu sammisassanut allanut periarfissaqarneq ilisarnaataavoq, akkerlianilli avinngarusimasuni inuuneq pisarneq malinnerullugu. Illoqarfinni amerlasuuni erinarsoqatigiit kalattoorlutillu qitittartut nuannarineqaqaat, kalattuullu Europamiunit eqqussaapput 1600-1700-kkunni takkullutik nunasiaateqalersunit. Inngerneq tivanerlu sulii nuannarineqarput tassaallutillu inuit aallaqqaataaniit namminerisaminnik nipilersoriaasiat. Saniatigut aamma kalaallit oqaasii kulturikkut annertuumik pingaartinneqarput.⁹⁴

Kangerluk kangerluullu eqqaa annertuumik Qeqertarsuatsiarmiunit atorineqarput. Piniarnerup aalisarnerullu saniatigut amerlasuut nuniagiartarput, ujaqqanik katersillutik, pisullutik angalaarlutik, silami igaasarlutik ukiumullu peqqumaatissanik katersillutik. Inuit Kalaallit Nunaata sinneraniit aamma tikittarput ujaqqanik katersiartorlutik. Kangerlummi eqqaanilu pinngortitami ileqqut Qeqertarsuatsiarmiunut annertuumik pingaaruteqartutut taaneqarput (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

⁹⁴ Naatsorsueqqissaartarfik (2021).

Takussutissiaq 5-12: Piiaffiup Itersarmiut Allit eqqaanni itsarnisarsiuut assaunerisigut paasisat

Tigusiffik: Larsen (2020).

5.8 Attaveqaasersuutit

5.8.1 Ineqarfiit

Kalaallit Nunaanni ineqarfinnik piginnittut nuna illumut toqqaviusoq pigineq ajorpaat. Tamatumunga pequtaavoq Kalaallit Nunaanni piginnittuusinnaaneq atuutinngimmat. Ineqarfinnik piginnittut illup toqqavianik atorsinnaapput, tamannalu anguneqartarpoq nunaminertamik atuisinnaanissamut qinnuteqarnikkut.⁹⁵

Kalaallit Nunaanni ineqarfiit amerlanersaat pisortanit pigineqarput. Ukiorpassuarni politikikkut anguniagaavoq ineqarfinnik nammineq pigineqartunik amerlanerusunik peqalernissaq, kisianni ineqarnikkut politikikkut suliniutit annertuumik allannngortinngilaat ineqarfiit pisortanit pigineqartut sulit amerlanerpaammata. 2018-imi innuttaasut 42 procentii ineqarfinni attartukkani ineqarput 34 procentiilu nammineq pigisaminni. 24 procentit sinneruttut ineqqani attartukkani ilaqttaminni imaluunniit paaqqinniffinni ineqarput.⁹⁶

Illuutileqatigiit INI A/S pisortat ineqarfiutaannik amerlanerpaamik ingerlatsisupput, kisianni aamma allanik illuutileqatigeeqarpoq Nuummi, Paamiuni, Illoqqortoormiini aamma Tasiilami ineqarfiutilinnik.⁹⁷

⁹⁵ Statens Institut for Folkesundhed (2019).

⁹⁶ Taaneqareersumi

⁹⁷ Nunat Avannarliit Siunnersuisooqatigiivi (ukiulernerqanngitsoq.d).

Naalakkersuisut ukiut arlallit ingerlaneranni politikeqarput suliniuteqarfiusumik Kalaallit Nunaanni nammineq pigisanik ineqarnerit amerlisarniarlugit, ilaatigut ineqarfinnut tamanit attartorneqarsinnaasunut utaqquisut allattorsimaffiani allatsissimasut ikilisarniarlugit. Tamanna anguniarlugu ineqarfiit attartukkat piginneqatigiiffinnut namminerlu pigisanut allannngortinniarlugit tapiissuteqartarnikkut. Tassunga atatillugu Naalakkersuisut ikiorsiisarnissamut aaqqiinernik arlalinnik ineriartortitsipput ineqarfiit nammineq pigineqartut ineriartortinniarlugit amerlisarniarlugillu.

2016-imi Kommuneqarfik Sermersooq Nuummut illoqarfittut pingaarnertut periusissiorpoq. Periusissiami anguniakkat ilagaat Nuuk 2030-mi inuttsissasoq 30.000 -inik inoqalerluni. Tassunga atatillugu illoqarfimmi ineqarfiit nutaat 2030-nngortinnagu sananeqassapput. Illoqarfinni angisuuni ineqarfiit amigaatigineqaqaat, ukiorpaalussuarni pisortanit ineqarfiutigineqartunut utaqquisutut allattortissimasut amerlaqalutik. Assersuutigalugu Nuummi agguaqatigiissillugu ineqarfimmut attartukkamut ukiuni 7,5 missaanni utaqqisoqartarpoq. Attartortut isertitakitsut ineqarnermut aningaasartuutitut tapiiffigineqassallutik qinnuteqarnissamut periarfissaqarput, ineqarfinnut inunnit pigineqartunut aamma pisortanit pigineqartunut. Kisianni ukiuni kingullerni ilaqutariit akiliisinnannginnertik peqqutigalugu ineqarfimmittit anisitaasut amerleriarsimapput.⁹⁸

Ineqarfiit pisortanit pigineqartut arlallit inigineqanngillat nungullarsimaqigamik imaluunniit oqoqarlutik. Juuni 2015-imi namminersorlutik oqartussat ineqarfiutaat 399 nungullarsimanermit inigineqanngillat aamma 300 oqoqaramik. Kalaallit Nunaanni innutaasut aalajangersimasumik ineqanngitsut Naalakkersuisunit 2017-imi naatsorsorneqarput katillutik inuit 878-iusut. Kisianni amerlassusaat nalorninaateqarput, tassami inunnik aalajangersimasumik ineqarfeqanngitsunik tamakkiisumik nalunaarsugaqanngimmat.⁹⁹ Ukiut kingulliit ingerlaneranni innuttaasut aalajangersimasumik ineqarfeqanngitsut annertuumik amerleriarsimapput. Angerlarsimaffeqanngitsunik ajornartorsiut Kommuneqarfik Sermersuumi annerpaavoq, 2017-imi ukiaanerani Naalakkersuisut naatsorsuinerat naapertorlugu angerlarsimaffeqanngitsut 469-iummata.¹⁰⁰

Ineqariaatsit allat annertunerusumik piumaneqarnissaat ilimagineqarpoq, soorlu najugaqarfiit utoqqarnut naleqquttut, aamma Qeqertarsuatsiaani ineqarfiit marlunik quleriillit sananeqarnissaat kissaatigineqarpoq. Ineqarfiit amerlassusaat 110-upput, taakkunannga tallimat inoqarnatik, tassa 5 procent missaanni. Nunaqarfiup kujataa'tungaani nunap ilaa ineqarfissatut immikkoortinneqarpoq, aatsaallu atuutilissaaq nunaqarfiup ilaa ineqarfissaq naammassillugu sanaartorfigineqareerpat. Nunap ilaa ineqarfissaq nutaaq kommunimut pilersaarummi nutaanerpaami aalajangiusimaneqarpoq.¹⁰¹

5.8.2 Paasissutissiinermut attaveqatigiinnermullu teknologii

Tusass (siornatigut TELE Greenland) namminersorlutik oqartussanit pigineqarpoq Kalaallit Nunaatalu tamakkiisup nalunaarasuartaatikku atassuteqarnera, internet aamma allakkat poortukkallu tunniunneqarneri isumagisaralugit.¹⁰² Internetsi aamma oqarasuaatikku atassuteqarnek nunaqarfinni tamani 70-inik inulinni pineqarsinnaapput, kisianni nunap ilai

⁹⁸ Aningaasaqarnermut Akileraartarnermullu Naalakkersuisoqarfik – Namminersorlutik Oqartussat (2017).

⁹⁹ Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut, Naligiissitaanermut Inatsisillu Atuutisinneqarnerannut Naalakkersuisoqarfik – Namminersorlutik Oqartussat (2017).

¹⁰⁰ Taaneqareersumi

¹⁰¹ Kommuneqarfik Sermersooq (2019).

¹⁰² TELE Greenland (2021).

angisuut tikikkuminaatsullu attaveqaatit aqqusaagassaar peqqutigalugit akigititaasut Danmarkimit annertunerungaatsiarput.

Oqarasuaatinik angallattakkanik internetimillu pisartagaqartut amerliartuaarput, 2020-milu angallattakkanik oqarasuaatikkut pisartagaqartutut nalunaarsorneqartut 65.027-upput, angallattakkanik bredbåndimut pisartagaqartut 1.593-upput aamma ikkuffilikkut bredbåndimut pisartagaqartut 15.700-uullutik.¹⁰³ 2011-mi Qeqertarsuatsiaani oqarasuaatinik angallattakkanik pisartagaqartut 65-iupput. Qeqertarsuatsiaani pisartagaqartut amerlassusaar inersimasut amerlassusaannut naleqqiukkaanni, 33 pct.-ingajaat angallattakkanik pisartagaqarput. Innuttaasut inersimasut nassuiarneqarput 15-inik ukioqalereernikutut. Saniatigut innutaasut 30 ADSL-imik atassuteqarput.¹⁰⁴

Qeqertarsuatsiaani internetikkut attaveqarnek ataatsimut isigalugu ajunngitsutut nalilerneqarpoq, kisianni ingammik silarlutsillugu aalajaanneq ajorpoq (Inuit tikillugit oqaloqateqarnek, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

5.8.3 Iermik pilersorneqarnek

Kalaallit Nunaanni imeq imerneqartussaq pingaarnerusumik apummit aattumit pineqartarpoq, tatsini imeqarfinni katersorneqartunit illoqarfiup nunaqarfiulluunniit avataani inissisimasumi imaluunniit kuunnit toqqaannartumik tiguneqartumit. Nunat ilaat kuuit tatsillu imeqarfiit eqqaanniittut tikinneqarnissaminut killilersukkatut immikkoortitaapput. Imeqarfinnut tikinneqarnissaminut killilersukkani mingutsitsisinnaasunik sammisaqarnek inerteqqutaavoq. Qamutininik motorilinnik angalaneq, illuliorneq, uumasuteqarnek inuussutissarsiornermillu ingerlatsineq inerteqqutaavoq.¹⁰⁵ Imeq pingaartumik apummit aattumit pineqartarmat nunaqarfinni illoqarfinnilu ataasiakkaani ukiumoortumik siallertarnera nittaalartarneralu annertuumik pingaaruteqarput. Tatsinut imeqarfinnut ukiumoortumik kuunneq minnerpaamik atuinerut annertutigissaaq imermik imerneqartussamik ataavartumik peqarnissaq qulakkeerniarlugu. Illoqarfiit nunaqarfiillu ilaanni ukiut ilaanni atuineq kuunnertut annertutigisarpoq imaluunniit annertunerusarluni, taamaattumillu pilersuineq eqqortiasuulluni. Sumiiffinni amerlaqisuni ukioq nillertaqimmat tatsillu kuuillu imeqarfiit tamakkiisumik ilaannakortumilluunniit sikusinnaammata piffissami tassani imermik imerneqartussamik aalajaatsumik pilersuiniarnermik qulakkeerisinnaaneq unammillernarsinnaavoq.¹⁰⁶

Qeqertarsuatsiaani imermik pilersuineq ukioq kaajallallugu imeqarneruvoq nunaqarfiup kujataa'tungaani imeqarfimmik tunngaveqarluni. Imeqarfik tatsimit kujasinnerusumiittumit imilersorneqarpoq, illuaqqamillu imermik milluaasumit imeq pumperneqartarpoq erngup aqqutaanut ruujorimut qerisuunnginnissaanut innaallagissamik qulakkiikkamut imeqarfimmut (siornatigut kuutsitsivimmu), taassumalu nunaqarfik pilersorpaa kuutsitsivinnut imminnut atasunut arfineq-marlunnut ingerlatsinikkut. Iermik pilersuinerup kingusinnerusukkut annertusineqarnissaa imermik agguvaavimmik massakkut atuuttumik aallaaveqassaaq. Paaqqinniffiit/suliffeqarfiit, nioqqutissiorfik atuisullu ataasiakkaat imeqarfimmut toqqaannartumik atassuteqarput. Imeqarfik tikinneqarnissaminut killilersugaavoq.¹⁰⁷

¹⁰³ TELE Greenland (2021)

¹⁰⁴ Kommuneqarfik Sermersooq (2016).

¹⁰⁵ Naalakkersuisut (ukiulerneranngitsaq).

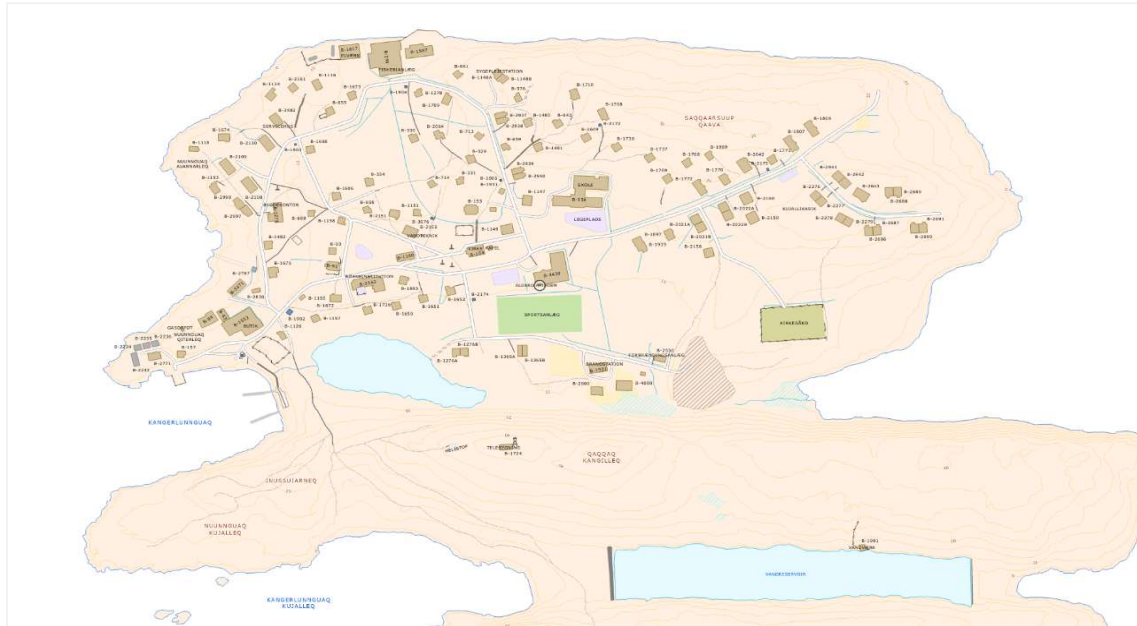
¹⁰⁶ Royal Greenland (ukiulerneranngitsaq).

¹⁰⁷ Kommuneqarfik Sermersooq (2019).

Sumiiffimmi imermik pilersuineq ukiukkut ilaanniklut qerisarpoq, tamatumali sanitigut imermik pilersuineq pillugu unammillernartoqangilaq (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

Takussutissiaq 5-13: Qeqertarsuatsiaat tunngaviumik teknikikkut assiliornerat

Tigusiffik: *Nunap Pilersaarusiornanarut Immikkoortoqarfik – Namminersorlutik Oqartussat (2020).*

5.8.4 Innaallagissamik pilersorneqarneq kiassarneqarnerlu

Kalaallit Nunaata annersaa nukissamik pilersorneqarpoq ingerlatsivimmit innaallagissamik, imermik, kiassarnermillu pilersuivimmit pisortanit pigineqartumit Nukissiorfinnit. Kalaallit Nunaanni pilersuivinnik ingerlatsineq ajornakusoortuullunilu akisuvoq. Ilaatigut pisisartut ikimmata, pingaartumik nunaqarfinni, kisianni aamma illoqarfiit nunaqarfiillu imminnut ungaseqimmata, taamalu akornanni attaveqaasiortoqarnissaq periarfissaqarnani. Naak pilersuineq unammillernartoqaraluaqisoq ataatsimut isigalugu Kalaallit Nunaanni nunaqarfiit tamarmik ukioq kaajallallugu innaallagissamik aalajaatsumik pilersorneqarput. Kisianni illoqarfinni minnerni innaallagissiorneq immiut akilerneq ajorpoq, naallu kWh-imut akia annertugaluaqaluni nioqqutissiornermut akigititaasut matuneq ajorpai. Takussutissiaq 5-23-mi takutinneqartutut, nunaqarfinni innaallagissamik nioqqutissiornerup agguaqatigiissillugu akia illoqarfinni agguaqatigiissillugu akianit marloriaammik annertuneruvoq. Aamma imermik nioqqutissiornerup akia nunaqarfinni illoqarfinnut naleqqiullugu malunnarluartumik annertuneruvoq. Inoqarfinni ataasiakkaani innaallagissamik pilersuiveqangilaq, innaallagiarlu generatorimit pineqartarpoq.¹⁰⁸

Illoqarfinni angisuuni 3.000 sinnerlugit inulinni soorlu Qaqortumi, Nuummi, Sisimiuni aamma Ilulissani ukiut qulikkaat kingulliit marluk ingerlaneranni imermik nukissiorfinnik nutaalianik atuisoqalerpoq, taakkunanilu pisisukikkaluarluni innaallagissamik akikitsumik pisisartunut pilersuisoqarsinnaavoq. Nuummi innaallagiarlu Utoqqarmiut Kangerluarsunnguanni imermik

¹⁰⁸ Christoffersen (2014).

nukissiorfimmeersuuvoq. Tamatuma saniatigut Nuummi innaallagissiorfiit uuliamik ingerlatillit marluk pilersuinnikkut kipisoornikkut atugassiat pigineqarput. Nuummut suliarineqanngitsumik imermik pilersuineq imeqarfinnit marlunnit isumagineqarpoq. Nuummi kiassarnermik pilersuineq sapinngisamik annertuumik Utoqqarmiut Kangerluarsunnguanni piujuartumik imermik nukissiorfimmit, imaluunniit ataannartitsisunit allanit tassunga ilaalluni ikuallaavimmit kiammik sinneruttumik, pineqartassaaq. Ikuallaavimmit kiak sinneruttoq Nuussuarmi ungasianiit kiassaavinnut ingerlanneqartarpoq.¹⁰⁹

Takussutissiaq 5-23: Innaallagissamut, imermut aamma kiassarnermut nioqqutissiornermut aningaasartuutit 2020 - nunap ilaanut agguarlugit.

	Innaallagisq (kr./kWh)	Imeq (kr./m ³)	Kiassarneq (kr./MWh)
Nuuk	0,61	16,31	268,64
Qeqertarsuatsiaat	2,79	235,64	57,87
Paamiut	3,13	63,59	667,40
Tasiilaq	2,05	56,34	1.011,87
Agguqatigiissillugu akia, nunaqarfik	6,22	607,68	-
Agguqatigiissillugu akia, illoqarfik	2,98	122,94	-

Tigusiffik: Nukissiorfiit (2021).

Qeqertarsuatsiaat uuliamik ingerlatillimii innaallagissiorfeqarpoq tassunga atasumik tankilimmik. Kiassarneq annertunerusumik kissarsuutinit uuliatortunit illunut ataasiakkaanut atasunit pineqartarpoq. Kisianni aalisakkanik nioqqutissiorfik illusimmaviillu marluk kommunimit pigineqartut innaallagissiorfimmit kiammik sinneruttumit pilersorneqarput, piffissanilu kiaap sinneruttup naammanngiffiini innaallagissiorfimmi kissarsuummik uuliatortumik ilaneqartarluni. Nukissiorfiit Ittoqqortoormiini, Qeqertarsuatsiaani aamma Qeqertani seqernup kissaanik nukissiorfeqqanik ikkussivoq.¹¹⁰

5.8.5 Eqqagalerineq

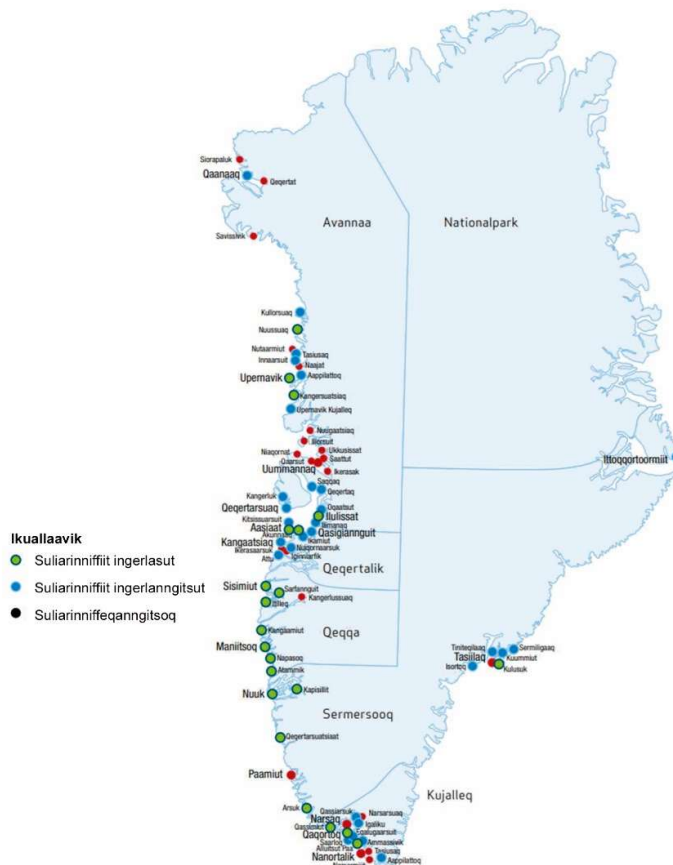
2020-mi isumaqatigiissusiortoqarpoq kommunit kattullutik eqqakkanik isumaginniffiat ESANI Sisimiuni aamma Nuummi ikuallaavinnik nutaaliaasunik marlunnik nunamut tamarmut atortunik pilersitsissasooq ingerlatsillunilu. Ikuallaaviit eqqakkat nunamit tamarmeersut isumagissavaat. Illoqarfinni nunaqarfinnilu tamani tigooraaviliortoqassaaq, eqqakkat tamarmik sapinngisamik pitsaasumik passunneqarniassammata, eqqakkallu ikuallanneqarnissamut naleqquttut ikuallaavinnut nutaanut ingerlanneqarlutik. Ungasinnerusooq isigalugu anguniagaavoq ikuallaaviit allat tamarmik matuneqassasut, taamaattumillu Qeqertarsuatsiaani ikuallaavik aamma attorneqassaaq.¹¹¹

¹⁰⁹ Kommuninut, Nunaqarfinnut, Avinngarusimasunut, Attaveqaasersuutinit Ineqarnermullu Naalakkersuisoqarfik – Namminersorlutik Oqartussat (2016).

¹¹⁰ Nukissiorfiit (2021).

¹¹¹ Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik – Namminersorlutik Oqartussat (2020).

Takussutissiaq 5-14: Kalaallit Nunaanni ikuallaaviit 2020

Tigusiffik: Pinngortitamut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik (2020) (2024: Nunalerinermut, Imminut Pilersornermut, Nukissiutinut Avatangiisinullu Naalakkersuisoqarfik)

Qeqertarsuatsiaani eqqakkat anartarfiillu isumagineqarnissaannut aqqissuussineqarpoq. Eqqakkat, savimerngit igitat, eqqakkat ulorianartut ikuallanneqarsinnaasullu allat umiarsuarmik Nuummukaanneqartarput. Anartarfiit nunaqarfiup avannaa'tungaani immamut imaarneqartarput, eqqakkallu ilaat illoqarfimmi 'eqqaavissuarmut' ilineqartarput (eqqakkat angisuut ilaat, piniarnermi sinnikut uumasullu toqungasut, inuussutissarsiornermi eqqakkat ikuallanneqarsinnaanngitsut)¹¹². Nunaqarfiup illuinit najugaqarfigneqartunit 100 missaanniittunit 90 missaanni naqitsinermi imeqarput, 14-iinnaallu tankeqarlutik. Eqqaavissuarmi eqqakkanut ikuallanneqarsinnaanngitsunut, soorlu arsakorsuit, savimerngit angisuut igitassat allallu inissaqartinneqarput.

5.8.6 Angallassinermi attaveqaqatigiinnerit

Kalaallit Nunaanni silap pissusiata nunallu qanoq ittuunerata kingunerisaanik illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni qimuttuitsuqarnanilu aqqusineqanngilaq. Nassiussanik ilaasunillu angallassineq timmisartutigit, qulimiguulitsigut imaluunniit umiarsuartigit ingerlanneqartarpoq. Tamanna aamma Qeqertarsuatsiaanut atuuppoq, angalanerlu tamarmi pisunnikkut scooterinik sisamanik assakaasulinnik qamuteralannillu ingerlanikkut pisarpoq. Kalaallit Nunaanni timmisartortaqatigiit annersaat tassaavoq Air Greenland aamma Royal Arctic Linep illoqarfiit nunaqarfiillu akornanni umiarsuarmik angallassinermi isumagisarai. Umiarsuaq ilaasartaat Sarfaq Ittuk, Arctic Umiaq Lines-imit ingerlanneqartoq, ukiup annersaani kitaani ilaasunut aalajangersimasunik ingerlaveqarpoq.

¹¹² Kommuneqarfik Sermersooq (2016).

Taamaattoq Kalaallit Nunaata kangimut avannaa ukiukkut immakkut angallavigneqarsinnaanngilaq sikusarami. Umiarsuarmik nunanut allanut ilaasunut aqquteqanngilaq. kisianni Kalaallit Nunaat umiarsuarnit takornariartaatinit Europamit, Canadamit aamma USA-mit tikinneqartarpoq.¹¹³

5.8.6.1 Silaannakkut angallassineq

Kalaallit Nunaata kitaani arlalinnk mittarfeqarpoq, avannarlarsaat Qaanaamiilluni kujallersaallu Narsarsuarmiilluni. Tunumi Ittoqqortoormiini aamma Tasiilami mittarfeqarpoq. Kalaallit Nunaani katillugit 14-inik mittarfeqarpoq. Qulimiguulinnut 46-nik mittarfeqarpoq, illoqarfinni minnerusuni nunaqarfinnilu inissisimasuni nunami mittarfiit akornanniittunik. Tunumi qulimiguulinnut arfinilinnik mittarfeqarpoq, sinnerilu 40 Kalaallit Nunaata kujasinneraaniit kitaa sinerlugu avannarlerpaamut Qaanaap avannaani Siorapalummiittumut. Qulimiguulinnut mittarfiit qaninnerpaat arlallit Kommune Kujallermiipput, timmisartunullu mittarfiit sisamat Qeqertarsuatsiaanut tikikkuminakannersumiipput. Qulimiguulinnut mittarfiit ilaat ataaseq Qeqertarsuatsiaani nunaqarfiup kujataa'tungaani inissisimavoq.¹¹⁴

Ukiut kingulliit ingerlaneranni nunap iluani nunanullu allanut timmisartorluni angalanerit amerlanerulernerannut illikaqqajaavoq. Akerlianilli qulimiguulimmik ilaasut piffissami pineqartumi ikileriarput. Illikaqqajaanerit taakku ataani takussutissiami takutinneqarput.

Takussutissiaq 5-24: Kalaallit Nunaanni timmisartunut ilaasut ineriartornerat 2015-miit 2020-mut

	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
Mittarfiit	166.688	184.307	184.133	192.905	197.038	87.672
Mittarfissuit	198.921	212.540	214.103	218.590	217.173	124.762
Qulimiguulinnut mittarfiit	41.239	41.239	27.064	32.040	28.790	20.189

Tigusiffik: Naatsorsueqqissaartarfik (2021). Nalunaarsugaq: *Kisitsisaagallartut.

5.8.6.2 Immakkut angallassineq

Arctic Umiaq Line Kalaallit Nunaata kitaani 11-nik umiarsualiveqarpoq Qeqertarsuatsiaat ilanngullugit. Qeqertarsuatsiaanut umiarsuarmik ilaasartaammik nunaqarfinnullu angallammik ukioq kaajallallugu tikittoqartarpoq. Kommuneqarfik Sermersuumi aamma nunaqarfik Arsuk kisimi ukioq kaajallallugu umiarsuarnit tikinneqartarpoq . Nunaqarfinnut angallatit ilaasunik, nioqqutissanik atortussanillu nassataqartut Qeqertarsuatsiaanut qaammammut pingasut missanni tikittarput .

Sarfaq Ittummik (Arctic Umiaq Line A/S) sapaatip akunneranut ataasiarluni avannamut kujammullu ingerlasoqarsinnaavoq. Kisianni ukiuunerani qaammatini umiartornissamut pilersaarutit nangaanartoqarsinnaapput.¹¹⁵

¹¹³ Naatsorsueqqissaartarfik (2021).

¹¹⁴ Mittarfeqarfiit (ukiulerneqanngitsoq).

¹¹⁵ Kommuneqarfik Sermersooq (2016).

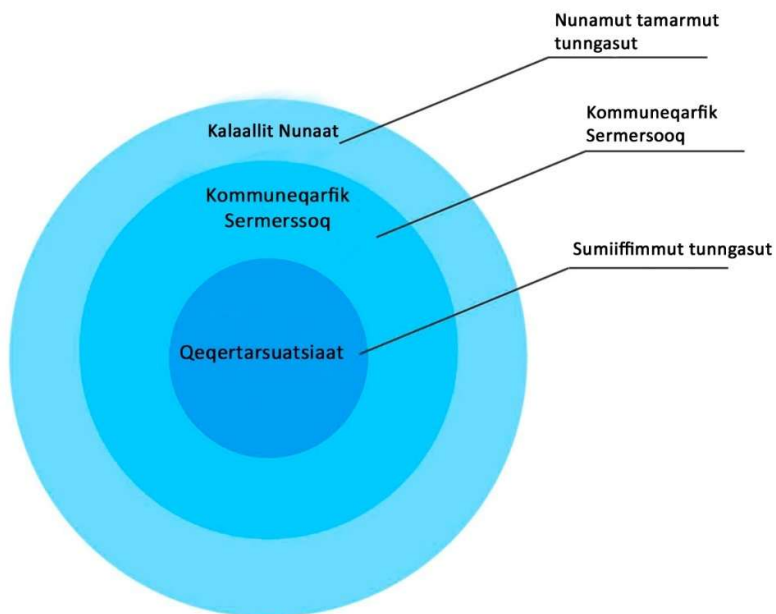
6. SULINIUTIP INUIT AKUNNERMINNI PISSUSIINUT INUIAQATIGIINNULLU SUNNIUTIGISINNAASAI

Kapitalimi uani GAM-ip Piiaaffiup Itersarmiut Allit eqqaanni aatsitassarsiornermik suliniutaata inuit akunnerminni pissusiinut inuiaqatigiinnullu sunniutigisinnaasai saqqummiunneqarput.

Sunniutitut ataasiakkaanut tamanut sumiiffimmi aamma kommunimi/nunami tamarmi inuiaqatigiinnut sunniutaasinnaasutut ilimagineqartut allaaserineqarput. Sumiiffik ima tassaavoq nunaqarfik Qeqertarsuatsiaat; kommune tassaavoq Kommuneqarfik Sermersooq pingaartumillu illoqarfiit annerit marluk qaninnerit Paamiut aamma Nuuk; nuna tamarmi tassaavoq Kalallit Nunaat tamarmi. Ilimagineqarpoq nunap ilaani sunniinerit amerlanerit aamma nunap sinneranut annertuumik atuutissasut, taamaattumillu taakku marluk ataatsimoortillugit suliarineqarput.

Sumiiffinnut agguarneqarnerat takussutissiami ataani takutinneqarpoq .

Takussutissiaq 6-1: Sumiiffik, kommune aamma nuna tamarmi

Sunniutaasinnaasut pisumut A-mut aamma pisumut B-mut allaaserineqarput (takuuk immikkoortoq 4.3 pisunut taakkununga marlunnut sukumiinerusumik allaaserinninneq paasiumallugu).

Takussutissiami 6-1-imi immikkoortuni tullerni allaaserineqartut eqikkarneqarput.

Takussutissiaq 6-1: Sunniutaasinnaasut allattorsimaffiat

Suunera	Sunniut
Suliaqarneq (immikkoortoq 6.2)	Sulisartunik kalaallinik sulisoqarneq (6.2.1) Suliaqarnermut toqqaannangitsumik allannguutaasumillu sunniutit (6.2.2) Sunniutit sakkortusiartortut aamma susassaqaqfinnik allanik akerleqarneq (6.2.3) Inuttut isertitanit akileraarutit (6.2.4) Sulinermit atugassarititaasut (6.2.5)
Ilinniagaqarneq (immikkoortoq 6.3)	Piginnaanernik ineriartortitsineq (6.3.1)
Aningaasaqarnikkut sunniutit – suliaqannginneq (immikkoortoq 6.4)	Niuernermik ingerlatsinikkut periarfissat (6.4.1) Ingerlatsiviit akileraarutaat/kisermaassat atornerannut akiliutit (6.4.2)
Pisortaqarfik aamma ataqatigiinnermut aaqqiinerit (immikkoortoq 6.5)	Attaveqarfiit (6.5.1) Pisortaqarfinnik tatisinerit (6.5.2) Inuiaqatigiinni peqqissuseq upalungaarsimanerlu (6.5.3) Navianartumiittut, pinerlunneq aamma atornerluineq (6.5.4) Nuuttarneq (tikinnermik aallarnermillu takussutissat) (6.5.5) Sunniutit sakkortusiartortut (suliffeqarfeqaqfinnut sunniutit ilanngunnagit) (6.5.6)
Sunniutit sinneruttut (immikkoortoq 6.6)	Kulturikkut kingornussat, kulturikkut inuiaqatigiinni naleqartitat aamma pilersorneqarnermut tunngasut (6.6.1)

6.1 Inuiaqatigiinnut piujuartitsisinnanerup nalilersorneqarneranut periaaseq

Suliniutip sunniutigisinnasai suliniutip immikkoortuinut pingasunut nalilerneqarput: sanaartornerup nalaa, ingerlatsinerup nalaa aamma matusinerup nalaa. Naliliineq paasissutissanik pioreersunik Kalallillu Nunaannilu inuiaqatigiit pillugit paasissutissanik aamma soqutigisaqartunik attuumassuteqartunik apersuinerit tunngaveqarpoq. Apersuinerit piffissami februaari-marsi 2022-mi Qeqertarsuatsiaani internetikkut, oqarasuaatikkut aamma inuit tikillugit ingerlanneqarput. Apersuinerit ingerlanneqartut nalunaarsorneqarnerat takuneqarsinnaavoq kapitali 8-mi.

Sunniutitut ataasiakkaanut tamanut sunniutip qanoq ilimanartiginera aamma kingunerisinnasai nalilerneqarput. Sunniutit kingunerisinnasaanik (ajoqutaasinnaasunik ajunngitsunillu) naliliinermit Takussutissiaq 6-2-mi imarisat malillugit nalilerneqarput .

Takussutissiaq 6-2: Inuiaqatigiinnut piujuartitsisinnanerup nalilersorneqarneranut piumasaqaatit

	Ajunngitsut (iluaqutaasut periarfissallu)	Ajoqutaasinnaasut (nalorninartut aamma sunniutit)
Pingaaruteqaanngi tsoq	Sunniut inuiaqatigiinnut sunniuteqassanngilaq/attuumassuteqassanngilaq.	Sunniut inuiaqatigiinnut sunniuteqassanngilaq/attuumassuteqassanngilaq.

Annikitsoq	Sunniuteqarpoq, kisianni inuiaqatigiinnut iluaqutissatut aamma periarfissatut ersiuteqanngitsumik.	Sunniuteqarpoq, kisianni inuiaqatigiinnut annertuumik ajoqutaasumik sunniutitut ersiuteqanngitsumik.
Akunnattoq	Sunniut akunnattoq inuiaqatigiinni periarfissaqalernermut aamma iluaqutaasutut annertunerusumik malunniuteqanngitsaq.	Sunniut akunnattumik malugineqarsinnaasoq aamma inuiaqatigiinnut ajoqutaasutut.
Annertoq	Sunniut inuiaqatigiinnut annertuumik sunniivoq iluaqutit periarfissallu ammaanqartut eqqarsaatigalugit.	Sunniut inuiaqatigiinnut annertuumik pitsaanngitsumik sunniivoq, inuiaqatigiinni inuit akunnerminni pissusiinut annertuumik sunniilluni.

Sunniutit kinguneri taakku qaffasissutsit sisamat aamma piffissamut naleqqiullugit nalilerneqarput, aamma sunniutip ilimagisamik annertussusaa. Sunniutitut ataasiakkaanut kingunerini naliliineq pisinnaanerata ilimanaataanut atatinneqarpoq. Ilimanaataa Takussutissiaq 6-3-p imarisaa aallaavigalugu nalilerneqarpoq.

Takussutissiaq 6-3: Ilimanaataasup immikkoortiterneqarnera

Pineqartup pisinnaaneranut sunniuteqarsinnaaneranut ilimanaataasooq	Suunera
Ilimananngilluinnarpoq	Sunniutaasoo qaqutigoortuuvoq aamma piviusumik pisinnaanngitsutut isigineqartarpoq. Pisuni immikkut ittuni pisinnaavoq.
Ilimananngilaq	Sunniutip pisinnaanera ilimagineqanngilaq, kisianni taassuma pisinnaanissaa aarlerinaateqarsinnaavoq.
Ilimanarpoq	Sunniutip pinissaa ilimanarpoq, immaqa siornatigut misilittakkat tunngavigalugit.
Ilimanaateqarnera annertuvoq	Sunniutip pisuni assingusuni pinissaa misilittagarineqarpoq aamma/imaluunniit suliniummi pisinnaanissaa ilimagineqarpoq.

Sunniutip pinissaanut ilimagisaq kingunerilu naliliinermut sanimut ammullu immersugassami ataqatigiissinneqarput, soorlu ataani Takussutissiaq 6-4-mi takuneqarsinnaasoq. Immikkooortoq 6-7 imaqarpoq sunniutit ilanngunneqartunik tamanik eqikkaanermik, takuuk ataani sanimut ammullu immersugassami nalilerneqarnerisa takutinneqarnerat. Immikkooortoq 6-7 aamma assinganik sunniutip annikillisinnaatut suliniutit atassuteqartut allattuiffimmik imaqaassapput.

Takussutissiaq 6-4: Sunniutit nalilerneqarnerannut sanimut ammullu immersugaq

Kinguneq	Pingaarteqanngitsaq	Annikitsoq	Akunnattoq	Annertoq
Ilimananngilluinnarpoq	Pitsaasumik/pitsaanngitsumik sunniuteqarnissaa annikitsutut nalilerneqarpoq			
Ilimanassuseq				
Ilimananngilaq				
Ilimanarpoq				

6.2 Sulisoqarneq

Immikkoortoq 6.2-mi sunniutit assigiinngitsut tallimat taakku pillugit suliaqarnermut atasutut paasineqartut.

6.2.1 Sulisartunik kalaallinik atorfinitsitsineq

Kapitali 5-imi allaaserineqartut sanaartornerup nalaa aallartissangatinneqarpoq 2023 affaani kingullermi inunnillu 30-40-nik atorfinitsitsinissaq ilimagineqarluni. Pisumut A-mut ingerlatsinerup nalaa ilimagineqarpoq 60 missaannik sulisoqassasoq pisumullu B-mut 85 missaannik sulisoqassasoq. Matusinerup nalaa ilimagineqarpoq 10-15 missaannik sulisoqassasoq. Sulisunut pisuni taakkunani pingasuni ilimagineqarpoq minnerpaamik ukiumut qaammatini qulingiluani sulisassasut. Qaammatini sinneruttuni inuit 25-30 missaanniittut suliaqartassapput ilaatigut aserfallatsaaliinermik ilaatigullu nioqqutissianik pisinnaasanik piffissanngorpat umiarsuanik nassiunneqarnissaannut piareersaanermut.

Ilimagineqarpoq sulinermi atuuffiit 30 pct. missaat ilinniarsimanngitsunit isumagineqassasut, sinnerilu 10 pct. missaat pisortanit ilinniagartuunillu. Suliffiit atuuffii ataatsimut isigalugit sulisussallu atorfinitsinneqartussat amerlassusaannik ilimagisat takuneqarsinnaapput immikkoortoq 4.2.2.-mi.

GAM kalaallinik sulisunik atorfinitsitsisarniarpoq qinnuteqaateqartut akornanni piginnaasat naleqquttut pigineqartillugit. Siornatigut aatsitassarsiornermik misilittakkat takutippaat kalaallinik 40-50 pct.-imik annertussusilimmik sulisoqarnissamik missingiineq piviusorsioortuusoq, pingaartumik atorfinni ilinniarsimanngitsunik sulisoqarfiusuni, kisianni aamma ilaatigut ilinniarsimasunik sulisoqarfiusuni. Pissutsit arlallit nalinginnaasut suliaqarnermut sunniutit ilimagineqartut nalilernerat aamma pinissaannik ilimanaatit sunnerpaat. Tullinguuttuni taakku misissorneqarput.

Sulisunik kalaallinik atorfinitsitsinissamik ilimasunneq siullerpaamik isigineqassaaq aatsitassarsiornerup iluani ilinniarsimasunik sulisussaaleqinerup atatillugu. 2022-mi misissueqqissaarnermi Sulisitsisunit suliarineqartumi inerniliunneqarpoq pingaartumik aatsitassarsiornermi sulisunik amigaateqartoq.¹¹⁶ Aamma saniatigut aatsitassarsiornermik aallartitsinissap pilersaarutigineqartup Kommuneqarfik Sermersuumi sanaartornerit annertunerusut arlallit nalaanniissaaq, aamma tassani rubininik suliniut Aappaluttoq nalerorlugu. Taamaattumik sanaartornissaaq aallartippat sulisinnaasut ilarpassui suliffissaqalereersimanissaat nalorninarsinnaavoq.

Immikkoortumi 5.3.2.1.-imi allaaserineqarpoq 2015-imiit suliffissaaleqisut ikiliartornerat soorlu aamma suliffissaaleqinerup ukiup qanoq ilineranut atassuteqarnera. Ukiup qanoq ilineranut atatillugu suliffissaaleqineq naatsorsueqqissaarnikkut ilimanarsisoq uppernarsarneqarpoq Qeqertarsuatsiarmiunik oqaloqateqarnikkut aamma uparuarneqarpoq sumiiffimmi

¹¹⁶ Sulisitsisut (2021).

suliffissaaleqineq aamma annertuumik peqquteqartoq inuusuttut amerlasuut illoqarfinnut aallakaasimammata ilinniagaqariartorlutik.

Aatsitassarsiornermi sulinermi paarlakaalluni ukiullu ilaani ingerlannera sunneeqataasinnaavoq ukiumut qaammatini 9-11-ni suliffeqarnissaq sulisussat kalaallit pileriginnilersissallugit naammannersoq. Kisianni sulisussat ilaanut ikinnerusunut periarfissaqassaaq ukioq kaajallallugu sulinissamut, atuuffiit ilaat pisariaqarmata aserfallatsaaliineq apeqqutaatinnagu (ass igaffissuarnut nerisassanik isumaginninneq, eqqiaaneq, truckinik ingerlatsineq, aserfallatsaaliuineq).

Aatsitassarsiorfimmi kalaallinik atorfinitsitsinikkut suliffeqartunik sunniinermut apeqqutaassaaq atorfinitsitat suliffeqareernersut imaluunniit suliffissarsiortuunersut. Atorfinitsitat suliffeqareerlutik aatsitassarsiorfimmi sulilissappata, taava suliffissaqartitsinermut sunniutaa piissaaq. Taamaattumik sulisoqarnermut sunniutaa pissutsit qulaani taaneqartut eqqarsaatigalugit nalilerneqassaaq, pingaartumik 2015-ip kingornatigut suliffissaaleqisut ikilinerisigut.

Aatsitassarsiornermi sulisoqarnermut sumiiffimmi aamma kommunimi sunniutaasut ilimagineqarnerat tullinnguuttumi sammineqassapput pissutsit nalinginnaasut qulaani taaneqartut aallaavigalugit.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasoq

Suliniut suliffissanik pilersitsivoq taamalu sumiiffimmi suliniutip ingerlanerani tamarmi suliffeqarnissamut periarfissiissalluni. Sumiiffimmi toqqaannartumik sulisoqartitsinermut aatsitassarsiorfimmi piginnaasat kissaatigineqartut sumiiffimmi pineqarsinnaanerata apeqqutaassaaq.

GAM-ip 2020-mi paasisitsiniaalluni ataatsimiisitsinerani oqaatigineqarpoq takkuttut arlallit suliffissani suliniutip pilersitaani sulinissartik soqutigigaat. Qeqertarsuatsiaani marsimi 2022-ni inunnik apersuinermi aamma taaneqarpoq ataasiakkaat ilaatigut suliffeqanngitsut ilaatigut ilaannakortumik suliffeqartut aatsitassarsiorfimmi sulinissaminnut soqutiginnissinnaasut piginnaaneqarlutillu. Qeqertarsuatsiaani sulisinnaasut amerlanersaat ilinniarsimasuunngitsuummata aallaavittut suliffinni ilinniarsimanngitsutut sulinissaq pineqassaaq.

Qeqertarsuatsiaani innuttaasut ilanngutitinnerqarnerat ISN-imik nalunaarusiamut atatillugu paasisitsissutaanngilaq aatsitassarsiorfimmi sulisut taarseraallutik sulisarnissaat sumiiffimmiut suliffissarsiunnginnissannut peqqutaassanersoq. Tassunga atatillugu taaneqartariaqarpoq GAM sumiiffimmiut taarseraallutik sulinissamit allaanerumik atugassaqartinneqarnissaannut ammat, aatsitassarsiorfimmut aatsitassarsiorfimiillu angalanissaminnut allanik atugassaqarmata.

Qeqertarsuatsiaani massakkut suliffissaaleqisut ikinnerat aamma ilanngutitsinermik ingerlatsinermi suliffissaaleqisut ataasiakkaaginnaat aatsitassarsiorfimmi sulinissaminnut soqutiginninnerat aallaavigalugit sumiiffinni suliffeqartitsinissamut sunniutaasoq tamanna peqqutigalugu killegassaaq. Taamaalilluni aatsitassarsiorfimmi sulisoqarneq sumiiffimmiunik annertunerumik tunngaveqassappat massakkut nunaqarfimmi sulisut suliffimminnit peertariaqassapput, taamalu piviusumik suliffeqarnermut aatsitassarsiorfiup nunaqarfimmut

iluaqutaanera atuutissanani. Taamaattumik sumiiffimmi sulisoqarnermut sunniutai nalilerneqarput ilimanartutut, kisianni sumiiffimmi inuiaqatigiinnut annikitsuinnarmik sunniuteqassasut.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Aatsitassarsiornermik suliniut kommunimi suliffissanik neqerooruteqarpoq, pisinnaasanillu piumasagaatit kommunimi suliffissaaleqisunit pigineqarpata, sulisoqarnermut ajunngitsumik sunniuteqassaaq. Kalaallit Nunaanni sulisinnaasut ilisarnaatigaat pisariaqaraangat nuussinnaalluarmata (tak. Immikkoortoq 5.2.2.), Kalaallit Nunaata ilaanit allamit sulisussanik aatsitassarsiorfimmut qinnuteqartoqarsinnaanera periarfissaavoq.

Misilittakkat tunngavigalugit sulisut kalaallit sulisunit tamanit 40-50 pct.-iummata aallaavigigaanni inernerissavaa sanaartorfiup nalaani sulisut 15-20 missaaniissapput, ingerlatsinerup nalaani 25-30-ullutik aamma sulisut 5-7 matusinerup nalaani. Taamaannissanut piumasagaataavoq piginnaasat pisariaqartut pigineqassammata suliniummullu atorineqarsinnaallutik.

Naliliineq qulaani taaneqartoq misilittakkanik tunngavilik massakkut pissutsit sulisoqarnermut atuuttunut atatillugu isigineqassaaq. Kommunimut/nuna tamakkerlugu sulisoqarnermut sunniuteqarsinnaaneranut apeqqutaassaaq pissutsit aaqqissuussinerup tunngasut, tassa aatsitassarsiornermi sulisoqarnermut atuuttut, soorlu aallarniummi allaaserineqartut. Piiaanermik aamma sanaartornermik suliniutinut allanut ataatsikkoortumik pisoqarnera, suliaqarfimmi sulisussanik piginnaasalinnik amigaateqarneq aammattaaq maannakkut suliffissaaleqinerup appasinnera sunniutaasinnaapput, kalaallinik sulisussanik atorfinitsitsinissamut periarfissaqarnermut ingammik sanaartorerup nalaa eqqarsaatigalugu.

Piiaanermik aamma sanaartornermik suliniutinut allanut ataatsikkoortumik pisoqarneratigut ilimanartumik sunniinera aatsitassarsiornermik suliniutip ukianut siullermut killeqassaaq, taamattumik piffissap ingerlanerani sulisunik kalaallinik atorfinitsitsinissamut ajoqutaasariaqanngilaq. Aatsitassarsiornermit imaluunniit sanaartornermit naammassereersunit sulisussanik pissarsisinaanissap iluaqutigisinnaasai immikkut immikkoortumi 6.2.3.-mi sammineqarput.

Nalilerneqarpoq suliniutip ingasanngitsumik kommunimut aamma nuna tamakkerlugu sulisoqarnermut sunniuteqarnissaa, tamannalu pisinnaalluarmata nalilerneqarpoq. Oqaatigineqassaaq naliliineq piffissap ingerlaneranut ingerlatsinerup nalaa ilanngullugu atuummat, taamaattumillu aatsitassarsiornerit sanaartorerillu allat ataatsikkoortumik pinissaat apeqqutaassanngimmat.

Pisoq B

GAM-imit ilimagineqarpoq ingerlatsinerup nalaani inuit 80-90-it missaanniittut atorfinitsissinnaallugit pisinnaasumi B-mi tamarmiusumik ingerlatsineri, kisianni naatsorsuutigineqanngilaq pisinnaasumi marlunni suliniummik sanaartorerup aamma matusiartorerup nalaata akornanni sulisut atorineqartussat assigiinngissuseqarnissaat. Taamaattumik pisinnaasumi B-mi sulisoqarnermut sunniutaasut ingasanngitsumik amerlanerussapput, kisianni sumiiffimmut kommunimut/nunamut tamarmut sunniuteqarneranik naliliineq allanngortissanngilaa.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

- Suliniutip immikkoortuinut pingasunut sulinerup suuneranut piumasaqaatit allaaserinerat.
- Sulisussarsiorluni annonceliinissamik ineriartortitsineq sumiiffimmi nunamilu tamarmi saqqummersussanik.
- Sulisussarsiornermik suliniut kommunimut toqqaannartumik sammisoq; Qeqertarsuatsiaat, Paamiut aamma Nuuk.
- GAM sulisunut Qeqertarsuatsiarmiunut taarseraallutik sulisarnissamit allaanerusumik atugaqartillugit atorfinitsinneqarnissaannut amnavoq, sulisunut allanut naleqqiullugit angerlamut sivisuumik angalasariaqanngimmata.
- Suliffissat pillugit Sulisitsisut, Majoriaq, SIK aamma kommunimi suliffissarsiuussisarfik suliffissanik periarfissat pillugit attaveqarnek immaqalu suleqateqarnek.
- KTI Aatsitassat pillugit Ilinniarfimmut attavigineqarnek immaqalu suleqateqarnek piginnaasanik nutarterinerneq periarfissat aamma praktikerfissat lærlingeqarnissarluk pillugit.
- Sulisunik aallussinerneq suleqataasumik suleqatitut atorfinitsitsineq.

6.2.2 Toqqaannanngitsumik aamma allannguutaasumik sulisoqarnermut sunniutit

Suliniut Majoqqap Qaavatut ittoq toqqaannanngitsumik aamma allannguutaasumik nassataqassasoq naatsorsuutigineqarpoq. Toqqaannanngitsumik sulisoqarnermut sunniutit tassaapput aatsitassarsiornermut suliffimmut suliasat pisataannik pilersuisut, kiffartuussinerit nioqqutissallu neqeroorutigisamik annertunerujartuinnartumik piumaneqarnerat ilutigalugu misigisaqartut. Assersuutigalugu tassaasinnaapput nerisassanik isumaginninneq, eqqiaaneq, nioqqutissanik imaluunniit inunnik angallassineq, najugaqarfimmik isumaginninneq, assassorluni sulisartunit ikiorneqarnek, qarasaasiatigut kiffartuussineq aamma ikummatissanik/orsussanik tunisineq¹¹⁷.

Sulinerneq allannguutaasumik sunniutit tassaapput suliffiit sumiiffimmi aningasatigut atuinerup kingunerisaanik pilersinneqartut, aatsitassarsiorfimmik sulisut aamma sumiiffimmi pilersuisut sumiiffimmi isertitatik sumiiffimmi atoraangatigut. Suliniutip sunniutaata annertussusaanut pissutit arlallit apeqquataapput immikkoortumi 6.2.1.-mi taaneqartut, pingaartumik suliffissaaleqineq, piginnaasat suliffeqarfeqarfirmik immikkoortuni pineqartuni aaqquissuussinikkut pissutsit, ilaatigullu aamma aatsitassarsiornermik suliniutip nioqqutissanik kiffartuussinerinillu pilersuisut kalaallit qanoq annertutigisumik atussanera - kisianni nunani allamiut pilersuisutut toqqaarneqaraluarpata sumiiffimi atuinerup annertunerulernissaa ilimagineqarpoq. Tamatumunnga soorunami annertuumik apeqquataassaaq sumiiffimmi sulisinnaasut pisinnaasaat naleqqunnersut.

Sulinerneq sunniutaasut toqqaannanngitsut allannguutaasullu naatsorsorsinnaajumallugit amerlisaat atornerarpoq. Copenhagen Economics-ip¹¹⁸ nalunaarusiaani sulinerneq amerlisaammik naleqquttumik aalajangiinissaq anguniarlugu aningaasaqarnikkut naliliineq ingerlanneqarpoq. Tamatumunnga aalajangiineq naatsorsorneqarpoq ilaatigut sulisoqarnermik toqqaannanngitsumik aamma allannguutaasumik sunniutitut takuneqarsinnaallunilu Takussutissiaq 6-5-imi. Amerlisaat ukioq 2030-p tungaanut milliartussasoq ilimagineqarpoq.

¹¹⁷ Massakkut suli erseqqissumik paasineqanngilaq sullissinerit taakku ilaat sorliit allanut suliaassututiginneqassanersut sorliillu ingerlatsivimmit namminermit ingerlanneqassanersut. Aatsitassaqarfiup nunap ilaani inissisimanera peqqutigalugu ilimagineqarpoq tassani piginnaasaqarnerit pisariaqartinneqassasut.

¹¹⁸ Copenhagen Economics (2012).

Takussutissiaq 6-5: Sulisoqarnermut amerlisaat

	2012	2030
Toqqaannanngitsaq	1,39	1,33
Allannguutaasq	1,13	1,16
Katillugit	1,52	1,49

Tigusiffik: *Copenhagen Economics (2012).*

Sunniutit saniatigoortut naatsorsuinerini amerlisaammik atuineq soorunami nalorninartoqarpoq. Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorfinnit allanit misilittakkat tikkuarpaat amerlisaat 1,2-p aamma 1,39-p akornanniittoq.¹¹⁹ Canadami aamma Alaskami suliniutini amerlisaat annerutinneqarpoq 1,6-ip aamma 1,8-p akornanniilluni. Kalaallit Nunaanni amerlisaatip annikinnerusumik aalajangerneqarneranut pissutaapput Kalaallit Nunaat annertunerusumik eqqussanik atuisarmat aamma nioqqutissiornerup killilimmik annertussuseqarnera. Ilanngullugu Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorfiit arlallit avinngarusimasumi inissisimanerat peqqutaqataavoq.¹²⁰

Sulisoqarnermut allannguutaasumik sunniummut aamma apeqqutaavoq aatsitassarsiorfimmi sulisut atuinerat. Pingaartumik sulisut nunat allamiut (Kalaallit Nunaanni) nunaqavissunut naleqqiullugit annikinnerusumik atuinissaat ilimagineqarpoq. Taamaattumik katilluni amerlisaammut apeqqutaavoq aatsitassarsiorfimmi sulisut ilaat qanoq amerlatigisut nunat allamiuunersut aamma qanoq amerlatigisut kalaaliunersut.¹²¹

Amerlisaatip 1,3-p atornera nalilerneqarpoq naleqquttumik missingiinerusq amerlisaat siornatigut Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermik suliniutini ISN-imik nalunaarutini atorneqartoq annertoqatigalugulu. Pineqartumi sulisoqarnermut sunniutit malitsigisaasut amerlisaatinik atuinikkut naatsorsorneqarpoq, taakkulu tassaapput 1,2 aamma 1,3. Suliffissat toqqaannaanngitsumik/allannguutaasumik missingiinerit assigiinngissutaat Takussutissiaq 6-6-imi takutinneqartukkut assigiinngissut taanna amerlisaatip minnerpaaffia annerpaaffialu takutippaa. Oqaatigineqassaaq toqqaannanngitsumik/allannguutaasumik sulisoqarnermut sunniutit naatsorsornerini sumiiffimmut aamma kommunimut/nunamut tamarmut sunniutit immikkoortinneqangillat.

Pisoq A

Takussutissiaq 6-6-imi takutinneqartutut sulisoqarnermut toqqaannartumik sunniuteqarneri ikittuupput. Taamaattumik toqqaannanngitsumik/allannguutaasumik sulisoqarnermut sunniutit inuiaqatigiinnut annikitsumik sunniinertut nalilerneqarput. Sunniuteqarneq annertunerusumik ilimanaateqartutut nalilerneqarpoq.

Takussutissiaq 6-6: Suliffissat toqqaannanngitsut/allannguutaasut missingerlugit amerlassusaat

Killiffik	Suliffissat toqqaannartut ilimagineqartut amerlassusaat	Toqqaannanngitsumik/allannguutaasumik suliffissat amerlassusaat missingerlugit
Sanaartornerup nalaa	30-40	6-12

¹¹⁹ Copenhagen Economics (2012), NIRAS (2010) & Angus & Ross (2009).

¹²⁰ Copenhagen Economics (2012).

¹²¹ Taaneqareersumi

Ingerlatsinerup nala	60	12-18
Matusinerup nala	10-15	2-9

Pisoq B

Pisinnaasumi B-mi GAM-ip ingerlatsinerup nalaani amerlanerusunik sulisoqarnissaq ilimagimmagu naatsorsuutigineqarpoq toqqaannanngitsumik allannguutaasumillu sulisoqarnermut sunniutit pisinnaasumit A-mit annertunerulaassasut. Taamaalilluni suliffissat 85 missaanniittut naatsorsuutigalugit amerlisaat 1,2-1,3 atoraanni toqqaannanngitsumik/allannguutaasumik suliffissat **17** aamma **25** akornanniissasut missingerneqarpoq. Kisianni sunniut suli annikitsutut kisianni ilimanaateqartutut nalilerneqarpoq.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

- Nioqqutissat aamma kiffartuussilluni sullissinerit niuerneq tunngavigalugu akigitinneqartunik akilerlugit pisarineqartassapput, kisianni Kalaallit Nunaanni nioqquteqartut salliutinneqassapput imaappat taakkua unammillersinnaallutik.
- GAM-ip suliassat aggorneqartut ilaat nammineq isumagisinnaaneraa nalilerneqassaaq sulisussarsiuunnagit. GAM-ip suliassat aggorneqartut ilaat nammineq suliarisinnaappagit aallaaviussaaq sumiiffimmi suliffissanik amerlanerusunik pilersitsisinaanissaat.

6.2.3 Sunniutit sakkortusiartortut aamma susassaqaarfinnik allanik akerleqarneq

Anorthositimik suliniutip sunniutigisinnaasai Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermi sanaartormilu suliniutitut atatillugu isigineqassapput. Uani sunniutit annertusiartortunik taaneqarpoq. Immikkoortumi uani suliffeqarnermut sunniutaasinnaasut annertusiartortut ukkatarineqarput. unniutit sakkortusiartortut sinneri immikkoortoq 6.5.6.-imi allaaserineqarput.

Ilulissani aamma Nuummi mittarfissanik sanaartornerit 2024-mi naammassissasut naatsorsuutigineqarpoq. Taamaalilluni GAM-ip aatsitassarsiornermik suliniutaata sanaartorneqalernera aamma suliniutit taakku marluk ilaatigut qaleriissapput.

Rubinisorfik Aappaluttoq ilimagineqarpoq 2023-mi pilersaarutit malillugit matuneqarnissaa ilimagineqarpoq, nanginnissaanut niuernikkut tunngaviusumik nassaartoqanngippat. Aatsitassarsiorfimmi inuit 26 miss. suliffeqarput, aatsitassarsiorfimmi inuit 20-ullutik Nuummilu arfinillit. Tamatuma saniatigut suliniummot ISN-imik nalunaarussiaq naapertorlugu Anorthositimik suliniutip (White Mountain Project)-ip suleqataasut 47 miss. sanaartornerup massakkut ingerlasup nalaani suliassaqartippai.¹²²

Immikkoortoq 6.2.1.-imi taaneqartutut pissutsit qulaani taaneqartut nassatarisinnaavaat pingaartumik sanaartornerup nalaani sulisunik kalaallinik amerlalaartunik atorfinitsitsinissap

¹²²Hudson Resources Inc. 2015.

unammillernarnera. Kalaallit Nunaanni sulisartut ilinniarsimanngitsut amerlammata aamma periarfissaavoq aatsitassarsiornermik suliniutip ilinniarsimanngitsunik sulisoqarnissamik unammineq annertusisikkaa taamalu immikkoortut ilinniarsimanngitsunik amerlasuunik sulisullit sunnerlugit.

Sanaartornerup aamma ingerlatsinerup nalaasa ataatsikkoornissaata/qaleriinnissaata ilimagineqarsinnaasup kingunerissavaa sulisoqarnermut sunniutit annertusiartortut sulisoqarneq ajunngitsumik sunnernissaannut periarfissaqarneq. Sulisut massakut sanaartornermi imaluunniit aatsitassarsiornermi sulisuusimasut imaluunniit massakut sulisuusut taamaallilutik GAM aqutugalugu suliffissarsisinnaapput.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasog

Qeqertarsuatsiarmiunik apersuilluni oqaloqateqarnerni nunaqarfiup avataani sanaartornermik imaluunniit aatsitassarsiornermik suliffeqartunik paasisaqartoqanngilaq, sumiiffimmiut marluk rubinisiorfimmi Aappaluttumi kantiinami sulisut eqqaassanngikkaanni. Taamaalliluni sumiiffimmi atorfinitsitsinerit ataatsikkoornerat pequtugalugu sulisoqarnermut sunniutit qaleriiaartut ilimagineqanngillat.

Aatsitassarsiornermik suliniutip pingaartumik ilinniarsimanngitsunik ilaatigullu aamma killilimmik ilinniarsimasunik atorfinitsitsineq pingaartumik Qeqertarsuatsiaani aalisakkanik tunisassiorfimmut unammillissaaq, ingammik aasaanerani. Aatsitassarsiornermik suliniut sulinermik atugassarititaasunik akissarsianillu massakut aalisakkanik tunisassiorfimmi atuuttunit pitsaannerusunik neqerooruteqassappat ilimanarsinnaavoq tassani sulisut aatsitassarsiorfimmi sulinissamut nuuttut. Qeqertarsuatsiarmiunik apersuilluni oqaloqateqarnikkut oqaatigineqarpoq sulisut sumiiffimmiut sulisorilernissaat aalajangiusimaannarnissaallu ajornakusoortuusoq. Taamaattumik sumiiffimmi inuiaqatigiinnut pingaaruteqassaaq sulisut sumiiffimmiut nunaqarfimmit nuuppata.

Rubininik aatsitassarsiorfimmit misilittakkat takutippaat ajornartorsiut qulaani taaneqartoq atuuttuusariaqanngitsog. Rubininik aatsitassarsiorfiup ammannginnerani eqqasuutigineqarpoq nunaqarfimmit suliffiit, pingaartumik aalisakkanik nioqutissiorfimmit peerneqassasut. Kisianni aatsitassarsiorfiup ammarnerata kingorna taama pisoqarsimanngilaq. Sumiiffimmiunit taaneqarpoq sunniinermut taamaattumut annertuumik apequtaassasog sulinermi atugassarititaasut akissarsiallu qanoq ittut GAM-ip neqeroorutigissanerai.

Sumiiffimmi sulisoqarnermut sunniutit qaleriiaartut qulaani taaneqartunit nalilerneqarput sumiiffimmi inuiaqatigiinnut pingaaruteqassaqisut, kisianni sunniummik taamaattumik misilittagaqartoqanngimmat, taamaattoqarnissaa ilimananngitsutut nalilerneqarpoq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Immikkoortumi uani aallarniutaasumi allaaserineqarpoq aatsitassarsiornermik suliniut tunngavigalugu sulisoqarnermut sunniutit qaleriiaartut pitsaasut pitsaanngitsullu pisinnaasut, ilaatigut ajunngitsut sanaartornermi aatsitassarsiornermilu suliffinnik aalajangiussisimanernik, ilaatigullu pitsaanngitsunik immikkoortunut allanut ilinniarsimanngitsunik sulisoqarnermik unammillernernik.

Ilimanartumik qaleriiaartunik sunniuteqassaaq massakkut ingerlasunik sanaartornermik aamma aatsitassarsiornermik suliniutit ataatsikkoornerat/qaleriinnerat peqqutigalugu, taamalu sanaartorerup nalaani sulisunik kalaallinik Majoqqap Qaavani suliniummut pissarsinissaq ilimanartumik ajornakusoortilerlugu. Sunniulli taanna ilimagineqarpoq suliniutip atanerani ukiumut siullermut killeqassalluni, tassami sanaartornermik aatsitassarsiornermillu suliniutit massakkut ingerlasut unitsinneqassammata. Kommunimut/nunamut tamarmut sunniut qaleriiaartoq piffissaq ungasinnerusoq isigalugu iluaqutaassaaq, tassa aatsitassarsiornermik sanaartornermillu ingerlatsinermi kalaallit sulisorinissaat aalajangiusimaannarneqassammat, taamalu aalajangiusimaannarnagit kisianni aamma sulisunik kalaallinik nangittumik pisinnaasanik ineriartortitsinerit periarfissillugit.

Sunniutit qaleriiaartut taakku iluaqutaasut ilaatigut killeqassapput suliniutip annertussusaatigut, aamma sulisunik massakkut suliniutinit anorthositimik suliniummut nuutsinerup qanoq annertutiginissaanik nalorninikkut. Taamaattumik sunniut annikitsutut aamma ilimanartutut nalilerneqarpoq.

Ajoqutaasumik kingunerusinnaasut anorthositimik suliniutip immikkoortunut allanut unammillernissaat (taassuma ataani sulisut ilinniarsimanngitsut) eqqarsaatigalugu tamatumunnga misilltagaartoqanngilaq imaluunniit assersuutissaqarnani. Sunniut qulaanisulli suliniutip annertussusaanut atatillugu isigineqassaaq. Taamaattumik sumiiffimmi/nunami tamarmi inuiaqatigiinnut sunniineq malunnaateqanngitsutut kisianni aamma ilimananngitsutut nalilerneqarpoq.

Pisoq B

Pisoq B-mi suliniummi sulisut amerlanerusut atorineqassapput, taamaattumillu annikitsunnguamik annertusisumik sunniuteqassalluni, pitsaasunik pitsaanngitsunillu. Kisianni immikkoortup siuliani naliliineq tamatuma allanngortissanngilaa.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

- Sumiiffimmi kommunimilu oqartussat oqaloqatigineri aamma immaqa suleqatigineri pisinnaasat pigineqartut suunerisa paasiniarneri aamma ataqatigiissinneri aallaavigalugit.
- Sulisunik aallussisumik atorfinitsitsinissaq kalaallini allanillu sulisunik pissarsinissamik suliaqartussamik, ilaatigut pisinnaasanik ineriartortitsinissamut aamma allatut sulisunut oqilisaanissamut.

6.2.4 Inuttut isertitanit akileraarutit

Kommuneqarfik Sermersuumi inuttut isertitanit akileraarutit 42 pct.-iupput.¹²³ Sumiiffimmi najugaqartut aamma inuttut ilannga 48.000 kr.-usoq atorsinnaavaat aamma nalinginnaasumik ilannga 10.000 kr.-usoq.¹²⁴ Taamaalilluni ukiumoortumik akileraarutitut ilanngaatit allat aallaavigneqassanngillat, ukiumoortumik inaarutaasumik naatsorsuineri inuttut ataasiakkaanut ilanngaatit atorineqarneq ajornata.

¹²³ Nunamut tamarmut akileraarut Naalakkersuisunut akiligassaq 10 pct.-iusoq, kommunimut akileraarut 26 pct. Kommuneqarfik Sermersuumut akiligassaq aamma kommuninut tamanut akileraarut 6 pct.-iusoq.

¹²⁴ Kalaallit Nunaanni Aatsitassaqarnermik Aqutsisoqarfik (2020a) aamma Akileraartarnermut Aqutsisoqarfik (2018).

Sulisut nunat allamiut Kalaallit Nunaanni inuttut akileraaruteqartinneqarput 35 pct.-imik, kisianni akerlianik inuttut ilanngaatinik atorsinnaasaminnik pissaqarnatik¹²⁵. Tassunga ilanngunneqassaaq sulisut nunat allamiut akuttunngitsumik nunamit angerlarsimaffimminnit "qummut apuullugu" akileraaruserneqartarmata, tamannalu tunngaveqarpoq nunamit pineqartumit qanoq sivilisutigisumik aallarsimanerat, isertitat katillugit allallu.

Inuttut akileraarusiinerup naatsorsornera sulisut amerlassusaannik missingiineramik sulisullu ataatsip ukiumoortumik isertitaanik missingiineramik tunngaveqarpoq.

Ilimagineqarpoq sanaartornerup nalaani sulisut 30-40m atorfissaqartinneqassasut aamma 10-15 matusinerup nalaani. Ingerlatsinerup nalaani pisoq A-mi sulisut 60 miss., pisumilu B-mi 85-90 sulisorinissaat ilimagineqarpoq, tunisassiornermi anguniakkat naatsorsuutigisat anguneqassappata.

Takussutissiaq 6.7.-ip takutippaa sulisussat kalaallinut nunanillu allamiunut agguataarneqarsinnaanera, sumiiffimmi pisinnaasat pisariaqartinneqartut pigineqarpata. Tamanna sulisunik pisariaqartitanik naliliinerugallartumik tunngaveqarpoq. Uani naatsorsuutigineqarpoq pisortat ilinniagartuullu suleqataasut amerlanerit nunat allamiuussasut, eqimattallu sinneruttut marluk sulisunit kalaallinit nunanillu allamiunit isumagineqassallutik. Ingerlatsinerup nalaani sulisut agguataarnerannik missingiut GAM-ip nalunaarutigereepaa. Killiffimmi tassani atuuffiit agguataarnerat killiffinni allani aamma taamaassasoq naatsorsuutigineqarpoq.

Takussutissiaq 6-7: Sulisunik atuuffiitut agguataarlugit immikkoortiterineq suliniummi immikkoortuni (killiffinni) pingasuni

Atuuffik	Atorfiniffik	Pisoq A	Pisoq B
Sanaartornerup nalaa			
Pisortat/ilinniagartuut	Kalaallit Nunaat	0	0
	Nunat allat	3-4	3-4
Ilinniagaqartut	Kalaallit Nunaat	8-9	8-9
	Nunat allat	10-13	10-13
Ilinniagaqanngitsut	Kalaallit Nunaat	5-7	5-7
	Nunat allat	5-7	5-7
Katillugit	-	30-40	30-40
Ingerlatsinerup nalaa			
Pisortat/ilinniagartuut	Kalaallit Nunaat	0	0
	Nunat allat	6-7	8-9
Ilinniagaqartut	Kalaallit Nunaat	14-15	20-21
	Nunat allat	21-22	31-32
Ilinniagaqanngitsut	Kalaallit Nunaat	9-10	13-14
	Nunat allat	9-10	13-14
Katillugit	-	61	87
Matusinerup nalaa			
Pisortat/ilinniagartuut	Kalaallit Nunaat	0	0
	Nunat allat	1	1

¹²⁵ Kalaallit Nunaanni Aatsitassaqaqarnermik Aqutisoqarfik (2020a).

Ilinniagaqartut	Kalaallit Nunaat	3-4	3-4
	Nunat allat	4-5	4-5
Ilinniagaqanngitsut	Kalaallit Nunaat	1-3	1-3
	Nunat allat	1-3	1-3
Katillugit	-	10-15	10-15

Malugiuk: *Pisortat ilinniagartuullu atorfinni tullinnguuttuni atorfeqarnissaat ilimagineqarpoq: aatsitassarsiorfimmi pisortaq, ujarassioq, tunisassiorfimmi pisortaq, teknikikkut pisortaq, toqqorsivimmi/versuarmi pisortaq aamma ingeniøri. Ilinniarsimasut tassaassanganineqarput qillerisut, paarlaanermut formandi, qaartiterisut, laboratoriami teknikeri, maskiinani ingerlatitsisoq, ingerlatitsisoq, aserfallatsaaliinermik suliaqarneq, mekanikeri, innaallagisserisoq avatangiisinut teknikeri, peqqissaasoq aamma IT-mik teknikeri. Ilinniagaqanngitsut innersuunneqassapput lastbiiliniq ingerlatitsisut, assassorluni sulisut, igasutut aamma igaffimmi ikiortitut, eqqiaanermik ikiortitut aamma pedelitut/viceværtitut.*

GAM-ip Preliminary Economic Assessment-iani ilaatigut atorfinnut assigiinngitsunut ukiumoortumik akissarsiat qaffasissusaat ilimagineqartut pillugit paasissutissat takuneqarsinnaapput. GAM-ip isumaatigiinniarnermi isumaqatigiissutigisat qaffasissusaat malissallugit naatsorsuutigaa, tassaasut sulineri sammisat pineqartut pillugit SIK-p aamma Sulisitsisut isumaqatigiissutaat. Kisitsisit taakku aallaavigalugit atuuffiit suunerinut agguaqatigiissillugu annertussusaat missingerneqarput, soorlu qulaani agguataarnerini takuneqarsinnaasoq. Missingiineq taanna tunngavigalugu ilinniagaqanngitsunut ukiumut akissarsiat, feriarnissamut aningaasat, soraarnerussutisiassat aamma sulisunut ilinniagaqanngitsunut AMA ilanngullugit 358.000 kr. missaanniissapput, ilinniagaqartunut ukiumoortumik akissarsiat 388.000 kr. missaanniissallutik, taavalu ilinniagartuunut pisortanullu ilimagineqarpoq ukiumoortumik akissarsiat agguaqatigiissillugu 766.000 kr. missaanniissasut.¹²⁶

Tabel 6.8.-mit ersepoq inuttut akileraarutinut tunngavigisaq aamma isertitanut akileraarutip naatsorsorneqarnera, pisoq A-mut aamma B-mut. Ilimagineqarpoq sanaartornerup nalaa ukiut 1,5–2 ingerlassasoq. Aatsitassamik massakkut isumalluut aallaavigalugu aatsitassarsiorfik minnerpaamik ukiut 25-30 ingerlasinnaassaaq (sumiiffik ilimagineqartumik isumalluutiniq nassuiarneqanngitsunik sulii ukiunut 50-100-nut nioqqutissiornissamut peqarpoq). Aatsitassarsiorfimmik matusineq ilimagineqarpoq aatsitassarsiorfiup matuneraniit ukioq ataaseq tikillugu ingerlassasoq.

Inuttut akissarsianit akileraarutit missingerneqartut pisoq A-mut aamma B-mut naatsorsorneqarneri immikkoortumi tullermi takuneqarsinnaavoq. Pisoq B amerlanerusunik sulisoqarfiussammat pisup taassuma sunniutai annertunerussapput.

Pisoq A aamma B

Sumiiffimmi sunniutaasoq

Sumiiffimmi najugaqartunut aatsitassarsiorfimmi sulisunut inuttut akileraarutaannut toqqaannartumik sunniuteqassanngilaq. Inuttut akileraarutinut akiliutissat sulineri tunngaveqarput, soorlu immikkoortoq 6.2.1.-imi allaaserineqartoq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Takussutissiami ataaniittumi takutinneqarpoq inuttut akileraarutinut tunngaviit missingerneqartut tassanngalu akissarsianit akileraarutit sulineri eqimattanut nassuiarneqartunut taakkununga pingasunut pisoq A-mi aamma pisoq B-mi agguataarlugit .

¹²⁶ Tunngaveqartoq GAM-imit akissarsianik paasissutissiinernik aamma Rambøll-ip atuuffinnik taakkuninnga pingasunik passunneqarsinnaalersi-tsinera.

Takussutissiaq 6-8: Inuttut akileraatinut tunngavik akissarsianillu akileraarut, pisoq A aamma pisoq B

Pisoq A			Pisoq B	
Atuuffik	Akileraarutitut tunngavik (mio. kr.)	Isertitanit akileraarut (mio. kr.)	Akileraarutitut tunngavik (mio. kr.)	Isertitanit akileraarut (mio. kr.)
Sanaartornerup nala				
Pisortat/ilinniagartuut	5,4	1,9	5,4	1,9
Ilinniagaqartut	16,3	6,2	16,3	6,2
Ilinniagaqanngitsut	7,5	2,9	7,5	2,9
Katillugit	29,2	10,9	29,2	10,9
Ingerlatsinerup nala				
Pisortat/ilinniagartuut	166,6	58,3	116,8	58,3
Ilinniagaqartut	355,0	134,2	506,3	191,4
Ilinniagaqanngitsut	163,8	63,1	233,6	89,9
Katillugit	685,4	255,6	906,5	339,6
Matusinerup nala				
Pisortat/ilinniagartuut	1,0	0,3	1,0	0,3
Ilinniagaqartut	2,9	1,1	2,9	1,1
Ilinniagaqanngitsut	1,3	0,5	1,3	0,5
Katillugit	5,2	2,0	5,2	2,0
Katillugit	719,8	268,4	940,9	352,5

Malugiuk: Sanaartornermik ingerlatsinerup nalaani missingiunneqarpoq ilinniagaqanngitsut 16, ilinniagaqartut 16 aamma pisortat/ ilinniagakkaat pingasut atorfinitsinneqassasut. Ingerlatsinerup nalaani sulisut amerlassusaat Takussutissiaq 6-7 Sulisunik atuuffiit agguataarlugit immikkoortiterineq suliniummi immikkoortuni (killiffinni) pingasuni -imi takutinneqartut amerlatigisut atorneqassapput. Matusinerup nalaani naatsorsuutigineqarpoq ilinniagaqanngitsut tallimat, ilinniagaqartut arfinillit aamma pisortaq/ilinniagartooq ataaseq atorfinitsinneqassasut.

Aatsitassarsiornermik suliniutip ammanerata annersaa ingerlatsinerup nalaaniimmat akileraarutitut tunngaviit isertitanillu akileraarutit annertunerpaat tassaniipput. Takussutissiaq qulaaniittumi takuneqarsinnaasutut pisoq A-mi akileraarutitut tunngavik ataatsimut katillugit 719,8 milliunit kr. -iussapput ilimagineqartumillu isertitanit akileraarutit 268,4 milliunit kr.-iussallutik. Pisoq B-mut aningaasat taakku tassaassapput akileraarutitut tunngavik 940,9 milliunit kr.-ussasq aamma isertitanit akileraarut 352,5-iussasq.

Immikkoortoq 6.2.2.-mi allaaserineqartutut aatsitassarsiorfimmi sulinermi amerlisaateqalissaaq sulisut atuinertik Kalaallit Nunaannut inissikkunikku, taamalu suliffiit isertitallu nutaat pilersillugit. Immikkoortoq 6.2.2.-mi tunngavilersuineq aallaavigalugu amerlisaat 1,3-mut aalajangerneqarpoq.

Ukiumoortumik akileraarutitut tunngavik tamakkiisoq naatsorsorneqarpoq amerlisaammut 1,3-mut Takussutissiami 6-9-mi ataaniittumi takuneqarsinnaalluni .

Takussutissiaq 6-9: Ukiuortumik akileraarutitut tunngavik tamakkiisoq suliniummi piliarineqartoq amerlisaammik 1,3-mi tunngaveqartoq

Akileraarutitut tunngavik (mio. kr.) katillugu	Pisoq A	Pisoq B
Sanaartornerup nalaa	37,9	37,9
Ingerlatsinerup nalaa	891,0	1.178,5
Matusineq	6,8	6,8
Katillugit	935,7	1223,2

Aatsitassarsiornermik suliniut ilimagineqarpoq akileraarutitut tunngavimmik ingerlatsinerup nalaani 936 millioner. kr.-it aamma 1.223 millioner kr.-it akornanniittumik piliaqassasoq . Erseqqissarneqartariaqarpoq akileraarutitut tunngaviannut isertitanullu akileraarummut naatsorsuinerit qulaaniittuni sulisut suliffinnit allanit sorlerneernersut sillimaffigineqanngimmat. Taamaallilluni isertitanik akileraarutit naatsorsorneqartup sunniutaanut annertoqisumik apeqqutaassaaq sulisut (kalaallit) suliffeqannginnermiit imaluunniit suliffeqarnermiit takkutissanersut, taamaassappallu akissarsiaasa qanoq ittuuneri. Immikkoortoq 6.3-mi taaneqartutut Kalaallit Nunaanni akissarsiat qaffasissusaat assigiinngitsorujussuupput.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

- Akileraarusiisarneq pillugu sunniutaasunik passussinissamut suliniutinik takussaasoqanngilaq, tassa tamanna inatsisitigut aamma isumaqatigiinniarnerni isumaqatigiissutitigut akissarsiat aalajangigaammata. Isertitatigut akileraarutit piliarineqartut toqqaannanngitsumik sunniutaat immikkoortuni allani sammeneqarput.

6.2.5 Sulinermi atugassarititaasut

Kalaallit Nunaanni sulisinnaasut pingaarnermik SIK (Sulinermik Inuussutissarsiuteqartut Kattuffiat)-nit aqqissorneqarput sullinneqarlutillu. Sulisitsisut namminersortut GE (Grønlands Erhverv)-imi (Sulisitsisut-ni) aamma NUSUKA (Nunaqavissut Suliffiutillit Kattuffiat)-mi aqqissorneqarput. ILO-mi isumaqatigiissutini sulisunut tamanut sulinermi atugassarititaasut piumasarineqartut allattorneqarsimapput.¹²⁷ Saniatigut naalagaaffimmi sulisunut atugassarititaasut pillugit inatsisit immikkut piiaanermik tunisassiornermi pissutsit aalajangerpaat.¹²⁸

Kommunimi aamma ilinniartitaanermi akuusut apersorlugit oqaloqatiginerini tikkuarneqarpoq taarseraallutik sulisoqaraluartoq pingaartumik sulisunut kalaallinut ilaqutariinnut pisarnertullu inooriaatsimut ajunngitsumik attaveqarnissap aalajangiusimanera annertuumik pingaaruteqassasoq. Tassunga ilanngullugu eqqaaneqarpoq assigiinngitsunik kultureqarfimmi akerleriittoqalersinnaammat, aatsitassarsiorfimmi suliniutini pilersinnaasunik kalaallinik nunanilu allamiunik sulisoqarfiusuni.

¹²⁷ ILO-mik isumaqatigiissummik nalunaarut (1989).

¹²⁸ Sulinermut Nakkutiginnittut nalunaarutaat (2015).

Pisoq A

Suliniutip annertussusaa aamma susassaqarfimmi inatsisit eqqortinneqarnissaat aallaavigalugit suliniutip sulinermi atugassarititat sumiiffimmi, kommunimi imaluunniit nunami tamarmi annertunerusumik sunniuteqarfiginissaat ilimagissallugu tunngavissaqanngilaq. Kisianni ataani sunniutit passunneqarnissaannut suliniutit suussuserneqartut arlallit allassimapput, tamatumuunakkut aatsitassarsiorfimmi sulinermi atugassarititaasut pitsaasut qulakkeerniarlugit.

Pisoq B

Pisoq A-misut suliniutip sulinermi atugassarititat sumiiffimmi, kommunimi imaluunniit nunami tamarmi annertunerusumik sunniuteqarfiginissaat pisoq B-mi ilimagissallugu tunngavissaqanngilaq.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

- Sulinermi atugassarititaasut SIK aamma Kalaallit Nunaanni suliatigut peqatigiiffiit allat ilitersuutaat kiisalu ILO-mi isumaqatigiissutit naapertorlugit aalajangerneqassapput. Atugassarititaasut Kalaallit Nunaanni piumasaqaataasut eqqortinneqarnissaasa qulakkeernissaat aammalu assinganik sumiiffimmi suliffeqarfeqarfimmik innarliineq pinngitsoortinniarlugu.
- Sulisunut tulleriaarlutik paarlakaattarnissaannik isumaqatigiittoqassaaq, taamaalilluni ilaqutariinnut eqqarsaatiginnittumik atorfinitsitsineq siuarsarneqassaaq ilaqutariinnilu pissutsinik pisarnerlu malillugu inooriaatsimik attassiinnarnissamik periarfissat pitsaanerulersillugit. Imaassinnaavoq atorfinitsitsinerit ataasiakkaat paarlakaanermik pinngitsoorsinnaassagunarput angerlamut aqqutaa sivikippat.
- Siunnersuutigineqarpoq kulturit assigiinngitsut akornanni paaseqatigiinnissamik pikkorissaasoqassasoq aamma suliffimmi pimmataaneq pinngitsoortinniarlugu politikiliortoqassasoq.
- Suliffimmik naliliineq ingerlaavarteq aamma immaqataassunga atatillugu sungiusarnermik ingerlatsinerit suliarineqarnerat.

6.3 Ilinniagaqarneq

Ilinniagaqarnerup qaffasissusaanik sunniineq inuiaqatigiinnut kalaallinut piginnaasanik ineriartortitsinissamut periarfissaqartitsinermut atavog.

6.3.1 Piginnaasanik ineriartortitsineq

Kapitali 5-imi allaaserineqartut pingaartumik suliniutip sanaartorfiunerata ingerlanneqarneratalu nalaani sulinermi atuuffiit assigiinngitsut arlaqaqisut allaaserineqarput. Aamma assinganik kapitali 5-imi ersepoq sulinermi atuuffiit allaaserineqartut ilaatigut immikkut ittumik pisinnaasanik pisariaqartitsisoqassasoq ilaatigullu pisinnaasanik pikkorissarnikkut sivikinnerusumik ilinniartitaanikkut pissarsiarineqarsinnaasunik.

GAM-ip anguniagaraa sulisut kalaallit atorneqarnissaat pisinnaasanik aningaasaqarnermi naleqquttumik piumasaqaatit eqqortinneqarnerisigut. Sulisunik kalaallinik atorfinitsitsinikkut aatsitassarsiorfimmi attuuffiit atorneqartutigit piginnaasanik nutarterinermut pisinnaasanillu ineriartortitsinermut periarfissaqalissaaq. Ilinniagaqarsimasunut kisianni pingaartumik aamma ilinniagaqarsimanngitsunut tamanna periarfissaqassaaq. Aatsitassarsiornermik sammisaqarfimmi pineqarsinnaasunik amerlanerusunik suliffissaqarnerup inuusuttunut pilerinartissinnaavaa suliarni tassani ilinniagaqarnissaq toqqassallugu. Taamaalilluni aamma ungasinnerusooq isigalugu

sulinerimik immikkoortumi suliffissanut piumasaqaatit tassani pisinnaasat sulisunut kalaallinut tulluarnersinnaapput.

Ingerlatsinerup nalaa tassaassaaq suliffinni atuuffiit assigiinngitsut inuttalernerneqarnissaannik pisariaqartitsineq eqqarsaatigalugu annertunerpaaq. Sanaartornerup matusinerullu nalaat aamma piumasaqarfiussaaq pisinnaasanik arlaqaqisunik. Nalilerneqarpoq suliffiit katillutik amerlassusaanni sulisut ilinniagaqanngitsut 30 pct. miss. atorfissaqartinneqassasut, 60 pct. sulisut ilinniagaqartut aamma ilinniagartut 10 pct. miss.

Kalaallit sulisut pikkorissarneqarnissaasa toraagalernissaat anguniarlugu aatsitassarsiorfimmut atatillugu suliaqarnermi ilinniagaqartunik inissaqartitsinissaq, ilinniarnert aamma atorfiit qaffasinnerusut anguniarlugit pikkorissarnerit pilersinneqarnissaat periarfissaassaaq. Tassunga ilanngullugu pilersaarutigineqarpoq aatsitassarsiorfiup matunerata kingorna nutaamik inissinneqarsinnaanissaq, aamma tassunga suliniummut sulisoqarnermut pisortamik atorfinitsitsinissaq. Sulisoqarnermut pisortap suliaassarissavaa sulisunik kalaallinik aamma nunani allamiunik pissarsinissaq, kulturikkut ilanngutitaaneq aamma sulisunik allatigut oqilisaassineq.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasq

Sumiiffimmi pisinnaasat aatsitassarsiorfimmi sulinissamut piumasarineqartut pineqarsinnaanerut naapertorlugu sumiiffimmi ungasissoq isigalugu pisinnaasanik ineriartortitsinerumut periarfissaqassaaq. Tamanna pissaaq suliffik aqutigalugu aamma ilinniartitaanermut periarfissaq aamma ilinniarfiit lærlinginullu inissaqartitsineq.

Immikkoortoq 6.2.1.-imi taaneqartutut massakkorpiq sumiiffimmiut ataasiakkaaginnaat aatsitassarsiorfimmi sulisinnaasussat periarfissaapput. Sumiiffimmi piginnaaneqarnermik qaffasissuseq apersuilluni oqaloqateqarnikkut allaaserineqarpoq appasissutut/ annertunerusumik ilinniagaqarsimanngitsutut. Taamaallilluni sumiiffimmi piginnaasanik nutarterinissamut aallaavissaqarpoq kisianni nunaqarfimmi tamanna killeqarpoq sulisussanut ataasiakkaaginnarnut. Taamaattumik sunniuteqarneq nalilerneqarpoq annikitsutut/annertunerusumik sunniuteqanngitsutut ilimanaateqartutullu.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Suliffinnik amerlanerusunik pissarsisinnaanissaq ingerlaavartumik ilinniarfiusinnaasunik piginnaasanillu ineriartortitsiviusinnaasunik kalaallinut sulisussanut ajunngitsumik ilanngussissaaq pikkorissarnissaq piginnaasanillu ineriartortitsinissaq eqqarsaatigalugit. Assinganik lærlinginut ilinniartunullu inissat atuupput, taamaallilluni aatsitassarsiornerup iluani ilinniarnermik ingerlatsineq ajunngitsumik ilanngussaqassaaq. Pingaartumi ajunngitsumik annertuumik sunniuteqassaaq suliffissaaleqisut sulinikkut aallartisarneqassappata immaqalu sungiusarneqarlutik sungiusarnermut pikkorissarnermullu ilaatinneqarlutik.

Kalaallit sulisinnaasut ilisarnaatigaat nuussinnaalluaramik (tamannalu paarlakkaalluni sulinermit sakkortusarneqassasoq ilimagineqarpoq), taamaattumillu ilimagineqarpoq atorfiit aamma kalaallinik Kommuneqarfik Sermersuup avataaneersunik inuttalernerneqarsinnaasasut. Aatsitassarsiorfimmi sulinikkut pikkorissarneq taamaallilluni piginnaasanik ineriartortitsinerumut peqataasinnaavoq aatsitassarsiornerup iluani aamma immikkoortuni allani sulianik assingusunik ilaatigullu qaleriittunik suliaqarnikkut.

Aatsitassarsiornermik suliniutikkut piginnaasanik ineriartortitsineramik periarfissat sunniutaannik naliliineq pissutsit sulisoqarnermut atuuttut assingi atorlugit ingerlanneqarpoq, tassami sulisoqarnek piginnaasanillu ineriartortitsineq pikkorissartitsinerlu imminnut atammata. Soorunami tamatumunnga pisariaqarpoq sulisut kalaallit piffissap ingerlanerani aalajangiusimaneqarnissaat piginnaasanik ineriartortitsinermit pikkorissarnermullu periarfissiimmat. Sunniut nalilernerqarpoq kommunimut/nunamut tamarmut annikitsuussasooq/akunnattuussasooq. Nalilernerqarpoq suliniut annertuumik ilimanaateqartoq sulisunik kalaallinik atorfinitsitsinikkut piumasaqaatit immikkoortoq 6.2.1.-imi allaaserineqartut aallaavigalugit.

Pisoq B

Ilimagineqarpoq ilinniartitaanermut pikkorissartitsinernullu sunniutit pisoq A-mut atuuttut pisoq B-p assigissagai. Kisianni pisoq B-mut sunniut immannguaq annertunerussaaq, tassa pisumi tassani suleqataasut amerlanerit atorfinitsinneqassammata.

- Ilinniarfinnik suleqateqarnissamut periarfissat, tassunga ilaalluni KTI aatsitassanik ilinniarfik, ilinniartinneqarnissaq ilinniarnissarlu pillugit.
- Kommunimik suleqateqarnissamut periarfissaq pikkorissarinnissamut piumasarineqartunut aamma ilinniaqqinnissaq, taamaalilluni ilinniagaqanngitsut suliffissaaleqisullu suliaqalersinnissaannut toraagaralugu.
- Sulisoqarnermik isumaginnittoq immaqa Nuummi inissisimasooq. Ajunngitsumik sulisussarsiuussineramik ingerlatsineq assigisaanillu sulisunut malittaasumik ilinniartitsineq suliffimmilu qaffakkiartornissamut periarfissat qulakkeerniarlugit.
- Aatsitassarsiorfiup matunerata kingorna allamut inissinneqarnissamut pilersaarummik pilersitsineq.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

6.4 Aningaasaqarnikkut sunniutit (sulinermit tunngasuunngitsut)

Immikkoortumi uani aningaasaqarnikkut sunniutit, niuernikkut periarfissat aamma ingerlatsiviit akileraarutaat saqqummiunneqassapput.

6.4.1 Niuernikkut periarfissat

Aatsitassarsiornikkut suliniut peqataasinnaavoq niuernikkut periarfissiinermit sumiiffimmi aamma kommunimi akuusunut nioqqutissanik kiffartuussinerinillu tunniussinikkut. Pingaartumik umiartorfiginninneq kalaallinit neqerooruteqartunit ingerlanneqarnissaa ilimagineqarpoq, aamma attaveqatigiinnermit kiffartuussinerit orsusanillu/ ikummatissanillu tunisineq. Aatsitassarsiorfimmi attaveqatigiinnermit ineriartortitsinerit immikkut ittut pisariunerusut suliassinneqartartunit nunani allamiunit isumagineqarnissaat ilimagineqarpoq.

Kommunimi/nuna tamakkerlugu akuusunik apersuilluni oqaloqateqarnermi taaneqarpoq siornatigut aatsitassarsiornermi ajunngitsunik misilittagaqartoqartoq kiffartuussinerit soorlu pilersuinerit angallasserinillu kalaallinit pilersuisunit isumagineqarpata. Niuernikkut attaveqatigiinnermit periarfissamut apeqqutaassapput aatsitassarsiorfimiit pisariaqartitat aamma Kalaallit Nunaanni pilersuisut pisinnaasaat (Inuit tikillugit attaveqatigiinneq, Naalakkersuisut aamma Kommuneqarfik Sermersooq, februaari 2022).

Siornatigut taaneqareersutut sanaartornerit aatsitassarsiornerillu amerlanerusut massakkut ingerlanneqarput, taakkulu aamma nioqqutissanik kiffartuussinissanillu pisariaqartitsipput. Tamanna ingerlatsivinnut kalaallinit ingerlanneqartunut unammillernartuusinnaavoq. Tassunga ilanngullugu ataatsimut isigalugu ingerlatsivinnut kalaallinit ingerlanneqartunut unammillernarsinnaavoq suliassanik annertunerusunik neqerooruteqarnissaq pilersuinikkut tunisassiornikkullu ingerlatsiviit annertussusaat pissutigalugu.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasog

Aatsitassarsiornikkut suliniut peqataasinnaavoq niuernikkut sumiiffimmi periarfissiinermut nioqqutissanik kiffartuussinernillu tunniussinermut.

Sunniuteqarnermut aamma apeqqutaassaaq sumiiffimmi suliffeqarfiit aatsitassarsiorfimmiit nioqqutissanik sullissinernillu atorfissaqartinneqartunik qanoq tunniussisinnaatiginerat. Qeqertarsuatsiaani sanasunik ruujorilerisunillu ingerlatsiveqartoq paasineqarpoq, taakkulu niuernikkut aatsitassarsiornermik suliniut soqutigisinnaassavaat. Aalisartut piniartullu sumiiffimmiut immaqa aatsitassarsiorfiup kantiinaanut aalisakkanik neqinillu pilersuisinnaagunarput. Kisianni aatsitassarsiornermi Appaluttumi misilittagarineqartut naapertorlugit tamanna sumiiffimmiunut niuernikkut periarfissaqartitsinngilaq (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

Aamma assigisaanik nalorninarsinnaavoq sumiiffimmi ingerlatsiviit pitsaanngitsumik sunnerneqartut sumiiffimmi sulisinnaasut ikittut amerlanerusulluunniit aatsitassarsiorfimmi atorfinippata taamalu inissinneqarlutik Qeqertarsuatsiaaniit 30 km-itut ungasitsigisumi. Nalorninartog taanna immikkoortoq 6.2.3.-mi sammineqarpoq.

Aalisartunit piniartunillu aalisakkanik neqinillu aatsitassarsiorfiup kantiinaanut pilersuinissaq niuernikkut ilimanartumi periarfissaasorineqarpoq. Aalisartunut piniartunullu niuernikkut periarfissat aamma inuiaqatigiinnut malunnaateqartumik pingaaruteqassapput, tassami piniarneq aalisarnerlu nunaqarfimmi pingaaruteqaqisutut erseqqissarneqarmat. Niuernikkut periarfissat allat killeqartutut nalilerneqarput sumiiffimmi inuussutissarsiornerup annertussusaa peqqutigalugu.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Aatsitassarsiornikkut suliniut peqataasinnaavoq niuernikkut periarfissiinermut sumiiffimmi aamma kommunimi ingerlatsivinnut assersuutigalugu Nuummit Paamiunillu nioqqutissanik kiffartuussinernillu tunniussinikkut. Sunniuteqarnermut aamma apeqqutaassaaq kommunimi suliffeqarfiit aatsitassarsiorfimmi niuffaffimmi atugassarititaasut atorlugit nioqqutissanik sullissinernillu atorfissaqartinneqartunik qanoq tunniussisinnaatiginerat.

Immikkoortup aallarniutaani taaneqartutut siornatigut suliniutinit misilittagaqartoqarpoq niuernikkut attaveqatigiinnermut pingaartumik kiffartuussinerit aalajangersimasut eqqarsaatigalugit. Taamaattumik anorthositimik suliniummut atatillugu niuernikkut periarfissat ilimanartutut nalilerneqarpoq, kisianni suliniutip annertussusaa peqqutigalugu kommunimut/nunamut tamarmut sunniut annikitsuussanganinneqarpoq/naammaannartuutinneqarpoq.

Pisoq B

Pisoq A-mi aamma pisoq B-mi ingerlatsinerup assigiinngissutaat niuernikkut attaveqatigiinnissamut periarfissanut sunnniuteqangaassanganneqanngilaq. Taamaattumik sunniutip nalilerneqarnera qulaani allaaserineqartutut ippoq.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suuneri paasineqartut

- Nioqqutissanik tunniussinissamik kiffartuussinernilu isumaqatigiissutit niuffaffimmi atugassarititaasut atorlugit ingerlanneqassapput kisianni Kalallit Nunaanni pilersuisut siulliutinnissaat aallaavigalugu.
- Suliakkiissutit annikitsukkuutaarlugit agguarneqassapput, GAM-imut aningaasaqarnikkut, pisortaqaarnikkut imalluunniit piffissakkut ajoqutaasumik sunniuteqanngippat, kalaallit pilersuisut neqerooruteqarsinnaanissaat pitsaanerulersinniarlugu.
- RAL-imik aamma Air Greenland-imik suleqateqarneq. Nerisassalerinermut neqeroorutitut atatillugu aallaavigneqarpoq nerisassat sumiiffimmeersut aamma pisarnek malillugu nerineqartartut tunniunneqartarnissaat. Taassuma ataani immaqa sumiiffimmi aalisartunik piniartunillu aalisakkanik neqinillu kantiinamut pilersuinissamut isumaqatigiissuteqarsinnaanermut periarfissaa.

6.4.2 Ingerlatsiviit akileraarutaat/kisermaassat atornerannut akiliutit

Ingerlatsiviit akileraarutaat aamma kisermaassat atornerannut akiliutit malittarisassat immikkoortoq 3.2.-mi allaaserineqartut naapertorlugit akilerneqassapput.

Aatsitassarsiorfiup nioqqutissaq aamma suliniummi White Mountain Anorthosit-mi nioqqutissiarineqartoq assigaa. Kisianni anorthosit Piiaaffimmit Itersarmiut Allerneersoq kemikkut alkalimik siuliani taasamit annikinnerusumik imaqarpoq. Nioqqutissamik annertunerusumik neqerooruteqalerneq imminut akilersinnaaneranut sunniuteqassanersoq aatsitassarsiornikkut suliniummi matumani ingerlasumilu paasiniarneqassaaq. Atortussiaq anorthosit assigiinngitsorpassuarnut atorneqarsinnaavoq, atortussiallu iluaqutigilluinnagaanut ilaavoq pitsaassutsumik eqqortumik avatangiisinut pitsaanerusumik glasfiberimik aluminiumimillu nioqqutissiarineqarsinnaammat nioqqutissioriaatsinut atorneqartunut naleqqiullugu. Taamaattumik anorthositimik niuffaffik naammatseqqajanngitsutut nalilerneqarpoq.

Naatsorsuinerit ukiuni 25-ini aatsitassarsiornermik tunngaveqarput ilanngullugu ukiuni marlunni tamakkiisumik nioqqutissiulernissap tungaanut piareersarneq.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasog

Sumiiffimmi toqqaannartumik sunniuteqanngilaq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Isertitat akileraaruserneqartussat ukiut 25 aatsitassarsiornermi ukiut marluk piareersarneq ilanngullugu missingerneqarpoq USD 321 mio.-ussasut. Ingerlatsivinnut aamma kisermaassilluni atuinerumut akiliutit taamaalilluni USD 117 mio.-upput. Kisermaassilluni atuinerumut akiliutit suliniutip ingerlanerani missingerneqarput USD 20,5 mio.-ussasut.

Pisoq B

Sumiiffimmi sunniutaasog

Sumiiffimmi toqqaannartumik sunniuteqanngilaq.

Isertitat akileraaruserneqartussat ukiut 25 aatsitassarsiornermi ukiut marluk piareersarneq ilanngullugu missingerneqarpoq USD 414,6 mio.-ussasut. Taamaalilluni ingerlatsivinnut kisermaassillunilu atuineranut akileraarutit tassaassapput USD 155,6 mio. Kisermaassilluni atuineranut akiliutit suliniutip ingerlanerani missingerneqarput USD 31,1 mio.-ussasut.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

- Suliniummi akileraarutitut akiliutigineqartut tunniussat suliniutip imminnut akilersinnaanerani sunniummik aallaaveqarput, taamaattumik sunniummik passussinissamut suliniuteqartoqanngilaq. Misissueqqissaarnerit niuffaffimmilu paasiniaanerit annertunerusut ingerlanneqassapput, taakkulu nioqqutissiornermi toqqaanissaq tunngavissaqartissavaat.

6.5 Pisortaqaarfik aamma ataqatigiinnermut aaqqiinerit

Pisortaqaarfik aamma ataqatigiinnermut aaqqiinerit suliniummit sunnerneqarsinnaapput. Immikkoortumi uani ataqatigiinnermut aaqqiinerit ukkatarineqarput, pisortaqaarfiup tatineqarnera, inuiaqatigiinni peqqissuseq upalungaarsimanerlu, eqimattat ulorianartumi inissisimasut, pinerlunneq aamma atornerluineq, nuuttarneq (tikittarnermik aallartarnermillu ileqqut) aamma sunniutaasut annertusiartortut (suliffeqarfeqarfimmut sunniutai ilanngunnagit).

6.5.1 Attaveqaasersuutit

Tullinnguuttumi angallassinermut, ineqarnernut, pilersuineranut aamma attaveqaqatigiinnermut sunniutaasinnaasut misissorneqassapput.

Suliniutip ilusilerneqarnera aamma katitigaanikkut imarisaanik allaaserinninneq immikkoortumi 4.2.1-imi takuneqarsinnaavoq. Sumiiffimmi attaveqaasersuutitut allannguutit annertunersaat tassaassaaq puttasumik ataavartussamik talittarfiliorneq, aamma 17 km-itut takitigisumik aqqusinniorneq aatsitassarsiorfimiit umiarsualiviup eqqaani suliarinniffimmut. Ullumikkut suliniuteqarfimmi talittarfeqanngilaq aqqusineqaraniluunniit aatsitassarsiorfiup suliarinniffiullu akornanni.

Suliniummik atatillugu sulisut aalajangersimasumik inigisassaat pilersinneqassapput. Inissaqartitsivik umiarsualivimmut suliarinniffimmullu qanittumi inissinneqassaaq. Ineqarfissaq tassaavoq illut ineerartallit, ilaatigut ataatsimoortarfiit arlaqartut, ilanngullugu TV-mik isiginnaartarfik aamma isersimaartarfik, igaffik kiisalu nerisarfik. GAM-ip ungasinnerusog eqqarsaatigalugu kissatigaa suleqataasut annertunerusumik nunap ilaani tassani inississasut taamaattumillu inissaqarnermut pissutsit aamma peqqissinartumik periarfissaqartitsinissaq pitsaanerulersinniarlugit, ilaqutariinnut uninngaarfiit allallu, suleqataasut pitsaanerumik aalajangiusimaniarlugit sulinermilu pissutsit pitsaasut pilerinartullu pilersinniarlugit.

Tamanut ammasumik attaveqatigiiffiit suliniummit sunnerneqarnissaannut apeqqutaavoq aatsitassarsiorfimiit sulisut qanoq ilillutik aatsitassarsiorfimmik/-mit ingerlasassanersut, aamma sulisunik paarlaaneq Qeqertarsuatsiaanit ingerlanneqartassanersoq.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasog

Aatsitassarsiorfimmut/-mit sulisussanik aamma paarlaateqatigittarnernik nioqqutissanillu angallassineq pingaarnerusumik Nuummit umiatsiamik/umiarsuarmik ingerlanneqartassaaq. Pisuni immikkut ittuni pisariaqartinneqaraangat qulimiguulimmik ingerlassisoqartassaaq.

Qeqertarsuatsiarmiunik apersuilluni oqaloqateqarnikkut oqaatigineqarpoq aatsitassarsiorfimmut aqqusinniassaq peqqinnartulerinermut, soorlu tuttunniarnermut, sumiiffimmiunit atorneqartarsinnaassappat pingaaruteqassasog. Sumiiffimmiut aatsitassarsiorfimmut atatillugu attaveqaatigisanik annertunerulersitsinermik atuisinnaanerit taamaalilluni nunaqarfimmi pisarneq malillugu sunngiffimmi suliaqartarnernut ajunngitsumik pingaaruteqassaaq. Aallarniutitut GAM-ip akkerliinngilaa sumiiffik aamma siunissami peqqissinartumik atuinermit piniarneq ilanngullugu atorneqarnissaa. Taamaattoq isumannaallisaaneq pissutigalugu sulisut sakkunik nassataqaqqusaanngillat aatsitassarsiorfiulluunniit illoqarfittaani sakkuleqqusaanatik. Assersuutigalugu sulinermit atatillugu aporaattoqassappat sakkut tikittariaannaasut inuup ajoqusernissaanik asuliunngitsumik kinguneqartumik akuersissutigineqarsinnaanngitsumik navianaateqarsinnaapput. Taamaammatt sumiiffimmi atorfeqartitat piniartarnissaat pinngitsooratik paarlakaannernik aqqiinerup ilaani suliffiunngitsut feeriarfiilluunniit nalaanni pisassapput.

Sumiiffimmi ineqarnermut pissutsit sunnerneqarnissat ilimagineqanngilaq, ineqartitsineq aatsitassarsiorfiup eqqaaniissammat aamma Qeqertarsuatsiaani ineqartitsinissamut peqqutissaqanngilaq.

Aatsitassarsiornermut atatillugu attaveqaatinut pilersorneqarnermut aamma attaveqaatigiinnermut atortussanut atatillugu annertusinissaq tunngavigalugu sunniinerit tamarmik aatsitassarsiorfimmut toqqaannartumik atassuteqassapput taamalu sumiiffimmi sunniinissaat ilimagineqarnani.

Attaveqaasersuutiniq sunniutituaasussatut ilimagineqartoq ilimanartorlu taamaalilluni tassaavoq sumiiffimmiut aqqusinniaq aatsitassarsiorfimmut atasog atorsinnaassammassuk. Taamaattumik sumiiffimmut attaveqaasersuutiniq sunniineq ataatsimut isigalugu nalilerneqarpoq annikitsuussasog ilimanaateqartutullu, tassa siusinnerusukkut misilittakkanit ajunngilluinnartunik ajoqutaalluinnartunilluunniit pissarsinissaq ajornarsimammat.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Sulisunik nioqqutissanillu angallassinert pingaarnermik Nuummit umiarsuakkoortinneqartassapput, taamaattumillu Nuummi umiarsualivik atorneqassaaq. Attaveqaasersuutiniq tamanoortunut umiarsuarnut angallannermut tatinikkut sunniineq suliniutip killilimmik angissuseqarneranut atatillugu isigineqassaaq, taamaattumillu sunniutaasog nalilerneqarpoq annikitsuussasog/malunnaateqangaanngitsuussasog.

Ilimagineqartutut suliniummi ukiumut sulisunut nunanit allaneersunut aatsitassarsiorfimmi atorfinittunik timmisartuussisarnissaq piumasarineqassaaq. Massakkorpiaq ukiunilu tullinnguuttuni sanaartornermik aamma aatsitassarsiornermik suliaqarnernut atatillugu sulisoqangaatsiassaaq. Taamaattumik ilimagineqarpoq aatsitassarsiornermut atatillugu suliniutini timmisartuussinissat pisariaqartitat timmisartukkat assartuussinert pineqarsinnaaneri sunniuteqarfigissagaat. Kisianni tamanna aatsaat pissaaq Air Greenland-ip piumaneqarneq naapertorlugu sullissinini

amerlinngippagit. Taamaattumik sunniuteqarneq nalilerneqarpoq annikitsutut/pingaarteqangaanngitsutut, pingaartumi suliniutip annertussusaanut sanilliukkaanni.

Ilimanarpoq ilaanneeriarluni Nuummi suleqataasunik imaluunniit suleqatigisanik inissiineq pisariaqartinneqartassasoq. Tamanna utaqqiisaagallartuinnarmik annikitsumillu ingerlanneqassammat Nuummi ineqartitsinissamut sunniutigisaa malunnaateqangaanngitsutut/annikitsutut nalilerneqarpoq.

Aatsitassarsiorfimmuut atatillugu pilersuineramik attaveqatigiinnermillu atassuteqarnerit pisariaqartumik annertusineqarnerat aatsitassarsiorfimmuunnaq tunngasuussaaq, taamaattumillu kommunimut imaluunniit nunamut tamarmut sunniuteqarnissaa ilimagineqarnani.

Ataatsimut isigalugu kommunimut/nunamut tamarmut attaveqatigiinnermut sunniineq nalilerneqarpoq annikitsuussasoq/sunniuteqangaanngitsuussasoq annertuumillu ilimanaateqarluni.

Pisoq B

Pisoq B-mi sulisut amerlanerusut atorneqassammata sunniinerit paasisat ilimanartumik immannguaannaq pisumut uunga naleqqiullugu annertunerussaaq. Tamatumali ima annertutiginissaa ilimagineqanngilaq pisoq A-mut naliliineq qulaani taaneqartoq sunniuteqarfigissagaa.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

- Qeqertarsuatsiarmit peqqinnartulerinnermut atatillugu pingaartumillu tutunniarnermut aqqusineramik atuisinnaanerit periarfissaavoq.
- Silaannakkut angallassinissamik pisariaqartitsineq pillugu Air Greenland-imik suleqateqarneq.
- RAL-imik umiartuussisarnissamut periarfissanik suleqateqarneq. Aatsitassarsiorfik nunaqarfittut isigineqalissappat tamanna periarfissaassaaq.

6.5.2 Pisortaqaqfinnut tatisinerit aamma sullissinernik tunniussinerit

Pisortat ingerlatsinerannik tatisinerit aamma kiffartuussinerimik sullissinerit taaneqarput, pissutigalugu ullutsinni Kalaallit Nunaanni pisortanit sullissinerit annertuumik tatisimaneqarmata. Tatisineq pisortat annikinnerusumik insertitaqalernerannik pisortallu aningaasartuutaannik amerlinermik peqquteqarpoq piumasarineqartut amerliartormata.¹²⁹

Peqqissuseq upalungaarsimanerlu immikkut immikkoortumi 6.5.3.-mi sammineqarput.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasog

Sumiiffimmi sunniummumut apequtaassaaq aatsitassarsiorfik aatsitassarsiorfimmilu suliniuteqarnerit Qeqertarsuatsiaani pisortat tunniuttagaannik qanoq atutigissanersut, taassuma ataani RAL aatsitassarsiorfimmuut umiartortitsinissamut periarfissaqarnerisooq, imaluunniit sulisut paarlaannerat Qeqertarsuatsiaaniit isumagineqartassanersooq. Tamanna sulii erseqqissumik paasineqanngilaq.

¹²⁹ Folketingstidende 2019-2020, tillæg G, Redegørelse nr. R. 12 (2/4/2020).

Sumiiffimmi pisortat tunniuttagaannik sunniineq annikitsunnguutut ilimananngitsutullu nalilerneqarpoq. Naliliineq suliarineqarpoq nunaqarfiup immaqqa sulisunik paarlaattarnissaq isumaginninnissaa aallaavigalugu kisianni neriutigineqarpoq RAL toqqaannartumik aatsitassarsiorfimmut umiartortitsisassasoq. Tamatuma saniatigut sunniutit ajunngitsut/pitsaanngitsut Qeqertarsuatsiaani pisortanit kiffartuussinikkut tunniunneqartatut paasineqanngillat.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Suliniut pisortanit tunniunneqartatut ilaannik atuisassaaq, soorlu politiit aamma akitsuuserivik, aamma nalinginnaasumik sullissinerit, soorlu suliniutip ingerlataanik akuersissuteqarneq nakkutilliinerlu. Suliniutip annertussusaa aallaavigalugu pisortanit tunniunneqartatut sunniutissaata killeqartorujussuunissaa ilimagineqarpoq kommunimut aamma nunamut tamarmut, taamaattumillu sunniutip suunngitsuarsuunissaa nalilerneqarpoq.

Pisoq B

Pisoq A-mi annikitsumik sunniuteqarnissaq aallaavigalugu ilimananngitsutut isigineqarpoq pisoq B-mi allaanerussasoq.

- Pisortanut sullissinerannullu tatisisinnaaneq kommunimi/ nunami tamarmi ilimagineqarpoq annikitsunngussasoq, ilaatigullu erngiinnaq qaangiuttussatut qanorlu iliorfigineqarsinnaanngitsutut.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

6.5.3 Inuiaqatigiinni peqqissuseq upalungaarsimanerlu

GAM-ip pilersaarutigaa aatsitassarsiorfiup saniani napparsimmaveeraliorniarniluni, nakorsaqaarnikkut unamminartunik pinartunilu pisoqarnerani passussininaasumik. Tassani peqqissaasoq naleqquttumik ilinniarsimasooq imaluunniit HSE-mut (health, safety and environment) akisussaasoq atorfinitsinneqassaaq. Tamatuma saniatigut biili napparsimasunik angallassisartuullunilu qatserutaasoq aqqusineqanngitsukkoorsinnaasoq aatsitassarsiorfiup sanianiissaaq. Sumiiffimmi ajutoortoqarnissaanut upalungaarsimanermik pilersaarusiortoqassaaq.

Aatsitassarsiorfimmi sulineq sullivimmi ajutoornissamut ulorianartoqarpoq. Tamatumunnga ilaatigut peqquutaapput:

- Qasuneq (ullormut sivisuumik sulineq)
- Oqimaatsunik kivitsineq
- Nipiliornernit sunniinerit
- Pujoralannit sunniinerit.

Ajutoornissamut ulorianartoqarnera aatsitassarsiorfinni sulineri nalinginnaasuvoq taamalu annikillisinneqarnissaat peqqissutsumik misissuisarnermik eqqussinikkut, sulineri avatangiisinik isumannaallisaanikkut aamma upalungaarsimanermut pilersaarutitigut nuna tamakkerlugu inatsisit atuuttut aamma best practice-malittarisassat naapertorlugit annikillisarniarneqarpoq.

Aatsitassarsiorfimmi sulinermik ingerlataqartunik tamanik peqqissutsimut misissuisoqartassaaq aamma ukiumoortumik sulinerup aallartinnginnerani nakkutilliilluni misissuisoqartassalluni. Peqqissutsikkut ajornartorsiutit nalinginnaasut ingerlaavartumik takkussinnaasut aatsitassarsiorfiup peqqinnissaqarfianit isumagineqartassapput. Peqqissutsikkut ajornartorsiutit annertunerusut, nakorsaateqarnikkut atortoqarnermik pisariaqartitsisut Nuummi suliarineqartassapput. Ajutoornissamut sillimmasiisoqartassaaq aamma suliffeqarfeqarfiup inuussutissarsiornikkut sillimmasiuttagaanik sulisunut tamanut sillimmasiisoqassaaq.

Aatsitassarsiorfik suliffittut "panertuussaaq" aanngajaarniutinik ikiaroonartunillu qanorluunniit ittunik atuinnissamut akuersissuteqarfiunngitsoq. Aangajaarniutinik ikiaroonartunilluunniit atuineq peersitaanermik kinguneqassaaq. GAM sammisamut annertusisamik ukkataqarniarpoq, kisianni ilimagineqarpoq suliffeqarfik aangajaarniutinik/ ikiaroonartunik inuiaqatigiit sinnerinit annertunerusumik sunnerneqassanngitsoq.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasooq

Sulisunut sumiiffimmiunut aatsitassarsiorfimmi annertunerusunik isertitaqarnerup kingunerisaanik peqqissutsimut sunniuteqartoqarsinnaavoq. Annertunerusumik isertitaqarneq ilaatigut kinguneqarsinnaavoq ineqarnermut atukkat pitsaanerusut, nerisat pitsaanerusut sulisunut taassumalu ilaqutaanut. Kisianni immikkoortup aallartininnerani ulorianarsinnaasut taaneqartut aamma assinganik sulisunut sumiiffimmiunut atuutissapput.

Siornatigut misilittakkat naapertorlugit takutippaat qulimiguulimmik Qeqertarsuatsiaani eqqaanilu mittarnerit nipiliornermik kissaatigineqanngitsumik sumiiffimmiunullu ajoqutaasumik kinguneqartartut.¹³⁰ Kisianni qulimiguulimmik tikittoqartarnissaa killeqaqisumik pisariaqartinneqartassasoq ilimagineqarpoq. Aatsitassarsiorfimmit sinerissamut aqqusinniornissaq naammasiniariarpat qulimiguulimmik timmisartorneq taamaallaat ujaasinermut annaassiniarnermullu aamma inunnik qimarngutitsinermut atorineqartassaaq.

Immikkoortoq 6.5.2-mi allaaserineqartutut Qeqertarsuatsiaani napparsimmaveeqqamut inuttaliinissaq unammillernartoqarpoq, taamalu peqqissutsimut sullissinerit pitsaassusaat sunnerneqarluni. Taamaattumik sumiiffimmiunit oqaatigineqarpoq sumiiffimmi peqqissutsimut sullissinerit qaffasissusaat annertuumik sunnerneqassasut, sumiiffimmiut aatsitassarsiorfiup napparsimmaveeraa atortarsinnaassappassuk Nuummi oqartussaasut isumaqatigalugit annertussuseqartussamik.

Sumiiffimmiut aatsitassarsiorfimmi sulisinnaasut ilimagineqartut massakkut suliffeqanngitsut ataasiakkaaginnamut killeqarmata peqqissutsimut sunniutit toqqaannartut ajoqutaasut iluaqutaasullu taakkunungaannaq killeqassapput taamalu pingaaruteqangaanngitsutut nalilerneqarlutik. Sumiiffimmiut ilaatigut aatsitassarsiorfiup napparsimmaveeraanik atuisinnaanerut nalilerneqarpoq sumiiffimmiunut malunnartumik iluaqutaassasoq, peqqissutsimut kiffartuussinerit pitsaanerulissammata. Taamaattoqarsinnaaneranut periarfissaq ilimanartutut nalilerneqarpoq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

¹³⁰ True North Gems Inc. (2014).

Kommunimiit sulisartunik atorfinitsitsinermit peqissutsikkut atuuttut toqqaannartut taakku qulaani taaneqartut assingini sumiiffimmiunut aamma atuutissapput. Suliniutip annertussusaa inissisimaneralu peqqutigalugit kommunimut imaluunniit nunamut tarmarmut sunniisinnaaneq ilimagineqanngilaq, taamaattumik sunniinissaq pingaaruteqanngitsutut nalilerneqarpoq.

Pisoq B

Soorlu pisoq A-mi.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

- HSE-mi najoqqutassanik suliffeqarfimmilu najoqqutassanik suliaqarneq.
- Suliffimmi isumannaallisaanikkut pissutsinik aqqissuussinermik pilersitsineq.
- Qeqertarsuatsiarmit aatsitassarsiorfiup napparsimmaveeraanik atuisinnaanerannut periarfissaq.
- Qeqertarsuatsiaat eqqaanni qulimiguulimmik timmisartornerup annikillisinneqarnissaa aamma ajoqutaasut tassunga atasut annikillisinneqarnissaannik periarfissat pillugit nunaqarfimmi aqutsisunik oqaloqateqarsinnaaneq.

6.5.4 Navianartumiittut, pinerlunneq aamma atornerluineq

Nunani allani misilittakkannit paasineqarpoq aatsitassarsiornerup sumiiffimmi nassatarigajukkai pinerlunnerup annertunerulernera, atortittartuuneq aamma atornerluineq.¹³¹ Kisianni atuunneranut siornatigut Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiornermik suliniutini assersuutinik takussaasoqanngilaq.

Kisianni Qeqertarsuatsiarmit ataasiakkaanit taaneqarpoq, kujammut avannamullu angallassinnaaneq ikiaroonartunik sumiiffimmi nassiussuinerup pingaaruteqartoq. Taamaattumik aatsitassarsiorfimmi aangajaarniutinik ikiaroonartunillu atuneq inerteqqutaalluinnaraluartoq mattunneqarsinnaanngilaq Nuummiit Nuummullu angallannerup aangajaarniutinik sumiiffimmi siaruarterinerup annertusisinneqarnissaa peqataaffigigaa

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasoq

Aangajaarniutinik nutaanik sumiiffimmi eqqussuineq siaruarterinerlu pingaartumik Nuummit angallanneq annertunerulersoq atorlugu mattunneqarsinnaanngilaq. Taama pisoqarsinnaanerata ilimanaataanut apeqqutaavoq sulisunik paarlaassineq Qeqertarsuatsiaani isumagineqartassanersoq, imaluunniit umiartuussineq toqqaannartumik aatsitassarsiorfimmut, assersuutigalugu RA-imit, isumagineqartassanersoq. Aatsitassarsiorfimmut/ aatsitassarsiorfimit angallanneq annertunerulersoq nunaqarfiup avataatigut isumagineqassappat ilimanaataa annikinnerulissaaq.

Qeqertarsuatsiarmit oqaloqateqarluni apersuinikkut paasiniarneqarpoq nunaqarfimmi inunnik immikkut ulorianartumi inissisimasoqarnersoq aamma taakku pillugit aatsitassarsiorfimmut pilersaarutigineqartumut atatillugu eqqasuuteqartoqarsinnaanersoq. Aatsitassarsiornermik

¹³¹ Oxfam Community Aid Abroad (2002) & The Asia Foundation (2008).

ingerlatsinerup sunniutigisinnaasaanik misilittakkanik imaluunniit eqqasuutinin ulorianartumi inissisimasut pillugit sulinerup nalaani malussartoqanngilaq.

Aatsitassarsiornerup kinguneranik sumiiffimmi pinerlunnermik aanngajaarniutinillu siaruarsimanermik Kalaallit Nunaanni misilittagaqarnermik nassaartoqanngimmat sunniut nalilerneqarpoq annikitsumik aamma pingaaruteqanngitsumik ilimanaateqartutut.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Mattunneqarsinnaanngilaq suliniutip kingunerisaanik pinerlunneq atornerluinerlu annertunerulersoq, immaqa pingaartumik Nuummi. Tamatuminnga misilittagaqartoqarnera paasineqanngimmat aamma kommunimut atatillugu suliniutip killeqartumik annertussusaa aallaavigalugu sunniut nalilerneqarpoq pingaaruteqanngitsutut aamma assigisaanik ilimanangitsutut.

Pisoq B

Soorlu pisoq A-mi.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

- Aatsitassarsiorfeqarfimmi imigassat aanngajaarniutillu allat akuerineqanngilluinnarput. Aamma kommunimi oqartussaasunik ingerlaavartumik oqaloqateqartoqartassaaq.
- Qeqertarsuatsiaani nunaqarfimmi aqutsisut siulitaasuat ingerlaavartumik oqaloqatigisassallugu ulorianartumi inissisimasut, pinerlunnerup aamma atornerluinerup ajornartorsiutigineqarsinnaanerut nunaqarfimmi misigineqarsinnaasussat sillimaffiginarlugit

6.5.5 Nuuttarneq (tikinnermik aallarnermillu takussutissat)

Immikkoortoq 5.2-mi allaaserineqartut Kalaallit Nunaanni nunaqarfinnit illoqarfinnut annertungaatsiartumik nutsertoqarpoq, pingaarnerusumik ilinniagaqarneq sulinermilu atukkat peqqutigalugit. Sumiiffimmit aamma kommunimit akuusunik oqaloqateqarluni apersuinikkut oqaatigineqarpoq nalinginnaasumik nunaqarfinniit illoqarfinnut nutserneq nalinginnaaleraluttuinnartoq, inuit annertuumik akissarsiaqarnerulissagunik (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, februaari-marsi 2022).

Aamma assigisaannik Qeqertarsuatsiaani sumiiffimmiut akornanni oqaatigineqarpoq ilinniagaqarneq suliffeqarnerluunniit peqqutigalugit nuuttoqaraangat akulikinnerpaamik utertoqarneq ajortoq.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasog

Suliniutip kingunerisaanik inuit Qeqertarsuatsiaanut nutsertassappata sumiiffimmi inuiaqatigiinni pissutsinut inuillu imminnut ataqatigiinnerannut sunniuteqarsinnaavoq. Massakkuugallartorli erseqqinngilaq inuit Qeqertarsuatsiaanut nuuikkusunnersut aatsitassarsiorfik Qeqertarsuatsiaaniit 30 km missaanik ungasissuseqarmat, aatsitassarsiorfimmullu atatillugu tassani inissaqartitsisoqassalluni.

Sumiiffimmiut aatsitassarsiorfimi atorfinittut taannalu aqqutigalugu akissarsiamikkut qaffattut Qeqertarsuatsiaat qimallugit nuussasut ilimanarpoq. Kisianni periarfissaasinnaasoq taanna isigineqassaaq nalinginnaasumik ilaatigut pingaartumik inuusuttut inersimasullu sulisinnaasut akornanni nuuttarnermut, aamma ilaatigut sumiiffimmiut aatsitassarsiorfimmi sulilernissaasa sunniutaanut atatillugu. Taamaalilluni sumiiffimmut sunniut pingaaruteqangaanngitsutut aamma ilimananngitsutut nalilerneqarpoq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Kommunimut annertunerusumik sunniuteqarnissaq ilimagineqanngilaq suliniuteqarfiup annertussusaa sumiinneralu pissutigalugit.

Pisoq B

Pisumi A-misut, sunniutaali annertunerulaassagunarlu sulisussat amerlanerussammata.

Sunniutitik passussinissamut suliniutit suussusersisat

- Qulaani allaaserineqartutut sunniutitut ilimagineqartunut apeqqutaassaaq nunarfinnit illoqarfinnut ilinniagaqarnerup sulinerullu kingornatigut nalinginnaasumik pissutsit. Sunniummut passussinissamut suliniutitik suussusersisoqanngilaq.

6.5.6 Sunniutit annertusiartortut (suliffeqarfeqarnermut sunniutit pinnagit)

Sunniutit annertusiartortut nassuiarneqarput tassaasut "sunniutit aallaaveqartut sulinerup/suliniutip annertusiartuaartumik aamma/imaluunniit sunniutaa allat ingerlanneqartut, pilersaarutigineqartut imaluunniit naammattumik nassuiarneqarsimasut tunngavigalugit sunniutit".¹³²

Malugalugu sunniutit annertusiartortut suliffeqarnermut tunngasut immikkoortumi 6.2.3.-mi allaaserineqarmata.

Immikkoortumi uani sammineqassapput:

- Atuisartunut akigititaasut qaffannerannik nalunaarsuiffik (aningaasat naleerukkiartomera – sumiiffimmi, kommunimi aamma nunami tamarmi)
- Aningaasaqarnermut aningaasaliinerit (aatsitassarsiorfiup kingunerisaanik inuussutissarsiutit)
- Pisortanit sullissinerit pitsaanerusut/innuttaasunut tunniussinerit pitsaanerusut
- Immakkut angallanneq.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasooq

Qeqertarsuatsiaani agguaqatigiissillugu isertitat annertusippata nioqqutissat sullissinerillu akiisa qaffannerannik kinguneqarsinnaavoq (aningasat naleerukkiartomera). Kisianni siusinnerusukku immikkoortumi allaaserineqartutut suliniut ilimagineqarpoq Qeqertarsuatsiaani suliffeqarnermut killilimmik sunniuteqassanganneqarpoq. Taamaalilluni ilimagineqanngilaq innuttaasuni

¹³² International Finance Corporation (2013).

anigaasarsiatigut allanngortoqassasoq ima annertutigisunik sumiiffimmi aningaasat naleerukkiartornerannik sunniisinnaasumik.

Nunap ilaani tassani aatsitassarsiornernik suliniutit arlallit kinguneqarsinnaapput malittaasumik Qeqertarsuatsiaanit aningaasaliinernik pingaartumik aatsitassarsiorfinnut tassanilu sulisunut pilersuineramik ingerlataqartartunik. Soorlu immikkoortoq 6.4.1-imi taaneqartutut sumiiffimmi niuernikkut periarfissat paasineqartut killeqarput suliffeqarfinnut minnerusunut sanasunut pilersuisunullu. Siornatigut aatsitassarsiornernik suliniutinut atatillugu sumiiffimmi inuussutissarsiornikkut inuunikkut ineriartortitsinernik misilittagaqarnermik paasisassaqaqngimmat ilimagineqarpoq annertuumik sunniuteqassanngitsoq. Kisianni mattunneqarsinnaanngilaq sumiiffimmi aatsitassarsiorfiup pilersitaanik inuussutissarsiutit niuernikkut periarfissanit ajunngitsumik sunnerneqassasut (tak. Immikkoortoq 6.4.1).

Annertunerusumik akileraarutinik akiliisalerneq – anigaasarsianit akileraarutit, ingerlatsiviit akileraarutaat aamma kisermaassatut akuerisap atorneranut akiliutit – pingaartumik aatsitassarsiornernik suliniutit allat peqatigalugit ungasinnerusooq isigalugu sumiiffimmi, kommunimi aamma nuna tamakkerlugu pisortat suliffiutaannik nukittorsaasinnaapput, taamaallilluni periarfissaqaqalluni sumiiffimmi sunniutit nassatarisaasut ajunngitsut pilersinnissaannut. Sunniutip annertussusaa nalilerneqarpoq annikitsuussasoq ilimanartuullunilu.

Qeqertarsuatsiarmiunit taaneqarpoq Aappaluttumi rubinisiorfimmi qaartitsisarnerit ajoqusersuisartut, pingaartumik eqalunniarnermi. Taamaallilluni ilimagineqartariaqarpoq GAM-ip aatsitassarsiornernik suliniutaanit ajoqusersuinerit sumiiffimmi aalisarnerup ajoqusersorneqarnera kingunerisinnaagaa. Aalisarneq Qeqertarsuatsiarmiunut pingaaruteqarlunnarmat tamatuminnaga sunniineq sumiiffimmi annertuumik pingaaruteqassaaq.

Rubinisiorfimmt Aappaluttumit sumiiffimmi misilittakkat takutippaat tutut aatsitassarsiorfiup eqqaaniittut sivikitsumik ajoquserneqartut. Aatsitassarsiorfiup ammarnerani tutut tammarput, sivitsunngitsorli uterlutik. Taamaallilluni tamatuma eqqaani aallaaniarsinnaaneq sivilunerusooq isigalugu aatsitassarsiornernik suliniummit sunnerneqarnissaa annertuumik eqqasuutigineqanngilaq. Kisianni erseqqissarneqarpoq uumasqaqarnera siviluumik isigalugu sunnerneqassappat, sumiiffimmiunut pingaaruteqassaqisooq, aamma allanut Kalaallit Nunaata sinneraniit tutunniarlutik tikittunut (Inuit tikillugit oqaloqateqarneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

Siornatigut misilittakkat aalisarnermik piniarnermillu aatsitassarsiornermit ajoquserneqartarneri pequtigalugit sunniineq nalilerneqarpoq ilimanartuullunilu sumiiffimmiunut malunnassasoq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Suliniutip annertussusaa pequtigalugu kommunimi nunamiluunniit tamarmi aningaasat naleerukkiartornissaat navianaateqanngitsutut nalilerneqarpoq. Aatsitassarsiornernik suliniutit allat tunngavigalugit sunniinerit assingusut pillugit misilittakkanik nassaartoqanngilaq.

Nunap ilaani tassani aatsitassarsiornernik suliniutit arlallit kinguneqarsinnaapput malittaasumik illoqarfinni annerusuni, assersuutigalugu Nuummi Paamiunilu, aningaasaliinernik pingaartumik aatsitassarsiorfinnut tassanilu sulisunut pilersuinermik. Suliniutip annertussusaa eqqarsaatigalugu sunniutissaata annikitsuunissaa ilimagineqarpoq. Kisianni erseqqissarneqartariaqarpoq suliniut

aatsitassarsiornermik ineriartortinneranut ajunngitsumik sunniuteqarmat (kommunimi aamma nunami tamarmi) taamalu tamatuma pilersitaanik inuussutissarsiutinik nalinginnaasumik ineriartortitsinermut.

Qulaani taaneqartut aallaavigalugit kommunimi/nunami tamarmi qaleriaartumik sunniinerit annikitsutut/pingaarteqangaanngitsutut aamma ilimanartutut nalilerneqarput.

Pisoq B

Pisumi A-misut, sunniutaali annertunerussalluni amerlanerusunik sulisoqarnerup aamma nioqqutissiornerup annertusinerata kingunerisaanik immakkut angallannerup annertusineranik peqquteqartumik.

Sunniutinut passussinissamut suliniutit suussusersitat

- Nunaqarfimmi aqutsisunik ingerlaavartumik oqaloqateqartarnek attaveqarnerlu immaqa aamma KNAPK-imi sumiiffimmi immikkoortortaarfianik aalisarnermik piniarnermillu angallannerup allatullu nipiliortitsinerup ajoqusersuisinnaanerut pillugit. Pingaartumik sumiiffiup eqqaani tuttunik sunniineq eqqumaffigineqassaaq, taamaassappallu tamanna erniinnaq qaangiutissanersaq imaluunniit piujuassanersaq.

6.6 Sunniutit sinneruttut

Immikkoortumi uani suliniummi sunniutaasinnaasut sinneruttut misissorneqassapput. Tamatuma iluani kulturikkut kingornussat, inuiaqatigiinni kulturikut naleqartitat aamma pilersorneqarnermut suliniutit aamma aningaasaqarnikkut sunniutit malittaasut allat.

6.6.1 Kulturikkut kingornussat, kulturikkut inuiaqatigiinni naleqartitat aamma pilersorneqarnermut tunngasut

Kulturikkut kingornutat eqqarsaatigalugit Nunatta Katersugaasiviata kulturikkut kingornutat eqqissimatitat tamaasa nalunaarsuutitut allattugaatigai. Nunatta Katersugaasivia kisimi nalunaarsuutitut isersinnaavoq nalunaarsuummilu paasissutissat sulinikkut nalilersinnaallugit. Itsarniit kingornussat nunamut aalajangersimasut tamarmik 1900-ip siornatigoortuunerinik paasisat imminnik eqqissimatitaapput. Tamanna taaneqartarpoq piviusumik atuuttumik eqqissimatitsinerit. Kingornutamut itsarnitsamit nunamut aalajangersimasunit meterit 2 iluanni sunilluunniit suliaqartoqassanngilaq.¹³³ Nunatta Katersugaasivia 2020-mi ukiakkut assaanikkut misissuivoq (takusaavoq) aatsitassarsiornermik suliniummut piareersaanermut atatillugu, tassanilu itsarnisarsiuut nunap ilaa taanna itsarnitsanik kulturikkut kingornussaqaarneranik misissuillutik. Nunap ilaa takusarneqartoq tassaavoq umiarsualivimmiit aatsitassarsiorfiup tungaanut suliniuteqarfigissallugu pilersaarutaasoq.¹³⁴

Takusaanermi sanaartornerit minnerusut 18 nassaarineqarput, tassaasut nunami tuttunniarnermik suliaqarnermit aamma angalanermi pisut aamma Thulekulturimit iliveq ataaseq, kisianni taanna sanaartornermik suliniuteqarnerup inissisimaffiata avataaniippoq. Sanaartornermik takussutissat assanneqarnissaat pisariaqanngitsutut nalilerneqarpoq. Takusaanermi nalilerneqarpoq

¹³³ Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu (ukiulerneqanngitsoq).

¹³⁴ Larsen (2020) & GAM-ip atortui'innuttaasunik ataatsimiititsinerani Qeqertarsuatsiaani (19.09.2020).

itsarnitsanik kingornussat massakkullu aatsitassarsiornermik ingerlatsinissamut sanaartornermik pilersaarutit akornanni aporaattoqanngitsoq.

Nunap ilaani tassani sunngiffimmi suliaqarnerit pinngortitamillu atuinerit tungaasigut inuiaqatigiinni kulturikkut pingaartitanik annertuumik ataqatigiipput. Taamaalilluni tamatuminnga sumilluunniit sunniineq annertuumik pingaaruteqassaaq.

Kalaaliminertorneq kalaaliussutsip attatiinnarnissaatut pingaartorujussuatut isigineqarpoq. Piniarnej aalisarnerlu, nunianneq nerisassanillu asiunaveersaartitsineq assinganik pingaaruteqarput. Aamma inunnik apersuilluni oqaloqateqarnikkut taaneqarpoq sumiiffimmiut amerlaqisut kalaaliminernik nerisassaqaarniarnej nammineq piniarnermikkut aalisarnermikkullu isumagisaraat.

Pisoq A

Sumiiffimmi sunniutaasq

Kulturikkut kingornussat Nunatta Katersugaasiviata sumiissusersisai pillugit sunnerneqannginnissaa malunnaatilimmik sunniisoqarnissaa ilimagineqanngilaq, tassa sanaartugaq mikisoq suussusersisaq pineqarmat aatsitassarsiornermillu sunnerneqarsinnaagunarnani.

Imaassinnaavoq Qeqertarsuatsiarmitut ataasiakkaat imaluunniit arlallit aatsitassarsiorfimmi suiffissarsisut sumiiffimmi suliffeqarfinnut pisarnertut inuussutissarsiutinut taarsiullugu. Tassuunakkut pisarnej malillugu inooriaaseq kulturilu sumiiffimmi nunaqarfimmi inuussutissarsiornermut atasut sunnerneqarsinnaapput. Sumiiffimmi suliaqarnermut ilimagisanut atatillugu isigineqassaaq, taamaattumillu sunniineq annikitsuussasoq ilimagineqarpoq.

Siornatigut suliniutinit misilittakkat tikkuarpaat ukiup ilaani aamma paarlakaalluni sulineq nunaqarfinni ilaqutariittut inuunermut ataatsimoortikkuminaassasoq (Inuit tikillugit oqaloqateqarnej, Kommuneqarfik Sermersooq, marsi 2022). Naak Qeqertarsuatsiarmitut akornanni eqqasuutigineqarneranik oqaaseqartoqanngikkaluartoq, mattutivinnejarsinnaanngilaq aatsitassarsiorfimmi suleriaaseq pisarnertut ilaqutariinni pissutsinik sunniisinnaasoq (Inuit tikillugit oqaloqateqarnej, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022).

Aatsitassat pillugit inatsit (2009) aallaavittut naapertorlugu suleqataasunut inerteqqutaavoq aatsitassarsiornermik akuersissuteqarfiup eqqaani piniarnej aalisarnerlu akuerisaanngillat. Kisianni aalisarnej piniarnerlu akuerineqarput naalakkersuisoqarfimmit attuumassuteqartumit immikkut ittumik akuersissuteqarpat. Kisianni GAM-ip kissaatigaa suliniummi suleqataasut peqqinnartumik sammisaqarnissamut periarfissaqassasut taamaattumillu taamatut suliniuteqarnissamut akuersaartumik inissisimavoq.

Inunnik apersuilluni oqaloqateqarnikkut sumiiffimmiunit taaneqarpoq kangerluup qinnguanut pulammagiaa arlalitsigut amitsuusoq aamma sakkortuumik sarfarsinnaalluni, taamaattumillu ajutoortoqarnissaa eqqasuutigineqarpoq taamalu kangerlummi eqqaanilu avatangiisit aamma pineqarlutik (Inuit tikillugit attaveqatigiinneq, Qeqertarsuatsiaat, marsi 2022). Kisianni kangerlummi umiatsiamik angallassinermut atatillugu ajutoortoqarsimaneranik paasisaqartoqanngilaq. GAM-ip naatsorsuutigaa kangerlummuk kangerlummiillu umiarsuarmik usinik poortorsimanngitsunik angallassineq kalittaatinik ikiorneqassasoq isumannaatsuunissaq

annertusiniarlugu. Ajutoortoqarsinnaaneranut ilimanaat taamaalilluni mattunneqarsinnaanngilaq, kisianni annikitsuararsuurtut nalilerneqarluni.

Taamaalilluni inuiaqatigiinni kulturikkut pingaartitanik pitsaanngitsumik sunniineq aamma pilersorneqarnikkut suliniuteqarnerit kangerlummi eqqaanilu ajutoortoqarnissaanut avatangiisinillu sunniinissamut navianaateqarsinnaavoq, aamma ajoqusersuinerit ilaatigullu nunap ilaanik piniarfiusinnaasunik aalisarfiusinnaasunillu killiliineq. Aalisarnek piniarnerlu Qeqertarsuatsiaat ataannarnissaannut kinaassusaannullu pingaaruteqarluinnartuummata taakkuninnga sunniineq sumiiffimmiunut pingaaruteqaqaaq. Siornatigut suliniutinit sumiiffimmi inuiaqatigiinnik kulturikkut pilersorneqarnikkullu annertuumik sunniuteqarnermik takussaasoqanngimmat sunniuteqarnissamut ilimanaat annikitsutut nalilerneqarpoq.

Kommunimut/nunamut tamarmut sunniutaasut

Kommunip iluani nunamullu tamarmut kulturikkut kingornussat, kulturikkut inuiaqatigiinni naleqartitat aamma pilersorneqarnermut tunngasut annertuumik sunnerneqarnissaat ilimagineqanngilaq.

Pisoq B

Soorlu pisoq A-mi.

Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat

- Piiaanissamut akuersissuteqarfiusumi nunap ilai takusarneqartup avataaniittut assalluni misissuiffiunngillat, taamaattumillu nunap ilai taakku Nunatta Katersugaasivianit Toqqorsivianillu ilanngunneqanngippata suliniuteqarfiusaanngillat, tassunga ilaallutik sanaartornerit.
- Aatsitassarsiorfimmi sulisut sumiiffimmiut paarlakaalluni sulinnermit aallatut atorfinitsinneqarsinnaapput, suliarternissamut angerlarnissamullu allatut atugaqaramik.
- Sumiiffimmiut aatsitassarsiorfiup eqqaani aqqusinerimik sananeqartumik piniarnermut atatillugu atuisinnaanerannut periarfissaq.
- Ajutoortoqarsinnaanera annikillisarniarlugu Kangerluup isaariaani pisariaqarpat kalittaammik atuinissaq.

6.7 Eqikkaaneq

Takussutissiaq 6-10-mi immikkoortumi matumani imarineqarput suliniutip inooqatigiittut aamma inuiaqatigiinnut sunniuteqarnera immikkoortoq 6.1-imi allaaserisaq periaatsinik suleriaaseq aallaavigalugu inuiaqatigiinni attassisinnaanermik naliliineq. Ilisarnaatit qalipaattillit takutippaat sunniutit ataasiakkaat nalilernerqarnerat allaqqaataasumik immikkoortoq 6, Takussutissiaq 6-4-mi ilanngunneqarsimasooq naliliinermut ilutsimi. Sunniutit ajoqutaasinnaasut ajunngitsullu nalilernerqarput periaaseq taanna aallaavigalugu. Sunniutit ajunngitsut nalilernerqarput (+)-imik nalunaaqutserlugit Takussutissiaq 6-10-mi, aamma sunniutit ajoqutaasinnaasut (-)-imik nalunaaqutserlugit. Sunniinernut tamanut ataasiakkaarlugit suliniutaasinnaasut sunniutitut takussutissiami allassimasunut suussuserneqarput.

Takussutissiaq 6-10: Malittaasunik naliliinermik eqikkaaneq aamma suliniutit annikillisisinnaaneranut suliniutit suussusersineqartut

Sunniut	Sunniutaasinnaasup nalilersorneqarnera	Sunniutitut passussinissamut suliniutit suussusersitat
Suliaqarneq (immikkoortoq 6.2)		
Sulisartunik kalaallinik sulisoqarneq (6.2.1)	+Sumiiffimmi	Suliniutip immikkoortuinut pingasunut sulinerup suuneranut piunasaqaatit allaaserinerat. Sulisussarsiorluni annonceliinissamik ineriartortitsineq sumiiffimmi nunamilu tamarmi saqqummersussanik. Sulisussarsiornermik suliniut kommunimut toqqaannartumik sammisoq; Qeqertarsuatsiaat, Paamiut aamma Nuuk.
	+Kommunimi/nunami tamarmi	GAM sulisunut Qeqertarsuatsiarminut taarseraallutik sulisarnissamit allaanerusumik atugaqartillugit atorfinitsinneqarnissaannut ammavoq, sulisunut allanut naleqqiullugit angerlamut sivisuumik angalasariaqanngimmata. Suliffissat pillugit Sulisitsisut, Majoriaq, SIK aamma kommunimi suliffissarsiuussisarfik suliffissanik periarfissat pillugit attaveqarneq immaqalu suleqateqarneq. KTI Aatsitassat pillugit Ilinniarfimmuut attavigineqarneq immaqalu suleqateqarneq piginnaasanik nutarterinermut periarfissat aamma praktikerfissat lærlingeqarnissarlut pillugit. Sulisunik aallussinermik suleqataasumik suleqatitut atorfinitsitsineq.
Suliaqarnermut toqqaannanngitsumik allannguutaasumillu sunniutit (6.2.2)	+Sumiiffimmi	Nioqqutissat aamma kiffartuussilluni sullissinerit niuerneq tunngavigalugu akigitinneqartunik akilerlugit pisarineqartassapput, kisianni Kalaallit Nunaanni nioqquteqartut salliutinneqassapput imaappat taakkua unammillersinnaallutik.
	+Kommunimi/nunami tamarmi	GAM-ip suliaasat aggorneqartut ilaat nammeneq isumagisinnaanerai nalilernerqassaaq sulisussarsiuunnagit. GAM-ip suliaasat aggorneqartut ilaat nammeneq suliarisinnaappagit aallaaviussaaq sumiiffimmi suliffissanik amerlanerusunik pilersitsisnaannissaat.
	- Sumiiffimmi	

Sunniutit sakkortusiarortut aamma susassaqaqarfinnik allanik akerleqarneq (6.2.3)	+ Kommunimi/nunami tamarmi	Sumiiffimmi kommunimilu oqartussat oqaloqatigineri aamma immaqa suleqatigineri pisinnaasat pigineqartut suunerisa paasiniarneri aamma ataqatigiissinneri aallaavigalugit.
	- Kommunimi/nunami tamarmi	Sulisunik aallussisumik atorfinitsitsinissaq kalaallini allanillu sulisunik pissarsinissamik suliaqartussamik, ilaatigut pisinnaasanik ineriartortitsinissamut aamma allatut sulisunut oqilisaanissamut.
Inuttut isertitanit akileraarutit (6.2.4)	-	
Sulinermi atugassarititaasut (6.2.5)	-	Sulinermi atugassarititaasut SIK aamma Kalaallit Nunaanni suliatigut peqatigiiffiit allat ilitersuutaat kiisalu ILO-mi isumaqatigiissutit naapertorlugit aalajangerneqassapput. Atugassarititaasut Kalaallit Nunaanni piumasaqaataasut eqqortinneqarnissaasa qulakkeernissaat aammalu assinganik sumiiffimmi suliffeqarfeqarfimmik innarliineq pinngitsoortinniarlugu. Sulisunut tulleriiaarlutik paarlakaattarnissaannik isumaqatigiittoqassaaq, taamaalilluni ilaqutariinnut eqqarsaatiginnittumik atorfinitsitsineq siuarsarneqassaaq ilaqutariinnilu pissutsinik pisarnerlu malillugu inooriaatsimik attasiinnarnissamik periarfissat pitsaanerulersillugit. Siunnersuutigineqarpoq kulturit assigiinngitsut akornanni paaseqatigiinnissamik pikkorissartitsisoqassasoq aamma suliffimmi pimmataaneq pinngitsoortinniarlugu politikiliortoqassasoq. Suliffimmik naliliineq ingerlaavartog aamma immaqa tassunga atatillugu sungiusarnermik ingerlatsinerit suliarineqarnerat. Isumannaassuseq aamma malittarisassat pillugit sanaartugassanik suliassinneqartartunut piumasaqaatit.
Ilinniagaqarneq (immikkoortoq 6.3)		
Piginnaanernik ineriartortitsineq (6.3.1)	+ Sumiiffimmi + Kommunimi/nunami tamarmi	Ilinniartinnik suleqateqarnissamut periarfissat, tassunga ilaalluni KTI aatsitassanik ilinniartik, ilinniartinneqarnissaq ilinniarnissarlugu pillugit. Kommunimik suleqateqarnissamut periarfissat pikkorissarnissamut piumasarineqartunut aamma ilinniqaqqinnissaq, taamaalilluni ilinniagaqanngitsut suliffissaaleqisullu suliaqalersinnissaannut toraagaralugu. Sulisoqarnermik isumaginnittoq immaqa Nuummi inissisimasooq. Ajunngitsumik sulissarsiuussinermik ingerlatsineq assigisaanillu sulisunut malittaasumik ilinniartitsineq suliffimmilu qaffakkiartornissamut periarfissat qulakkeerniarlugit. Aatsitassarsiorfiup matunerata kingorna allamut inissinneqarnissamut pilersaarummik pilersitsineq
Aningaasaqarnikkut sunniutit – suliaqannginneq (immikkoortoq 6.4)		
Niuerneqarnermik ingerlatsinikkut periarfissat (6.4.1)	+ Sumiiffimmi + Kommunimi	Nioqqutissanik tunniussinissamik kiffartuussinernilu isumaqatigiissutit niuffaffimmi atugassarititaasut atorlugit ingerlanneqassapput kisianni Kalaallit Nunaanni pilersuisut siulluutinnissaat aallaavigalugu. Suliakkiissutit annikitsukkuutaarlugit agguarneqassapput, GAM-imut aningaasaqarnikkut, pisortaqaqarnikkut imalluunniit piffissakkut ajoqutaasumik sunniuteqanngippat, kalaallit pilersuisut neqeroorteqarsinnaanissaat pitsaanerulersinniarlugu.

		RAL-imik aamma Air Greenland-imik suleqateqarneq piumasaqaatillu nerisassalerinermut neqeroorutit eqqarsaatigalugit nerisassat sumiiffimmeersut aamma pisarneq malillugu nerineqartartut tunniunneqartarnissaa. Taassuma ataani immaqa sumiiffimmi aalisartunik piniartunillu aalisakkanik neqinillu kantiinamut pilersuinissamut isumaqatigiissuteqarsinnaanermut periarfissaq.
Ingerlatsiviit akileraarutaat/kisermaassat atornerannut akiliutit (6.4.2)	-	
Pisortaqaarfik aamma ataqatigiinnermut aaqqiinerit (immikkoortoq 6.5)		
Attaveqarfiit (6.5.1)	+Sumiiffimmi	Qeqertarsuatsiarmit peqqinnartulerinermut atatillugu pingaartumillu tuttunniarnermut aqqusinermik atuisinnaanerit periarfissaavoq. Silaannakkut angallassinissamik pisariaqartitsineq pillugu Air Greenland-imik suleqateqarneq. RAL-imik umiartuussisarnissamut periarfissanik suleqateqarneq. Aatsitassarsiorfik nunaqarfittut isigineqalissappat tamanna periarfissaassaaq.
	Kommunimi	
Pisortaqaarfinnik tatisinerit (6.5.2)	Sumiiffimmi	Pisortanut sullissinerannullu tatisisinnaaneq kommunimi/ nunami tamarmi ilimagineqarpoq annikitsunngussasoq, ilaatigullu erngiinnaq qaangiuttussatut qanorlu iliorfigineqarsinnaanngitsutut.
	Kommunimi	
Inuiaqatigiinni peqqissuseq upalungaarsimanerlu (6.5.3)	+ Sumiiffimmi	HSE-mi najoqqutassanik suliffeqarfimmilu najoqqutassanik suliaqarneq. Suliffimmi isumannaallisaanikkut pissutsinik aaqqissuussinermik pilersitsineq. Qeqertarsuatsiarmit aatsitassarsiorfiup napparsimmaveeraanik atuisinnaanerannut periarfissaq. Qeqertarsuatsiaat eqqaanni qulimiguulimmik timmisartornerup annikillisinneqarnissaa aamma ajoqutaasut tassunga atasut annikillisinneqarnissaannik periarfissat pillugit nunaqarfimmi aqutsisunik oqaloqateqarsinnaaneq.
	Kommunimi	
Navianartumiittut, pinerlunneq aamma atornerluineq (6.5.4)	- Sumiiffimmi	Aatsitassarsiorfeqarfimmi imigassat aanngajaarniutillu allat akuerineqanngilluinnarput. Aamma kommunimi oqartussaasunik ingerlaavartumik oqaloqateqartoqartassaaq. Sulisut pinerlunnernut aamma/immaqa atornerluinermut atatillugu ajornartorsiutaasinnaasut pillugit Qeqertarsuatsiaani nunaqarfimmi aqutsisut siulittaasuat ingerlaavartumik oqaloqatigineqartassaaq
	- Kommunimi	
Nuuttarneq (tikinnermik aallarnermillu takussutissat) (6.5.5)	Sumiiffimmi	Soorlu immikkoortoq 6.5.5-imi allaaserineqartoq sunniutinut ilimagineqartunut apeqqutaassaaq nunarfinnit illoqarfinnut ilinniagaqarnerup sulinerullu kingornatigut nalinginnaasumik pissutsit. Sunniummot passussinissamut suliniutinik suussusersisoqanngilaq.
	Kommunimi	

Sunniutit sakkortusiartortut (suliffeqarfeqarfinnut sunniutit ilanngunnagit) (6.5.6)	+/- Sumiiffimmi + Kommunimi	Nunaqarfimmi aqutsisunik ingerlaavartumik oqaloqateqartarneq attaveqarnerlu immaqa aamma KNAPK-imi sumiiffimmi immikkoortortaarfianik aalisarnermik piniarnermillu angallannerup allatullu nipiliortitsinerup ajoqusersuisinnaanerit pillugit. Pingaartumik sumiiffiup eqqaani tuttunik sunniineq eqqumaffigineqassaaq, taamaassappallu tamanna erniinnaq qaangiutissanersoq imaluunniit piujuassanersoq.
Sunniutit sinneruttut (immikkoortoq 6.6)		
Kulturikkut kingornussat, kulturikkut inuiaqatigiinni naleqartitat aamma pilersorneqarnermut tunngasut (6.6.1)	- Sumiiffimmi	Piiaanissamut akuersissuteqarfiusumi nunap ilai takusarneqartup avataaniittut assalluni misissuiffiunngillat, taamaattumillu nunap ilai taakku Nunatta Katersugaasivianit Toqqorsivianillu ilanngunneqanngippata suliniuteqarfiusaanngillat, tassunga ilaallutik sanaartornerit. Aatsitassarsiorfimmi sulisut sumiiffimmiut paarlakaalluni sulinnermit aallatut atorfinitsinneqarsinnaapput, suliarternissamut angerlarnissamullu allatut atugaqaramik. Sumiiffimmiut aatsitassarsiorfiup eqqaani aqqusinermik sananeqartumik piniarnermut atatillugu atuisinnaanerannut periarfissaq. Ajutoortoqarsinnaanera annikillisarmlarlugu Kangerluup isaariaani pisariaqarpat kalittaammik atuinnissaq.

7. SUNNIUTIT AJUNNGITSUT AKORNUTAASINNAASULLU PASSUNNISSAANNUT PILERSAARUMMIK INERIARTORTITSINEQ.

Immikkoortoq 7 imaqarpoq nakkutilliinissamut ilisarnaatinik sunniutinillu ajunngitsunik ajoqutaasunillu suuneri paasisanik naliliinernik. Taamaalilluni Takussutissiaq 7-1-imi imarisat eqqarsaatigineqarput missingersuutitut naliliinermut nakkutilliinermullu missingiutitut, taannalu isumaqatigiinnissamut malittaasussamut ilaasussatut. Sunniutinut immikkoortoq 6.2-miit 6.6.-imut suussuserneqartunut ataasiakkaanut tamanut sunniutip qanoq ilimanartiginera aamma kingunerisinnaasai nalilerneqarput. Anorthositimik suliniutip aallartinnerata kingornatigut sunniutit ataasiakkaat annertussusaasa ingerlaavartumik nalilerneqartarnissaat siunertarineqarpoq. N/A (atunngilaq) sunniutinut ataasiakkaanut ikkunneqarpoq, sunniutit ajoqutaasut aamma iluaqutaasut sussusersineqanngimmata suliniutinik suussuserneqartunik tapersersorneqarsinnaasunik imaluunniit annikillisinneqarsinnaasunik. Tamanna aamma immikkoortoq 6-imi immikkoortuaqqani tunngassuteqartuni takuneqarsinnaavoq.

Takussutissiaq 7-1: sunniutit nakkutiginninnissamut pilersaarut

Sunniut	Inerera kissaatigineqartoq	Nakkutiginninnissamut takussutissaq
Suliaqarneq (immikkoortoq 6.2)		
Sulisartunik kalaallinik sulisoqarneq (6.2.1)	Suliniutimik kalaallinik sulisoqarnissap sumiiffimmi kommunimilu annertusineqarnera, piginnaasat eqqortut kalaallinit sulisussanit pigineqarpata.	Kalaallisut tunuliaqutillit amerlassusaat eqqortumillu piginnaasallit.
Suliaqarnermut toqqaannanngitsumik allannguutaasumillu sunniutit (6.2.2)	Suliniutimut kalaallit nioqqutissanik kiffartuussinernillu pilersuisut amerlanerulernissaat niuffaffimi atugassarititaasut tunngavigalugit, kalaallit pilersuisut nioqqutissat kiffartuussinernillu piumaneqartut tunniussinnaappatigit.	Kalaallit pilersuisut amerlassusaat suliaqatigineqarnera ingerlatsinissamut neqerooruteqartut.
Sunniutit sakkortusiartortut aamma susassaqaarfinnik allanik akerleqarneq (6.2.3)	Sanaartornermik aatsitassarsiornermillu suliniutit massakkut ingerlanneqartut akornanni iluaqutaasumik qaleriittoqarnissaanik ilimanaat annertusillugu.	Sulisut massakkut sanaartornernit aatsitassarsiornermillu ingerlanneqartunit aggerlutik sulisuusut amerlassusaat
Inuttut isertitanit akileraarutit (6.2.4)	- N/A	
Sulinermit atugassarititaasut (6.2.5)	- N/A	
Ilinniagaqarneq (immikkoortoq 6.3)		
Piginnaanernik ineriartortitsineq (6.3.1)	Suliniutip ingerlanneqarneratigut sulisut akornanni piginnaasanik ineriartortitsinerup annertusinissaa.	Suliniutimik aalajangersimasumi sulisut kalaallit atorfinitsinneqartut piginnaasanik ineriartortitsinerup sulinermit nalaanni naammassinnittut amerlassusaat.
Aningaasaqarnikkut sunniutit – suliaqannginneq (immikkoortoq 6.4)		

Niuernermik ingerlatsinikkut periarfissat (6.4.1)	Suliniuumut kalaallit nioqqutissanik kiffartuussinernillu pilersuisut amerlanerulernissaat niuffaffimi atugassarititaasut tunngavigalugit, kalaallit pilersuisut nioqqutissat kiffartuussinerillu piumaneqartut tunniussinnaappatigit.	Kalaallit pilersuisut amerlassusaat suliakkiissutinik ingerlatsinissamut neqerooruteqartut.
Ingerlatsiviit akileraarutaat/kisermaassat atornerannut akiliutit (6.4.2)	- N/A	
Pisortaqarfik aamma ataqatigiinnermut aaqqiinerit (immikkoortoq 6.5)		
Attaveqarfiit (6.5.1)	Aatsitassarsiorfimmut atatillugu attaveqarfinnik annikitsunnguamik/pingaarateqangaanngitsumik sunniuteqarnissaq ilimagineqarpoq. Tamatuma qulakkeernissaa kissaatigineqarpoq, annikillissutaasinnaasunik suliniuteqarnikkut sinaakkutini GAM-ip periarfissaani.	Attaveqarfinnik sunniisinnaanerit pillugit nunaqarfimmi aqutsisunik ukiumoortumik oqaloqatigiilluni ataatsimiinnerit.
Pisortaqarfinnik tatisinerit (6.5.2)	Pisortaqarfinnik annikitsunnguamik/pingaarateqangaanngitsumik tatisinerit ilimagineqarput. Tamatuma qulakkeernissaa kissaatigineqarpoq, annikillissutaasinnaasunik suliniuteqarnikkut sinaakkutini GAM-ip periarfissaani.	Pisortanik tatisisinnaanerup sunniisinnaaneri pillugu nunaqarfimmi aqutsisunik ukiumoortumik oqaloqatigiilluni ataatsimiinnerit.
Inuiaqatigiinni peqqissuseq upalungaarsimanerlu (6.5.3)	Sumiiffimmiut nipilioniernik, ass. qulimiguulinnik timmisartornerup, annikillissinneqarnissaanut kissaatigineqartut naapigiarnissaannut periarfissat. Sumiiffimmi peqqissutsikkut neqeroorutit pitsaanerulersinneqarnissaannik oqilisaaneq aatsitassarsiorfiup napparsimmaveeraanik atuisinnaaneritigut.	Aatsitassarsiorfiup suliniutai peqquutigalugit ajoqusersuutaasinnaasut pillugit ukiumoortumik nunaqarfimmi aqutsisunik oqaloqateqartarnerit. Napparsimmaveeqqap suliaqarnerinik tassungalu atatillugu sumiiffimmiut takkuttut amerlassusaannik allattorsimaffik.
Navianartumiittut, pinerlunneq aamma atornerluineq (6.5.4)	Aatsitassarsiorfiup imigassamik aangajaarniutinillu atornerluinermik allatulluunniit pinerlunnernik sakkortusaanissaanik peqataannginnissaanik qulakkeerineq.	Aatsitassarsiornermik ingerlatsiviup akuerisaasumik atuiffiani imigassaq/ikiaroornartut pillugit politikeqarneq. Aatsitassarsiorfiup suliniutaanut atatillugu atornerluinermik ajornartorsiutaasinnaasunik sumiiffimmiunit nalunaarutiginninnerit tiguneqartut amerlassusaat.
Nuuttarneq (tikinnermik aallarnermillu takussutissat) (6.5.5)	- N/A	-
Sunniutit sakkortusiartortut (suliffeqarfeqarfinnut sunniutit ilanngunnagit) (6.5.6)	Kangerluup eqqaanilu piniarneq aalisarnerlu akornusersorneqarnatik ingerlaqqissinnaanerit sapinngisamik qulakkiissallugu .	Aalisarneq piniarnerlu massakkut ingerlanneqartoq pillugu nunaqarfimmi aqutsisunik ukiumoortumik ataatsimeeqateqarnerit.
Sunniutit sinneruttut (immikkoortoq 6.6)		

Kulturikkut kingornussat, kulturikkut inuiaqatigiinni naleqartitat aamma pilersorneqarnermut tunngasut (6.6.1)	Kulturikkut kingornussat, kulturikkut inuiaqatigiinni naleqartitat aamma pilersorneqarnermut tunngasut sapinngisamik akornusersorneqassannginnerat sapinngisamik qulakkiissallugu.	Kulturikkut kingornussat, kulturikkut inuiaqatigiinni naleqartitat aamma pilersorneqarnermut tunngasut ajoqusersorneqarnerat pillugu nunaqarfimmi aqutsisunik ukiumoortumik ataatsimeeqateqarnerit.
--	--	---

Siunnersuutigineqarpoq GAM ingerlaavartumik suliffeqarfiup iluani takussutissanik nakkutiginninnermut akisussaasumik/-nik toqqakkanik nalunaarusiortassasoq. Nakkutiginninneq nalunaarutiginninnerlu suliniutip aallartinnerani aallartissaaq, t.i. suliniutip sanaartornerata nalaani. Suliffeqarfiup iluani nalunaarusiorneq ukiumoortunik pisassasoq aalajangerneqarpoq, imaalerluni ukiumoortumik takussutissanut ilanngunneqartunut nalunaaruteqartoqarsinnaaqqullugu. Taamaalilluni nakkutiginninneq nalunaaruteqarnerlu ingerlanneqassaaq anguniarlugu paasisassat nassuiarlugit kissaatigineqartut sunniutitut suussusersineqartunut tapersersorniarlugit. Taamaalilluni takussutissanik toqqakkanik nakkutiginninnermik ukiumoortumik nalunaaruteqarneq oqartussanut soqutigisaqartunullu attuumassuteqartunut nassiunneqartassapput, taakkununga ilaalluni Aatsitassaqarnermik Aqutsisoqarfik.

8. SOQUTIGISAQARTUT ILANNGUTITINNEQARNERAT

8.1 Soqutigisaqartut kikkunerinik paasiniaaneq

Soqutigisaqartut uani immikkoortiterneqassapput suliniaqatigiiffinnut, suliffeqarfinnut imaluunniit inuinnarnut ataasiakkaanut suliniummit sunnerneqartussatut imaluunniit suliniummi soqutigisaqartutut. IPISN-imik nalunaarusiap matuma siornatigut soqutigisaqartut attuumassuteqartunik ilanngutitinneqarnerannik suliaqartoqarpoq.

GAM Qeqertarsuatsiaani suliniummi suliarisassat pillugit paasissutissiiniarluni tamanut ammasumik ataatsimiititsivoq MEL 2019-162 suliniut Majoqqap Qaava pillugu. Ataatsimiititsineq pivoq ulloq 19-09-2020. Aammalu ingerlatsivik sumiiffimmiunik pisarsiorpoq silasiorfimmik takusaasartussanik aamma ukiukkut 2021/upernaakkut 2022-mi sikup pissusaanik misissuisartussanik.

Soqutigisaqartunik ilanngutitsineq sioqqullugu tullinnguullugu IPISN-imik suliakkiut suliarineqartoq pillugu ulluni 35-ini tusarniaqqaarneqarpoq. Tusarniaanermut akissutit katersorneqarput Namminersorlutillu Oqartussat tusarniaanermut nittartagaani tamanit takuneqarsinnaasunngorlutik saqqummiunneqarput, ilaatinneqarlutillu oqartussanit tusarniaanermut nalunaarusiamut, tassanilu anguniarneqarpoq tusarniaanermik akissutit attuumassuteqartut akineqarnissat aamma suliniummut oqaaseqaatit. Aamma tusarniaanermut nalunaarusiami innersuunneqarpoq naammassinerani suut naleqqussarneqarsimanersut.

IPISN-imik nalunaarusiaq suliarinerani soqutigisaqartut arlallit ilanngutitinneqarput apersuilluni oqaloqateqarnikkut naapillugillu suleqatigiinnikkut. Tamanna pivoq qulakkeerniarlugu SSI ilisimasanik nutaanerpaanik tunngaveqassasoq aamma eqqasuutit, unammilligassat assigisaalluunniit suliniummi soqutigisaqartut pingaarnert pigisaat taaneqarlutik. IPISN-imut sap.ak.-ni 8-ni tusarniaanermut atatillugu aamma oqartussanit tusarniaanermut nalunaarusiortoqarpoq. IPISN-imik nalunaarusiornermi soqutigisaqartunik ilanngutitsinermit atatillugu suliniutit Tabeli 8-1-imi takuneqarsinnaapput. Malugalugu soqutiginnittut aqqi taamani taaguutit atorlugit allassimmamata. Kalaallit Nunaanni Oqartussani soqutiginnittut aqqi allanngorsimasinnaapput piffissap ingerlanerani oqartussaaffiit allanngornerisa kingunerisaannik.

Suliffeqarfik	Qaaqquissut	Nangitsineq	Apersuilluni oqaloqateqarneq	Ataatsimiinnerup ilusaa	Nalunaarsugaq
Atugarissaarnermut Suliffeqarnermullu Ingerlatsivik	31/01/2022	04/02/2022	09/02/2022	Apersuilluni oqaloqateqarneq	
Meeqqanut Ilaqutariinnullu Ingerlatsivik	31/01/2022	04/02/2022	-	-	
Sanaatornermut Avatangiisinullu Ingerlatsivik, Kommuneqarfik Sermersooq	31/01/2022	04/02/2022	10/02/2022	Apersuilluni oqaloqateqarneq	
KTI Aatsitassalerinermik Ilinniartarfik	31/01/2022	04/02/2022	01/03/2022	Apersuilluni oqaloqateqarneq	
Kalaallit Nunaata Politiivi	31/01/2022	04/02/2022	07/02/2022	Apersuilluni oqaloqateqarneq	
Peqqissutsimut Naalakkersuisoqarfik	09/02/2022	11/02/2022	-	-	
Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoqarfik	09/02/2022	11/02/2022	-	-	
Inuussutissarsiornermut Niuernermullu Naalakkersuisoqarfik (2024: Inuutissarsiornermut, Niuernermut, Aatsitassanut, Inatsisit Atuutsinneqarnerannut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik)	14/02/2022	-	-	Apersuilluni oqaloqateqarneq	
Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik	09/02/2022	11/02/2022	-	-	
Aatsitassanut Naalakkersuisoqarfik aamma Aatsitassanut Aqutsisoqarfik (2024: Massakkut Inuutissarsiornermut, Niuernermut, Aatsitassanut, Inatsisit Atuutsinneqarnerannut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfiup ilaatut ilanngunneqarpoq)	09/02/2022	11/02/2022	04/03/2022	Apersuilluni oqaloqateqarneq	

Isumaginninnermut Suliffeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik (2024: Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut, Suliffeqarnermut Nunamullu Namminermut Naalakkersuisoqarfik)	17/02/2022	08/03/2022	09/3/2022	-	Allaganngorlugu oqaaseqaat
Greenland Ruby	14/02/2022	16/03/2022	-	-	
Hudson Resources	14/02/2022	16/03/2022	-	-	
Nunatta Katersugaasivia	09/02/2022	11/02/2022	17/02/2022	Apersuilluni oqaloqateqarneq	
Kalaallit Nunaanni Sulinermut Nakkutiginnittut	-	-	07/02/2022	Apersuilluni oqaloqateqarneq	
Sulisitsisut	-	-	10/02/2022	Apersuilluni oqaloqateqarneq	
SIK	09/02/2022	11/02/2022	18/02/2022	-	Oqarasuaatikkut oqaloqatigiinneq
Qeqertarsuatsiaani Rambøll Grønland-imik apersuilluni oqaloqateqarneq					
KNAPK (siulittaasumit peqatigiiffimillu ilaasortanit tallimanit peqataaffigineqartoq)	-	-	14/03/2022	Suleqatigiilluni ataatsimiinneq annikitsaq	
Suleqatigiilluni ataatsimiinneq nunaqarfimmi aqutsisunit aamma sumiiffimmi innutaasunit peqataaffigineqartoq	-	-	13/03/2022	Suleqatigiilluni ataatsimiinneq	
Sumiiffimmi pisiinarfimmi atorfilik	-	-	08-14/03/2022	Apersuilluni oqaloqateqarneq	
Sumiiffimmi immikkoortortaqaqarfimmit sinniisoq			08-14/03/2022	Apersuilluni oqaloqateqarneq	
Atuarfimmit sinniisoq			08-14/03/2022	Apersuilluni oqaloqateqarneq	

Takussutissiaq 8-1: IPISN-imik suliarinninnermut atatillugu soqutiginnitsinik ilanngutitsinermi suliniutinik ataatsimut takussutissaq

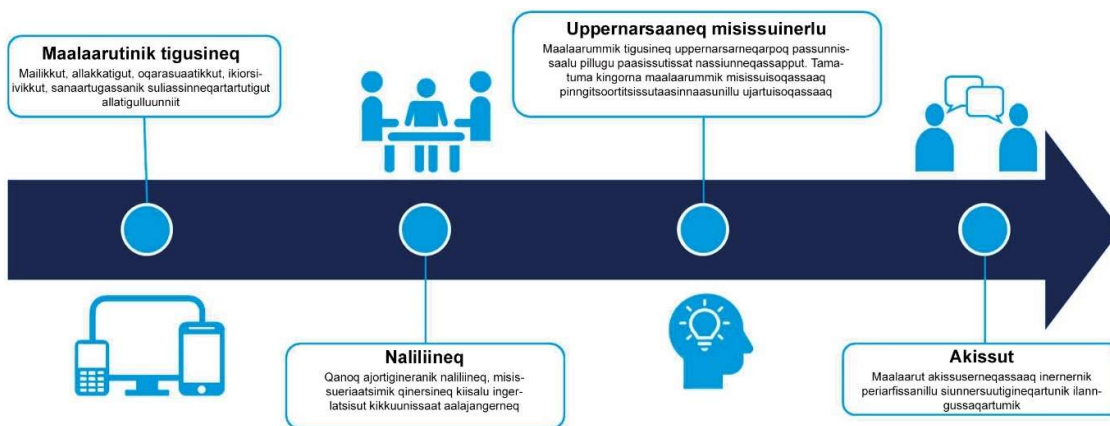
8.2 Maalaarnermut aqutissaq

Innuttaasunit soqutigisaqartunillu allanit maalaarutit eqqasuutillu nangarniarlugit suliariniarlugillu immikkoortoq 8.2 maalaarnermut aqutissamik siunnersuummik imaqarpoq GAM-imit pilersinneqartumik. Siunertarineqarpoq maalaarnermut malitassap ammasuunissaa, aqqissuulluagaalluni aamma sumiiffimmi qanoq maalaarutininik nalunaarsuinerup, suliarinninnerup aamma taakkuninnga passussinerup sumiiffimmi tunngaveqarnissaa qulakkeerneqassalluni.

Kinaassutsini taanagu maalaarutininik nassiussisoqarsinnaavoq, eqqasuutininik imaluunniit maalaarutininik kalaallisut, qallunaatut aamma tuluttut nassiussinissaq aamma periarfissaavoq. Maalaaruteqarnissamut aqputaa sanaartorneq aallartinneqartinnagu atuutilersinneqassaaq.

Takussutissiami 8-1-imi maalaaruteqarnissamut periusissat missingersuuserneqarput.

Takussutissiaq 8-1: Maalaaruteqarnissamut periusissaq siunnersuutigineqartoq

9. SULEQATIGIINNISSAMUT ISUMAQATIGIISUMMUT SINAACKUTISSAT

Suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutip imarisaa (Impact Benefit Agreement)) taassuminngalu isumaqatigiinniarneq aallartinneqassaaq IPISN-imik tamanut ammasumik tusarniaaneq sap.ak.-nik arfineq-pingasunik sivisussusilik naammassippat. Suleqatigiinnissamut isumaqatigiissut tassaavoq piiaanissamut akuersissuteqartup, kommunip aamma Namminersorlutik Oqartussat akornanni isumaqatigiissut atsiugaq, siunertaralugulu kalallit soqutigisaasa aamma inuiaqatigiinni pisussaffiit suliniutip ingerlanerani tamarmi qulakkeerneqarnissaat. IPISN suleqatigiinnissamik isumaqatigiinniarnep imarisaanik aallaaviuvoq. Pappiaqqat uppersaatit atsiorneqareerpata suleqatigiinnissamut isumaqatigiissut www.naalakkersuisut.gl-imi tamanut saqqummiunneqassaaq. Tabel 10-1 eqqarsaatigineqarpoq IPISN-imi imarisap ataatsimuulersinneqarnissaa suleqatigiinnissamut isumaqatigiisummi ilanngussanut naleqquttunut, taamalu eqqarsaatigineqarluni suleqatigiinnissamut isumaqatigiisummut tapersiinertut.

Ilanngussaq #	Suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutip imarisassaanut siunnersuut	IPISN-imik nalunaarusiami inissisimanissaanik naleqqiussaq
Ilanngussaq 1	Suliniutip allaaserineqarnera	Immikkoortoq 4
Ilanngussaq 2	Sunniutit ajunngitsut akornutaasinnaasullu passunnissaannut pilersaarut, nakkutiginninneq naliliinerlu ilanngullugit	Immikkoortoq 7
Ilanngussaq 3	Sulisut kalaallit suliffeqarnerlu	Immikkoortoq 5.3 aamma 6.2
Ilanngussaq 4	Ilinniagaqarneq	Immikkoortoq 5.4 aamma 6.3
Ilanngussaq 5	Suliffeqarfiit inuussutissarsiutillu kalaallit pigisaasa niuernissamut periarfissaat	Immikkoortoq 5.3 aamma 6.4
Ilanngussaq 6	Peqqissuseq	Immikkoortoq 5.5 aamma 6.5
Ilanngussaq 7	Sumiiffimmi inuiaqatigiit aamma suliarineqartut kulturimut aamma inuiaqatigiinni kulturikkut pingaartitanut attuumassuteqartut.	Immikkoortoq 5.6-5.8. 6.5 aamma 6.6

Takussutissiaq 9-1.

10. TIGUSIFFIIT

Nunap pilersaarusiornissaanut Immikkoortortaq – Kalaallit Nunaanni Namminersorlutik Oqartussat (2020). Kortportal”. <https://nunagis-asiaq.hub.arcgis.com/pages/kortportal>

Angus & Ross (2009). “Nalunaq Gold Mine – Environmental Impact Assessment”. <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Hearings/2010/200305%20Angel%20Mining/Documents/Microsoft%20Word%20%20%20A%20R%20Nalunaq%20Gold%20EIA%20July%202009%20Section%20A%20v5%20doc.pdf>

Sulinermt Nakkutiginnittut nalunaarutaat (2015). “Piiaanermik misissuinermillu suliaqarneq Kalaallit Nunaanni aatsitassanik piiaaneq siunertaralugu”. Sulinermt Nakkutiginnittut nalunaarutaat nr. 302, 26. marsi 2015-imeersoq. <https://at.gl/da/regler/bekendtgoerelser/302-arbejde-med-udvinding-og-efterforskning-af-mineralske-materialer-i-groenland/>

Artic Umiaq Line (u.å.). “Sejlplan”. <https://aul.gl/da/sejlplan/>

ILO-mik isumaqatigiisummik nalunaarut Bekendtgørelse (1989). “ILO-mik isumaqatigiisut 169 nunap inoqqaavi naalagaaffinnilu namminersortuni naggueqatigiit pillugit nalunaarut”. BKI nr 97 af 09/10/1997. <https://www.retsinformation.dk/eli/ltr/1997/97>

Bing, Tue T., Marie Bockhahn & Thor Suhr (2020). “Kalaallit Nunaanni pinngitsaaliisummik taarsiissutitalimmik pigisanik piginnikkunnaarsitsineq”. Ret & Indsigt (04/20). <https://www.horten.dk/~media/ret-og-indsigt/042020/ekspropriation-i-groenland.pdf>

Copenhagen Economics (2012). “Mining and sustainable economic growth”. <https://copenhageneconomics.com/wp-content/uploads/2021/12/mining-and-sustainable-economic-growth.pdf>

Copenhagen Economics (2016). “Kalaallit Nunaanni nunalerinermut sammisumik tapersiineq”. https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Fiskeri_Fangst_Landbrug/DK/2016/M%C3%A5Irettet%20st%C3%B8tte%20til%20det%20qr%C3%B8nlandske%20landbrug%20rapport%20-%20Final%20DK-.pdf

Christoffersen, Mads F. (2014). “Kalaallit Nunaanni innaallagissiørneq”. Dagens Grønland (02/2014). http://www.dagensgronland.dk/file/193/062_ElproduktionGroenland.pdf

Danmarks Nationalbank (2021a). “Grønlandsk økonomi - Højkonjunktur og stor mangel på arbejdskraft”. https://www.nationalbanken.dk/da/publikationer/Documents/2021/11/ANALYSE_Nr.%2026_H%C3%B8jkonjunktur%20og%20stor%20mangel%20p%C3%A5%20arbejdskraft%20FINAL.pdf

Danmarks Nationalbank (2021b). “Grønland udfordret trods stærkt fiskeri”. https://www.nationalbanken.dk/da/publikationer/Documents/2017/08/Analyse_Gr%C3%B8nland%20udfordret%20trods%20st%C3%A6rkt%20fiskeri.pdf

Denstoredanske.dk (10/05/2020). "Grønland – dyreliv".
https://denstoredanske.lex.dk/Gr%C3%B8nland_-_dyreliv

Denstoredanske.dk (14/01/2022). "Grønland – plantevækst".
https://denstoredanske.lex.dk/Gr%C3%B8nland_-_plantev%C3%A6kst

Departementet for Finanser og Skatter – Grønlands Selvstyre (2017). "Redegørelse om gæld og gældsafvikling".
<https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Finans/DK/Gaelds%20og%20investeringsstrategi/G%C3%A6ldsredeg%C3%B8relse%20efter%20godkendelse%20til%20Inatsisartut%20final%20dk.pdf>

Departementet for Kommuner, Bygder, Yderdistrikter, Infrastruktur og Boliger – Grønlands Selvstyre (2016). "Nuuk. Renovering og nedrivning af Selvstyrets boliger. Sektorplan 2016".
<https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Boliger/Bolig%20og%20ejendoms/Sektorplaner%202016/Sektorplan%202016%20-%20Nuuk%20-%203900%20Nuuk%20DK.pdf>

Departementet for Natur og Miljø – Grønlands Selvstyre (2020). "Affaldshandlingsplan".
<https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Hearings/2019/Affaldshandteringsplan/Documents/Udkast%20Affaldshandlingsplan.pdf>

Departementet for Sociale Anliggender, Familie, Ligestilling og Justitsvæsen – Grønlands Selvstyre (2017). "Besvarelse af § 37 spørgsmål nr. 2017-230 om omfanget af hjemløse".
https://ina.gl/documents/para3637/2017/svar/2017_230_hjemloese_angerlasimaffeqanngitsut_aaci_svar.pdf

Departementet for Sociale Anliggender og Arbejdsmarked – Grønlands Selvstyre (2021). "Naalakkersuisuts arbejdsmarkedsredegørelse 2020".
<https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Arbejdsmarked/DK/Arbejdsmarkedsredeg%C3%B8relse%20-%202020%20-DK.pdf>

Departementet for Uddannelse – Grønlands Selvstyre (2022). "Bloktilskuddet".
<https://qlsamf.iatuagaaq.iserasuaat.gl/?id=266>

DTU Arctic – Uddannelse (2021). <https://arctic.dtu.dk/uddannelse>
Folketinget (2020). "Redegørelse af 2/4 20 om rigsfællesskabet 2020".

Folketingstidende 2019-2020, tillæg G, Redegørelse nr. R 12 (2/4/2020). "Redegørelse af 2/4 20 om rigsfællesskabet 2020".
https://www.folketingstidende.dk/samling/20191/redegoerelse/R12/20191_R12.pdf

Naalakkersuisut siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia – Namminersorlutik Oqartussat (2020). "Selvstyrets bekendtgørelse nr. 41 af 9. november 2020 om skatteudligning og fælleskommunal skat i 2021". <http://lovgivning.gl/lov?rid={BAAB588E-5873-48C3-867B-F558D943CB80}>

Naalakkersuisut siulittaasuata Naalakkersuisoqarfia – Namminersorlutik Oqartussat (2021). "Selvstyrets bekendtgørelse nr. 66 af 22. november 2021 om skatteudligning og fælleskommunal skat i 2022". <http://lovgivning.gl/lov?rid={9651D306-011F-4842-8A6D-4FCE9C79C1AE}>

GAM (2021). "Project Description Majoqqap Qaava".

Hudson Resources Inc. White Mountain Anorthosite Project. 2015 Greenland Social Impact Assessment.

Sulisitsisut (2021). "Mangel på arbejdskraft 3. Markedsanalyse – december 2021". <https://sulisitsisut.gl/wp-content/uploads/2022/01/2021-12-27-mangel-paa-arbejdskraft-3.pdf>

Kalaallit Nunaanni Aatsitassaqaqarnermik Aqutsisoqarfik (2020a). "Skat". <https://govmin.gl/da/efterforskning-forundersoegelse/opstart-af-efterforskning/skat/>

Kalaallit Nunaanni Aatsitassaqaqarnermik Aqutsisoqarfik (2020b). "Skatter og afgifter (royalty)". <https://govmin.gl/da/udnyttelse/opstart-af-minedrift/skatter-og-afgifter-royalty/>

Grønlands Nationalmuseum & Arkiv (u.å.). "Jordfaste fortidsminder". <https://da.nka.gl/kulturarv/fortidsminder/>

Grønlands Naturinstitut (u.å.). "Havpattedyr". <https://natur.gl/leksikon/havpattedyr/>

Naatsorsueqqissaartarfik (2020a). "2020 ledighed og arbejdsløshed". https://sermersoog.fra1.digitaloceanspaces.com/wp-content/uploads/2021/12/09150607/Erhvervsstrategi-2022-2026_DK.pdf

Naatsorsueqqissaartarfik (2020b). "Uddannelse". <https://stat.gl/dialog/topmain.asp?lang=da&subject=Education&sc=UD>

Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik (2021). "Grønland i tal 2021". <https://stat.gl/publ/da/GF/2021/pdf/Gr%C3%B8nland%20i%20tal%202021.pdf>

Aningaasaqaqarnermut Siunnersuisooqatigiit (2020). "Grønlands Økonomi". <https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Finans/DK/Oekonomisk%20raad/GOR/G%C3%98R%20rapport%202020%20da.pdf>

Departementet for Erhverv, Arbejdsmarked og Handel - Grønlands Selvstyre (2016). "[Vurdering af Samfundsmæssig Bæredygtighed \(VSB\). Vejledning vedrørende mineralprojekter om processen og udarbejdelse af VSB rapporten.](https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Erhverv/VSB_Guidelines/VSB-vejledning_DK.pdf)" https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Publications/Erhverv/VSB_Guidelines/VSB-vejledning_DK.pdf

Hamilton, Lawrence C. & Rasmus O. Rasmussen (2010). "Population, Sex Ratios and Development in Greenland". Arctic 63(1): 43 – 52. <https://journalhosting.ucalgary.ca/index.php/arctic/article/view/63704/47640>

Hansen, Knud. E. & Hans T. Andersen. (2013). "Hjemløshed i Grønland". (1 udg.) SBI forlag. SBI Bind 2013 Nr. 13. <http://www.sbi.dk/boligforhold/boliger/hjemloshed-i-gronland>

Højgaard, Hannah (2016a). "Telemedicin medvirker til lige adgang til sundhedsydelser". Sygeplejersken 2016(2): 77-80. <https://dsr.dk/file/18038/download?token=BWYIqNVG>

Højgaard, Hannah (2016b). "Faglige udfordringer både tiltrækker og skræmmer". Sygeplejersken 2016(2): 72-76. <https://dsr.dk/file/18038/download?token=BWYIqNVG>

Ilisimatusarfik (u.å.a). "Efteruddannelse". <https://da.uni.gl/efteruddannelse.aspx>

Ilisimatusarfik (u.å.b). "Optagede studerende". <https://da.uni.gl/om-os/tal-statistik/optagede-studerende.aspx>

International Finance Corporation (2013). "Good Practice Handbook, Cumulative Impact Assessment and Management: Guidance for the Private Sector in Emerging Markets". https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/58fb524c-3f82-462b-918f-0ca1af135334/IFC_GoodPracticeHandbook_CumulativeImpactAssessment.pdf?MOD=AJPERES&CVID=kbnYgI5

Inuit Circumpolar Council (u.å.). "ICC and indigenous people's rights". <https://inuit.org/en/our-work/indigenous-peoples-rights/>

Kalaallit Nunaanni Aalisartut Piniartullu Kattuffiat (2020). "Organisation". <https://knapk.gl/organisation/>

Kolofon (2019). "Landbrug i Grønland – muligheder og behov for fremtidig udvikling og forskning". <https://natur.gl/wp-content/uploads/2020/03/DK-Synteserapport-om-landbrug-i-GL.pdf>

Kommuneqarfik Sermersooq u.å. "Turismepolitik". <https://sermersooq.gl/kl/turismepolitik/>

Kommuneqarfik Sermersooq (2016). "Lokalsamfundsprofil Qeqertarsuatsiaat". <https://sermersooq.gl/media/831e1053-a725-43fb-8a2a-134474f1dc59/aIyWJQ/3%20Sermersooq/byer-bygder/Qeqertarsuatsiaat/FINAL-Qeqertarsuatsiaat-Lokalsamfundsprofil-DK-2016.pdf>

Kommuneqarfik Sermersooq (2019). "Hvidbog, Revision 2032". https://sermersooq.gl/media/e0f750b0-73b9-46cf-97a4-e690d5538566/yWsWYA/3%20Sermersooq/6%20H%C3%B8ringsportal/h%C3%B8ringer/2020/10/Ny%20kommuneplan/Hvidbog_DK_H%C3%B8ring.pdf

Kommuneqarfik Sermersooq (2020). "Kommuneplan 2028 for Kommuneqarfik Sermersooq". <http://sermersooq2028.gl/>

Kommuneqarfik Sermersooq (2022). "Opkvalificering hos Majoriaq". <https://sermersooq.gl/da/opkvalificering-hos-majoriaq/>

Larsen, Frederik F. (2020), "Fiskenæsset – Greenland Anorthosite Mining. Arkæologisk forundersøgelse 2020". M

Mittarfeqarfiit (u.å.). "Vores lufthavne". <https://www.mit.gl/dagens-flyvninger/>

Mobilitetsstyregruppen (2010). "Mobilitet i Grønland – Sammenfatning af hovedpunkter fra analysen af mobilitet i Grønland".

<https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanog/Files/Publications/Departement%20for%20Boliger%20Natur%20og%20Miljoe/Teknik%20og%20Landsplanlaegning/Landsplanlaegning/Mobilitet%20i%20Groenland%20DK.pdf>

Naalakkersuisut (u.å.a). "Fakta om Grønland". <https://naalakkersuisut.gl/da/Internationale-relationer/About-Greenland/Facts-about-Greenland>

Naalakkersuisut (u.å.b). "Uddannelser i Grønland".

<https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/IKTIN/Uddannelse/Uddannelse-i-Groenland>

Naalakkersuisut (u.å.c). "Landbrug".

<https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/NIP/Landbrug>

Naalakkersuisut (u.å.d). "Havne og lufthavne".

<https://naalakkersuisut.gl//da/Naalakkersuisut/Departementer/IANN/Infrastruktur/Havne-og-lufthavne>

Naalakkersuisut (u.å.e). "Drikkevand".

<https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/NIP/Miljoe-og-beredskabsafd/Drikkevand>

NIRAS (2010). "Aluminiumsprojektets økonomiske betydning".

https://www.businessingreenland.gl/~media/Erhverv/aluminiut/alcoa%202010/NIRAS_-_aluminiumsprojektets_konomiske_betydning.pdf?la=en#:~:text=Realisering%20af%20aluminiumsprojektet%20vil%20f%C3%A5,alene%20til%20omkring%2020%20mia.

Nordisk Råd (u.å.a). "Grundskole i Grønland". <https://www.norden.org/da/info-norden/grundskole-i-groenland>

Nordisk Råd (u.å.b). "Sundhedsvæsenet i Grønland". <https://www.norden.org/da/info-norden/sundhedsvaesnet-i-groenland>

Nordisk Råd (u.å.c). "Til tandlæge i Grønland". <https://www.norden.org/da/info-norden/til-tandlaege-i-groenland>

Nordisk Råd (u.å.d). "Bolig i Grønland". <https://www.norden.org/da/info-norden/bolig-i-groenland>

Nukissiorfiit (2021). "Årsregnskab 2020". https://nukissiorfiit.gl/media/06032524-3bb3-4622-8cd7-f65c523d4446/7bEfjw/docs/Nukissiorfiit_%C3%85rsrapport_2020_dk.pdf

Oxfam Community Aid Abroad (2002). "Tunnel Vision – Women, Mining and Communities". <https://www.oxfam.org.au/wp-content/uploads/2011/11/OAus-TunnelVisionWomenMining-1102.pdf>

Peqqik.dk (u.å). "Sundhedstilbuddet i din region". https://www.peqqik.gl/kl-GL/Emner/Patientinformation/Ydelser-i-SHV?sc_lang=da-DK

Peqqik.dk (2015). "Katalog over sundhedsfaglige ydelser i regionerne". <https://peqqik.gl/-/media/Files/Patientinfo/Ydelser/Ydelseskatalog-dk-godkendt-Naalakkersuisut.pdf?la=da-DK>

Royal Greenland (u.å). "Hvor kommer vandet i Grønland fra?". <https://www.royalgreenland.com/da/baeredygtighed/viden-og-projekter-i-hverdagen/hvor-kommer-vandet-i-gronland-fra/>

Sermersooq Business (2021). "Erhvervsstrategi 2022 2026". https://sermersooq.fra1.digitaloceanspaces.com/wp-content/uploads/2021/12/09150607/Erhvervsstrategi-2022-2026_DK.pdf

Skattestyrelsen (u.å). "Skat". <https://aka.gl/da/Borger/SKAT>

Skattestyrelsen (2018). "Vejledning for tilflyttere til Grønland". <https://aka.gl/~media/Skattestyrelsen/Vejledninger/2018/Vejledning%20for%20august%202018.pdf>

SRK Consulting (2020). "Preliminary Economic Assessment for the Majoqqap Qaava anorthosite deposit, Fiskerøsset, West Greenland".

Statens Institut for Folkesundhed (2019). "Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018 – Levevilkår, livsstil og helbred. Oversigt over indikatorer for folkesundheden". https://www.sdu.dk/sif/-/media/images/sif/udgivelser/2019/befolkningsundersogelsen_i_groenland_2018_dansk.pdf

Sulinermik Inuussutissarsiuqartut Kattuffiat (2022). "Hvad er SIK?". <https://sik.gl/da/om-sik/hvad-er-sik/>

Sunngu (u.å.). "AMA". <https://sunngu.gl/da/Opkvalificering/Kurser/AMA>

TELE GREENLAND (2021). "Årsrapport 2020". <https://www.tusass.gl/assets/organisation/reports/annual/2020-TP-Annual%20Report-DA.pdf>

The Asia Foundation (2008). "Incidence of trafficking in persons and prostitution at mine sites in Mongolia". <http://asiafoundation.org/resources/pdfs/TraffickingIncidencesatMinesitesreportOct08ENG.pdf>

True North Gems Inc. (2014). "Udkast til Vurdering af den sociale bæredygtighed i forbindelse med Aappaluttoq Rubin-projektet".

<https://naalakkersuisut.gl/~media/Nanoq/Files/Hearings/2013/TNG%20QEQ/Documents/VSBB%20Dan.pdf>

Takussutissiat

[ALXALK4]. "Antal genstande om ugen efter tid, enhed og art":

<https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/search/?searchquery=ALXALK4>

[ARDBFB1]. "Hovedbeskæftigelse blandt fastboende fordelt på tid, branche, køn, alder, bosted og fødested": https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_AR_AR30/ARXBFB1.px/

[ARDLED1A]. "Registrerede arbejdssøgende efter køn, distrikt og alder (2010M01-2022M01)":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_AR_AR20/ARXLED1A.px/

[ARDLED2]. "Registrerede arbejdssøgende efter køn, bosted og alder (1996M01-2022M01)":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_AR_AR20/ARXLED2.px/

[ARDLED2B]. "Registrerede arbejdssøgende i lokaliteterne (2010M01-2022M01)":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_AR_AR20/ARXLED2B.px/

[ARDLED4]. "Ledighedsprocent i gennemsnit pr. måned blandt fastboende 18-65-årige fordelt på tid, kvartal, distrikt, bosted, alder og køn".

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_AR_AR40/ARXLED4.px/

[BEDBAF2B]. "Flytninger efter til/fraflytningskommune 1993-2021":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_BE_BE10_BE30/BEXBAF2B.PX/

[BEDPROG]. "Befolkningsfremskrivning 2017-2040":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_BE_BE99_BE99150/BEXPROG.px/

[BEDHUS1]. "Husstande i kommuner og distrikter 1994-2022":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_BE_BE60_BE6010/BEXHUS1.PX/

[BEDST4]. "Befolkningen i lokaliteterne pr 1. januar 1977-2020":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_BE_BE99_BE990120/BEXST4.PX/

[BEDSTA]. "Befolkningen pr 1. januar 1977-2022":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_BE_BE01_BE0120/BEXSTA.px/

[BEDSTD]. "Befolkningen i lokaliteterne pr 1. januar 1977-2022":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_BE_BE01_BE0120/BEXSTD.px/

[ESDRESBAL]. "Regnskabsstatistik for virksomheder efter branche og regnskabsposter":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_ES_ES05/ESXRESBAL.px/

[FIDHEKBED]. "Landbrugsareal, antal af bedrifter og får efter distrikter":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_FI_FI80/FIXHEKBED.px/

[FIDFANGST]. "Fangst af pattedyr og fugle, Grønland":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_FI_FI20/FIXFANGST.px/

[INDPI103]. "Indkomst for personer over 14 år efter lokalitet og indkomsttype (2002-2020)":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_IN_IN20/INXPI103.px/

[OFDFUNK]. "Funktional fordeling af offentlige udgifter efter sektor, funktion og tid":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_OF_OF30/OFXFUNK.px/

[OFDOA1]. "Offentligt ansatte efter sektor, funktion, opgørelsesvariabel (2015-2020)":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_OF_OF20/OFXOA1.px/

[OFDOA6]. "Offentligt ansatte efter sektor, overenskomstgrupperinger og distrikt (2015-2020)":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_OF_OF20/OFXOA6.px/

[SOD004]. "Offentlig hjælp efter tid, kommune, ydelser, alder, køn og enhed":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_SO_SO20/SOX004.px/

[SODBS01]. "Boligsikring til husstande i december efter tid, kommune, hustandsstørrelse antal børn i husstanden og beløbsgruppe":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_SO_SO80/SOXBS01.px/

[SODBT01]. "Børnetilskud i december efter tid, kommune, alder, køn, antal børn og skattepligtig indkomst": https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_SO_SO80/SOXBT01.px/

[SODFPE2]. "Førtidspensionister i december fordelt på tid, beløbsgruppe og køn":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_SO_SO50_SO5030/SOXFPE2.px/

[SUDBUC]. "Indikatorer for alkohol og hash, 2005-2018":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_SU_SU10/SUXBUC.px/

[SUDLDA1A]. "Tilgrundliggende dødsårsager (a-listen) 2002-2019":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_SU_SU01/SUXLDA1A.px/

[SUDLSKS1]. "Smitsomme kønssygdomme efter kønssygdom, køn, alder og tid, 2019-2019":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_SU_SU01_SU0120/SUXLSKS1.px/

[TUDKAP]. "Hoteludnyttelse efter enhed, region, tid og måned":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_TU_TU30/TUXKAP.px/

[TUDKRH]. "Antal krydstogtpassagerer fordelt på havn":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_TU_TU10/TUXKRH.px/

[UDDISCPROD]. "Befolkningens højst fuldførte uddannelse (16-74 år) efter bosted, 2002-2020":

https://bank.stat.gl/pxweb/da/Greenland/Greenland_UD_UD40_UD4020/UDXISCPROD.px/